

România literară

SĂPTĂMÎNAL DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

Anul II — Nr. 29 (41)

joi 17 iulie 1969

32 pagini

2 lei

29

CEAUȘESCU — NOI ÎNSINE

Faptul că ritmul vieții noastre politice s-a în-
șit, peste orice previziuni, în acești din urmă
ni, ne face din cînd în cînd să nu mai sesizăm
herența calitativă dintre ce a fost și ce este
ara. Desele călătorii ale conducătorilor în mij-
scul poporului nu trebuie să ne oprească însă
ă constatăm că fiecare drum al lor are o în-
emnată excepțională, ce izvorăște din carac-
terul de lucru al acestor vizite, ca și din atenția
din priceperea cu care oamenii noștri poli-
ci urmăresc mersul națiunii.

Frecvența neobișnuită a faptelor neobișnuite
oate, cum spuneam, îndreptă sensibilitatea
oastră socială spre constatarea că totul e nor-
al, că așa trebuie să se înlîmple. Și nu ar fi
imic eronat în acest mod de a privi lucrurile,
acă n-ar mai trebui adăugat, în mod necesar,
i oamenii noștri politici depun o energie, o
rădanie și o pasiune extraordinară, că în fața
oastră ei își îngăduie o urlașă cheltuire de
rje, demnă de harnicul nostru popor.

Dacă deschizi ochii, dacă deschizi urechile,
ei auzi însă uimirea degajîndu-se din cuvintele
nului de rîd: „Ieri, tovarășul Ceașescu era
județul Constanța. Astăzi e în județul Cluj.
line — în Maramureș”.

Viața noastră politică nu mai are nevoie de
gumente teoretice pentru a-și evidenția sensul,
natura, felul. Cînd conducătorii partidului și
atului își fac din leșirea în mijlocul oamenilor,
n cercetarea fără intermediari a realității, din
contactul eficient cu existența zilnică a cetățea-
ului modul esențial de a fi, cînd dimensiunile
obinetului de lucru sînt dimensiunile patriei,
ad poporul strigînd numele „CEAUȘESCU”
iră nici o altă formulă de falsă politețe, ori de
ceală diplomatică strigă, de fapt, „NOI ÎNSI-
E”, viața, viața mare și nestînsă a națiunii
nastre socialiste, validează calea bună pe care
află cel care ne conduc și pe care ne aflăm
l cu toții.

În aceste zile, conferințele județene de partid
îndeplinesc mandatul într-un chip nou, de
plinire reală a democrației socialiste.

Partidul însuși propune Congresului al X-lea
membrii noului Comitet Central. Numele fiu-
celui mai iubit al acestui popor, numele com-
unistului dîrz, al patriotului înflăcărat, numele
elui om care slujindu-și fără ezitare țara, slu-
ste lumea și internaționalismul socialist, nu-
le de energice rezonanțe și de demnitate,
mele care se identifică organic cu Partidul,
Libertatea poporului și cu Democrația socia-
tă, numele tovarășului Nicolae Ceașescu
te pe toate buzele.

Nu e nici o truife, nu e nici un artificiu! Poporul
mîn se strigă pe sine în istorie cînd strigă
„CEAUȘESCU”, și n-ar fi drept ca între altele
pe neobișnuite să nu-l observăm pe cel mai
obișnuit: „coincidența deplină de idealuri, de
am, de acțiune, de dăruire și de rezultate,
ntre popor și partid, dintre partid și ființa care
află în fruntea lui, numele de pe toate buze-
răspîndit în tot aerul acestei țări, săpat în
aștiința, îndelung verificată de seisme istori-
e, a poporului român: NICOLAE CEAUȘESCU”.

Toți scriitorii din România își exprimă ade-
nea profundă la propunerea — îmbrățișată
întreaga noastră națiune — ca tovarășul
olae Ceașescu să fie reales în înalta func-
de secretar general al C.C. al P.C.R. O dată
această adeziune, scriitorii își reafirmă ata-
nentul deplin față de programul partidului.
reaga lor contribuție, ca și pînă acum, va fi
să la temelia edificării României socialiste.
mele tovarășului Ceașescu este, pentru
iitori, ceea ce este pentru întregul nostru
oor și, în plus, simbolul dragostei față de cul-
ă, al grijii deosebite față de destinul intelec-
lității.

Scriitorii așează pe hîrțile acest nume, în per-
tă solidaritate cu patria, știînd prea bine că
COLAE CEAUȘESCU” este iscălitura cea mai
ăsată, cea mai de neînduplecat, pe actul de
care nu pot fi niciodată principiile
alismului nostru, identitatea României su-
ane.

PAUL VASILESCU

NICOLAE BALCESCU

Ion Horea

Glasurele — acestei nații

După miezul nopții-i timpul să mă-nfășur în cuvinte
Să mă umplu de cuvinte, să mă prind în legea lor
Și pe drumurile țării cunoscute dinainte
Și pe urmele oștirii, în cuvinte să cobor,
Miezul lor mistuitor, ca un blestem de părinte,
Neodihnă-i și-așteptare și-ndoială, tot ce vor
Armele cînd sînt ținute în odihnă și decor,
Miezul lor de foc sub coaja purpurie și fierbinte
Și frunzișul lor de umbră și destinul lor sonor
Ce-i în piatră scînteiere și detunet stins în flinte,
Aruncat la dușmănie și rămas în oseminte,
Tremurat în firul ierbii, căutat de cei ce mor,
De ostași purtat în ranji, chinuit de buze sfinte,
Iată, iau în pumni cuvinte, la centură-mi pun cuvinte
Și în armă-mi pun cuvinte cu un rost necrujător.

Dar erau acele trenuri încărcate de căruțe
Și de cai și de baloturi, de marmide și rănji,
O, erau menite oare să mîngîie și să cruțe
România pitorească-n frumusețile-i vlahuțe,
Să deschidă ușa casei și să spună-nceț: veniți,
Să vă ducă lîngă masa unor oameni fericiți?
Dar erau acele trenuri obosite și flămînde
Ce-așteptau în gări uitate cite-un semn al nimănui,
Cu soldați legați în spaimă și înfășurați în pînde,
O, erau acele trenuri de-așteptare și osînde
Să le-nțîmpini și-n cuvinte să le-arăți și să le spui?
Țara unduia în riuri și ducea durere multă,
Cei sortiți să fie-ai pîinii se amestecau în pîine,
Cei ai flăcării, în flăcări și-n puterea lor ocultă
Cei ai drumului, cu drumul, închegați în praful lui —
Dar cuvîntul să le spună toate-acestea încă nu-i!
O, și erau grîne bune, și porumb cum nu-n toți anii,
Și otăvile cosite și pe dealuri struguri dulci

Care-i gustă și îi cîntă pe la vatra lor țărani
Și o lună-n raza cărei nu-ți venea să te mai culci,
Și urla pustiu pe dealuri la colibă cite-un ciine
Și-aduceau copii acasă seara cucuruzi de fier —
Pînă miine spunea parcă toată țara, pînă miine
Și era un timp în toate, dar era un timp incert.

Și erau puteri ascunse nu în gurile de clopot
Dar cărora guri de clopot le-au cîntat cuvinte sfînte
Și băteau din zid în ziduri de-nchisoare și morminte
Parcă armii de departe se-auzeau venind în tropot:
Hai, treziți-vă! Această noapte s-o mai țîngui n-o pot
Dați țărîna la o parte, scoateți armele ascunse
Și de iarba-n tremurare și de foșnetul de frunze
Și-aduceți-vă aminte de ce-a fost mai înainte
Nu mai sta nici tu la Putna în mormînt,

Ștefan Părinte,
Căutați în grabă trupul, răscoliți întreg Ardealul,
Dup-un domn tăiat la Turda, cel de aur și uraniu,
Și luați icoana vie de la Mîndăstirea Dealul
Care n-a fost niciodată numai cap ori numai craniu,
Și faceți un Domn al luptei, și slăviți Călugărenii —
Și sub steaguri proletare adunați oștirea vremii,
Cei ce duc pe umeri țara și pe voievozi în gînduri,
Cei ai flăcării din flăcări, cei ai pîinii din pămînturi
Cei din veci nedreptățiții, cei demult întemnițați
Murmurul acestor ape, glasurele-acestei nații.
Iată-o roată se întoarce și se-adună os cu os,
După vremuri craiul Horea urcă iarăși Apusenii
Și-auzi fluierul lui lăncu de la Tebea mai în jos,
Din fîntina limpezită cumpeni scoț pe domnul Tudor,
Și se-aud cuvinte scumpe care n-au mai fost

și nu doz.

Iarăși despre
Lucian Blaga

Admonestarea pe care D. Vatamaniuc ne-o face în nr. 23 al „Romăniei literare”, la rubrica „Voci din public”, ni se pare lipsită de temel. Precizările d-sale din „Steaua” nr. 7/1965 (D. Drumaru — „Lucian Blaga, colaborator la cîteva publicații transilvănene”) au trecut atât de neobservate încît a fost posibilă strecurarea unor greșeli (în parte, semnalate de noi în „România literară” nr. 20/1969). Deși D. Vatamaniuc consideră că „problema a fost rezolvată încă de acum patru ani” (!), toate „inadvertențele” citate de noi s-au ivit... după apariția articolului său din „Steaua” ! Ceea ce constituie tocmai temeiul intervenției noastre din „România literară”, care l-a supărat atât de zadarnic. Și fiindcă veni vorba, în studiul pomenit al lui D. Drumaru — Vatamaniuc s-a omis o publicație transilvăneană care avea menirea de a ridica „steagul culturii și literaturii ce ni s-a smuls din mîini” și la care Lucian Blaga a susținut o rubrică permanentă (Filozofie). Cu zece zile înainte încetării apariției „Românului” (10. III. 1916), sub conducerea directorului Școlii diecezane de fete din Arad, Victor Stanciu, apare revista „Pagini literare” (Arad, 1 martie 1916). Intrarea României în război face ca revista să dispară curînd (Iulie 1916). În paginile scurte sale apariției, la rubrica sus amintită, au rămas încă cîteva materiale filozofice de-ale lui Lucian Blaga: Mit și cunoștință (II, pg. 40—41), Două tendințe în teoria cunoștinței (III, pg. 58—59), Ipoteze indifferente (VI, pg. 119—120), Probleme fantomă (IX—X, pg. 185—186).

ANTON ILICA
(Profesor — Arad)

Amintirea
scriitorilor
la Suceava

Toată lumea știe, de la o vreme, că județul Suceava e un adevărat tezaur de monumente istorice. Voroneț, Arborea, Putna sînt doar cîteva din elementele unei eventuale demonstrații. Capitala județului, ea însăși păstrătoare de nestemate din reputata salbă de rarități, are, fie și numai prin poziția sa administrativă, îndatoriri deosebite în ce privește cultul faptelor istorice și personalităților din trecut.

Aceste gânduri te cuprind cînd, aflat în Suceava, în cartierul Zamca, te poartă întimplarea pe o potecă vecină străzii mari, mărginită de o parte de un imas și de cealaltă de două case, iar de pe tăblița albastră a uneia din ele afli că te găsești de fapt pe „strada Ion Păun Pincio”. Și dacă te atrage imaginea unei margini de oraș și treci peste un delușor și o vale, te nimeriești de data asta într-o formă hibridă de drum aflat într-o metamorfoză încă nedecisă de uliță — stradă, despre care cei din partea locului te înștiințează că e „strada Mihail Sadoveanu”, iar cînd îți vîd expresia de uimire, pentru a sublinia și mai mult distanța între ceea ce este și ceea ce ar trebui să fie, îți adaugă o spusă de largă circulație: „da, da, Sadoveanu, acest Ștefan cel Mare al literaturii românești”.

În același cartier sau în alte locuri, un Enescu, Labiș și alții au o situație asemănătoare, mergînd de la precaritatea străzilor pînă la înscrierea stîlciță de nume (Labbeș și nu Labiș, etc.).

Sucevenii, necăjiți de discrepanța dintre amintirea marilor lor prieteni, dascăli de cultură, și această „imortalizare” care le este hărăzită, așteaptă de la edilii lor cuvenitele îndreptări.

G. BRUCMAIER
(Suceava)

Românii
și Napoleon
Bonaparte

Bicentenarul nașterii lui Napoleon prilejuiește, în Franța mai ales, numeroase manifestări și apariții de lucrări, dintre care unele cu răsădit deosebit. Aceasta, datorită faptului că și Franța napoleonică a reprezentat un moment important al istoriei moderne, în special în Europa.

Cu toate că noi, românii, în comparație cu alte popoare europene care au făcut parte din Marele Imperiu, n-am avut prea multe legături directe cu Napoleon, ar fi binevenită, cu prilejul aniversării de anul acesta, o lucrare care să cuprindă toate legăturile românilor cu Franța lui Napoleon. Un istoric (Emil Virtosu), care a descoperit și publicat un interesant document românesc din „arhiva împăratului”, spune pe drept cuvînt că „epopeea napoleonică a găsit un multiplu ecou în țările române”. În lucrarea pe care o propun și-ar putea găsi locul (și ca documente de limbă românească de la începutul secolului al XIX-lea) acele relatări despre Napoleon „tălmăcite de pe Nemție de un iubitoriu de Neamul Rumănesc. Și cu chelutala Dumnealui: Alexie Lazaru date în tipărit. La Buda. În Craiasca tipografie a Universității Ungurești 1814”.

Ar fi interesant apoi să se urmărească și pătrunderea lui Napoleon în literatura noastră populară și cultă, începînd cu *Cronograful Terel Rumănesc* al lui Dionisie Eclesiaru, care socotea că „se cade a fi cu cuvință a face istorie și pentru Bonaparte”, continuînd „Bonaparte spun unii că a fost fecior de neam greco-romeos, și în copilăria lui a trecut în legea papistăsească, și făcîndu-se ostaș a ajuns ofițer la împărăția Nemților și apoi Căpitan mare...” Aceste rînduri din *Cronograful* presupun că l-au inspirat pe autorul cunoscutei schițe „Învîgătorul lui Napoleon”, care, ca profesor de istorie, de bună seamă că le-a citit.

În începuturile teatrului nostru, în teatrul de păpuși, apare ca personaj și Napoleon Bonaparte: „Napoleon Bonaparte / Stă colo la el departe” „Ochii sus a ridicat / Și spre lume a cătat”...

În revista „Arhiva Soameșană” din Năsăud, nr. 4/1926, Iuliu Moisil, fost membru de onoare al Academiei Române, a publicat sub titlul *Versul lui Bonaparte* o poezie găsită de el într-un caiet vechi de poezii, de pe timpul cînd era elev la Năsăud (1871-1879). Autorul poeziei va fi fost vreun soldat ori subofițer al regimentului de grăniceri din Năsăud, regiment care se știe, a luptat în mai multe rînduri cu armate napoleonice și la Arcole l-a înfruntat chiar pe Napoleon. Poezia, fără mare valoare poetică, este interesantă totuși ca document, din ea desprînzîndu-se admirația grănicerului năsăudean față de geniul lui Napoleon, admirație izvorâtă poate, cum admite Iuliu Moisil, din conștiința că același singe latin curgea în vinele, amîndorura. Iată și

Versul lui Bonaparte

Prea viteazul Bonaparte
Stînd în adînc de departe
În marea Apusului
În preajma pîmșului

Cînd a fost el să pornească
La Helena să robească,
Ochii-n sus și-au ridicat
Spre Franța au căutat
Din inimă-au suspinat
Și din gură-au cuvîntat:
Să trăiești țară iubită
In veci să fii pomenită!
Să trăiești țară frumoasă
Din toată lumea aleasă,
Să trăiești, să-mpărățești
Lumea să o stăpînești!
Paris, tron împărătesc,
Eu acum te părăsesc.
Versavia! cea cu nume
A opta minune-n lume
Fontalia! casa mea
Știu că nu te-o mai vedea.
În toată viața mea.
Litiția mama mea
Jalnică va fi și ea;
Ludovica-impărăteasă,
Că-i văduvă și rămasă
Cu fiul meu cel iubit
Care eu l-am părăsit.
Voi fărtați și frați ai mei,
Unde-or fi acum și ei?
Veniți să vă povestesc
În ce cale eu pornesc:
În Helena miazăzi
Unde dacă voi sosi
În ce loc m-o-i așeza
Și voi vorbi într-însa
Helena-i un steu de piatră
Cu mare incunjurată
De unde nu se mai vede
Nici pămînt nici iarbă
verde

Numai marea cea prea
lată

Apă de mare sărată
Un noroc amăgitor
Foarte tare-nșălător
În troiță n-am crezut
Că troița m-au bătut
Europa am pierdut.

Anglie, dreptate sfîntă,
Tu cu mine ai izbîndă
Că sînt cap încoronat
Și la tine am scăpat;
Îngroapă-mă-n țara ta
Nu mă așu departa
Nu mă du de departe
Știi că eu sînt Bonaparte!

N. TRIFOIU

(Student la Istorie f.f.—Cluj)

- 1) Versailles.
- 2) Fontainebleau.

Conceptul
de bibliotecar

Răsfoind vechi colecții privitoare la fosta mare bibliotecă a Blajului, ne-a reținut atenția o adresă semnată de vestitul învățat și bibliotecar Ioan Micu Moldovan la 25 februarie 1867; către „prea veneratul Consistoriu metropolitan”.

În 14 iuliu anul trecut — glăsuiește documentul — fui însărcinat din timp în timp a face proiect pentru asemenea operațiunilor necesare spre completarea exemplarelor defectuoase ale bibliotecii celei mari. Acum aflai în catalogul antiquariului Helf din Viena mai mulți numeri, din care o carte interesantă a bibliotecii, însă tare defectuoasă, s-ar putea completa mai deplin. Înțeleg, „Corpus scriptorum historiae Byzantinae”. Adevărat că cei 17 tomi (în parte cumpărați), ce biblioteca numită posedă din opul acesta, toți sunt edițiune venețiană, iară cei din catalogul lui Helf, afară de unul, sînt edițiune parisiiană, dar acestea după opinia mea nu împiedică completarea exemplarului nostru cu bucăți din catalogul acestui antiquariu, pentru că edițiunea originală a By-santinilor este parisiiană, iar cea venețiană e retipăritură, după opinia mea cunoscătorilor în multe locuri, e plină de smintele...

Și după ce expune demersurile necesare pentru procurarea tomurilor din „Corpus scriptorum historiae Byzantinae”, pe care le oferea catalogul lui Helf în ediție parisiiană superioară, scrisoarea către „prea veneratul consistoriu” se încheia cu semnătura: „prea plecat fiu, Ioan M. Moldovan, profesor-bibliotecar”.

Semnificațiile mai adînci ale acestui modest text din istoria biblioteconomiei românești nu ne-ar fi atras poate atât de mult luarea-aminte, dacă nu am fi constatat prin propria noastră ex-

periență că în ciuda largirii enorme a rețelei de biblioteci în țara noastră, în ultimul pătrar de secol, în lumina unor cerințe imperioase de cultură și informare, — noțiunea de bibliotecar nu și-a dezvoltat în aceeași măsură, sensurile nobile cu care ea a fost investită de vreme. Se cuvine deci să le memorăm, să le întregim și să le readucem în atenția opiniei publice, spre a fi puse în drepturile lor reale, la temelia unei culturi trainice și înfloritoare. Căci ce este bibliotecarul și care este misiunea lui în condițiile societății noastre actuale? În ciuda diversității rețelei de biblioteci, în ciuda multitudinii de situații și de condiții în care e pus să lucreze, esența activității bibliotecarului ni se pare a fi una, și calitatea ei depinde de măsura în care el însuși este inițiat în tainele cărții, cunoaște calitățile și defectele acestui mijloc inestimabil de cultură. Servirea colectivității de către bibliotecar înseamnă de fapt orientarea ei în lumea cărților. Bibliotecarul trebuie să fie deci un „opinion leader”, un îndrumător de conștiințe, un pedagog.

Textul citat din Ioan Micu Moldovan referitor la calitățile ediției parisiene față de cea venețiană din Corpus scriptorum historiae Byzantinae este revelator în această privință. Astăzi nu ni se pare mai puțin important ca bibliotecarul să știe să distingă între sutele de mil de tipări-turi care apar pe glob, pe acelea care sînt cele mai bune, să zicem, în domeniul electronicii, fizicii atomice, tehnicii aplicate, organizării producției, medicinei, chimiei, științelor umaniste etc., a ști că pe cutare meridian a apărut o nouă traducere din autori români pătrunși în circuitul universal al valorilor culturale, a găsi mijloacele pentru a procura exemplare din aceste ediții. A nu pierde din vedere selecția de calitate a publicațiilor cu care înzestrăm bibliotecile e o chestiune de esență care depinde în primul rînd de calitatea pregătirii de cultură a bibliotecarului.

Noțiunea de bibliotecar presupune în același timp și dezvoltarea unor calități speciale de ordin organizatoric. Creșterea uriașă a colecțiilor de cărți și publicații din biblioteci, nevoile de informație tot mai operative în raport cu accelerarea progresului civilizației și culturii dau acestei laturi a activității de bibliotecar un prestigiu din ce în ce mai accentuat, îl obligă să participe tot mai mult la o diviziune a muncii de specialitate pe scară națională și internațională. Pe linia cooperării bibliotecilor, a înscrierilor lor într-un plan coordonat de activitate națională avem însă extrem de multe de făcut. Trebuie lichidate în această privință spiritele departamentale îngust cît și minimalizarea pregătirii de specialitate în domeniul organizării bibliotecilor.

Privit în perspectiva celor două aspecte esențiale, discutate mai sus, conceptul de bibliotecar ni se pare susceptibil de o definiție mai clară în rîndul profesunilor intelectuale, de o statuare mai precisă a drepturilor și îndatoririlor sale în cadrul procesului de cultură, profitînd într-o măsură mai amplă decît pînă în prezent de avantajele unui învățămînt de specialitate capabil să satisfacă cerințele unei înalte culturi cu dezvoltarea calităților de organizare și folosire a informațiilor pe care le oferă cărțile și publicațiile din biblioteci, în ritmul accelerat al dezvoltării societății contemporane.

DUMITRU BALAEȚ

Circumstanțe

IPOSTAZELE
BRONZULUI

Către-nceputul acestei veri a avut loc la Craiova unul din cele mai interesante evenimente spectaculare-folclorice din ultimii ani. Poate cel mai interesant: un „Cerb de aur” al muzicii populare românești, reunind peste 80 de soliști vocali și instrumentali, veniți din toate județele țării să se întrecă într-un „concurs și festival” de cea mai modernă factură organizatorică.

Organizatorii-gazde — forurile culturale de la Dolj — au meritul de a fi știut să dea întregii manifestări o amploare demnă de dimensiunile generoasei inițiative. Timp de cinci zile, Bănia Craiovei a fost o adevărată capitală a cîntecului popular românesc. S-au organizat, în paralel cu competiția propriu-zisă, sesiuni științifice cu finută academică, expoziții de artă populară, o paradă a portului popular românesc, o gală de filme dedicate folclorului; soliști profesioniști de renume au apărut seară de seară în recitaluri ample, iar publicul a fost în permanență finut la curent cu „mersul evenimentelor” printr-o mare cantitate și varietate de afișe cu adevărat artistice, prin emisiuni de radio și prin intermediul unui reușit cotidian ocazional tipărit în patru pagini și în culori.

...Și pentru că, vorba poetului, toate acestea trebuiau să poarte un nume, ele s-au numit Maria Tănase. O denumire cum nu se poate mai fericită, ilustrînd la modul major așezîndu-se argezieană potrivit căreia „Maria e din toate satele”. ...A existat un semnal muzical al festivalului, evocînd numele artistei, acest nume și chipul Mariei, imprimate pe mari afișe și placate, au dat o strălucire aparte zidurilor străvechii băni, iar profilul „Doamnei cîntecului românesc”, gravat într-o monumentală monedă de bronz, a dominat centenara scenă a Naționalului din localitate ca un gir al întregii manifestări, ca un tulburător sigiliu de încredințare. „În pavăza acestui simbol” (l-am citat din nou pe Arghezi), tipurile oșenești s-au împletit cu aulitele de Gorj și corăghieștile moldave, cu suspinele baladei de Bărăgan și cu doinele de piatră din Biharii într-o armonie a cărei frumusețe emoțională s-a vădit în fiecare cîntec, dar și mai puternic în cea ce răsuna dincolo de cîntec: în sentimentul că o țară de rapsozi și baladieri s-a adunat să-și plîngă și slăvească, prin ghiere și viers, doamna purceasă, cu cinci ani în urmă, în țara cîntecului fără de sunet al veșniciei. În această lumină, bronzul despre care vorbeam și-a vibrat reflexele, peste scenă și peste întreaga cetate, într-o atmosferă pilduitoare pentru felul în care ne putem cinsti marii artiști dispăruți, cinstindu-ne totodată pe noi înșine.

...Dar mie mi s-a părut că deslușesc, pe obrazul de bronz poleit în bătaia reflectoarelor sîrbătorești, și tremurul discret al unei lacrimi. O părere de tristețe și reproș care pune, în gîndul meu cel puțin, festivalul și concursul de la Craiova sub semnul altor circumstanțe. Căci mi-am amintit cum, cu șase ani în urmă, Maria Tănase, fermecată dintotdeauna de bogăția de motive a folclorului oltenesc, bătuse la porțile Băniei. Venise nechemată de nimeni și neademenită de vreun cîștig bănesc, ci numai împămîntită să-și împlinească, după cum mărturisea, un vis de o viață: un taraf oltenesc, așa cum numai ea știa că trebuie să arate și să sune un asemenea taraf. Vroia să străbată Valahia Mică, din pulberile Băileștilor pînă la grădina Tismanei și pînă hăt între stîncile Cloșanilor lui Tudor, ca să adune cîtece nemaicîntate pe vreo scenă; vroia să pună urechea pe pieptul fiecărei viori din Gorj și să asculte fiecare cobză din cîmpia Doljului; știa că sînt solzari destoinici la Ciupercești și frunzari sublimi la Mehedinți, cunoștea fete cu glas de aur la Tismana și ciobani cu cavale mioritice la Novaci... Ar fi vrut să-i adune pe cei mai buni dintre cei mai buni, să-i aducă pe toți la aceeași strună — a gîndului genial care-o minase către Oltenia — și apoi să străbată țara și lumea cu ei, fermecînd toate cărările și drumurile pe unde visa să treacă. ...Dar Bănia — să spunem cuvîntul cel adevărat, oricît de trist ar fi el — n-a înțeles-o și n-a ajutat-o pe Maria Tănase. Măruntă orgolii locale, tot felul de vicii de formă contabilă, neieritate inerții și o și mai neiertată nepătrundere a sensurilor mari, fără de preț, pe care le-ar fi avut munca Mariei Tănase în aceste locuri, i-au stat din prima clipă și peste tot împotrivă, uimind-o la început și apoi amărînd-o, revoltînd-o, „albind-o”, cum mi-a mărturisit într-o seară. ...Îi păstrez în suflet profilul împăratesc, de Cleopatră matură și tristă, proiectat pe zidul de ulei meschin al unei braserii craiovene, într-un miez de noapte: se întorcea de undeva din Gorj, și comandase „o cafea ca pentru patru nuntași”, căci era trudită; Bănia nu-i putuse pune la-ndemînă o mașină ca lumea și apriga doamnă a cîntecului străbătuse Gorjul, singură, zi de vară pînă-n seară, într-un microbuz aflat la vîrsta reformei.

...Am suprapus această imagine peste profilul de bronz luminat feeric și dintr-o dată splendidă sîrbătoare de la Craiova mi-a apărut și ca un ceremonial de ispășire. Și i-aș fi vrut ingenuncheați pe mulți din acea sală în fața marelui medalion de metal, ingenuncheați în ei înșiși într-o rugă de iertare și într-un legămint de a da de-acum încolo crezare bronzului, ei și urmașii urmașilor lor (noi și urmașii urmașilor noștri), înainte ca bronzul să devină statuie.

Petre DRAGU

P.S.: Festivalul s-a ncheiat, vibrant, în apoteoză a două mari tarafuri întinînd cunoscuta piesă folclorică Marie și Mărioară!

P. D.

Cezar Baltag

Starostea

Songe à la douceur...
Mon enfant, ma soeur,
(Baudelaire)

Unde este armăsara
ce sfințea odinioara ?

Doamne ce mai leopardă
care mușcă și dezmiardă
cu pricină rozmarină
și meteahnă de mezină
cu cîlcieile-n mărar
și buricul nenufar

Nu te supăr că mă supăr
și mă dau după ienupăr
nu fi țeapăn că mă deapăn
și mă leagăn în mesteacăn
aia-i asta asta-i aia
soarele mi-a-neins păstaia

Cîntă cucule osana
că mă-nsor cu coțofana
demoni de dud domol
cu măduva de nămol

Oh ce sfîntă nebunie
cînd privea în bagdadi
și sălta îndemînat
ca leoaica pe jărat

Unde este armăsara
ce sfințea odinioara ?

Of fecioară meretrice
foarte gingașă-n cerbice
din genunchii tăi cu price
își fac îngerii arșice

Cu țurloaiele creștinii
joacă gioale heruvimii

Unde ești păgînă mînză
cu coapsa încinsă-n pînză
care ridicai sprînceana
ca Măria Egipteana ?

Unde ești divină țăță
ce sfințea odinioara ?

Doamnă cu genunchiul tău
joacă zaruri Dumnezeu

M-a cuprins un tam-nesam
de nici eu nu știu ce am
nu-mi mai spală fața apa
dezleagă-mi doamne pleoapa
să pot plînge după ea
cu lacrima altuia :

Copilul meu, sora mea...

Copilul meu, sora mea...

Spune te-a împins pustia
să-ți cauți în rai fetia
să fii mireasă anume
și dușilor pe nelume ?

Departe doamne departe
pe deal de singurătate
unde cresc urzici deșarte
și volburi nevinovate
zac slove cu rîs prelung
scrise cu mîna de ciung :

Aici doarme starostea
peste toată Dragostea.

CA PETRE

CARIATIDE

Arhivă politică

ANUL XXV

Surparea unei dictaturi

Nu încheiasem arhiva precedentă, cînd, pe masa reiecției ne-a și sosit o scrisoare, din partea unui veteran. Participind parcă evocarea noastră, excesiv de sumară telegrafică, asupra actului de la 23 August (vezi radierea istoriei), corespondentul nostru din Roșiori Vede (str. Ana Ipătescu 13) ne scrie :

„Am trăit și eu acea zi, pe un colț al podiumului desfurării ei. Pentru mine, însă, dacă acțiunea arestării și inducerii dictaturii și a lansării răsunătorului manifest au fost cutremurătoare, ele n-au însemnat decît — utilizez un termen uzitat azi — explozia de entuziasm în momentul înscrierii golului, care „plutea” de mult în atmosferă, și a cărei realizare era nu numai așteptată și teleaptă, dar și certă” (sublinierile ne aparțin).

Și mai departe : „23 August 1944 e un vîrf de piramidă. N-ar fi putut exista fără largile spații ale temelor evenimentului. Ce înseamnă un țel atins, fără efortul de parcurs ? Și fără pașii următori, necesari diării șuvoiului ?”.

DI. Octavian Vorobchievici, corespondentul nostru, e dreptate. Subscriem la semnificațiile de mai sus. tocmai de aceea dorim să revenim asupra „golului care plutea în aer”, asupra „efortului pînă la îngerea fînteii”, asupra „pașilor următori necesari diării șuvoiului”, asupra ceea ce a însemnat seismul spectacular al surpării unei dictaturi.

Această mișcare seismică a cuprins într-adevăr toate aturile societății românești, antrenînd — de la forțele ntrale la cele periferice — tot ce se putea opune dictaturii, războiului, drumului funest pe care era împinsă ra. Din marile fabrici și uzine unde sabotajele se mulțeau, unde muncitorii organizau greve, de la sate de rechizițiile pentru front împingau dificultăți, pe ont unde soldații și ofițerii refuzau să continue lupta, nă la cercurile ofițerilor superiori, la cercurile burghezi, la cercurile Palatului, mai întii spontan, apoi conrtat, apoi organizat pe baza unei platforme unice, s-a chegat ofensiva unică împotriva dictaturii, întrunind eziunea și voința națională. Nu multe sînt momentele n istoria României care au întrunit un asemenea consns unanim.

Arunc din nou cîteva fișe, edificatoare pentru această stare de lucruri :

Gen. col. Ilie Crețulescu (comandant de unitate pe ntul din Moldova) : „Voi porni de la un fapt de

prim ordin : prin intrarea în război alături de puterile axei, România fusese aruncată într-o aventură. Apreciați aceste date : din 3555 de generali și ofițeri superiori, cîți erau la stîrșitul anului 1940 în armata română, 3158, printre care și subsemnatul, participaseră direct la lupta împotriva ocupațiilor imperialiste germani în primul război mondial. Contradicția era flagrantă ; ne aflam alături de foștii adversari, care prezidaseră ciutirea țării. Un amănunt privind starea de spirit : în calitate de comandant, acționînd pe front, mi s-a raportat că foarte mulți dintre subordonații mei, soldați și ofițeri, confecționaseră cocarde tricolore pe reversul cărora era imprimat : „Vrem Ardealul”.

Camil Demetrescu (fost diplomat, șef al unui important serviciu din Ministerul Afacerilor Externe) : „Nu eram complotiști de profesie și într-un fel îmi repugna violența. Rațiunea hotărîrii mele de a trece la fapte a fost însă următoarea : nu noi sîntem ilegali, ci Antonescu este ilegal. El a uzurpat legalitatea, dreptul, călînd voința națiunii. Tot ce se întreprinde pentru răsturnarea lui este deci legitim, reprezintă necesitatea de a smulge țara dintr-o situație anormală și, pînă la urmă, catastrofală”.

Gh. Ionescu-Bălăceanu (fost consul la Palat) : „Contradicțiile dintre Antonescu și Palat erau notorii, iar ultimele evenimente adăugaseră și mai multă materie explozivă. Cînd pe la stîrșitul lui august — 1943 — reprezentantul Partidului Comunist — Lucrețiu Pătrășcanu — a luat legătura cu Palatul cerînd o întrevvedere, aici erau puternice frămîntări. Demersul său a fost imediat acceptat, și, practic, de atunci s-a inițiat colaborarea dintre Partidul Comunist și Palat”.

Acad. prof. Gh. Vrînceanu (unul dintre semnatori memoriei intelectualilor către mareșalul Antonescu) : „Simțeam că trebuie să întreprindem ceva, că pasivitatea noastră, a intelectualilor, va deveni într-o zi condamnabilă, dacă nu găsim urgent o cale de a ne exprima hotărît atitudinea. Acest „trebuie” plutea în aer. Nu e important dacă eu sau altcineva a formulat primul imperativ acestui „trebuie”, dar este cert că, în clipa cînd s-a luat hotărîrea redactării memoriei (inițiat de comuniști), alături de noi — subsemnatul, prof. Mihail Neculce și alții — au venit toți cei pe care-i știți”.

Drumul închegării alianțelor de luptă, iar mai apoi

al marelui front național care a asigurat baza de mase, a răsturnării dictaturii, a fost anevoios, întortochiat, complicat. Nu toate forțele politice angajate în acest front au răspuns la fel, cu aceeași promptitudine, energie, hotărîre, nu toți cei chemați au răspuns prezent, cu urgența pe care o pretindea acest imperativ. Istoria va da fiecăruia ceea ce merită.

Dar istoria a dat de pe acum ceea ce merită aceleia forțe care a inițiat rezistența la scară națională, care a elaborat strategia unirii tuturor forțelor într-un singur front de luptă, care a imaginat planul răsturnării prin forță a dictaturii, care a asigurat izbînda acestui plan : Partidul Comunist Român.

Iată încă o mărturie din acei ani :

Gen. col. Dumitru Dămăceanu : „În noaptea de 13-14 iunie, 1944, în casa conspirativă din Calea Moșilor 103 a avut loc o ședință importantă, la care participau : din partea P.C.R. Lucrețiu Pătrășcanu și tovarășul Emil Bodnaraș, iar din partea Palatului generalul C. Sănătescu, I. M. Stîrcea, Gr. Niculescu-Buzești, M. Ioanițiu, generalul Gh. Mihail și cel ce vă vorbește. Intervenția documentată și hotărîtă a tovarășului Bodnaraș, în cursul căreia a expus situația politică și planul răsturnării prin forță a guvernului antonescian a întrunit pînă la urmă adevîrurile celor prezenți. Ideea insurecției, elaborată de Partidul Comunist, s-a transformat într-un plan concret de luptă...”

Nu pot încheia această sumară evocare fără a cita dintr-un manifest comunist care exprimă sintetic și incandescent o stare de spirit națională :

„Români,

Neamul nostru trece prin cel mai greu ceas al istoriei sale. Tot ce s-a înfăptuit prin străduința generațiilor trecute, tot ce am nădăjduit pentru generațiile viitoare, se află azi în primejdie. Putem pierde totul, dar putem salva totul...”

„Români,

Hotărîrea noastră nu este nimic, dacă nu este o hotărîre de luptă. Oriunde vă aflați, strigătul nostru trebuie să ajungă pînă la voi. Fiți gata !”.

Sînt cuvinte înflăcărâte. Dar despre participarea cuvîntului la această bătălie, data viitoare.

Paul ANGHEL

Din părerile literare ale lui Delavrancea

Am citit cu mare plăcere, deși nu fără oarecare contrarietate, volumul V, **Opere**, de Barbu Delavrancea, în ediția riguros îngrijită de Emilia Șt. Milicescu, la Editura pentru literatură. Acest volum de conținut foarte variat și inegal cuprinde **Publicistica** scriitorului: „Cronici literare și de artă, Studii de limbă și de folclor”, cu un adaos de „Culegere de folclor” (pag. 629—692), parte transcris de autor, parte de altă mână. Se cunoaște competența criticului de artă ocazional, care a scris primele pagini revelatoare despre pictorul Ioan Andreescu. Delavrancea a publicat în tinerețe și câteva interesante cronici muzicale și dramatice; cele dintii sint ale unui diletant orientat, iar celelalte, deși criticul era, ca viitor dramaturg, în materie, nu sînt totdeauna obiective (vezi **Cronica teatrală** negativă, consacrată lui **Despot-vodă**, care i s-a părut o „piesă imposibilă”; vezi și judecățile eronate despre **Fintina Blanduziei**, pripit pusă pe același plan cu **Ovidiu**).

Din această culegere lipsesc, printre altele, articolele injuste împotriva lui Odobescu, beneficiarul îndreptățit al marelui premiu academic, pe care Delavrancea l-ar fi acordat amicului său **Al. Vlahuță**, greșit considerat ca mai valoros. În orice caz, „publicistul” nu govăie în judecățile lui critice, de fiecare dată categorice, răspicate, nemiloase cînd sînt negative, ca atunci cînd victimele lui sînt niște poeți minori. Carol Scrob, Veronica Micle, Matilda Cugler-Poni, Teodor Șerbănescu (**O familie de poeți**, 1887). Veronicăi îi este imputată imitația „în partea cea slabă a lui Eminescu”. Interesant, nu-i așa? Să vedem unde pescuiește capriciosul critic falsele perle eminesciene. De necrezut, într-o capodoperă ca **Și dacă...** „Lui i se întîmplă să fie confuz, ba chiar să alăture versuri care n-au nici o legătură între ele, cu rari excepții. Bunăoară...” Și Delavrancea citează în întregime cele trei strofe ale neasemuitului **lied**, cu aceste observații: „Minunate strofe ca aparență; minunate tăiate, făcute, lustruite, dar să nu cerci a înțelege ceva. Cu această condiție poți gusta muzica și mișcarea lor stranie. Altfel, dacă le ceri vrun înțeles, ți se întîmplă cu ele ce ți s-ar întîmpla cu o imitație în poezia de sticlă a unor cristale frumoase cînd le-ai ciocni între ele. Cu aceste jucării perfect de frumoase trebuie să umbli încet, blind, delicat, altfel să sparg, să risipesc și

nu rămii în mină decît cu puțin praf strălucitor. În adevăr, n-are nici un înțeles ca «plopul să se cutremure și ramurile să bată în geam» pentru ca poetul «să o aibă în minte» și ea «să se apropie încet». Și tot așa de neînțelese sînt și celelalte două strofe».

Surprinzătoare obiecții din partea unui mare prozator dublat, înainte de a se dori critic, de un autentic poet! **Și dacă...** ni se pare o poemă nu numai perfect inteligibilă, dar de o evidentă înlănțuire logică. Este vorba, firește, nu de logica formală, ci de logica poetică, subiectivă. Departe de a se pulveriza la analiză, cele 12 versuri exprimă, ca să spunem așa, conjurația naturii, a întregului univers cosmic, noaptea, în a-i aminti poetului însingurat imaginea iubitei, în a-i insenina cugetul și a-i fixa amintirea. Credem că nu e nevoie să mai stăruim! Poetul din Delavrancea intrase în eclipsă și lăsase locul avocatului pus pe șicane.

Mai sus, filologul aduce o altă ne-dreaptă imputare marelui poet: „Eminescu, nevăzînd pe lume decît fatalitatea norocului și nenorocului, de multe ori abuzează de cuvîntul «noroc», ba chiar i se întîmplă să-l întrebuițeze unde nu trebuie” (pag. 219). Incomprehensiunea e cu atît mai uimitoare, cu cît Delavrancea își manifestă în același paragraf profunda simpatie față de poetul care-și tira ultimii ani de viață: „Eminescu, dezgustatul fatalist, se agață de **noroc**, se ridică contra lui, îl blestemă, și ce dureros dorește să fi avut și el **noroc** pe lumea asta. Marele nostru nefericit are dreptate. Cea mai mare nenorocire a lui a fost de a se naște ca geniu, mai ales în țara noastră de oameni indiferenți și falși, și de bieți buni români ignoranți”. Am subliniat anume cuvîntul **noroc** în acest fragment, spre a desluși în primul caz înțelesul mai general de **destin**, iar în celălalt, sensul mai frecvent de **fericire**, de destin favorabil. Nici Eminescu nu întrebuițează altfel acest cuvînt, iar genialul său instinct filologic, ca să nu mai vorbim de adinca lui cunoaștere a limbii, îl ferește de orice greșeală.

Un exemplu?

„De-i goni fie **norocul**, / Fie idealurile, / Te urmează în tot locul, / Vînturile, valurile!”. (**Dintre sute de cîntecuri**.) În această strofă, **norocul** este echivalentul fericirii materiale, căreia i se opun **idealurile**, adică scopurile imateriale, despărțite prin conjuncția dis-

junctivă **fie**, sinonimă cu **sau** și cu **ori**. Interesantă este și polisemia cuvîntului **a goni**, care are în primul vers din citat înțelesul de a **urmări**, dar de a **urmări** cu grabă mare, ca pe un vînat. Așa a fost... **goana** după fericire, la firiile pasionate, ca aceea a lui Eminescu.

Eminescu a întrebuițat în povestea lui **Făt-Frumos din lacrimă** pluralul popular **noroc**. Făt-Frumos îi face în voie împăratului și se leagă față de el să-i aducă iubita mult dorită: „Împărate pre luminat, din cite **noroc** ai avut, unul a fost mai mare decît toate: acela că Făt-Frumos ți-i frate de cruce. Hai că mă duc eu să răpesc fata Genarului”. Viața unui împărat de basm nu poate fi privită altfel de cum o vede însuși Făt-Frumos: o suită neîntreruptă de împrejurări fericite, de **noroc**.

Recales în singurătate și bîntuit de dorul iubitei, Eminescu se credea un predestinat nenorocului, un poet damnat: „Departate sunt de tine și singur lîngă foc, / Petrec în minte-mi viața-mi lipsită de **noroc**” (**Departate sunt de tine...**). Imaginea iubitei îndepărtate îi smulge dorința amneziei totale: „O! glasul amintirii rămîie pururi mut, / Să uit pe veci **norocul** ce-o clipă l-am avut, / Să uit cum dep-o clipă din brațele-mi te-ai smulț... / Voi fi bătrîn și singur, vei fi murit de mult!”. Atît de incantatoriu este finalul poemei, încît nimeni nu simte nota de indelicatete din versul ultim. El se vedea bătrîn, așadar predestinat longevității, ca tatăl său, iar pe ea, pe Veronica, de multă vreme moartă. „Norocul” a vrut altfel: Eminescu a murit tînăr, iar Veronica l-a urmat după puține luni, cu sau fără voie, sub semnul aceluiași „destin”.

Încă din adolescență, Eminescu surprinsese inegalitatea destinului: „Dar așa ne e destinul. / Vitreg prea adevseori, / Unui lumea-i acordează, / Iar pe altul îl botează / Cu-a lui rouă de plînsori” (**Misterele nopții**, în **Familia**, 16 octombrie 1866). Cu puțin înainte, el dăduse sfîrșitului nostru, al tuturor, o surprinzătoare definiție de iz clasicist într-o imagine de gravură romantică: „în negru-i talar / A lumii **paranîmfă** — moartea” (**Speranța**, în **Familia**, 11 septembrie 1866). Cuvîntul este o metaforă proprie, spre a figura straniul farmec al Morții, văzută nu ca un schelet înfricoșător, ci sub înfățișarea unei gingașe însoțitoare nupțială, drapată în negru, ca o călugăriță.

Delavrancea n-a putut da un singur exemplu de întrebuițare improprie a cuvîntului **noroc**. Eminescu era la el acasă nu numai în toată țara lui, dar și pe tot cuprinsul limbii noastre. Așa i-a fost **norocul**.

Șerban CIOCULESCU

Nuvelistic

Este la noi acest procedeu, cu desigur virșire paradoxal, de a menține o stare de confuzie în jurul speciilor literare de a exalta, o dată schiță, altă dată romanul, ca și cînd s-ar putea concepe ierarhie a genurilor. Cu zece ani urmă se cultiva **genul scurt**, astăzi face elogiul nediferențiat al romanului cu sentimentul că cine n-a scris mare roman nu poate fi un prozator serios. Îndată ce un nuvelist trece la roman, opera lui dinainte intră în umbra, indiferent de calitatea ei estetică. Nu e nici o justificare pentru această discriminări, totuși mulți pun romanul bun sau rău, înaintea nuvelei, și pe mul, totdeauna, înaintea sonetului. Istoria unei literaturi mari reține, cu toate acestea, numele unui autor ce a scris un singur sonet și ignoră atîtea dovezi de fidelitate față de poemul cosmogonic.

Evoluția spre roman e un fenomen discutabil pozitiv într-o literatură, fiind vorba de literatura noastră, nu un secret că numărul romancierilor adevărat seriosi e încă restrîns. Așa multe cărți voluminoase, dar prea puțin romane: opere de sinteză epică, analiză și construcție superioară. Așa multă interes pentru ele e, se înlege, o necesitate. A face însă această în detrimentul nuvelisticii, de pildă, o prejudecată pe care numai cultura neconsolidată, cu teama de a nu fi scrisă, o cultivă.

Succesul romanului **Îngerul a strigat** a împiedicat să se mai vorbească, exemplul, de nuvelistica superioară a **Fănuș Neagu**. O culegere selectivă **Cantonul părăsit** — a trecut aproape neobservată, deși critica avea acum pe leul să urmărească de la un punct estetic mai înalt evoluția unui proza exemplar. **Dincolo de nisipuri**, **Acasă**, sînt, nu e nici o îndoială, nuvele analitice, fixînd două planuri între care talentul excepțional al lui Fănuș Neagu oscilează în chip deliberat. Cea dintîi e o narațiune aproape fantastică, vestea, pe scurt, a unui miraj, într-cadru de viață debordantă. Cea de-a doua e o proză de observație exactă, inconformistă, cu un sentiment rănit al tragicului. Între aceste două evoluțează prozatorul — prea rorizat de real pentru a deveni un fantastic pur și cu un simț prea puternic al fabulosului, miticului, din ordinul existenței, pentru a fi un prozator rațional. A judeca, de aceea, rațiunile sale ca niște basme moderne (operație ce, dacă nu mă înșel, s-a făcut!) e o greșeală, a ignora, în analiză, partea lor de mister, aburul fantastic în care sînt învăluite conflictele cele mai dure, arată, tot așa, o lipsă de înțelegere exactă a obiectului.

Al doilea aspect al „Correspondenței” de care ne-am ocupat se referă la zoofilia, pentru cîini și pisici, cu care Paul Léautaud s-a făcut celebru. Îmi amintesc, de pildă, de un astfel de ecou, oarecum bizar, pe care l-am întîlnit în opera lui Nazim Hikmet, rapsodul turc, revoluționar, exilat din țara sa pentru ideile lui, la ora aceasta decedat și care, într-o poemă (în „Les lettres françaises”, altundeva?) din timpul războiului hitlerist, reproșa lui Léautaud marea lui iubire pentru patrupede, în timp ce omenirea suferea atît de cumplit. Oricît de circumstanțiată, părerea poetului otoman mi s-a părut exagerată. A reproșa unui franciscan, de tipul și intensitatea lui Léautaud, așa cum legendele l-au impus și cum va reieși și din cele ce urmează, marea lui dragoste pentru cîinii și pisicile abandonate este oricum excesiv, de îndată ce opui sentimentului acestuia atît de rar și atît de delicat grija de om, iubirea de semen. Léautaud nu și-a ascuns niciodată mizantropismul. Dar dacă nu l-a ridicat la nivelul unei filosofii poate că, la fel cu Martial epigramistul (și poate și cu Grigore Alexandrescu, fabulistul nostru), și-a adus aminte că de la om au deprins animalele tot răul sau, cum spune poetul nostru, cele mai multe rele provin de la o rudă sau chiar de la un frate.

Nenumărate sînt formele pe care iubirea de cîini și de pisici o îmbracă la Paul Léautaud. Ea începe, cum e și firească, de la grijile, pe care o stare de excepție, ca aceea a războiului, le acumulează pe capul oamenilor. O dată cu mobilizarea din 1914, André Billy e detașat la unitatea sa, prilej pentru corresponsentul său să compare cele două situații și să n-o afle mai prejos pe a sa: „Nu crede, îi spunea într-o scrisoare din noiembrie 1914, că în timp ce voi suferiți mai mult sau mai puțin, acolo departe, noi aștia de aici nu mai putem de bine. Ne avem și noi partea noastră, iar a mea, îndrăznesc s-o spun, e serioasă, cu grija ce-o am de a face să trăiască toată această mică societate pe care o știi. Dar tu, cum o duci cu sănătatea, cu moralul?” În schimb, ampla scrisoare din 23 noiembrie 1914, în care-i vestea moartea lui Alain Fournier și-n care se socotea multumit cu singurătatea sa („chiar dacă îngheață de frig”), nu uita să termine, după ce declarase că o zi ca aceea în care poate scrie prietenului său o socotește „perfectă”, cu acest sfat, ce-i sta la inimă: „Ai bi grijă de bieții buni cîini famelici, de asemeni de pisici, dacă le întîlnești, aibi grijă de d-ta și fii sigur de prietenia mea”. În alte scrisori denunță autoritățile sanitare, care patronază furtul cîinilor și experiențele de vivisecție cu bietele animale. Din cînd în cînd strînge mîna, nu numai pe a corresponsentului său, dar și pe a lui Marteau, cîinele lui André Billy, ale cărui intervenții

în favoarea sa și ale cărui încîntătoare portrete nu numai le semnalează, dar le și savurează! Așa e cazul cu articolul lui Billy din 2 april 1923, despre „teatrul lui Maurice Boissard”, ale cărui rînduri finale îi sînt cu osebire agreabile lui Paul Léautaud: „În afara complimentelor ce-mi faci, simt că articolul e plin de prietenia d-tale pentru mine, ceea ce, pe deasupra, și mai ales, îmi sporește plăcerea ce-mi face. Rîndurile din urmă m-au mișcat cu osebire, cînd vorbești de acele morminte din grădina mea și de atîtea mici ființe pe care le-am iubit”. Iată cuvinte în stare să satisfacă pe insul de obște care, întîmplător, a trecut prin situații identice. Astfel de clipe nu sînt lipsite de tristețe. Ele sînt însoțite, nu o dată, de ceremonii funebre. Cel puțin un minut de reculegere, dacă nu mai mult. Nu încredințezi pămîntului, cu inima ușoară, o ființă care te-a întovărășit tot timpul și căreia i-ai zîmbit de atîtea ori. „În ziua cînd am înmormîntat pe Pussy I am înțeles mai bine ca oricînd ce-nseamnă să pierzi un prieten scump, al cărui loc sub lampa de masă era sfînt, cînd nu asculta, pierdut, după miezul nopții, întins pe divan, ca pe un divan, cine știe ce transmisiune din îndepărtatul Hamburg”.

Și totuși, cu toată atenția ce acordă intervențiilor publicistice ale lui André Billy, sunt paralel cu aceasta satisfacții și momente de răzvrătire. Se pare că prietenul său întrece din cînd în cînd măsura, apăsînd prea mult pe una din caracteristicile, defavorabile, ale portretului. Ceea ce nu e departe de adevăr, dacă ne amintim de trasătura „caricaturală”, pe care Paul Léautaud o semnalase în scrisul lui Billy, și pe care o și lăudase. Conștient de legendele, pe care felul său de viață le-ar fi putut alimenta, Léautaud nu se putea împăca cu gîndul că un devotament ca al său, izvorit dintr-o mare afecțiune pentru animalele misterioase ce nu pot vorbi, ar putea fi transformat într-o manie, într-o ciudățenie nevinovată a naturii. Dar poate că e mai bine să transcriem acest crîmpei de epistolă, în care iritația își dă liber friu, cu atît mai mult cu cît textul acesta, supărător într-un fel, nu dă mai puțin la iveală ceva din structura originară a personajului. Ironiile cu care își punctează observațiile, și care privesc pe un ilustru fruntaș al baroului parizian, nu sînt lipsite de tilc. „Despre cărțile mele și despre mine ca scriitor se poate spune orice, n-am să mă agăț niciodată, îi spunea, în scrisoarea din 27 martie 1929, corresponsentului său care se ocupase încă o dată de el, totuși sunt nevoit să vă spun că ați cam exagerat prezentîndu-mă cetitorilor «Europel centrale», așa cum ați făcut-o. Este adevărat că, de mai bine de douăzeci de ani, dau de mîncare, în fiecare seară, pisicilor abandonate în Luxemburg.

LECTURĂ

Este adevărat că în fiecare seară vin acasă încărcat cu două sacose de provizii pentru animalele mele, chiar pentru uzul meu personal. Însă unde ai văd-ta că eu scot suzisele pateuri din buzunar și că **un sac în spate**, ceea ce-mi dă **aerul unui stringă de petice** (...d'un chiffonnier)? Găsesc puțin cam excesiv aspectul, cu totul inventat, în care m-ați descris cîțorilor unei reviste străine. Încep să fiu puțin agasat, maniera ce ați luat de a mă trata ca pe un **maniac nevrotic**, ori de cîte ori e vorba de animale. De cînd cunoaște lucrurile acestea, v-ar fi putut trece prin minte, ori de cîte ori am cules un animal pierdut sau părăsit, n-am făcut decît să-mi împlinesc datoria unui om, greșea poate față de semenul său în raport cu o ființă vie pe care era liber să n-o adopte, dar căreia îi dat îngrijire și protecție, de îndată ce o adoptase. Fără grije: dacă în locul cîinilor și pisicilor fără valoare animalele pierdute ar fi fost, de pildă, cu blăni de zimă lină, reprezentînd fiecare cîteva mii de franci, oamce, ca d-voastră, își bat joc, ar fi cei dintîi să le adu de pe drumuri, pentru ca, grație lor, să-și umple buzăurile. Pentru oameni ca de-alde mine, scumpul nostru Billy, lucrurile se petrec tocmai dimpotrivă, și a mă trage în privința aceasta, cum pare că ați luat obicei de **maniac nevinovat**, dovedește din parte-vă puțină reflecție”. Răspunsul lui Billy față cu o atît de severă admonestare nu se lasă așteptat. Iar peste două săptămîni, în scrisoarea din 29 mart. 1929, Léautaud îi răspunde, revenind asupra legendelor fanteziste, cîte cîul pe seama sa, operă la care, din nefericire, „coborează” și Billy, și unde aflăm și excelenta epigramă la adresa avocaților parizieni. „Maestrul Garçon, spune Léautaud, în discuțiile cu confratele său, în afaceri cu proprietărea sa are aerul că umblă să-mi afle scurte prezentîndu-mă ca pe un **ins un pic original** (à propos de sentiments) mele și de purtarea mea cu animal, dovedind prin aceasta starea de spirit a majorității

FĂNUȘ NEAGU

Prețuiesc, înainte de orice, în aceste nuvele — de loc ortodoxe sub rîndul compoziției — extraordinara senzație de vitalitate. Într-o proză amenajată de uscăciune — prin preocuparea exagerată pentru metodă, sub aparența disprețului față de metodă — literatura lui Fănuș Neagu dă un sentiment de viață multiplă și adevărată. S-a spus despre prozator că este un coștist și un poet al senzaționalului. În veștele mai noi (**Vară buimacă**), Fănuș Neagu e, mai ales, un prozator al conștientelor esențiale. Revin la nuvela **Așă**, elocventă în acest sens. Nimic senzațional nu se petrece aici, povestea arată stăpînire și o voință promatică de „ariditate”. O bătrînă se soare, însoțită de un nepot, în satul unde fusese alungată. Ea are sentimentul morții apropiate și vrea să-și sfîrșitul în casa unde născuse nouă copii și-i murise bărbatul. Dar casa e transformată, acum, într-o instituție puică și primarul Pavel Odangiu e întotdeauna :

— „Am venit să mor, Pavele. Tu ești imarul, du-te și lasă-mă cu Erenă, vreau să mor în odaia mea. Ală e tunul meu, l-am învelit cu material la Brăila. Cumpăra un turc să-și facă și-am luat și eu patru coți. Era înrat.

— Ce-mi pasă mie de poveștile voastre ?! Aici e Sfatul popular, discutăm surburile comunei.

— Trebuie să mă lași, ceru bătrîna. Un sfert de ceas, și gata. În oia asta, tu știi bine, am născut nouă copii. Unde-i lada aia de fier era pînă. Acolo au zăcut și mi s-au stins patru băieți. Tot acolo mi-a murit și omul. Împrumuta plugul, primăvara.

— Ascultă, strigă Odangiu la Eremia, bate-o de-aici.

— Nu, zise bătrîna, nu mai e timp”. Bătrîna moare, cum promisese, și primul lovește cu pumnii pe nepot, vivat — nu se știe de ce — de această întâmplare. Sînt și alte detalii ce gherează o dramă umană mai generală. Ția șefului de gară se plînge că și-a sît tinerețea prin satele obscure ale răganului, un șofer infirm și mitoman vestește cu cinism cum îngrășă a-al patru-cinci porci cu mîncarea de pomana morților pe care îi cară cu nionul gospodăriei colective. Pentru nu-și păta biografia, el refuză să în-în sat cu cei doi pasageri primejși : bătrîna și nepotul, „dușmanii de să”, îndepărtați, ca și alți țărani, vechile lor gospodării. Prozatorul nu alte amănunte asupra conflictului de re, se vede bine, e obsedat. Nuvela indiscutabil, de mare curaj, dar cum acest termen se face oarecare abuz

în literatură, trebuie spus că la Fănuș Neagu e vorba de un curaj în primul rînd estetic. Faptele dau un sentiment de existență tragică în ordine socială, speculat într-un sens mai înalt omenesc. O bătrînă țărăncă ce vine să moară în satul de unde plecase fără voia ei — spune mai mult despre drama unei categorii de oameni, decît 100 de nedreptăți înfățișate, cu minie, într-o narațiune sociologică amplă.

Senzațională, în înțelesul bun al cuvîntului, e **Luna, ca o limbă de ciine**, povestea — relatată cinematografic — a unor copii devorați de niște ciini înfometati. Sugestia demenței colective, a pasiunii, apoi, ce izbucnește nestingherit, ca o răscumpărare frenetică a suferinței, e remarcabilă. Aceeași ambiguitate e reluată, mai documentat, în **Doi saci de poștă**, în acel stil de realism atroce și fabulos discret, propriu lui Fănuș Neagu. Narațiunea pare mai degrabă o parabolă — a înstrăinării ?, a întoarcerii la existența primară ? — dar orice încercare de a interpreta în acest chip datele povestirii e contrazisă de insistența realistă a autorului. Jucu, Maud, Ezeru — trăiesc în mijlocul unei naturi fabuloase, isterizate de dragoste. Într-un lan de grîu apar, într-o noapte, opt fete goale, doi băieți ies din pădure și dispar, apoi, fără urmă, ierburile sînt în febră, o senzualitate ciudată cuprinde totul, în aceste locuri între ape, unde trăiesc, departe de civilizație, niște indivizi ciudați, pînă de primejdia necunoscutului. Iubire, moarte, timp, natura misterioasă, prolifică, suferințe colosale în care rodesc pasiuni năprasnice — acestea sînt **motivele** (să le spunem așa) acestor povestiri moderne în care fantasticul e privit totdeauna cu un ochi necrutător de realist și, invers, observația morală, e neîncetat împinsă spre fabulos și senzațional.

Uneori aceste planuri nu se întrepătrund decît, aparent, la suprafața narațiunii. **Vară buimacă**, de pildă, dezvoltă niște dialoguri paralele ca într-o veritabilă piesă absurdă. Baba Anica, George, Mihai Droc gîndesc fiecare la altceva și replica unui personaj se izbește de zidul de neînțelegere al celuilalt. Bătrîna se gîndește la moarte, George, copilul, la puterile miraculoase ale bătrînei, Mihai Droc la drama pe care o trăiește. E, zice prozatorul undeva, o „împărțire a timpului”, o, adică, imposibilitate de a comunica, aici, într-o lume în care fabulosul și tragicul au devenit cei doi poli ai existenței : „Înainte de-a se crăpa de ziuă, eu plec s-aduc caii grîului. Pe sub poamele unde trec caii grîului, spicul se umflă cît coada vulpii. Plec și vin cu ei pe sub pămînt, și ei or să necheze

Traian Iancu

Partidul

Steaua fericirii și a menirii-n țară,
Prin partid trec vulturi, zvonul gliei trece,
Soarele în pîrgă, dimineți de vară,
Brazi cu visuri 'nalte, inima mea trece !...

Prin partid, lumina faptei umple zarea
Zorilor, ce-n raze mișcă-n taină firea,
Căci și lucrătorii și privighetoarea,

Geniului mulțimii îi cresc nemurirea !...

Prin partid vin vremuri mari în noi să fiarbă
Și străvechi izvoare, ne zvîcnesc în tîmple,
Iar în creasta nopții, cer de stele-n iarbă !...
De o înflorire sufletul ni-l împle !...

Adevăr și soare, urci mereu în slavă
Treapta cea de aur și-a țării mîndrie
Și pui frumusețea pe-a dreptății navă,
Scump partid, în scumpa noastră Românie !...

sălbatec. Caii grîului, George, au trup de grîu, picioare de grîu, cap de grîu. Tu singur o să-i auzi. «Di, caii grîului !» o să strig eu, și o să fiu într-o căruță cu roți de floarea-soarelui, spițe din cotoțani de porumb, coșul — din viță-de-vie împletită, și faraoancele — patru creste de pepene. Să mă aștepți și să viu. Tat-tu și mă-ta or să spună că am murit, dar numai tu o să știi unde m-am dus.

— Închide ochii, zise George, vreau să mă joc nițel cu fulgerele pe care le am în palmă și o să te frig”.

Fănuș Neagu se arată a fi și un bun cazuist moral, ca în **Iarba vinătă**, sugestia unei ratări mediocre, fără sentimentul, purificator, al tragicului. Aici și în celelalte fragmente epice se vede capacitatea de expresie a prozatorului, forța de seducție a limbajului său, de care au vorbit și alți comentatori. Dar trebuie făcută o precizare. Nu e vorba numai de faptul că Fănuș Neagu scrie, cum se spune, **bine**, adică frumos, cu o frază muzicală și colorată, detașabilă ; prozatorul realizează mai mult decît atît : el creează un **limbaj** al lui, aproape misterios, fără de care **conflitele** narațiunii nu se pot înțelege. Dacă traducem faptele într-un limbaj comun de analiză, farmecul dispare, înțelesurile narațiunii se întunecă. Proza a devenit, într-un cuvînt, prizoniera limbajului ei inefabil.

Eugen SIMION

VASILE VARGA — ȚĂRAN DIN BANAT

INTERMITENTE (XLII)

nenilor pentru acțiunile care nu aduc parale...”) Si mina rugindu-l pe Billy să-și revizuiască scrisoarea, seamănă mai mult cu „ruptura”, ceea ce n-ar putea mite, pentru motivul, atît de judicios formulat, între etenji de vechi dată : „o explicație nu e tot una cu eparatie”.

Țițiva ani mai tîrziu, pe vremea celui de al doilea boi mondial, Paul Léautaud află noi pretexte în voarea pensionarilor săi. Așa cum invocase, cu primul cazurilor de vivisectiune, autoritatea președintelui încar, iată-l pe Léautaud caracterizînd cum nu se ate mai pitoresc, într-o scrisoare din 20 decembrie 1915, pe dictatorii veacului, care se pregăteau să arunce penirea în valuri de singe : „Ne-ar trebui un om ca assolini, ce e desigur un bandit, dar care, la capitolul otecției și apărării animalelor nu glumește de loc. Ca i cei de o seamă cu el, de altminteri : Primo de vera, Hitler. Contrast foarte curios și care suscită alte reflecțiuni juste și de bun simț : animalele inoate întru totul (inocente și fără apărare) sunt așa demne de a fi apărate”. Cînd Raffut, cel de al treiclene al soților Billy face o plimbare, în trei, prin durezza de la Barbizon, cu cită plăcere îi însoțește, gînd, Paul Léautaud și cu cită afecțiune cere corespondentului său să strîngă, din parte-i, laba copilului ciinele ! Cînd, în curînd, Raffut orbește, cu cită precauție recomandă prietenilor săi să-l vegheze ca nu se izbească ! Cînd André Billy, după o vizită la terinar, îi anunță că Raffut și-a recăpătat vederea, toată aprehensiunea, întemeiată pe experiențe, Léautaud se bucură. Dar bucuria nu ține mult. Din scrisoarea de la 25 martie 1944 aflăm de moartea lui Raffut Léautaud nu-și ascunde îndurerarea. Își amintește grifonul bruxelez, ce-i dăduse Rouveyre, și care a urit de meningită într-o noapte, înainte de a putea ace veterinarul să-l curme „martiriul”. Însă șocul urderii lui Raffut, ca și neșansa soților Billy în afec-

țiunile lor canine sunt prea mari ca să nu sfîrșească în inima și în memoria lui Paul Léautaud una din acele pagini lucide și duioase în același timp, a căror împărțire se impune de la sine. „Trebuie c-a suferit mult, bietul ciine ! E îngrozitor, continuă Léautaud. N-aveți noroc și pace. Atîta îngrijire, atîtea supărări, atîtea neliniști, pentru un rezultat ca acesta. Cheltuielile ? Dumnezeule ! Bani... Acum cîtiva ani, m-am amuzat într-o zi, făcînd socoteala aproximativă a ceea ce m-a costat menajeria mea : 300 de pisici și 150 de ciini adunați, de cînd m-am instalat (și numai pentru animale) la Fontenay, în 1911. O bonă (de care n-aș fi avut nevoie pentru mine), hrana, veterinarul, cheltuieli suplimentare în fiecare moment, și am găsit un total de cam 100 000 franci, fără să mai pun la socoteală micile ajutoare, date din cînd în cînd, bietelor femei ce îngrijesc de animale. Unde am găsit banii ăștia, mă întreb eu însumi. Nu-mi dau seama. E adevărat că n-am făcut nebulii, de nici un fel, pentru mine. Nu regret nimic. Pe scumpii mei tovarăși, îi regret ; mi-aduc aminte cu drag de sapte-opt pisici și trei-patru ciini. E adevărat că în acest moment nu am decît pe Barbette, cățelușă, o pisicuță neagră culeasă în Luxemburg la începutul anului trecut și maimuța, ce se rătăcise acum zece ani în grădina mea, și, pe care am adoptat-o. Acum zece zile am pierdut (angină pectorală) pe unicul supraviețuitor din banda de pisici ce avusesem la începutul războiului. Ce ființe încîntătoare faci din animale (din toate animalele), cînd te porți cu ele cum trebuie. Un singur detaliu vă va fi de ajuns despre pisicul cules de mine în 1934. De cum mă culcam, se urca și el, își lua locul în pat, trîntit pe o parte în fața mea, cu capul pe pernă, ținîndu-mi gîtul între lăbuțele de dinainte alungite. Cînd mă sculam dimineața, îl lăsam la locul său, îl acopeream cu așternutul și-l lăsam să-și vadă de somn. Și deliciosul menaj ce făcea cu maimuța, cînd se răsturnau pe spate cu picioarele în aer. Adema, cu prilejul unei vizite, i-a văzut pe amîndoi lîngă foc, pisicul colac și maimuța cu tot bustul trîntit peste dînsul. Nu-i venea să creadă. Trei zile de la rîndul l-a căutat în toate odăile primului etaj, scotocind pe sub mobile, în aer, deasupra unui dulap normand, pe care obișnuia cîte odată să se cațere. Iubirea mea pentru animale n-a fost niciodată o simplă plăcere. La dreptul vorbind, mai curînd o mare milă. Doar pe dinsele le voi fi iubit, cu adevărat, în viața mea (...) Acum cîtiva ani, o anume persoană, plecînd într-un mic voiaj, voi să mă ia cu dînsa. Aveam pe atunci, afară de Barbette, și o altă cățea, cu care nu făcea bun menaj, așa încît nu le puteai lăsa împreună. Obiectul că nu puteam ține, pe una din ele închisă două sau trei zile. «Puneți pe Bar-

bette în pensiune, la un refugiu», mi s-a răspuns. Ce i-au auzit urechile în ziua aceea, Dumnezeule ! Să pun pe Barbette la pensiune ! Să-mi ofer, în chipul acesta, o plăcere atît de scump plătită de bietul animal. Nimic pe lume nu m-ar fi putut face să comit o atare acțiune”.

Și nu e singura dată cînd își interzice o plăcere. „Plăcerea de a fi în sinul familiei”, cum se exprimă un an mai tîrziu, nu e lipsită de nenumărate, certe, neplăceri. O pisică, căreia trebuie să-i dea drumul înăuntru, o alta care cere să intre, o sorbitură de cafea, ce e pe cămin, din cînd în cînd, din cînd în cînd de răsucit o țigară din tabacul ce e tot pe cămin, ochelarii de distanță și cei de cetit ce trebuie schimbati, rînd pe rînd, — iată din ce se compune o astfel de „fericire” pe care Léautaud o comunică, și grafic, soților Billy, ca să-i convingă. Așa cum le-a comunicat crochiul unui cartier balzacian din vechiul Paris, le comunică și un altul în care apar însemnate, în fața căminului, locurile pe care le ocupă Barbette, pisica, maimuța, și evident, și autorul. Și nu o dată te trezești scandînd : „Becherii singuratici, savanții și poeții”, pentru a parodia un stîb din poemele baudelairene, închinat pisicilor. Ce se va fi ales de toată această menajerie, căreia Paul Léautaud i-a consacrat atîția ani din viața sa de pustnic ? — iată o întrebare firească, ce se impune oricui a urmărit corespondența, atît de revelatoare și de pitorească, dintre Léautaud și Billy. E, poate, singura obiecție ce facem d-șoarei sau doamnei Marie Dormoy, editoarea volumului. Intemeiată pe însemnările din presă, ale lui André Billy, ce, de bună seamă, nu vor fi lipsit, deoarece prietenia ce i-a legat, și a cărei dovadă e „corespondența” de față, stă mărturie, editoarea, ale cărei numeroase precizări n-am pregetat a le aprecia, ar fi satisfăcut mai mult decît o curiozitate. André Billy, de mult octogenar astăzi, continuă opera sa publicistică, cum dovedesc însemnările sale din suplimentul literar al lui „Figaro”, despre a căror vioiciune și informație, tot cetitorul nu conținește a se minuna. Așa cum nu ne-ar fi dispăcut să aflăm detalii în legătură cu „devastarea” casei din Fontenay, a lui Paul Léautaud, despre care vorbește scrisoarea din noiembrie 1953 (este vorba de un uragan oarecare sau de vreun act de huliganism ?) și mai mult ne-ar fi interesat să cunoaștem soarta bietelor animale, care au mîngîiat singurătatea și mizantropia lui Paul Léautaud. Un devotament de atîtea decenii ar fi meritat o soartă pe măsura lui.

PERPESSICIUS

Lucrul mare care se face acum e că oamenii sînt stăpînii lor

declară Petre Iordăchescu, țăran din Cîmpia Doljului

Satul acesta, în care am fost duminică, se află în sudul județului Dolj. E un sat bogat, rezemat de un deal fertil și mărginit de o apă subțire, din ce în ce mai subțire, numită Deznăjui. Comuna se numește Birca. În ea își duc viața circa 2 000 de familii împărțite în două cooperative agricole.

Ne-am adresat președintelui uneia dintre cooperative, Petre Iordăchescu. Omul este un oltean țeapăn, își gîndește mult vorbele înainte de a le spune. În discuția cu el ne-am dat, pentru a cîta oară?, seama că duhul prozei lui Marin Preda plutește și peste Oltenia. O anumită disimulare, un fel de dialog cu sine, caracterizează pe omul cu care am întreținut dialogul nostru. E de observat, de asemenea, că momentele de exuberanță sînt rare.

Birca nu este încă satul care ar putea să fie. În unele chestiuni, se mai bijbiie, lucrurile — după cum Petre Iordăchescu însuși spunea — sînt date uneori peste cap. Din grabă, din neatenție, din nepricepere.

Dar din bogăția cîmpului, prin soliditatea gospodăriilor, prin munca mereu mai eficientă a oamenilor — atît a țăranilor, cît și a celor care-i conduc — Birca reprezintă tipul satului oltean socialist. Disponibilitățile sînt folosite cu o tot mai mare inteligență gospodărească.

Este și unul din motivele pentru care dialogul acesta a fost stîrnit.

— Anul acesta ați fost reales președinte. Da?

— Da.
— După cîți ani de întrerupere?
— După cinci ani.
— Și înainte de întrerupere, cîți ani ați prezidat cooperativa?

— 11 ani.
— Vă gîndeți că veți mai fi reales?
— Nu. Nu mă mai gîndeam.
— De ce?
— Era și vîrsta. Era și întreruperea.
— Și cum s-a întimplat cînd ați fost reales?

— M-am pomenit cu propunerea. Ei arătau unele merite ale mele. La vot am avut „unanimitate”. Eu, la început, nu mai voiam să primesc. Mă gîndeam la perspectivă. Mai ales că președintele din clipa aia urmasa și niște cursuri de două luni. Am fost însă ales de toată masa de colaborațiști. Ce era să mai fac? Ar fi însemnat să întorc adunarea pe dos.

— Cum vă explicați că ați fost propus, după cinci ani de întrerupere?

— Eu cred că mergeam mai bine atunci. Au fost și niște nereguli în cei cinci ani. Se cam izideau forțele. Oamenii au spus. Bine că au mai și exagerat ei cu laudele la adresa mea. Mai ales că în '64 cînd m-au schimbat, cam tot aceiași vorbiseră urît despre mine. „Am fost induși în eroare atunci”, au zis acum. Am primit. Mi-a fost și rușine de unele persoane din comună. Unii ziceau să-mi fac un fel de ambiție și să nu primesc. Dar eu luptasem acia, în rînd cu ălalăi. Cînd ei au zis, și eu a trebuit să zic. Cam așa trag eu concluzia.

— Ce-ați făcut în cei cinci ani cînd n-ați fost președinte?

— Am fost brigadier la grădina de zarzavat.

— Era mai ușor?
— Ee, sigur că era mai ușor.
— Dar cîștigați cu mult mai puțin decît ca președinte?
— Nu.
— Și cum merg lucrurile?

— S-au lichidat unele matrapazlicuri. Nu toate, că e greu. Mai avem de luptat cu mentalități rele. La unii nu le convine munca pe față. Eu țin cont de organele tehnice. Avem un inginer foarte bun. Locuiește în comună. Nu e să se ducă la Craiova. Dar treaba trebuie ținută în mîini cînd conduci. Nu poți să te lași dus cu preșul. Nimeni nu face ce vrea. Dar nici nu se poate trece peste cei aleși să conducă.

— De cînd sînteți membru al partidului?

— Din 1945.

— Ce v-a atras spre partid?

— Vedeam că lucrurile nu mai pot să meargă cum mergeau. N-am făcut-o nici din interes, nici din frică. Am făcut-o pentru că voiam să meargă mai bine comuna. Și Partidul Comunist ne arată cum se poate face asta.

— Cum a fost la început?

— În 1947 am fost numit primar. Țin minte că era 2 iulie.

— Mai departe?

— În 1949 am fost secretar de Comitet provizoriu comunal pînă în 1950, în octombrie, cînd am trecut secretar de sfat pînă în 1952.

La 12 octombrie 1952, 80 de familii care făcuseră gospodăria m-au ales președinte... Încolo — vă spusei.

— Spuneți-mi, ce deosebire e între satul de azi și satul de acum 25 de ani?

— Cum ce deosebire? Mai începe vorbă?

— Mai începe.

— Ei, bine, dacă ziceți că mai începe, spun imediat. Întîi că dumneata ești tînăr și n-ai cum să compari. Dar cu am. Al doilea, că multe lucruri rele, o dată duse, noi le mai și uităm.

Birca noastră de azi nu e raiul pe pămînt. Sînt încă multe de făcut. Uneori nu le știm nici noi, la prima vedere, pe ăle bune. Dar s-a cîștigat ceva. Ce țăranul nostru n-a avut niciodată. S-a cîștigat liniștea zilei de mîine. Și chiar și liniștea zilei de azi. Dumneata îți dai seama ce înseamnă asta? Înseamnă că sufletul omului nu mai ia foc la fiecare necaz. Cea mai mare parte dintre bercenii noștri trăiau pe timpuri numai din împrumuturi. Eram aproape toți datori vînduți. Nu puteai să zici niciodată că muncești pentru azi sau pentru mîine. Că azi și mîine nu erau zilele tale. Îți mîncasei mîlaiul, îți trăisei traiul, de ieri. Cine judecă anii dinții ai cooperativei trebuie să aibă-n socoteală și de unde s-a pornit. Că doar n-am venit și ne-am așezat în 1952 aici. Sîntem de mult acia, cu tot felul de datorii, cu tot felul de frici pe care, m-oți crede, nu m-oți crede, le-am biruit greu.

— Cum arăta comuna acum 25 de ani?

— Ochii mei de om tînăr o vedeau frumoasă. Dar dacă m-aș uita la ea, cu ochii de acum și cu ce știu acum, că trebuie să fie viața, nu mi-ar mai plăcea.

Pe partea ailaltă, atunci nici nu mă uitam la sat cu ochii ăluia care putea să facă el ceva. Etc, și asta s-a cîștigat. Că omul, dacă vrea, dar numai dacă vrea, știe că poate să facă ceva pe lume.

— Dacă vrea!

- Țăranii nu sînt străini de politica mare
- Nu se poate trece peste cei aleși să conducă
- Noi din 1944 am pornit treaba în comuna noastră
- Unii zic că nici noi n-aveam cuvinte să-i lămurim
- Griul era taman la spic și a murit parte din el
- Dacă ești supărat, să-ți inghiți supărarea
- Democrația nu e să dai foc la șira de paie da vrei tu asta
- Acum, deocamdată, nici ploile nu prea sînt invitate cu noi
- Unde sînt puteri unite, nu se simte cînd e vreme rea
- Oamenii noștri sînt alături și la bine și la rău

— Da. Și e greu citeodată să vrea.

— Altfceva?

— Ce mai încolo încoace? Nici nu știu de ce mai vorbim? Dumneavoastră nu vedeți că oamenii o duc mult mai bine? Se vede și de la depărtare că sînt îmbrăcați bine, că sînt mai veseli și că satul e mult mai frumos.

— Aveți copii?

— Am doi! Am avut șapte dar mi-au mai murit din ei. Cei doi pe care-i am sînt acasă. Muncesc în C.A.P. Copiii mei n-au mers mai departe fiindcă — luîndu-mă cu treburi de conducere — nu m-am ocupat de ei cum se cade. Era și mentalitatea că băieții comuniștilor au un rost în viață numai fiindcă sînt băieții comuniștilor.

— Nepoți aveți?

— Da, am trei.

— Ce făceați în ziua de 23 august 1944?

— Munceam la munca cîmpului.

— Și ați auzit ce s-a întimplat?

— Da. Sigur. După aia am simțit, fiindcă începuseră să vină de la oraș să caute cadre. De fapt, noi din 1944 am pornit treaba în comuna noastră.

— Ce considerați că s-a întimplat esențial în cei 25 de ani?

— Păi, s-a schimbat și satul la noi. Craiova n-o cunoști de la o lună la alta. S-a schimbat și țara. Țin minte cum cădeau guvernele. Le schimba străinătatea. Țara azi e șantier întreg. Vă dau un exemplu. Eu aveam paispe pogoane de pămînt. Dar n-aveam opinci în picioare.

— Ce noutăți în viața de partid și în viața națională a adus Congresul al IX-lea?

— Îmbunătățiri grozave în țară și chiar și la noi în comună. La noi agricultura e aproape sută la sută mecanizată. În 1959 aveam 6 tractoare și un disc.

Acum avem 22 tractoare, 6 discuri, 12 combine. Plugurile — ăle puține care mai sînt — ară pe lîngă canale.

— Cum stați anul acesta cu recolta?

— La griu nu atingem cantitatea planificată. Dacă nu ploua, multe parcele erau compromise. Dacă ploua cu o săptămînă mai devreme era foarte bine. Griul era taman la spic. Și a murit parte din el.

— Ați făcut nunți copiilor?

— Da. La amîndoi.

— A venit multă lume?

— Eram președinte cînd am făcut nunta băiatului, în 1954. Drept să-ți spun nu prea mi-a venit lume.

— Dar îi chemaserăți?

— E sigur că da.

— Și cum au motivat?

— Că e în timpul muncii, că una, că alta. Dar în 1961, cînd am fost naș, au venit aproape mai mulți ca la socru.

— Cum explicați asta?

— Era lumea nelămurită atunci. Unii nu mă vedeau cu ochi buni.

— Numai ei erau vinovați?

— Unii zic că nici noi n-aveam cuvinte să-i lămurim. Au dreptate întrucitva. Dar mai pun și de la ei. Eu le spun „bă nea Stane, dacă veneați mai devreme ne întăream mai mult și mai din timp”.

— Copiii au case?

— Băiatul locuiește cu mine.

— Ce trebuie să facă, după dvs., un președinte de cooperativă?

— În principal?

— Da.

— În situația actuală, el trebuie să ocupe de organizarea muncii, cunoască felul cum se desfășoară viața în C.A.P. Dar amănunțit! Țină în mînă orice activitate.

Unde nu merg lucrurile să ia suri neîntîrziate. Totul trebuie pentru rentabilitate. Să fie atent, lent, să știe să controleze. Munca controlată nu e bună. Să consulte oamenii. Adunările generale să fie pregătite.

Un președinte, dacă știe totul C.A.P., cele de deasupra și dedesurle, lucrurile ajung să meargă la

— Un conducător trebuie să fi

pru?

— Nu. Nu face nimic dacă e rău. Dacă ești supărat, să-ți inghiți supărarea. Să nu te vadă nimeni că ești supărat.

— Dar nu trebuie să fie hotărît?

— Trebuie. Să nu acționeze însă răzburare.

— Dar nu-și periclitează și dacă-i pedepsește pe unii?

— Nu. Sînt mai mulți oameni știți, care-i vor spune, dacă președintele e prea blind, că a ținut cu hoții.

— Ce credeți că reprezintă Tez

Directivele pentru al X-lea Congre

— Eu cred că sînt de cea mai importantă. S-au dezbătut și aici noi.

— Cum concretizați în viața dvs. ideile generale?

— Țăranii nu sînt străini de politica mare. Ei o discută. Li intere

— Se spune că pe timpuri putea să văzută, seară de seară, în capul dvs. discutînd! Discutați politică? Sînt interesați oamenii de politică?

— Sigur că da. Abia acum cu a rat. Mai ales de politica actuală partidului. Toți oamenii văd această politică. Ascultați ce tovarășul Ceaușescu prin Ardeal trebuie făcut.

— Dar care sînt semnele noi ale lității partidului, așa cum le s dvs.?

— Lucrul mare care se face acum e că oamenii, cum vă spusei, sînt stăpînii lor. Nu știu dacă mă înțelegeți. Pîni nu înseamnă să faci ce-ți tră prin cap. Ci să faci treaba a bună, la care te-ai gîndit și te-ai gîndit. Democrația nu e să dai la șira de paie dacă vrei tu asta. Democrația este să-ți poți face treaba simți în viața ta că ai muncit.

Acum, deocamdată, nici ploile prea sînt invitate cu noi și-și ca și joc. Dar nu contează. Unde sînt puteri unite, nu se simte cînd e vreme rea. Dar închipuiți-vă numai ce-ar fi făcut fiecare om dacă nenorocul peste el? S-a mai făcut ceva, de-un timp încoace: oamenii sînt alături și la bine și la rău.

Adrian PAUNE

Mihai Beniuc

Io voievod...

Sînt voievod cu zurgălaie la opinci
Și sun din țivlitoarele tilinci
Mămăligarul sînt al putredelor șesuri,
Scripcarul vorbelor cu șapte înțelesuri,
A cîntului din fluier de cucută
Ce trece dintr-o horă-ntr-o bătută.
Cînstite fețe, domni de viță rară,
E codrul bîntuit de primăvară
Și soarele cu creanga se sărută
Și vine cerbu-n luminiș la ciută —
Spre seară cînd înnebunesc și cucii —
Și-n flinte pulberea și-o pun haiducii.
Am să vă joc un joc așa pe-alese
Cum se cuvine luminatei voastre mese,
Bogată-n cărnuri fripte, în vinuri scumpe
Domnița, cînd o văd, inima-mi rumpe.
Părul ei — raze de soare mănunchi,
În fața ei cad arborii-n genunchi ;
Cînd văd lumina-n ochii ei luceferii
De dor se-mbolnăvesc pînă și teferii.
Și vai ! ce vor mai plînge
Ochii ei cînd ceata mea s-o strînge
Și-o să se scalde masa toată-n sînge !
Aurul ! Banii !
Dar eu voi săruta doar anii
Acestui înger
Pentru care sînger,
Io voievod cu zurgălaie la opinci,
Zicînd din țivlitoarele-mi tilinci.

Amurg

Abea mai recunoști acest peisaj.
A-ncărunțit pămîntul peste noapte
Dar fie. Roadele erau răscoapte
Și tu te-ndepărtași după grilaj
Pe drumul cu știute gropi,
Cu nicăieri la capăt.
Ce-mi pasă, ai zis, că scapăt ?
Și corbii — negre luntre — stau în plopi.
Afară se tăcea ori numa-n tine ?
De ce s-o mai aștepti

Pe cea ce nu mai vine ?
Sub cerul aspru plopii erau drepti
Și drumul printre ei lăsau să treacă.
Inima ta, o teacă
Fără sabie.
Soarele însuși — corabie
Ce se-neacă
Lăsată pe-o parte.
Cerule nu mai putea norii să-i poarte.

Nocturnă

Lumina ca mătasa prea veche se sfîșie,
Și-a frînt genunchii ziua și se tirăște-n
coate ;
Arînd tractorul roșu mai bijbiie-n cîmpie
Și noaptea ca o smoală-l înfruntă : „Nu
se poate !“

Un fluviu — poate timpul — mai
bilbiie-ntr-o limbă
Ce arborii pe maluri n-o știu și nu-l
urmează.
Orbecăind în beznă doar vîntul se mai
plimbă,
Cu-o stea de seară-aprinsă stă cineva de
pază.

Ah ! de-ar fi luna barem cu masca ei de
calc
Ori țipătul de spaimă ce-l scoate cucuvaia,
Să sperie nimicul întins pe catafalc,
Din bulgări de-ntuneric să scapete văpaia.

Dar nu-s minuni. Cu ochii, sinistru cuplu
sferic,
Privește cucuvaia imensul întuneric
Și-așteaptă ca minunea s-o facă tot
pămîntul,
Lăsînd pe trup să-i crape ca un buboi
mormîntul.

Herr Voland

Era tot el și totuși împăiat
Bătrînul nostru diavol anacronic
Pe care Faust l-a mai apucat —
Pe-atuncea dracul surîdea ironic.

E drept că are-acuma pe copită
Cu ținte bine prinsă o potcoavă,
Dar ochii lui de sticlă prăfuită
Nu mai vorbesc de infernala-i slavă.

Și, nu cumva să fie osîndit
Că poartă ilegal — știu eu de ce ? — o
armă,
O sabie de lemn i-am potrivit
La șoldul stîng — vrăjmașii-i pot să
doarmă.

Doar coarnele-i pe frunte, parcă muguri,
Trădează categoric pe Satana —
Da, el făcu pe proști să vadă struguri
La Lipsca și să-nalțe goală cana.

O Margaretă trece-n mini-fustă
Cu noul Faust plin de păr pe față ;
El are pantalon cu cracă-ngustă
Ea larg deschisă pofta de viață.

O ceată de bețivi stă lingă drac
Și unu-i umflă un picior în pîntec,
Iar alții strigă — și ce haz mai fac ! —
„Hai cîntă-ne pe dinapoi un cîntec !“

Din umbră parcă se aude-un glas :
„La miezul nopții cînt, să fiți acasă !“
Bețivii ca statuile-au rămas
Și din muzeu nu știu cum să mai iasă.

Acasă-n somn bețivii au urlat.
„Ce ai, de strigi ?“ i-au întrebat neveste.
Dar ei : „Ce cată dracul împăiat
Aici cu tot infernu-i sub ferestre ?“

Iar Margareta-n somn simți visînd
Că-n pîntec i-a pătruns adînc un corn ;
Pe Faustel l-a fost văzut intrînd
La ea-n odaie ca berbec din horn.

A doua zi bețivi și-ndrăgostiți
Se re-ntîlniră ca la un soroc
În casa cu strigoi încremeniți,
Să vadă dacă dracul e la loc.

„Aicea sînt“, sună ca de departe
O voce răgușită, „eu sînt, eu !“
Fantomele au tresărit din moarte
Și-au rîs în pacea rece din muzeu.

CE-MI SPUNE POEZIA ROMÂNEASCĂ

Am încercat în orele de meditație să găsesc explicația zădărniciu cu care am consacrat unca a patru decenii pentru traducerea poeziilor românești, în limba maghiară și cea germană. Întrebarea mi-am pus-o totdeauna astfel : Ce-mi spune mie poezia românească ? Cu alte cuvinte m dorit să-mi dau seama nu numai despre ce-mi spune opera unui anumit poet, sau o anumită poezie — poate clasică — cel mai eminent sau înercarea tinerească cea mai luitoare —, ci totalitatea literaturii române, spiritul ei universal, organism viu chiar și npersonal privit, toate momentele afective ale procesului psihologic popular, aparținînd unui larg trecut istoric, condensate în imagini și împreună cu acestea în muzica armonioasă. Am cercetat particularitățile acelei literaturii care este cea mai caracteristică pentru poporul român, mergînd din izvoare strămoșești prin capilarele sufletului poporului român spre prezent și aflînd în felurite culori și arfumuri.

Poezia fiecărui popor și a ecărei națiuni are alt caracter după condițiile sociale în care a trăit acel popor, influențată de crizele istorice, de tragediile singeroase, de asuririle tiranice sau de revoluțiile stropite cu sînge prin care a trecut.

Poporul român — ca și celelalte mici națiuni ale Europei sud-estice — a trebuit să suporte mult mai des crizele chinuitoare ale istoriei, cruzimile cotropitorilor, decît națiunile apusene sau nordice. Lirica micilor popoare asuprite exprimă aceste realități. Nu numai bogatul tezaur al cîntecelor și baladelor populare anonime, ci întreaga moștenire lirică : creațiile cele mai proeminente ale genurilor poetice fecundate de inspirația sufletului popular, cîntate mai departe, îmbogățite cu motive variate pe instrumentele multiple moștenite de la popor.

Acest șuvoi larg și năvalnic m-am străduit să-l cuprind, să-l înțeleg, să-i transpun sunetele românești pe portativele și în măsurile maghiare sau germane.

În nopți lungi, muncind pînă-n zori, m-am străduit să acord cerințele foarte diferite ale limbii române și ale celei maghiare tocmai în particularitățile lor esențiale — construcția gramaticală de topică, legile accentului și ritmului — realizînd cîte o poezie româ-

nească în sinteza poetică cea mai fidelă. Nu m-am mulțumit numai să găsesc soluții a căror fidelitate cu originalul se poate măsura în schema prozodică a versului, ci întreaga orchestrație lirică — dincolo de metru și rimă — a poeziei românești alese pentru a fi redată în muzicalitatea limbii maghiare.

Am avut perioade febrile, cînd n-am întrerupt munca pînă cînd n-am terminat varianta maghiară satisfăcătoare a cîte unei poezii greu de tradus. Mi s-a întîmplat însă să și pun la o parte textul original românesc, cînd o traducere nu mi-a reușit din primul asalt.

Consider ca un noroc extraordinar, că cea dintîi întîlnire a mea cu literatura română — azi știu, că această întîlnire a avut efect asupra unei vieți întregi — a fost prin Eminescu. Tînăr gîetar arădan, tocmai atunci m-am întîlnit cu poeziile acestui geniu, cînd în literatura maghiară Ady Endre își ducea lupta grea cu puternicii reacțiunii grupate în jurul contelui Tisza István. Asemănarea vieții lor tragice m-a făcut să-mi

imaginez între cei doi o paralelă închipită oarecum romantică. Amîndoi s-au războit cu politica reacționară și cu concepția estetică retrogradă a mediului lor propriu, amîndoi au avut organismul deteriorat de suferințe fizice, inculcate în sîrutul otrăvit al lui Amor, amîndoi au fost consumați pînă la tăciune de flăcările unor iubiri fatale, amîndoi s-au zbatut într-o sărăcie umilitoare.

Astfel am început să cunosc opera lui Eminescu tocmai în perioada istorică cea mai potrivită, iar entuziasmul meu o dată trezit mi-a deschis pe rînd porțile și spre urmașii lui Eminescu. Am ajuns pînă la Coșbuc, la Iosif, la Goga, din versurile cărora n-am perceput numai melodia elegiacă de fluier a ciobanului de pe munte, ci și vaietul și blestemele țăranului stors pînă la măduva oaselor de moșierii maghiari și de boierii români. M-am afundat în labirintul spiritual al literaturii lui Lucian Blaga și a lui Arghezi, acolo unde ei căutau răspunsul la cele mai mari întrebări ale ființei și neființei. M-au entuziasmat împreună cu

imnurile lui Zaharia Stancu, Demostene Botez, Beniuc, Jebeleanu, Boureanu, Geo Dumitrescu, Aurel Rău, Dolnaș, Ion Brad și Utan, în care ei sărbătoreau eliberarea de sub jugul fascist. Și am parcurs cărările pe care umblă cei mai tineri, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Anghel Dumbrăveanu, Ion Alexandru, Cezar Baltag, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Petru Popescu și alții, căutînd pentru problemele lor proprii, noi, forma lirică adecvată, personală.

Îndrăznesc să cred că pe parcursul activității mele de 4-5 decenii, am atins stadiul cînd nu mai traduc o poezie sau alta, care s-a întîmplat să-mi placă mie, pentru frumusețea ei izolată, ci mă străduiesc să realizez sinteza creațiilor lirice selecționate în zeci de ani. Acel puternic oratoriu, care prin miile de variante ale vocilor individuale — de la Alecsandri la Ion Alexandru — cîntă însăși unitatea literaturii românești în frumusețea ei artistică armonizată. Prin opera aceasta caut să transmit undele triumfătoare sonore și bogat orchestrate ale sufletului românesc, atât de original și umanist, în marea orchestră a literaturii universale, pretutîndî unde îmi permite judecata și limbajul poetic care îmi sînt proprii.

Zoltan FRANYÓ

După mai bine de un deceniu, parte din vina mea, parte nu chiar, l-am re-
luat, mai mult întâmplător, pe Balzac.
După o despărțire de o treime din via-
ță, supus ca oricine influențelor, pre-
judecăților, gusturilor și reacțiilor no-
rodului literar, devenisem aproape in-
dulgent cu bătrînul maestru. Scrisese
prea mult, se ocupase cu creația de oa-
meni, ceea ce, se știe, nu e chiar ele-
gant, era prea clasic și mai ales fusese
prea model. Desigur, îi mai recunoș-
team și niște merite, din decență, din a-
mintiri de tinerețe, n-aș fi fost în stare
să zic ca nu știu cine, că a scris hectare
de pagini, reducîndu-l la statusul de a-
gronom al artei. Însă eram indulgent și,
dacă nu-l judecam prea aspru era doar
pentru că eram eu bun și nu el mare.
Recitîndu-l, m-am simțit slinos de o so-
lidaritate prost înțeleasă cu snobii (sine
nobilitate), cu proștii și farseurii. Pen-
tru că impresia e colosală. Personajele
se înalță și cresc în statură într-o
infinite de reacții. Balzac are toată
cruzimea creatorului, nu-i iartă nici pe
cei pe care în vorbele și gîndurile ne-
puse de el pe hîrtie i-a detestat, nici
pe cei pe care i-a iubit sau admirat.
Ocazii evadați sînt gigantici și răi,
ducii sînt fini și samavolnici. Ducesele
sînt mai rele decît prostituatele și
puțin mai bune decît ele. Toți cresc
și se dezvoltă în interrelație, singuri
poate ar fi săraci sau goi pe dinăuntru.
Totul devine o uriașă protoplasmă sen-
sibilă, o colonie de celule care fac și
desfac întruna un organism. Planurile
lor sînt grandioase, acțiunile sînt ra-

pide, motivațiile complexe. Particulari-
tatea psihologică, boala lui Vautrin-
Collin-Herrera, devine mai mult decît
o ciudățenie, capitol de psihopatologie,
prin plasarea ei în raport cu alții, cu lu-
mea, cu societatea. Ca toți marii artiști,
Balzac știe să facă oameni capabili să
nege lumea, nu pentru că nu-i cunosc le-
gile, ci pentru că i le-au demontat prea
bine, transformîndu-le în roțițe ce pot
fi aranjate după voie. Societatea fran-
ceză își descoperă mecanismul printr-un
martor din afara ei, care știe să se joace
cu ea, pentru că n-o ia în serios. Înă-
untrul ei toți sînt într-o relație com-
plexă, sînt sclavi și stăpîni în același
timp, pentru că legile de combinare ale
oamenilor, măcar în ultimele cîteva
sute de ani, sînt labile și netemeinice.
Doamna Camusot, soția judecătorului
de instrucție, în timp ce are satisfacția
de a îngrozi printr-un fel de șantaj pe
ducesa de Maufrigneuse, îi pune ciora-
pii și-i sărută genunchiul cu admirație,
iar aceasta e înspăimîntată și-și iese
din toate reflexele, renunță la habitu-
dini, e mare cucoană și vulgară în a-
celași timp — și libertatea cu care e
cocotă o demonstrează o și mai mare
doamnă. O mare creație e o demon-
strație a clivajului lumii, a caracterului
său de scriitură pe apă, a golului inter-
rior, negator, al ființelor și lucrurilor.
Din legi ce par imuabile, artistul ma-
jor face jucării de relație, purtîndu-și
cu sine contradicția. Nimic nu este
„clar așa”, starea e mereu învînsă de
mișcare. Aceeași doamnă Camusot,

flică de camerier, e fericită, și Balzac
subliniază și comentează acest lucru,
pentru că pregătește o carieră nu u-
nui om strălucit, pierdut în mijlocul
societății din cauza liniștitei contempla-
ții a absolutului, ci unui meschin ca-
rierist mediocru. A-ți face calul consul
e mult mai mult în ordinea ambiției
decît de a-l alege, dintre toți oștenii, pe
David și de a-i pune mîinile pe cap.
Efortul acestui joc al puterii e de a de-
monstra continuu posibilitatea de exis-
tență a nefirescului, de a combate și
nega regula bănuită, picînd în altă re-
gulă, și ea călcată la rîndul ei.

Poate Balzac a fost partizanul rega-
lității feudale, avînd nostalgia unei lumi
care să fie ferme, cu reguli bine sta-
bilitate și imuabile, ce nu se descompun
sub privirea lui scrutătoare, la fel de
anihilantă ca și voința lui Vautrin.
Spera că poate a fost odată o lume
în stare să-l învingă, să-l oblige cu in-
exorabilul ei, impunîndu-i necesitatea,
o dată pentru totdeauna, nepermițîndu-i
să dăinuie atîrnat în neantul căscat în
spatele relațiilor umane. A fi înfrînt
de necesitatea lumii e poate cea mai
mare binefacere, interzisă celor cu pă-
trunderea lui Balzac. Opoziția sa față
de lumea născută după revoluția fran-
ceză, care-i era oricum mai favorabilă,
venea dintr-un sentiment al greutății
proprii sale libertăți față de societate,
dintr-o nostalgie adînc înrădăcinată în
noi de a ne ști limitați, de a nu observa
că femeile ușoare sînt contrariul lor, că
aparența și esența se opun tot timpul
fără să poată exista una fără de alta,
după cum nu poate exista în fizică
o adîncime fără suprafață. Doamna de
La Fayette, incomparabil mai mică ar-
tistă, observase în lumea pe care de la
distanță, în timp și în verticala ierar-

hiilor, o admira Balzac, aceeași nete-
meinicie, aceeași dedublare a gesturilor
care înseamnă adeseori contrariul lor.
Balzac trebuia să lubească aristocrația
dispărută și ordinea pentru că nu-și
putea suporta puterea și se revolta îm-
potriva propriei sale capacități nelimita-
te de negație. Dacă ar fi putut-o răbda,
n-ar fi avut-o, pentru că nu poți desface
urzeala lumii decît avînd nostalgia sta-
bilității, a lucrului care este.

Noi, cei de acum, poate ar trebui să
ne pătrundem și să ne obișnuim cu per-
manența mișcării ca esențială mani-
festare a firii, să ne asumăm dialecti-
ca și să o trăim cu stoicism sau chiar
mindrie.

Este sigur însă că revelația acestor
admirabile inconsistențe dialectice nu
poate fi concepută în afara socialului.
Nimic nu-și dezvoltă fațetele multi-
ple și contradictorii decît în relație cu
altceva. Toți sîntem sinteze de rapor-
turi, de relație; se știe că atunci cînd
sîntem ruși din ele și amintirea lor
devenim schizofrenici, cei mai grav bol-
navi mintali, caracterizați prin absoluta
singurătate care-i anihilează.

Romanul nu poate fi decît social, nu
poate să nu fie social, este totdeauna
fără greș așa, fie că se recunoaște, fie
că nu. Cu cît sîntem mai conștienți
de asta, cu atît este mai bine. Ne ră-
mine doar să avem curajul, sau po-
sibilitățile lui Balzac, de a nu evita
paralela dintre curtea de la Concier-
gerie și cabinetele pairilor de Franța
ironica asemănare a nivelelor. Desigur
nu e o garanție că vom face vreodată
măcar o parte din ce-a făcut Balzac
dar tragem un loz la loteria cu cîștiga-
rile mari.

Alexandru IVASIU

Roman al unei epoci, ținînd să îmbrățișeze panora-
mic realitățile esențiale ale societății românești pre-
pașoptiste și pașoptiste, *Un om între oameni* e, deop-
trivă, și romanul unei vieți. Al unei vieți și al unei
personalități exemplare, căci Bălcescu întrunește, în
viziunea lui Camil Petrescu, însușiri realmente re-
marcabile. Nu e vorba, evident, de trăsături de excep-
ție, în sens romantic, deși eroul e, prin incandescența
trăirilor, o natură aparte, și deși, prin seisme sale,
epoca nu e, nici ea, dintre cele mai liniștite. În fapt, el
nu e altceva decît ceea ce titlul cărții o spune, adică
expresia superioară, reprezentativă, pilduitoare a ideii
de om. Punct de vedere demitizant, așadar, situat oa-
recum la antipodul celui ce guvernează autoritar po-
vestirile istorice ale lui Sadoveanu și, în speță, *Nicoară
Potcoavă*. Chiar dacă între cele două opere există,
sub anume aspecte, unele asemănări. Nu de structură
estetică, firește, ci de atitudine ideologică: ambele pun
accentul pe relația antică dintre erou și masă. Nu-
mai că personajul sadovenian coboară din legendă și
din baladă, ca un „duh al norodului”, peregrinările și
acțiunile sale stau parcă sub semnul aventurii, iar na-
rațiunea are inflexiunile evocării lirice, chemate a da
evenimentelor aură particulară. În vreme ce portretul
lui Bălcescu se impune atenției prin realismul desenu-
lui, prin efortul lui Camil Petrescu de a nu-l scoate din
ramele adevărului istoric și psihologic, ci de a-l surprin-
de în dialectica lui interioară și, concomitent, în dina-
mica socială și politică a epocii. El crește, de altfel, pe
un fundal riguros analizat, evoluează influențat de
mediu și se distinge ca individualitate în raport direct
cu acesta. E fizionomia unui revoluționar, definită în
etapele ei de formare și de afirmare, încorporînd în
sine dimensiunile etice pozitive ale unui moment pur-
tînd și el încărcături corespunzătoare. Comuniunea e
atît de organică încît imaginea eroului se distinge nu
ca o proiecție pe ecranul timpului concret, ci ca o în-
frunchipare distilată a conținutului progresist cîștigat
de acesta. Gîndit astfel, Bălcescu are o biografie mul-
tilateral determinată. Obiectiv și subiectiv. Romancierul
relevă succesiv sau paralel factorii ce-i influențează
sensibilitatea și gîndirea, îi modelează ființa spiri-
tuală și, în cele din urmă, îi orientează atitudinea. Pri-
mul factor (hotărîtor) e viața, descoperită în contras-
tele ei violente, de tip agresiv feudal, ultragiind dem-

LITERATURA UNUI SFERT DE VEAC

„Un om între oameni“

nitatea umană elementară: forma ei de existență co-
tidiană e exploatarea clăcașilor, dar și replica haidu-
cească a unui Radu Anghel. Al doilea factor (hotărî-
tor și el) e cultura, înlesnit de curiozitatea intelectuală
absolută a copilului și adolescentului, fascinat de in-
formațiile orale cu caracter istoric ale tînărului Tucol-
toiu, și, apoi de lectura cronicilor și a cărților vechi.
În fine, al treilea factor decisiv pentru anii de forma-
re este influența exercitată asupra conștiinței lui Băl-
cescu de convorbirile acestuia cu Mitiță Filipescu, în-
tîiul său dascăl politic. „Bildungsroman”, măcar pînă
la un punct, *Un om între oameni* complinește liniile
portretului pe măsură ce experiența eroului se îmbo-
gățește inevitabil. Noi situații (unele vitale) fac ca a-
mintiții factori să cunoască răscolitoare confirmări și
consecutive cristalizări. Una dintre ele este detențiu-
nea, veritabil examen caracterologic, soldat cu maturi-
zarea lui Bălcescu, dar și cu îmbolnăvirea lui. Maturi-
zarea echivalînd cu înțelegerea lucidă, rațională a
realității obiective, cu fortificarea morală, cu rezolva-
rea revoluționară a problemei opțiunii. Regimul de
închisoare îl călește, îi alimentează puterea de a rezis-
ta la compromisuri, îi oțelește voința, îi dă ocazia să
reflecteze asupra metodelor de a acționa și asupra for-
melor prin care trecutul ar putea înfrîui eficace ac-
tualitatea. Boala, pe de altă parte, punîndu-l în fața
unui sfîrșit implacabil, apropiat, deșteaptă în el en-
ergii extraordinare. Minat de „spaima unei vieți scurte”,
știe că nu are timp, că trebuie să trăiască „în zece ani
cît alții în cincizeci”. Nevoia aceasta febrilă de a con-
centra durată într-un spațiu obligatoriu și de a tra-
versa viața cu maximum de folos, dăruindu-se unor
activități superioare se arcuiește de acum ca forță im-
pulsionară. Camil Petrescu o subliniază, ea atare, re-

petat, explicînd, și prin ea, pasiunea cu care Bălcescu
se desfășoară în dubla sa ipostază: om de idei și om
de acțiune, istoric și revoluționar. Îmbinînd, în fond,
cele două fețe, sintetizîndu-le într-o unică imagine
iradiantă. Trecutul devine argument al prezentului
luminile actualității îngăduie o percepție mai clară a
proceselor revolute. Ambele îl învață să deosebească
adevărul de eroare, soluția justă de cea falsă. Expe-
riența îi demonstrează că nu complotul, ci revoluția
întemeiată pe largă participare a poporului e mijlocu
firesc de răsturnare a regimului opriment feudal și d
instaurare a unui sistem de relații economice și so-
ciale echitabil. Trăsăturile dominante ale fizionomie
lui Bălcescu sînt, acum, voința, capacitatea de a s
autodepăși, intransigența, fermitatea, ardoarea, luci-
ditatea, simțul moral, realismul viziunii politice. Tră-
sături distinctive, valorificate în conduita obișnuită
eroului și, mai ales, prin raportare la profilurile ce-
lorlalți protagoniști ai romanului. Comparat cu aceș-
tia, Bălcescu e intruparea militantului de factură ra-
dicală, al cărui unic țel este propășirea patriei su-
steagul libertății sociale și naționale și a cărui rațiu-
ne superioară de a fi este lupta. Definindu-și astfel
personajul, Camil Petrescu îi evidențiază formula com-
plexă de intelectual și revoluționar, în accepția nouă
pe care o are pentru scriitor ideea de erou și de eroie.
Căci relevîndu-i alcătuirea caracterologică și vocația
dăruirii, prozatorul îi reliefează pregnant și condiții
existențiale eroice. E vorba de un eroism polivalent
care cunoaște și situația critică, și drama incomunica-
bilității, și sacrificiul, și momentul dilematic, și sufe-
rința fizică și cea morală, și renunțarea, și neputința
intervenției, și biruirea clipelor de îndoială sau d
concesie, și angajarea în acțiuni temerare. Perspecti-
va e fundamental umanistă, Camil Petrescu conferin-
figurii de iacobin a lui Bălcescu valoare indiscutab-
exemplară. Procedînd cum proceda, de altminteri, și
acesta cînd reinvia în paginile sale imaginea înaintașii
lor patrioți. Actualizîndu-l, deci. Configurîndu-l di-
datele oferite de istorie și de iconografie, Camil Pe-
trescu desenează, în acqua forte, un profil contempo-
ran nou.

Aurel MARTIN

Congresul X

Curaj analitic

O literatură a omului și pen-
tru om, iată ce mă simt (pen-
tru a căta oară?) îndemnată să
scriu. La o vîrstă, mă căutam
febril în alții, la alta, îmi dau
seama că și alții se pot găsi
în mine, prin acel crîmpei de
adevăr pe care îl conțin con-
tingențele fiecăruia. Totul e să
ajung a-l cunoaște, să-mi asum
destinul, cu toate speranțele,
erorile prin care-a trecut, și
forța pe care încă și-o simt în
sine, în această vreme în care
istoria însăși își privește în față
prezentul și elaborează viito-
rul, cu un tenace și exemplar
curaj analitic, în Tezele și pro-
iectul de Directive pentru Con-
gresul al X-lea al P.C.R.

Veronica PORUMBACU

Evoluția interioară a romanului este
marcată din cînd în cînd de momente
resurecționale, care modifică în perma-
nență viziunea constituită asupra per-
sonajului. Ceea ce impresionează la
personaje precum Călin Surupăceanu
(Intrusul de Marin Preda), Ion Marina
(Cunoaștere de noapte de Alexandru
Ivasiuc), Ion Mohreanu (Ingerul a strigat
de Fănuș Neagu), Paul, Krinitzki,
Mateiaș și alții (Animale bolnave de
Nicolae Breban), ca să ne referim doar
la scrieri de certă conformație „realis-
tă”, este ceea ce s-ar putea numi con-
temporaneitatea lor autentică. Prin în-
treaga lor individualitate social-psiho-
logică ele fac deplină dovadă că apar-
țin intrinsec unui anumit timp istoric,
cu datele sale caracteristice în ordinea
umanului. Poate că niciodată roma-
nul românesc contemporan, în sinuoasa
și nu odată contradictoria sa căutare
de sine, nu s-a fixat într-un punct de
maximă acuitate existențială, prin ra-
portări organice ale personajului la spi-
ritul epocii, ca în momentul de față.
Scrieri ca cele citate mai sus — în li-
nia tradiției majore a romanului ro-
mânesc — izbutesc să ne convingă de
faptul că genul „proteic” începe să-și
fie lui însuși suficient (estetic) tocmai
prin valoarea reprezentativă a tipolo-
giei.

Dacă pe direcții tematice mai mult
sau mai puțin consacrate de tradiție,
într-o serie de romane precum *Bietul
Ioanide*, *Un om între oameni*, *Nicoară
Potcoavă*, *Descult*, *Moromeții*, *Alexan-
dra și infernul*, *Groapa*, chestiunea de-
finirii originale, în spiritul viziunii es-
tetic contemporane, a tipologiei uma-
ne este definitiv tranșată în favoarea
adevăratorilor valori artistice, tentația
restituirii românești a însăși epocii
noastre, la același nivel, de abia acum
începe.

Mai presus de orice, remarcabilă ni
se pare existența unor universuri teme-
meinic structurate în planul ficțiunii
epice și care, grație funcționalității lor
organice, impulsionează după legi pro-
prii întregul proces de definire a per-
sonajului. Această însușire dinamică,
activă, a tot ce dă substanță plasmiei
existențiale a romanului anulează de-
cis orice recrudescență a schemei pre-
stabilite. Atît cadrul general, univer-
sul epico-descriptiv și meditativ, cît și
personajul, autonomizîndu-se, se îm-
plinesc prin ele însele, refuzînd în cea
mai mare măsură orice sol de obe-
diență față de spiritul tutelar al obo-
rului. Într-o indisolubilă interdepen-
dență, cele două elemente constitutive,
la drept vorbind, trăiesc unul prin ce-
lălalt, separarea lor, practic, este impo-

DISCUȚII DESPRE

Personajul

sibilă, orice disociație fiind pur teore-
tică. În această fuziune primordială re-
zidă în egală măsură, istoricitatea
permanența umană a personajelor plă-
smuite de romancierii la care ne re-
ferim.

În dubla dimensiune a ființei lor -
social-istorică și individual-psihologice,
că —, personajele oferă un caleidoscop
al ipostazelor proprii existenței omului
contemporan dintre cele mai originale
și, totodată, dintre cele mai tipice.
Dată fiind această dublă dimensiune
ființei lor, ele, trebuie spus, nu „redau”
totuși anumite realități umane ale epo-
cii ci, în planul superior al artei, re-
crează toate aceste realități, circum-
scriindu-le unor universuri estetice c
sine stătătoare, cu legile și mecanis-
mele lor specifice, de o alcătuire în-
dită. „Restituirile” ce decurg de aici s
fixează decise pe axe problematice di-
interiorul unor lumi românești dis-

Virgil Teodorescu Blănurile oceanelor

Cărțile capătă prin apariție o existență implacabilă și suficientă lor rațiune de a fi e simpla prezență. Le putem discuta și contesta oricât substanța, principiile de organizare, propunând reveniri și amendamente, dar numai în momentul fierbinte și imediat cind ele ne-au surprins și contrariat, adică în acel unic moment simultan lecturii. E de ajuns un spațiu necesar răcirii opiniei prompte, pentru a constata că ele s-au și instalat nemodificabil în conștiința noastră. Se întâmplă așa chiar (sau mai ales) cu cele mai rele; cu atât mai mult, valorile care rezistă obiectivului fundamentale, nu mai solicită de la un timp corecțiunea, ci explicarea manierei lor de a fi așa și nu altfel. I s-a reproșat lui Virgil Teodorescu o antologare prea largă a poeziei sale. Credem însă că acest volum care n-a vrut să fie un florilegiu, aseptizat de orice scădere estetică, ci desenul onest al unui destin literar integral și integru, nu putea omite, tocmai pentru a fi exact, câteva tranșe masive ale sale. *Scriu negru pe alb* (1955) există (istorico-literar vorbind și nu exigent valoric) în egală măsură ca și *Blănurile oceanelor* (1945) sau *Corp comun* (1968). Un sentiment al ireversibilului, care nu poate fi anulat prin simpla ignorare a dictat în primul rind această includere. Și nu numai atât. Acum, cind acest volum selectiv există — ne dăm seama că secțiunea lui mijlocie, dacă nu le explică pe celelalte, e explicată de ele pînă la a deveni necesară. Destinul poetic al lui Virgil Teodorescu trebuie să treacă și pe aici; în împrejurările date structura sa intimă (aceeași care a generat întile sau recente faze) nu se putea manifesta altfel. De aceea, dincolo de exaltări sau rezerve, de entuziasm sau exigențe unui lector dificil, care alege pe cont propriu din ceea ce i se oferă, volumul trebuie privit ca un tot, înlesnind parcurgerea unei biografii de poet simultană cu o radiografie de epocă.

Virgil Teodorescu are vocația solidarității poetice și a oportunității poeziei (nu a oportunismului ei). El merge înainte, dar nu împotriva curentului; o continuă evoluare a distanțelor și poziției îi întreține vigilența de a nu cădea în amorismul mijlociu, ineficace, oficializat. În același timp, avansul său nu e o aventură de neînseriere, ci o tentativă precoce spre căi lirice, care vor trebui să devină unanime. Conformarea sa de „explorator” dezvoltă un anume spirit de echipă și un concept de utilitate socială. De aceea, aflierea la mișcarea suprarealistă a echivalat mai puțin cu o încadrare conștientă în rîndurile celei mai avansate atunci formule artistice, decît cu o viziune de structură intimă (există și aceasta, dar accentul cădea pe finalitățile de interes general și nu pe dispoziția individuală). Ceea ce pentru alții a putut fi poezia, cabotinism superior, inteligență grațioasă (toate însă ca revers al unei revolte sau disperări autentice), e la Virgil Teodorescu o apropiere fidelă, convinsă și totală. Caracterizantă va fi deci pentru el, mentalitatea deplină seriozității în efectuarea experimentalului poetic. Virgil Teodorescu aparține acelui moment, cind adopțiunea suprarealismului reprezenta o formă de *adaptare*, de înscriere între principiile lui necontestate, dogmatizate.

Revolta existențială era canalizată spre soluționări conturate, iar maxima eficiență în linia dată nu putea fi atinsă decît prin puritatea conformării la preceptele ei. Un avangardism caracterizat prin ferocitatea discipolului, prin ortodoxa *respectare* a căilor *respectului*. Poezia va tinde spre perfecționarea conștientă și asumată a unei metodici, care cultivînd irismul îl subordonează de fapt unor idealuri exterioare purei autarhii a artei.

Două sînt demersurile acestei integrări entuziaste în formulă: inserția în centrele afunde și obscure ale erotismului și visului, a căror ecloziune e sinonimă cu deflarea reprimărilor, cu eliberarea, scandalosă pentru pudorile închinate, a omenescului și captarea asociațiilor îndrăznețe de limbaj, a „înflărilor eterogene” care scurt-circuitează mecanismele structurilor logice pietrificate. Această dicotomie și e specifică suprarealismului originar pentru care confundarea în dorința visului și iubirii e simultană cu dicteul automat al vorbirii. Între cele două laturi nu există un raport de conținut-formă, obiect-expresie; ele nu se determină deci, ci corspund pe trasee paralele din a căror asociere rezultă un climat comun, specific. La Virgil Teodorescu, tratamentul lor e însă oarecum separat; iar volumele sale de neput vor constitui etape spre armonizarea și confuzia caracteristic suprarealistă dintre fluidizarea absolută a limbajului și procedura de eliberare a eului.

CRONICA LITERARĂ

Să privim mai îndeaproape rezultatele într-un poem: „Mai obosit decît credeam după această privire după acel refuz/ Mai obosit decît seducătorul de fantomă/ decît cuțitul care îți taie pulpa în patru/ Decît nisipurile aurifere/ Mai obosit decît lupusul privit în oglindă/ Decît sfîșietorul semnal de adio/ Pe care navele îl trimit totdeauna cînd prova se ridică în aer/ Mai obosit după această privire/ Decît curentii marini închiși în vasele de cleștar” (*Ghirlanda vocii în jurul marii ei splendorii*).

E aici expresia unei sfîrșeli erotice, a unei căderi în gol a dorinței, iremediabil nesatisfăcute. Dar momentul concepției poeziei e ulterior realității, limbajul nici măcar nu o recrează pe aceasta, ci o evocă. Poezia își păstrează funcția de concretizare posterioară, prin cuvîntul adecvat stării lirice. Asociația e o metaforă semnificînd altă realitate decît ea însăși, și nu o prezență care, ivindu-se spiritului, îl ocupă total și tiranic. Descriind la origini acest proces al viziunii interioare, care se autocreează și există fără raportare dependentă de un altceva pe care să-l semnifice, Paul Eluard scria: „Je n'invente pas les mots. Mais j'invente des objets, des événements et mes sens sont capables de les percevoir. Je me crée des sentiments. L'objet de mes desirs est toujours réel, sensible”.

Virgil Teodorescu *re-face* o stare de paroxism sau istovire senzuală prin cuvinte obligate să se asocieze într-o atmosferă comună. Efortul său va fi cel al comunicării nu prin filmul interior al creativității spontane, impunîndu-se tiranic eului care doar o primește și o consemnează, ci prin aflarea acelor corespondențe care, centrifuge, se referă totuși la o realitate dată. Suprarealistă aici (dar voit suprarealistă și nu rezultată dintr-un automatism al asociațiilor) e *divergența* imaginilor, cu cît mai neadiacente cu atât mai șocante (coșmarul, perversiunea sexuală, uritul, moartea, reclusiunea). Dar toate, oricît de departate între ele, au un peduncul prin care se leagă de un obiect unic, acoperindu-l ca o floră mirifică, fantastică, de fund ocenic, concrescute din același sol care le alimentează. Poetul e un eu conștient, stabilizat în punctul de geneză al poeziei mobilizînd imaginile și conducîndu-le spre locul aferenței lor. Există de aceea o tensiune caracteristică poeziei lui V. Teodorescu, între continuitatea stării perfect limitate și propuse ca obiect, și discontinuitatea aparentă, explozivă a metaforelor a căror funcție e de a numi, dar într-un mod disimulat, voit divergent. Consecvența subtextuală a conținutului nu permite niciodată acea liberă părăsiere în fluxul hazardat al vorbirii interioare, care prin arbitrarul absolut al succesiunilor, imprimă o stare de esențialitate, de implicare în fiecare moment prezent, dar și de disponibilitate față de cel următor.

De fapt, natură discretă și atașantă, poetul cultivă un eros suav, diafan, de beatitudine. Poezia tinde mereu spre o feerie a comuniunii, a confundării disparităților și dualității într-un fluid al uitării de sine. Violentele, explozia reprimatului, eliberarea scandalosă de false pudori în afirmații ostentative sînt în genere imixțiuni exprese, ulterioare și programatice. Iar atunci cînd dezvăluirea impusă a intimității e reală, ea se îmbracă în forme ocolite, mascate, folosînd simbolistica freudiană a visului erotic, care aceasta, la rîndul ei are nevoie de o nouă descifrare. („Cum dorm pilniile în valvele scoicilor alături de cearcănele sale”).

Într-o perspectivă epurată suprarealistă, poemele lui Virgil Teodorescu din anii 45—47 pot dovedi imperfecțiuni. Punctul de vedere suprarealist revendică poeziei și o satisfacere a curiozității, a ascunselor perversiuni ignorate; el solicită o declanșare a eului intim prin contemplarea exhibițiilor altora, o jubilație conștientă ca spectator neexpuși față de riscul sincerității totale a celorlalți, o trăire prin contagiune secretă. E suficient însă să întoarcem ocheanul și să privim departele în aproape fără prejudecăți și atunci vom fi sensibili la marea delicatețe a acestei poezii, careia discordanța totală a imaginilor nu poate decît să-i dea un și mai dens mister învăluit: „În ruinele patului tău aleargă un cal monstruos/ un om diform aleargă în urma crinerei/ o pisică cu ochiul bolnavilor/ se îndepărtează într-un nor de praf/ proscrisii marilor lacuri/ castanele cad din pomi cu un zgomet de cărbune/ fluturii nocturni pendulează deasupra/ asemenea unor baldachine umflate de vînt/ și oasele tale sună încet ca o harfă/ în ruinele patului tău/ în ruinele patului tău torțele se sting/ cite una la fiecare colț al corpului tău/ ca un sistem solar/ și semințele primelor plante încolțesc la lumina/ nudității tale/ din patul tău țînesc izvoarele termale/ în care florile mor magnetizate/ în patul tău se repetă pămîntul/ se repetă retragerea apelor/ și speranța statuiilor prizoniere” (*În ruinele patului*).

Tenacitatea exercării în tehnica suprarealistă ajunge totuși în cele din urmă la o splendidă finalizare. Poemul în proză *La provocare* e un desăvîrșit exemplu de sincronizare a vorbirii automatizate cu onirismul erotic, de fapt realizarea în concret a unei imagini interioare, coerentă în vagul și fluiditatea ei și ale cărei elemente fuseseră acumulate de versificările premergătoare (limba franceză în care e scrisă, degrevată, ca orice limbă nematernă de reziduurile contextuale, e poate una dintre condițiile acestei libertăți absolute, immaculate).

După acest apogeu ar fi de presupus un salt evasiv inexplicabil spre faza anilor '55 cînd apar volumele *Scriu negru și alb*, *Drepturi și datorii*, și chiar, în parte, mai tirziu, *Semicerc*. Am insitat asupra adeziunii atât de specifice a lui Virgil Teodorescu la suprarealism tocmai pentru a face explicabile, în câteva concluzii, fazele ulterioare ale destinului său literar. Pentru că adopțiunea discursului liric nud, a poeziei de agitație și de concret social era la fel de obligatorie prin promptitudine și eficacitate ca și afilierea la avangardismul progresist din anii '40. Atitudinea poetului e de fiecare dată rectilinie, ea găsindu-se obiectivarea potrivită momentului într-un spirit care subordonează creația artistică unor comandamente exterioare ei chiar cu riscul amputării predispozițiilor originale. Așa cum suprarealismul fusese acceptat cu un entuziasm care duce la exagerare prin absența perspectivei, maniera deschiderii, nelimitate de vreo exigență cel puțin stilistică, spre concretul exterior era îmbrățișată ca unică formulă de poetică oportună momentului. În ambele situații poetul se vrea în primul rînd combatant și abia apoi artist.

Ultimele volume (*Rocadă*, 1966, *Corp comun*, 1968) ajung la sinteza (termen care nu are nimic din convenționalismul omagial) dintre dezvoltura limbajului și diversitatea obiectului poetic. Stăpînindu-le pe amîndouă, fără restricții de program, poezia e acum liberă (nu eliberată), păstrînd numai constanța canonicului uman, a eticismului subînțeles. Într-o dispoziție ironică și binevoitoare, permanent deschisă poetul coincide de fiecare dată cu fenomenul oferit meditației, făcînd „corp comun” cu acesta. Universul e o inepuizabilă sursă de miracol căreia cuvîntul dezleagă de orice servitute îi adaugă cu o fericită ușurință noi elemente de uimire, într-un fastuos al feeriei sau al descompunerii. Poezia lui Virgil Teodorescu are în continuare un puls al revoltei, al neresemnării față de deviația de la norma exemplară, dar sancțiunea la mereu o formă necrispată, cuvîntul dur sau suav, atît de prompt și degajat folosit, fiind, prin raritatea lui, compensatoriu.

Magdalena POPESCU

PROZĂ

și universul românesc

înțe, așa încît, de n-ar fi susceptibilă e rezerve, noțiunea de *meta-realitate* r cuprinde exact fenomenul în cauză. În ultimă analiză, avem de-a face cu onsecința firească a procesului de autonomizare funcțională a universurilor artistice, un proces capabil să potentzeze planul semnificațiilor umane, sub emnul eternității, valorile originare. a-rtînînd unui timp riguros delimitat e scara istoric-socială. Problematika ersonajelor este orientată astfel pe raieiortologii ontologice avînd valori și arii e cuprindere de cît mai întinsă generalitate umană. Afirmarea individualității prin cunoașterea de sine a personajului este conținută și tensionată; în ceasta își are izvorul adevărata stare e zbucium lăuntric, de superioară neultumire de sine a personajului. Eliberate de orgoliul mistificator după care unaoșterea de sine s-ar putea desfășura a conformitate cu itinerarii dinainte

stabilite și, mai ales, conștiente de faptul că, într-un asemenea proces, nu este posibilă fixarea într-un punct final de revelare *totală* a adevărului, ele, personajele în cauză, primesc blazonul unei înnoibilări cu totul ieșite din comun. Au, între altele, vina de a crea îndoiele față de ele însele, de a-și suspecta, în afara oricărei ipocrizii și a oricărui snobism, capacitatea de a discerne lucid zonele adevărului de acelea ale neadevărului, acesta din urmă, cu întregul său cortegiu de elemente constitutive, în ordinea eticului: spirit de conservare, duplicitate, inerție etc. Altfel spus, certitudinea existenței incertitudinilor, trăită mai mult sau mai puțin conștient, dar întotdeauna cu profunzime, organic, pare a fi însuși principiul lor axiologic, care le înarmează cu acea salutară doză de scepticism activ și purificator, sursă a substanței lor contemporan umane.

Călin Surupăceanu, Ion Marina, Paul Sucuturdean, Ion Mohreanu, ca să rămînem tot la aceste exemple, ilustrează cum nu se poate mai elocvent acel soi de „păgubos” superior, atît de strălucit definit de către Miron Radu Paraschivescu în înfiorat-patetica sa baladă. Cu precizarea importantă că pagubele înregistrate, cel mai adesea similare cu eșecuri parțiale sau totale ale destinului individual, sînt cu generozitate răsplătite de ceea ce se acumulează la capitolul cunoaștere de sine și, implicit, la acela al înțelegerii complicității și contradictoriului mecanism care este existența social-istorică înconjurătoare.

După experiențele decisive prin care au trecut, și în decursul cărora s-au produs atîtea dislocări în planul cunoașterii de sine, evident, nu e totuși nimeni dispus să garanteze că într-o eventuală reapariție românească eroii lui Marin Preda, Fănuș Neagu, Nicolae Breban și Al. Ivasiuc vor avea o comportare „desăvîrșită”, în așa fel încît normele consacrate ale vieții să nu fie în nici un fel lezate. Dimpotrivă, sîntem cu totul înclinați să credem că lucrurile se vor desfășura mai degrabă invers. În spiritul congenitalăi bunecredințe și al elanului său dezinteresat, Călin Surupăceanu are toate șansele să facă în continuare figură de intrus;

grație superbei sale ingenuități, incapacității sale nevindecabile de a pune mai presus de orice, în judecarea oamenilor, mila izbăvitoare de orice culpă, Paul Sucuturdean este mai mult decît sigur că va recidiva în cel mai autentic și mai contemporan donquijotism; la rîndul său, Ion Marina, potrivit cu lucida sa conștiință, nu se va elibera niciodată de obsesia căutării adevărului etic și social, prin detașare de subiectivismele și de ambiguitățile confortabile; în sfîrșit, cum ar putea evita Ion Mohreanu drama înstrăinării și a eșecului social, de vreme ce întreaga sa ființă, cu impulsurile și instinctele ei indefinibile, îl cheamă la acte mereu riscante, pornite din credința că dreptatea și datoria sa, legile nescrise ale singelui, îl obligă să acționeze, ca într-o fatalitate a destinului, numai și numai într-un fel?

Așadar, acești eroi — și, prin ei, plămăuitorii lor, — nu moralizează, nu oferă soluții, de care, slavă domnului, nu ducem lipsă! În schimb, fiecare dintre ei, spune lucruri esențiale despre o epocă și oamenii ei. Valoarea lor de document sui-generis, circumscris sferei artei majore, este impresionantă. Dintr-un punct de vedere estetic elementar, aceasta și numai aceasta are importanță.

Nicolae CIOBANU

Polemică

Polemică în sensul forte al cuvântului nu s-a făcut pe la noi de mult. Și nu pentru că criticii n-ar avea opinii diferite. Au. Dar păreri (care „se bat cap în cap”) coexistă fără să se ciocnească. Le lipsește publicistul curajul de a arunca mănășă. Și cînd cineva o aruncă, rar provocarea găsește și răspuns.

O cauză posibilă ar fi lipsa punctelor de vedere categorice, extremiste. Noi avem doar cărți foarte bune, bune și mediocre (ca să nu le mai pomenim pe cele excepționale, de care, pare-se, gem librăriile). Cărți literarmente negate, contestate, nu se află în republica literelor române. De la debutul imberbului de 20 de ani și pînă la retrospectiva de consolare a octogenarului, toate volumele „merg”. „Nu există carte fără calitate”, pare a se scrie printre rîndurile cronicilor și recenziilor. Acolo unde ar trebui să fie domeniul adevărului dur, dureros, al sincerității absolute și pătimășe, se află, nu spun corupție, dar moleșală, blîndețe, entuziasm în masă, sau, cel mai simplu, tăcere.

Unde ni sunt polemiciști? Unde, bătaile de condei pentru o carte, o idee? Unde, articolele electrizante care să „zbîrnie”? La noi domnește calmul și se iese, ici și colo, focuri de paie.

Vom da un exemplu. Eseul lui Ion Negoitescu, „Poezia lui Eminescu”, nu era o carte care să incite la polemică? Cartea a avut, drept e, o critică bună. S-au pronunțat mulți critici despre ea. Dar, evident, n-au spus toți același lucru. Păreri se contraziceau, se excludeau uneori. Nu s-ar fi putut încheia o discuție deschisă, care, gloriind pe marginea cărții lui Negoitescu, să pătrundă a-dînc în problemele recepției operei eminesciene? Credem că da. Pentru cititorul mediu diversitatea de opinii se transformă astfel în haos. Căci fiecare critic se mărginește să-și afirme poziția, fără să încerce delimitări polemice față de a confrăților. Și, cum am spus spre început, dacă încearcă, confrății tac.

De ce, de ce? Să căutăm cauze. Criticul trăiește cu frica posterității în sîn; vezi, mări, nu cumva judeca implacabilă a timpului s-o infirme pe a sa. Autorul cutare scoate azi un volum deplorabil? Ei și? Dacă scoate mine unul care ia premiul Academiei? Să ridă atunci lumea de mine, să se spună că nu i-am intuit valoarea? Nu-i mai bine să-mi las porția pentru orice-o fi? Și în cronica acestui critic cartea e „interesantă”, cu multe calități și inevitabile defecte. Acest critic uită că un Aristarh poate fi ironizat de posteritate nu numai pentru valorile pe care le-a ignorat, dar și pentru non-valorile pe care le-a acceptat. Iată deci rațiunile moderației, ale bunăvoinței largi și atotcuprinzătoare.

Așadar, acestea fiind zise, ce rămîne de spus? Vrem războaie pe tărîmul literaturii, singurul tărîm, singurul unde luptăm pentru „înarmare”, singurul unde n-avem nevoie de roze fără ghimpi, de înțelegeri pașnice și tacite. Vrem polemici ascuțite, răsunătoare, dar cinstite și cu obiect demn. Vrem discuții în contradictoriu care să învieze revistele și să excite spiritele. O revistă trăiește prin polemică, act prin excelență al prezentului, al actualității imediate.

George Pruteanu

E. Lovinescu —

contemporanul nostru

Joi, 10 iulie a.c. la Facultatea de Limbă și Literatură Română din București, în fața Comisiei Științifice (compusă din: Șerban Cioculescu, președinte, Al. Piru, D. Păcurariu, D. Micu, Pompiliu Marcea — membri) și a unei numeroase asistențe, colaboratorul nostru criticul Eugen Simion și-a susținut teza de doctorat consacrată temei „E. Lovinescu — contemporanul nostru”. În urma referatelor favorabile, candidatului i s-a decernat în unanimitate titlul de Doctor în filologie.

Rep.

Iașul literar

Ultimul număr suferă de o acalmie dezarmantă în pofida emblemei care ne ispitește încă de la prima privire aruncată pe copertile revistei: „Permanența lui Eminescu”. Deci avem de a face cu un număr închinat comemorării marelui poet, sărbătorit la el acasă cu studii și analize caracterizate prin tonul festiv și conținutul nu totdeauna substanțial. Paginile de poezie care domină spațiul rezervat literaturii originale obosesc prin monotonia, cu toate că sint prezente nici mai mult nici mai puțin decît doisprezece poeți. Se disting prin melodia rafinată cu iz oriental și colb autohton versurile lui Emil Brumaru, delimitînd o atmosferă „Cinci cîntece naive pentru parfumul gura”. Proza, în regres, este reprezentată de Stelian Baboi (Canta-tă la învierea amiezii) și Corneliu Ghițanu (Doi ochi). Constantin Ciopraga semnează un studiu urmărind într-o manieră critică riguroasă traectoria vieții și operei lui Ion Minulescu.

V. Vancea

Luceafărul

Un număr bun, construit direct, simplu, prin alăturarea unor materiale unei eterogene dar, mai toate, de calitate, prezintă *Luceafărul* din 12 iulie a.c. Semnalăm printre altele, în ordinea desfolierii paginilor, editorialul, în care sint luate din nou în discuție unele aspecte actuale ale criticii, frumoasele însemnări de atelier ale lui Fănuș Neagu, ciclurile de versuri semnate de Mircea Ivănescu, Angela Croitoru, Ioana Bantaș, Florin Mugur, George Alboiu, pagini inedite din *Jurnalul de campanie* al lui George Topîrceanu, introduse de Al. Săndulescu și, în sfîrșit, pe ultima pagină, un remarcabil studiu al lui George Munteanu, intitulat *Eminescu, convergențe artistice*, în care, pe temeiul analizei operei marelui poet, se încearcă o redefinire a conceptului de specific al culturii noastre.

C. V.

Texte reprezentative

Gîndirea românească în epoca pașoptistă, concepută și realizată în două volume, înmănunchează texte reprezentative, selectate din toate sferile de viață intelectuală în care pașoptismul s-a manifestat (filozofie,

economie politică, istorie, teorie literară, istoriografie, sociologie, lingvistică etc.).

În alcătuirea antologiei, editorii (Paul Cornea și Mihai Zamfir) au avut în vedere diversitatea de nuanțe și tendințe pe care le implică structura de idei a mișcării pașoptiste. Antologia se deschide cu un remarcabil studiu introductiv, semnat de Paul Cornea, care demonstrează că pașoptismul a militat pentru „eliberarea națiunii o dată cu eliberarea maselor și organizarea democrației” la scara întregii țări, clarifică contradicțiile existente, evidențiază și explică limitele gîndirii vremii în perspectiva dezvoltării istorice a mișcării ideilor din România, apoi arată că gîndirea estetică a pașoptiștilor se apropie de poezia populară — „a cărei descoperire constituie un eveniment crucial în viața intelectuală a vremii — cu dorința de a-i învedera marile însușiri” și se continuă cu o culegere de proclamații și programe politice „care cristalizează cu claritatea dorită, marile opțiuni politico-social-culturale” ale pașoptiștilor.

Dintre marii gînditori legați direct de mentalitatea pașoptistă prezenți în această antologie la loc de frunte se situează: N. Bălcescu, creierul ideologiei pașoptiste, M. Kogălniceanu, G. Bariț, I. Ghica, C. Bolliac, C. Negruzzi, V. Alecsandri, Al. Russo, I. Eliade, Rădulescu, Andrei Mureșan, Al. Odobescu, B.P. Hasdeu etc.

După modul în care este concepută și realizată, *Gîndirea românească în epoca pașoptistă* își propune să creeze — „cu perfecționările aduse între timp de practica editorială și filologică” — o lucrare corespunzătoare *Antologiei gîndirii junimiste*, publicată în urmă cu un sfert de veac de Eugen Lovinescu.

Lucrarea este însoțită, la finele volumului II, de o foarte utilă bibliografie și de un indice cronologic al textelor.

Publicarea unei astfel de antologii, rod al unei îndelungate cercetări în arhive, documente, volume și periodice, va umple un gol existent în istoria culturii și a literaturii noastre, și va fi de un real folos atît specialiștilor, cercetătorilor, criticilor și istoricilor literari, cît și publicului larg, dornic de a se cultiva și a cunoaște trecutul nostru cultural.

Dumitru Lazăr

Uj Elet nr. 12

Revista ilustrată „Uj Elet” — care apare în limba maghiară, de două ori pe lună, la Tîrgu Mureș — publică în numărul său din luna iunie numeroase articole dedicate lui Nicolae Bălcescu, de la nașterea căruia s-au împlinit 150 de ani. Este deosebit de interesant studiul semnat de către dr. Victor Chereșteșu, care analizează „Proiectul de pacificare” semnat la Seghedin de către Nicolae Bălcescu, Cezar Bolliac și Lajos Kossuth, înțelegerile încheiate la Paris de către emigranții munteni și moldoveni cu Ladislav Teleki, ambasadorul guvernului maghiar revoluționar, precum și rolul și importanța ziarelor românești „Democratia” din Pesta și „Espaniatul” din Brașov, ce militau pentru unificarea forțelor revoluționare româno-maghiare. Miklos Dános prezintă muzeul memorial „Nicolae Bălcescu”, din satul ce poartă astăzi numele marelui revoluționar și patriot român. Ilustrînd artistic evenimentul, un fragment al poemului

„Bălcescu” de Eugen Jebeleanu apare, transpus în limba lui Petőffi de către poetul Erik Majtényi. Studiile și articolele dedicate lui Bălcescu sint armonios întregite prin mai multe ilustrații, înfățișînd portretele lui Nicolae Bălcescu, Luxitei Florescu (prietenă lui Bălcescu), imaginea muzeului memorial (după un desen al vremii și după o fotografie recentă), fotografii reproducînd coperta volumului „Puterea armată și arta militară” de Nicolae Bălcescu din anul 1844 și articolul de fond al ziarului „Democratia” din 12/24 iunie 1849, facsimile prezentînd „Proiectul de pacificare”, pașaportul lui Bălcescu din anul 1864 pentru Franța și Italia, precum și scrisoarea lui Ladislav Teleki cuprînzînd textul: „A mon ami Balcesco. Je vous presente mes vœux pour le nouvel an...”.

L. Dunajec

Neue literatur-5

Fizionomia numărului acesta este caracterizată printr-un ton mai puțin grav decît cel cu care revista ne-a obișnuit. Ne gîndim mai ales la cele trei proze scurte satirice ale lui Claus Stephani, la povestirea „Cele trei morți ale bunicului meu” semnată de Hans Liebhard, scriitor care în literatura germană din țara noastră tinde să ocupe de mai mult timp un loc aparte. Am reținut, în secțiunea de proză, și cele patru schițe semnate de Arnold Hauser. Un spațiu larg este rezervat, de data aceasta, poeziei. Sint publicate versuri de Irene Mokka (poeta căreia i s-a decernat premiul pentru poezie pe anul 1968 al revistei „Neue Literatur”), Frieder Schuller și Klaus Peter Barth. Rubrica „Nume noi” ni-l prezintă pe Claus Hermann și pe Marie Thérèse Kerschbaumer, o tînră româ-nistă și germanistă din Viena, care scrie deopotrivă versuri în limbile germană și română. Revista publică piesa lui Marin Sorescu Iona, în tîlmăcirea poetei Anemone Latzina. O „Nuvelă cu exagerări și viziuni de vis” de Vasili Axionov, reprezintă literatura de peste hotare. Cu ocazia împlinirii a 120 de ani de la moartea lui Stephan Ludwig Roth (1796—1849), Claus Stephani cîntește într-un succint și cuprînzător articol memoria eminentului intelectual german din țara noastră, discipol al lui Pestalozzi, luptător pentru emanciparea românilor din Transilvania, participant activ la revoluția de la 1848. Extrase grăitoare din opera lui Roth și din documente referitoare la viața lui vin să completeze paginile omagiale. În cadrul rubricii *Chronik* atenția cititorului este reținută îndeosebi de interviurile acordate revistei „Neue Literatur” de trei îngrijitori ai unor antologii în pregătire: antologia de proză scurtă a lui Hans Liebhard, ampla antologie a lui Dieter Schlesak și Alfred Kittner cu tema: „Poezia germană din România” și antologia poeziei germane tinere din țara noastră.

R. F. Marmont

NOUTĂȚI ÎN LIBRĂRII

Barbu Delavrancea : OPERE, V (E.P.L.)

Apărut în colecția „Scriitori români”, sub îngrijirea Emiliei Șt. Milicescu — care semnează și notele, glosarul și bibliografia — volumul prezintă activitatea publicistică a scriitorului.

Ion Agârbiceanu : STRIGOIUL (E.P.L.)

Roman inedit. Monografia unui sat transilvănean de la sfîrșitul sec. al XIX-lea.

Ion Marin Sadoveanu : SCRIERI, I (E.P.L.)

Primul volum din Scrierile lui Ion Marin Sadoveanu cuprinde două secțiuni: poezie, antum și postume, multe din antume făcînd parte din culegerea Cîntece de rob, și teatru (două comedii, scrise în colaborare cu V. Timuș și Victor Popa), precum și o dramatizare a romanului Verișoara Bette.

Text ales, stabilit, note, variante și studiu introductiv de I. Oprișan. (Colecția „Scriitori români”).

Mihai Beniuc : POEZII (E.P.L.)

Ediție de autor. Poetul și-a strîns în volumele mai reprezentative creații lirice de parcursul a trei decenii (1938—1968), de la etapa primă, a Cîntecelor de pierzanie, și pînă în prezent.

Majtényi Erik : VERSURI, în lb. maghiară (Ed. tineretului)

Unul din cei mai cunoscuți poeți de limbă maghiară realizează, în acest volum, o substanțială selecție din creația sa.

Anișoara Odeanu : NEDUMERIRILE LUI DUDUȚ (Ed. tineretului)

După o carte de versuri (Noaptea creației), născută de mult apărută, scriitoarea oferă copiilor o suită de povestiri.

Mihai Gafița : DULIU ZAMFIRESCU (E.P.L.)

Monografie; autorul consideră opera lui Duliu Zamfirescu în funcție de evenimentele biografice.

George Munteanu : CERCETĂRI LITERARE (E.P.L.)

Autorul include în volum cercetări de istorie literară (Eminescu, Creangă, Sadoveanu ș.a.) precum și studii cu privire la folclor.

Ion Potopin : CLAMOR (E.P.L.)

Afirmat cu peste două decenii în urmă — dată cu apariția volumului Cartea rănilor — poetul selectează, de astă dată, cele mai rezistente pagini lirice, din anii începuturilor și pînă acum; majoritatea pieselor sint inedite.

Valeria Boiculesi : PRISPA CU STATUI (E.P.L.)

Poezii.

Emilian Bălănoiu : ADAM (Ed. tineretului)

Nuvele (Colecția „Luceafărul”).

Elisabeta Isanos : ORAȘE NOSTALGICE (E.P.L.)

Versuri. Volum de debut.

Francisca Stoianescu : SE CAUTA URGENT UN DOCTOR DE FLORI PENTRU CEI MICI (Ed. tineretului)

Povestiri pentru preșcolari.

★

N. A. Rusu : PRIMA GRAMATICA A LIMBII ROMÂNE (Ed. științifică)

Ediție critică a primei gramatici românești (1757), a lui Dimitrie Eustatievici Băndăeanu.

*** DIN ISTORIA PEDAGOGIEI ROMÂNEȘTI, IV (Editura didactică și pedagogică)

Culegere de studii consacrate unora dintre reprezentanții de frunte ai pedagogiei românești: Ioan Popescu, Vasile Petri, Petre Pipos, Petre Șpan, Vasile Borgovan, Ștefan Velovan, C. Dimitrescu-Iași, Spiru Haret. Volumul a apărut sub redacția prof. Stanciu Stoian, care semnează și prefața.

Bogdan Stugren : EVOLUȚIONISMUL ÎN SECOLUL 20 — CERTITUDINI, DIVERGENȚE, IDEALURI (Editura politică)

O tratare multilaterală a teoriilor evoluționiste, mului modern, analizîndu-se factorii și legile fundamentale ale procesului evolutiv. Semnalînd semnificația filozofică a problemei, științei despre evoluție, autorul face o caracterizare, dintr-o perspectivă modernă, a teoriilor evoluționiste pre-darwiniste, cit și a principiilor darwinismului.

OEZIA:

nitru Micu

Mihu Dragomir

Dor

tura acestei culegeri postume, în-
tă și prefată de Aurel Martin,
întărit convingerea că, natură mai
plastică decît muzicală, Mihu Dra-
g se găsea mai în largul său în
a picturală și evocativă decît în
de directă autocomunicare. În a-
a din urmă n-a depășit decît inci-
l punctul ce separă înfăptuirea li-
de corectă versificație. Sentimentale
a, de un sentimentalism artificial,
și mai adeseori abstract-reflexive,
rale, reci, eroticele adunate în **Dor**
esc doar cu intermitențe să facă
u" cu adevărat sensibil. Însă inter-
tele acestea înscrisu momente de li-
incontestabil, delicat, cînd discursul
muzicalizează, parcurînd suavități ele-
sau euforice, cuvintele capătă lu-
de arginturi autumnale brumose
limpidității de soare bolnav ori se
u de cecuri. Inflexiuni de o can-
gingășie conțin, astfel, două din cele
cîntece „pentru iubita moartă”, tra-
te de fantasma unei fete prefăcute
ghiocei și mireasmă, / verbină, cri-
mă, aiasmă” în „pămîntul moale,
brit de castani”. Sentimentul prezen-
evăzute a „școlăriței care zimbea”
cază o reculegere pantoistică: „Lim-
arcuș a trecut peste porumbiști, /
ri de comori încă mai pîlpie, u-
— / iubită nemuritoare, / cu răs-
cîmpului te miști”. În **Mai aproape**
meni... cîntecul de toamnă, conver-
cîntec de iubire, dobîndește un
il de invocatie magică: „Toamna,
de argint, lunecă prin frunze, / și
ată arama plutind, / fantomă seri-
alduroase, / spre cerul singur mina
/ / Vîno din lacurile nemișcate, /
lianele încep să sîngere, / vîno cu
lenii amorțiți, / te aștept în regatul
de fulgere”. În **plînă magie anco-**
o altă poezie, intitulată chiar **Des-**

cîntec, mîmarea nalvității folclorice du-
cînd aici la efecte notabile în obișnuita
manieră tradiționalistă: „...De-o mînti
ea, / loviți tot în inima mea, / că nu-
mai acolo e ea. / Ascultați-mi descînte-
cul, iele / cu ochii de ploaie / și păr de
nuiele, / iele domnițe-n păduri, / cu tă-
ciuni de bani roșii pe guri, / și-n somnul
Cui-știu-eu vă strecurați...” etc. Piesa ime-
diat următoare, **Aur**, e o grațioasă „idi-
lă”, în care „Șerpii beau, leneși, din ul-
tima căldură, / apa-i lumină topită și
grea. / Tu, filică a soarelui, pură, / lu-
minezi această împărăție a ta și a mea”
și „Toamna toarnă cu pumnii aur în
baltă, / părul tău e-o flacără tremu-
rînd. / Cînd în apă te-arunci, decît za-
rea mai naltă, / pari un strigăt al vieții
țîșnit din străfund”.

De această factură sînt mai toate poe-
ziile izbutite din antologia postumă. U-
neori, schimbînd maniera, poetul a con-
struit metafore insolite, de tip ultramo-
dernist, precum „carnea tipă, ca un in-
dian la atac”, „soarele ca un chelner bla-
zat spală podeaua cheului”, „la marele
bal al toamnei îmbrac smochingul bru-
melor / cu un tipăt roșu la butonieră”,
izolate în mulțimea imaginilor de marcă
mai curînd tradiționalistă. În tonul unei
anumite poezii de avangardă e scris un
întreg poem. **Noapte banală**, cu momente
de autentic patos interior, cu toată
discursivitatea lui, sensibil atinsă pe
alocuri de prozism: „S-a mutat... Deci
și iubirile se mută! / Trec de pe o
stradă pe alta, / dintr-un oraș în altul /
sau, și mai simplu, dintr-un pat în altul. /
Iubirea mea nu era moartă, doar se mu-
tase. / Și de ce nu? Și fluviile își mută
albia, / și pămîntul își mai schimbă or-
bita, / chiar metagalaxia își mută hota-
rele. / Să se mute deci și iubirile. / o
dată sau de mai multe ori pe an, / că-
rînd în camioane sau simple valize / boar-
fele trecuterii nopți de dragoste!”.

Editat — cum notează prefațatorul —
„în primăvara cînd Mihu Dragomir și-ar
fi putut serba cincizeci de ani de la naș-
tere”, volumul **Dor** conține cîteva pie-
se în care cîntărețul Războiului și al în-
toarcerii armelor a depășit, și în ero-
tică, pură virtuozitate.

Emil Zegreanu

Sonete

Formă clasică, inspirație idilică, ace-
stea erau notele definitorii ale volumului

Amfora de lut, cu care Emil Zegreanu,
înmarmat cu o ultraapologetică scrisoare
de recomandare a lui Tudor Arghezi,
ancora acum patru ani în poezia de azi și
în care, cînd izbutea să evite banalitatea
și să depășească neosemănătorismul arde-
lean, obținea expresivități sonice și ima-
gistice notabile, precum acele din **Joc fără**
sfîrșit (piesă dedicată maestrului tutelar),
din **Vulpile toamnei** („Pădurea speriată
își strînge boccecele / Pline cu freamăt
și-aleargă pe culme, că / Vulpile toamnei
urma i-adulmecă / Și cozile roșii i-aprînde
vilcelele”), din argheziana **Tresărire** („Ce
murmur s-a desprins, de unde vine? / Că
sufletul a tresărit în mine”) sau din **Flori**,
unde ne întîmpină „Corole parfumate, des-
chise larg privirii, / Cu fecioria goală în
sfînta ei candoare, / Sub vâlul de mătășă,
ce cad ca o ninsoare”. A întîlni semnătura
unui poet de asemenea structură pe co-
perta unui volum de sonete nu e nici o
surpriză. Ce ne surprinde e, dimpotrivă,
încălcarea, pe alocuri, a disciplinei ver-
sificației, mai riguros respectată în cule-
gerea precedentă. Dăm din cînd în cînd,
în **Sonete**, peste cite un vers care șchioa-
păță din lipsa unei silabe sau din pricina
vreunui accent rău plasat. Insatisfacția e
compensată de varietatea metrilor expe-
rimentati, de cadența nobilă a unor strofe
ce refac muzica dantescă, cea petrarchistă,
ori diverse alte ritmuri, inclusiv unele
din cele proprii versului antic: „Grădinile
mele se scutură-nceț de grele zăpezi /
Și-și strigă copacii din somnul adînc pe
rînd să se scoale / Și-n aurul verde iar
să-și îmbrace crengile goale, / Să nu le
mai plîngi cu compătîmire atunci cînd le
vezi”. Uneori, printre alături răzbate
cite un sunet mai din adînc: „Iertați-mă,
voi gînduri și voi neliniști, voi, / Ce în-
floriți în taina singurătății mele, / Că vă
ascund în mine ca-n noapte niște stele, /
Să luminați adîncul fîntînii din noi”.
Sau: „Vreau să-mi dezgrop trecutul. Dar
unde e-ngropat? / Spun unii că s-ascunde
tăcut în amintire, / Dar amintirea unde-i,
și firul ei subțire, / Cine mai știe unde și
cînd s-a destrămat?” Tot sonete sînt și
piesele grupate sub titlul **Călătorie**, ace-
stea evocînd peisaje și monumente itali-
ce (Roma, Capri, Napoli, Colosseum, Tever,
Columna Traian etc.), nu fără accente li-
rice din loc în loc.

Maria Valer

Poeme în proză

Nu toate poemele din acest volum sînt
„în proză”, unele sînt în vers alb, și ele
nu devin, decît rareori, prozaice. Dacă e
să le denunțăm un cusur, acesta e mai
curînd un intimism cam afectat, cu alu-
necări spre sentimentalismul minor. A-
cesta nu anulează, totuși, lirismul, căci
Maria Valer știe să producă mievreri de-
licate, să compună atmosferă sufletească,
să puncteze clipe de interiorizare sau de
exultanță. Uneori, gîndind pictural, ob-
ține efecte de pictură impresionistă su-
gestive. Un motiv constant e copilăria,
prilej de plutire în vise feerice. „Era o
înginare de noapte cu zi ca în nunțile a-
celea din miorițe / cînd apele sună o
viață și moarte deodată, — ora de taină
cînd / ziua vestită în paltini fluturii pu-
havi o presimț”. Alt motiv persistent,
uneori îngemănat cu primul: maternita-
tea. Devenită mamă, femeia tinăra își
rostește bucuria cu o înfiorare asemă-
nătoare intrucivă zvîcnutului de patimă
din unele versuri ale Mariei Banuș:
„Roabă intru viață, Maria, a adus pe lume
un fii și l-a pus / pe covorul de iarbă,
în borangie de lumină, să primească / să-
rutul pămîntului. / Coboară la mine în
stihare străbunele ursitoare care au nă-
scut / și ele fii, așezîndu-i pe brazdă”.
Emoțiile materne generează la un moment
dat o meditație panteistă nu lipsită de ar-
cent personal: „Atunci cînd dîntele prun-
cului meu sparge gingia și se înalță încet
în durere, pe tine te doare durerea lui și
grija mea, deodată. Iată, te-am îmbogățit
cu suferințe noi, cu bucurii noi, cu viețile
noastre sporite, spuse iarăși și iarăși, de la
început...” Citeodată, stările sufletești se
obiectivează cromatic, precum în **Ștefan**
Luchian, zugrăvit: „Mi-am adus în ulcele
macii din cîmp! Cîmpia răsufală în corole
aprinse, explodînd pe pereți! Caut culoa-
rea de sete cu care să cînte secunda fier-
binte. Nu! Rozul acesta nu arde! Să-l
muiem în flacăra din adînc. Iată în sfîrșit,
pinza s-a aprins!” În marginile genului
lor proxim, care este acela al unei poezii
de notație, minore, „poemele în proză” cu
care debutează Maria Valer își au, neîn-
doios, mica lor notă proprie.

ĂRȚI

pentru
copii:

Dimisianu

Gabriela Melinescu

Catargul cu două corăbii

dăm seama că cine a citit cele două
de care ne ocupăm aici va găsi cam
cîtă așezarea lor sub emblema
pentru copii, care pe lingă faptul
în amîndouă cazurile, limitativă,
ste și îndeajuns de antipatică, prin-
tele și pentru motivul că evocă prea
ideea utilității pedagogice. Dar și
briela Melinescu și la Paul Anghel
care pentru copii ni s-a părut că
pune, dincolo de inconvenient, ca
itate la care autorii înșiși n-ar re-
cu nici un chip pentru că definește
în intențiile-cheie ale textelor
de adresare și de transmutație în-
spațiu care semnifică un domeniu
perării interioare posibile, conti-
cufundat în noi înșine de unde ur-
să-l readucem la lumină. Lucruri
e gingaș și de convingător formu-
e Gabriela Melinescu în preambulul
ocherilor” sale: „Închin această
tuturor copiilor. Și aceasta dintr-un
serios: eu sînt un «fost-copil»,
copil uriaș» sau «un copil mare»,
crescut fără voia lui, ținînd minte
jocurile în care își imagina cuvinte,
și oameni nemaipomeniți. Deci
ris această carte ca o rugăminte la

poarta copilăriei: să fii primită printre
copii care inventează cuvinte și jocuri,
pentru că eu nu pot să-i uit niciodată”.

Lumea în care am fost transpuși e așa-
dar una a invenției nestingherite în spi-
ritul jocurilor copilărești ale căror for-
mule și situații tipice autoarea le reia în
proiecție proprie. Nu e folclor ludic, ci
creație personală care amintește maniera
copilărească de a inventa jocuri, cuvinte,
personaje, iar efectul e peste tot cucerir-
tor. Amestec de fantezie, umor poetic și
subtilitate lingvistică, aceste poezii inge-
nioase au numai o aparență de gratuită-
te, comportînd mai totdeauna un înțe-
les fabulos și o morală asupra semni-
ficației căreia poeta menține însă echi-
vocal; nu știm clar dacă afirmă valabi-
litatea unei sentințe morale sau numai
se amuză parodiînd maniera sentențioasă.
„Cel mai mare pește, Moby” este de
pildă un fel de baladă care exemplifică,
la modul personal al autoarei, cunoscuta
constatare că peștele cel mare înghite pe
cel mic. Concluzia este ambiguă: fiecare
„înghițire” îndeplinește concomitent un
act justițiar dar și o nedreptate, iar sin-
gura atitudine acceptabilă e de a povesti
rece, alb, dramatica întîmplare: „Mai
departe Boby-băiat / alți porci de
mare a înhățat / pînă cînd a venit / Ma-
rele Moby vestit / care l-a înghițit pe
Boby-băiat / și porcii de mare au scăpat. /
Prietenii lui Boby-băiat / s-au infuriat /
și l-au rugat / pe Cel mai Mare Moby-
Pește / Să-l înghită pe Marele Pește... /
Si, imediat, / Marele Pește a fost min-
cat”.

Eroi „bobinocherilor” (substantiv ce
ar însemna, în limbajul Gabrielei Meli-
nescu, faptă de bobinocar, acest cuvînt
denumind la rîndul său un fel de apar-
tenență tribală misterioasă), acești eroi
așadar se numesc: Mamsone (cel răsfa-
țat de șapte bone), Gabrovka (locuia în-
tr-o lacrimă, de crocodil bineînțeles), Bo-
berte (care sta între coperte), Ciinele
Bubnei sau Ciinele Gnuf, Maimuța Tîcaca
sau Iepurașul Ușarupe, — cu toții creații
de fantezie ale poetei, care năzuiește să în-
sufletească o adevărată mitologie comică.
Reprezentările acestea nu au încă ampla-
re epică (așa cum știm că se întîmplă în

marele ciclu al bobinocarilor din care
cărțica de față e numai o frîn-
tură). Dar au în schimb grație și pre-
gnanță umoristică, ni se impun devenin-
du-ne repede familiare și simpatice. Sub-
tilitatea autoarei este că, deși menține
peste tot iluzia jocului, totuși are din
cînd în cînd acces spre o zonă de gra-
vitate, ca în finalul acestei triste, în fond,
balade al cărei început pare frivol: „Intru
în șalapieră / tata în sușotieră; / intru în
sușotieră / tata-n bobrovcutieră; / intru-n
bobrovcutieră, / tata-ntr-o scrumieră; /
intru într-o scrumieră, / tata în bombo-
niera; / intru în bomboniera; / tata în
bananiera; / intru în bananiera; / tata
sub o somieră. / Intru sub o somieră /
tata fuge-n altă eră / unde atîrnă de o
sferă / o cașcavalieră. / Tata a mușcat
din ea / tocmai cînd se încheia / ca o
besactea / peste toată viața sa”. („Soare-
cele mic despre tatăl său”). Un Urmuz li-
ricizat, feminin trăiește în lumea insoli-
telor reprezentări ale Gabrielei Meli-
nescu.

La efectul fermecătoarei cărți nu se-
cundară este contribuția pictoriței Rodica
Prato. Este o fericită întîlnire de talente
complementare. Grație, lirism, un ciudat
umor și o dezinvoltă fantezie în infini-
tatea de volute ale acestor aerice pe-
nite.

Paul Anghel

Sfaturile motanului Grigore

De mai mult timp nutream dorința să
scriu despre Paul Anghel, acest autor
multilateral și mereu surprinzător, a că-
rui bogată manifestare o urmăresc tot-
deauna cu atenție. Întîmplarea face să
nu fi avut prilejul unui comentariu în le-
gătură cu realizările sale în domeniul
eseului politic sau al teatrului istoric,

unde, în ultima vreme, a înscris contribu-
ții de prim ordin, ci, deocamdată, al
unuia referitor la o scriere situată în
perimetrul minor, deconectant dacă vreți,
al preocupărilor scriitorului: literatura
pentru copii. Chiar dacă din sfera mi-
noră, scrierea nu este mai puțin conclu-
dentă măcar pentru una din dimensiunile
personalității lui Paul Anghel: umorul
cordial, simpatice, învăluind totuși cîteva
tăisuri care scilicet numai o clipită și
apoi repede sînt retrase, așa cum croul
său din speța felinelor își poartă tot-
deauna ghearele în „mănuși moi”. „Sfa-
turile motanului Grigore” (ilustrații de
arh. Nicolae Drăgan) se subintitu-
lează „mic tratat liric pentru părinți și
copii” și povestește celor care îl parcurg în-
tîmplări mici și mari din viața de toate
zilele și din toate anotimpurile. Eroi:
un băiețuș care fiindcă și-a pierdut ba-
tista a făcut guturai, un sărman coco-
stire care-și luxase un picior la concursul
de patină, fapt pentru care n-a mai pu-
tut zbura către țara lui din Africa, un
boboc de rață abia ieșit din „oul-ca-
bină de cosmonaut” în care călătore-
rise aproape patru săptămîni — și alții.
Bineînțeles că figura principală este mo-
tanul Grigore, un înțelept care multe a
cunoscut de-a lungul unei vieți trăite
din plin, și bine și rău, cum s-a nimerit.
Sfaturile sale sînt concluzia unei expe-
riențe care i-a adus liniștea filozofică din
perspectiva căreia privește către noi,
ceilalți. Să scrierim cîteva: „E greu
să fii motan. Pentru cel mai mic nea-
juns, din te miri ce, poți să fii scos din
casă și trimis la plimbare. Nu, motanul
nu sînt de invidiat”. „Lucrul cel mai
important e să-i domesticești pe oameni.
Sfîr-sfîrul nu ajunge. Oamenii sînt capri-
cioși, bănuitori, atotputernici, groaznic de
supărăcioși. Cînd ai reușit să faci din ei
niște motani mai mari, poți să dormi
liniștit”. „Fii cordial, jucăuș, leneș nu-
mai cînd îți stă bine sau cînd ești prea
obosit. Un motan adevărat e un desăvîr-
șit artist. Dacă n-ai fi oameni ar fi
foarte greu. Cărui motan sălbatic îi dă
mîna să toarcă toată ziua cu burta în
sus?” ș.a.m.d.

Căldură, spirit destins, bunădispoziție na-
rativă — pagini care răsfrîng un moment
de relaxare interioară.

DE VORBĂ CU

N. DUNĂREANU

decanul de vîrstă al scriitorilor români

Barbiana

Dintre cei 20 de „literați” (cum erau numiți) care au constituit la 28 noiembrie 1908 „Societatea Scriitorilor Români”, azi se mai află în viață numai Neculai Dunăreanu, care va împlini în curînd vîrsta de 88 de ani.

„Sun la ușa locuinței de la etajul al patrulea al unui bloc din bulevardul Dinicu Golescu. — Știi că am fost bolnav rău, mi se destăinuie. Într-o dimineață m-am trezit că nu mai văd de loc, făcusem un glaucom. Acum sînt mult mai bine, am început să citesc cite-o pagină două pe zi, iar azi m-am apucat chiar să scriu cîteva rînduri unui vechi prieten de la Huși, care m-a întrebat de sănătate prin mai multe scrisori. În rest... ascult. Un alt prieten a avut amabilitatea să cerceteze la biblioteca Academiei reviste și ziare de demult și să-mi copieze peste patruzeci de articole, însemnări și schițe nepublicate pînă acum în vreun volum. Intenționez să grupez toate aceste „vechituri” într-un volum. Cred că vor interesa...”

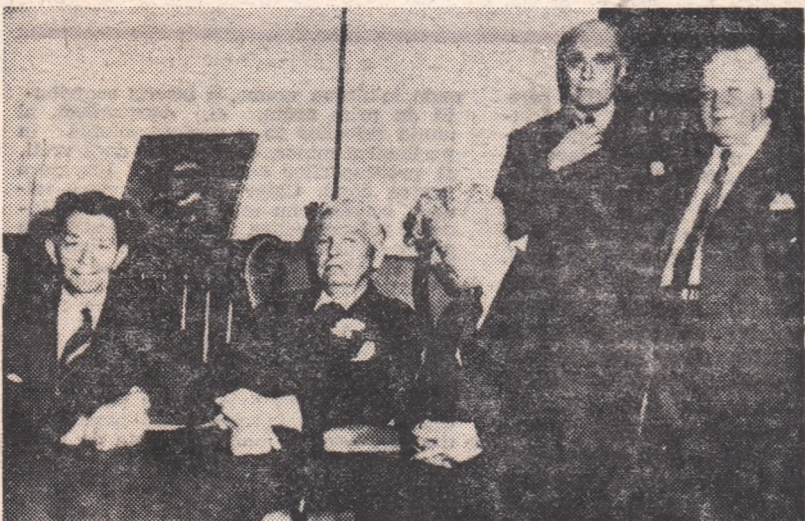
— Dar volumul de amintiri?

— L-am mai prîtocit. Cred că va avea peste 300 de pagini. Multe dintre ele se referă la Mihail Sadoveanu, pe care l-am cunoscut la Iași. Pe atunci el urma cursurile Liceului Național, iar eu seminarul pedagogic din cadrul Universității ieșene.

L-am întîlnit după mai mulți ani la București și am locuit împreună într-o odădă, în strada Justinian, din apropierea

N. Dunăreanu cu soția și fiica, fotografiat în ziua cînd împlinise 75 de ani

De la stînga la dreapta : N. Dunăreanu, Mihail Sadoveanu, Laurențiu Sadoveanu, prof. Bădăraș și Vasile Sadoveanu

străzii Polone, la o italiancă bătrînă, Rovinari. Pe atunci eu umblam în fiecare dimineață să obțin o numire în învățămînt, iar Sadoveanu rămînea acasă și scria, scria într-una. Îmi amintesc că venise frigul, lemne nu prea aveam, dar ne procuraserăm un samovar la care ne pregăteam ceaiuri fierbinți. Eram tare nevoiași, ne înveleam amîndoi cu o pătură, împărțeam frățește cele de-ale gurii. Mai tîrziu, cînd am fost numit profesor la Huși, am purtat cu Sadoveanu și N.N. Beldiceanu — pe care-l cunoscu-seam tot la Iași — o strînsă corespondență. Ne-am revăzut în 1901, la Fălțiceni. De acolo am plecat tustrei în satul Rădășeni, acasă la Beldiceanu, unde am petrecut o vară întreagă în lecturi din Tolstoi, Cehov, Turgheniev, Gogol, Gorki, Korolenko...

— Il vizitat și mai tîrziu, la București?

— Firește, iată aici o fotografie la locuința lui din strada Zambaccian, unde instantaneul i-a surprins și pe Laurențiu Sado-

veanu, unul dintre nepoții lui Mihail, pe profesorul Bădăraș și pe Vasile Sadoveanu, fratele gazdei noastre. În perioada de cînd datează fotografia, Sadoveanu, aflîndu-se după o grea suferință, n-avea voie sau nu putea decît cu greu să vorbească. Într-o zi, aflîndu-ne singuri în bibliotecă, m-a dus la un raft unde se aflau cărțile lui traduse în numeroase limbi. M-a privit adînc, arătîndu-mi cu luminile ochilor comorara aceea a literaturii noastre și cînd a observat că mi se umeziseră pleoapele, m-a prins de braț și ne-am așezat pe două fotolii, unul în fața altuia, gîndindu-ne în multă și adîncă tăcere la tinerețea noastră.

— Și acum, vreo dorință deosebită?

— Să prind niște zile cu soare și lumină multă și să fac cîteva plimbări prin București, că prea am fost nevoit să zăbovesc în casă, între bătrînii mei canari, în vremea din urmă...

AL. RAICU

N. Dunăreanu fotografiat în 1916, cu un grup din elevii lui de la liceul internat din Tulcea, al cărui director era

Cel de al nouăsprezecelea număr al colecției de monografii de la Editura Tineretului este a treia lucrare în volum despre Ion Barbu și se datorește lui Pillat. Cea dintîi, a lui Tudor Vianu, e din 1935, cea de-a doua, a matematicianului Basarab Nicolescu, din 1968.

Fără de cele două eseuri anterioare, ca și față de ce s-a scris despre Ion Barbu prin reviste și lucrarea lui Dinu Pillat vine cu lucruri noi, și natural, seama de tot ce s-a spus și se știa mai înainte. Am constatat o singură omisiune: biografia lui Barbu întocmită de G. Călinescu după declarațiile lui însuși pentru cea de a doua ediție din literatura română, biografie publicată în Gazeta literară nr. 5 din 1 februarie 1968, p. 3. Rezultă de aici că bunicul lui Ion Barbu era zidar în mahalaua de piatră, că bunica se chema Duta Ciulei, că nu de Barbu al bunicului a fost latinizat de un pro-Tirică în Barbilian, că în copilărie poetul a locuit, cesiv la Rucăr, Topoloveni, și Stîlpeni-Muscel, apoi 1900 patru ani la Cîmpulung, un an la Roman, de iar la Stîlpeni, și trei ani din nou la Cîmpulung, de în 1911 a venit în București. Ca elev de liceu și student a schimbat multe gazde, enumerate caragialește: Solon, nr. 1, str. dr. Sergiu, str. Sculpturei, nr. 25 Italiană, str. Păunilor, nr. 56, str. Romană, str. 1 Cuza, str. Berzel, piața Kogălniceanu, str. Eliuz, Duzilor, str. Rondă (în text se dă și numele gazdei ca în Balada chiriașului grăbit). Ion Barbu, temperament coleric, violent, nu era lipsit de umor.

Dinu Pillat începe cu un capitol despre viața și id. literară (id est: formația intelectuală) a lui Ion Barbu reconstituită din mărturiile „felui de a fi al poetului pentru a analiza apoi evoluția poeziei lui Ion Barbu ecoul ei în critică de la început și pînă azi. Cu prilejul portretului de „inspirată neprezentare” a lui G. Călinescu din Istoria literaturii române, Dinu Pillat conchide că „nu mai coincidea întru totul” în ultimii ani al lui, modificat de vîrstă. Ar fi fost necesar să adauge însă că, scriind despre Ion Barbu în Contor raul nr. 8 din 5 februarie 1965, cu ocazia apariției volumului editat de Al. Rosetti și Liviu Călin, Ocl (1964), G. Călinescu și-a amendat singur imaginea din

Dinu Pillat este el însuși, cu pasiunea anecdotei și a detaliului pitoresc învățată de la G. Călinescu, bun portretist în stare să domine faptele și să extindă din mulțimea lor informații semnificațiile, care la Barbu, dată fiind profunzimea spiritului, dar și vizi sa tendință de derutare, dacă nu de mistificare, a în locutorului, din diversele mărturisiri și profesuni credință, nu sînt de loc ușor de surprins. Nu credem greși susținînd că în Ion Barbu au fost ca în Faust a suflute, unul aplicat dionisiac asupra vîlci fenomen și altul contemplînd apolinic, în același timp, id.

Studiu opere propriu-zise a lui Ion Barbu e în prins de Dinu Pillat în ceva mai puțin decît o tre din lucrare. Autorul identifică, la fel cu exegeții arii, o fază parnasiană în poezie între 1919 și 1921 și apoi o fază narativă, „fabulativă” între 1921 și 1925 și în sfîrșit o fază ermetizantă, cu o treaptă intermediară între 1925 și 1926 și una finală între 1926—1927, care dus la renegarea primei faze și conjugarea celor două în unicul volum acceptat de autor, Joc sec (1930).

Analiza poeziei este aproape totdeauna bine orientată, foarte avizată, inteligent călăuzită de luminile aprinde un Vianu sau Călinescu, proprie în formulare, cam laconică, evitînd cu prudență cursurile, demontă amănunțită a limbajului poetic barbian. Consecința că se reconstituie corect intenția poetică, ideea lirică dacă ne putem exprima așa, dar se evocă mai puțin universul creației în componența și specificul său. Cu de penetrație mai ales rațională a poeziei, Dinu Pillat nu se aventurează în demersul creator, imaginativ, poetic, făcîndu-ne să înțelegem poezia lui Barbu în schimbul ei spiritual, nu și material, pipăibil. La sfîrșit exegezei ne aflăm în fața unei elegante machete arhitecturale, nu chiar în fața unei construcții pe care putem contempla ca pe un edificiu viu.

Dar trebuie poate să admitem că o explicație mai detaliu a poeziei lui Ion Barbu ar fi din capul locului interzisă de voința poetului care pretutindeni a încercat și uneori a exclus dacă nu orice sens, o înțelegere neapărată, cu orice preț a lirismului său. Dacă necontingentă ar avea o cheie, n-ar mai fi necontingentă atunci explicarea, descifrarea, trebuie înlocuită cu simpla recunoaștere, cu o critică pur stilistică. Din nefericire (sau poate din fericire!) structuraliștii nu au pronunțat încă în legătură cu poezia ermetică a lui Barbu.

Inregistrînd în ultimul capitol al lucrării sale ec poeziei lui Ion Barbu în critică, Dinu Pillat, istoric rar extrem de civilizat, vede aproape peste tot merite, nefăcînd nici o obiecție, nici chiar celor care în versul „Trîind prin înecarea cîreilor agreste / grupurile apei un joc secund, mai pur” au văzut malizarea omenirii și, consecutiv, abolirea ei ca umătate.

Aș zice că Dinu Pillat îmbrățișează cu prea mult entuziasm, de asemenea, analogia făcută de un critic în Riga Crypto și laponia Enigel și Luceafărul, fără să observe că în poezia lui Barbu cele două ființe cu așrații deosebite stau în același plan, terestru, în vreme ce în poema lui Eminescu, Hyperion, simbol al geniu face parte din lumea siderală. Nu un „descendent” lui Călinescu trebuie văzut în respectivul critic, ci u din acei veleitari care, prin mimetism, transformă în pretărele lui Călinescu în vesele parodii.

De o apreciere exagerată se bucură și o interpretare a poeziei Uvedenrode apărută în martie 1968 în Gazeta literară care ar releva „pentru prima oară, fără a un fel de imprecizuni, adevărul și întregul înțeles al celui mai controversat text poetic barbian”. Cel scandalizat de o asemenea absolut precisă interpretare ar fi, dacă ar fi avut prilejul s-o citească, Ion Barbu însuși, care a respins, cum se știe, exegezele freudiste revendicînd în Uvedenrode puritatea oedei pindareice un singur instinct: al cîntecului.

AL. PIRU

IMAGINI INEDITE

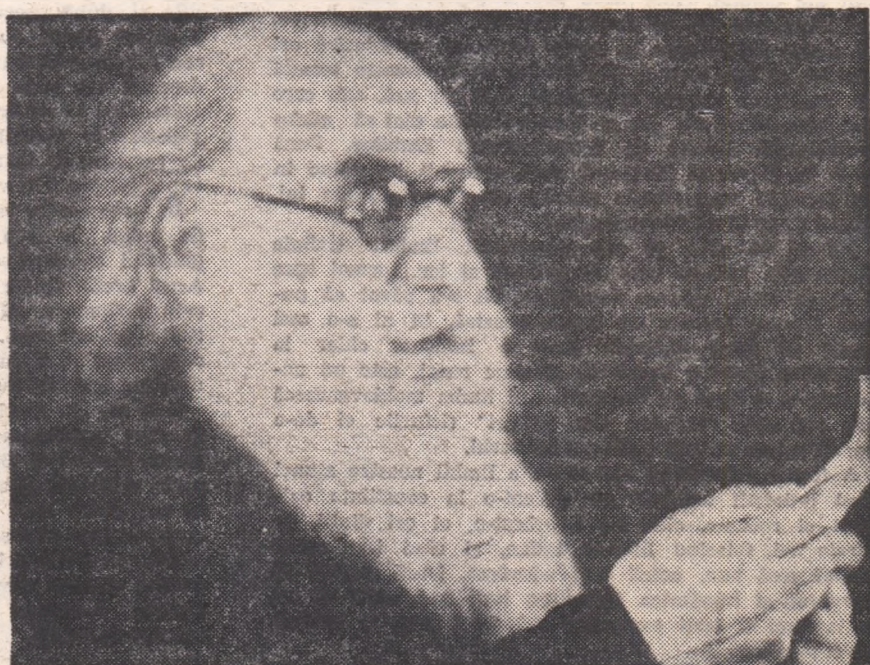
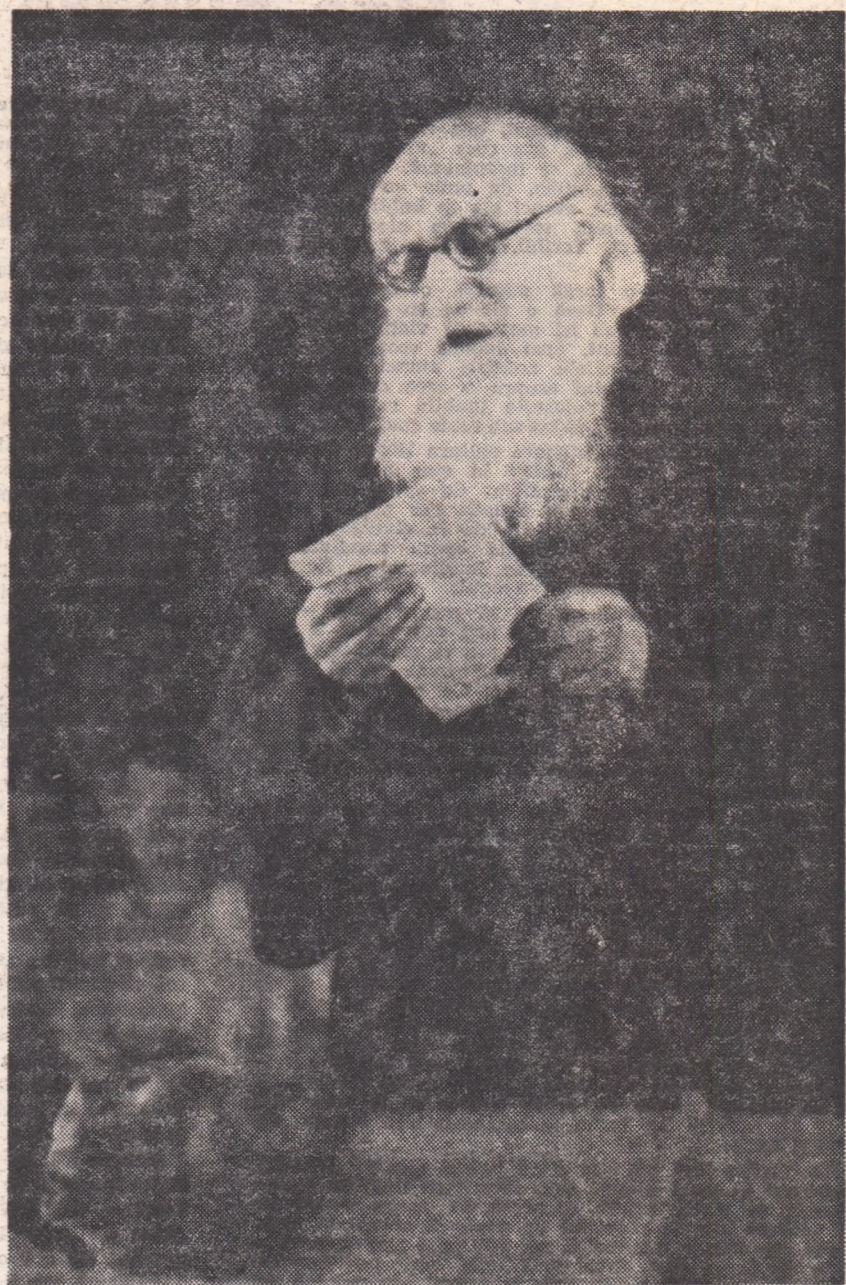
din

NOUA ISTORIE

„Ce a însemnat „lupta prin rațiune“ pe care scriitorii, ieșind în forumul public, au desfășurat-o în cei 25 de ani de istorie nouă și în ce anume s-a distins, în clocotul evenimentelor, participarea lor la viața cetății și întregii țări, cu o amploare nemaiîntâlnită, care amănă astfel că trăiam momente de importanță covârșitoare pentru națiune, făcându-ne să nu cinematografăm sub formă încă necristalizată a jurnalului de actualități, îi este dat să răspundă cu maximă competență. Pelicula înregistrează însă, mult mai masiv decât a făcut-o până acum, apor- ma lor scriitori și al generațiilor mai tineri la construirea unei vieți noi. Călinescu, Sadoveanu, Camil Petrescu, Ralea, Gala Galaction, N.D. Cocea, Ion Marin Sadoveanu, Zaharia Stancu, Geo Bogza, Al. Philippide, Eugen Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, Ion Pas, Demostene Botez, Radu Boureanu, Maria Banuș, Mihai Beniuc, și încă mulți alții, sunt prezenți într-o adevărată explozie a spiritului în viața socială, încă din primele zile care au urmat lui 23 August, acolo unde, cum spunea Călinescu, se făcea concepția nouă că arta literară este un sector de producție iar scriitorul un constructor. Călinescu, care remarcase printre primii că cultura este un factor pro- gandistic, la 8 noiembrie 1945, cu ocazia

unui pelerinaj organizat de municipalitatea București la mormintul lui Eminescu, vorbește despre „triumful artei incoruptibile“. Despre biruința geniului asupra morții, întărind ideea că Eminescu este, prin definiție, poetul național. Cele câteva secvențe ale acestui pelerinaj îl prezintă numai pe G. Călinescu citindu-și cuvântul memorial, reprodus în aceeași seară la postul de radio. În jurnalul nr. 19, din martie 1948, la Ateneul Român, Gala Galaction, suflet militant prin excelență, inaugurează într-o cuvântare activitatea ateneelor populare care-și trimisese aloci reprezentanți din întreaga țară. Alegem din cronică acelor ani, fără să urmărim o ordine cronologică, îndemnați și de însemnătatea anumitor imagini pentru ilustrarea figurilor unor scriitori, cunoscuți de obicei prin câteva fotografii invariabile. Actualitatea consacrată primei Conferințe generale a scriitorilor (martie 1949) rămâne un document filmic prețios: în aula Facultății de drept, plină la refuz, în care se desfășurau lucrările, întâlnim pe Zaharia Stancu și Ion Pas (în prezidiu), pe Al. Philippide, Ion Marin Sadoveanu, Ionel Teodorescu (aspect din sală) și încă mulți alții pe care îi vom prezenta în numărul viitor.

Mihai BUJENIȚA
Dan MATEESCU

PORTILE DE FIER*)

Panorama focului albastru

Și așa se poate...

Frunză verde cer-jugastru
dau cu bobii în albastru
în albastrul diavolesc
și-mi dau foc... Întineresc.

Panorama dansului amestecului

Unirea face puterea

Roma se unea cu pământul —
Sermisegetuza cu vîntul.

Culorile se-amestecau în adînc
în Dacia, — pe versantul stîng.

Panorama dansului invocației

A venit mai an
Bădica Traian...

Viitor
lacrimile nu mă dor.
Vino! vino mai aproape
în atingeri de pleoape
în tumult adînc de ape
în cărbuni
în argint, în neminuni.

Vino — vin
în pelin
în miez de foc
în nisipuri, în noroc
în narcise
și în vise.

Porți de Fier, —
porți de patimă, de cer
patimă de din răsuri
și din vagi dărîmături
din venin, din miere
și din Decebal-Durere,
din Traian-Plăcere.

Viitor
lacrimile nu mă dor.

Panorama dansului libertății

Nu-i liber paznicul
cu bici
(Byron)

Scoateți lacătele negre
de la ferestrele negre
din mijlocul pământului cald
din mijlocul apelor reci
din mijlocul văzduhului pur
să intre lumina albă
să intre soarele alb
lumina sufletului meu
lumina Hidrocentralei de Argeș
lumina Porților de Fier
lumina Libertății
patima entuziasmului.

Cînt liliacul înflorit
firul electric
candelele Universului răstignit
străfundurile Terrei
cînt Milul și Fumul
cînt Necunoscutul.

O, muză multicoloră
copilă a Singurătății mele
cocor din țări mai calde
porumbel în cîntec de pace
clopotniță în ape, în serpi
dangăt întors, pervers
maree ce plînge în zori
regii rîd în coroane de mucigai.

Scoateți lacătele negre
de la ferestre negre.
Cînt firul electric,
România revoluționară...
Cînt liliacul înflorit.

Panorama dansului risipirii

Și-a fost porunca a zecea

Temnița reginei a murit definitiv
Umblam desculț prin patimi lungi
de vreme

prin ierbi multicolore
pe drum de pulberi, de nesomn
pe imnuri și pe vetre mari de plîngeri
pe fund de ape de smaragd
pe umbre de sirene și de jale
pe nimburi de păduri, de fiare
pe mesteceni sfinți de var
să dau de stele și de mine.

O, stele-amăgitoare de-antracit
v-am aflat și v-am cules
din Dunărea albastră și divină
sînt noul Om risipitor în haos
și umblu-n Univers, și cuget
și mă arunc în geamul surd din noi
să luminez și cerul și pământul
și muntele și marea.

Temnița reginei a murit definitiv
în stele mari dansez, erete în văzduh
în haosul perfect
risipitor asouns în grea nerisipire.

Panorama dansului fanteziei

Fluturii minții
nasc și curent electric

Oglinda democrației e soarele
fantezia e un dans în flori
în flori de „nu mă uita“.

Fantezia mă pîndește în întunericul sublim
pe mine, Omul
omul înfăptuirilor bune.

Fantezia e un fluture în Marea de nălbă
efemeridă în clipele prefacerii.

Fantezia e un dans universal
curent electric la antipod
ridic Palatul Iubirii
o mie de mii de etaje albe
în mîngîierea stelelor negre
să dobor minciuna terestră.

Eu ridic Palatul Iubirii
— fereastră albă spre cer —
în patima zărilor,
în foșnetul pădurii
pe lîngă codri de aramă.

Fantezia e un dans întru Jupiter —
dans în Sarmisegetuza
dans în Roma
dans în peregrinări nefaste.

Fantezie!
Hidrocentrală.
Porți de Fier.
Aur. Argint
Curent electric.
Oglinda democrației e Soarele.

Panorama dansului ideilor

Ceasul de aur
bate-n clipe de argint

Cine duce sacii galbeni în spinare?
Un bolnav din săptămîna mare.
Un irod
miriapod?

Și cimentul cine-l varsă
într-o Dunăre pe spate-ntoarsă
să-l arunce-n temelie
pentru cei ce au să vie?

Cine duce pietrele-n spinare?
Hercule din Baia-Mare?
Ori le duc ciclopii
răstigniți în Valea-popii?

Cine-nfige-n Dunăre zenitul,
fierul greu și nesfîrșitul?
Cine apele de vînt le-nnoadă
precum peștii vechi argintu-n coadă?

Cine?

Om din tine, om din mine
vinovați fără de vină
din Cetatea-severină.

O, ideile sînt iele
de din cărți, din creier, stele
joacă strîmb și joacă drept
joc nebun și înțelept
te frămîntă ca pe-o piine
între Ieri și Azi și Mîine.

Și Hidrocentrala crește
din butoane și din dește
Dunărea se poticnește.
Omu-i șade în spinare
și Ea cîntă de mirare.

Panorama dansului luminii

Punctele cardinale
sînt roșii

Marii meșteri mari au zidit-o pe Ana
nici n-aveau în acea temelie
o cărămidă frumoasă, vie
infernă ca iubirea iubirilor.

Manole știa singur graiul artei
Cîntarea cîntărilor
drumul sufletului răvășit
îndoiala unor alte faceri.

Ingineri Manoli, din foc și din gînduri
au ferecat pe dedesubt Porțile de Fier
Dunărea albastră
Hidrocentrala, stelele de vis
din România de aur.

Pe Zamolxe și Jupiter
Cronos îi mîncă în zadar
copii netrebni ai fanteziei
iarba Daciei n-o mai calcă romanii
ursul din Carpați nu măi moare-n
hibernare.

Apusul e Roșu. Răsăritul e Roșu.
Sudul e Roșu. Nordul e Roșu.
Pădurea e albastră.
Marea e verde.
Zăpada e albă.
Fluviul e alb.
Hidrocentrala e albă.

Panorama dansului căprioarelor

Vae victis!

Ghilotina timpului s-a pierdut
în oase străvechi de mamut.
Cadavrele copacilor se țin
în eres.

Sabia otrăvii a murit
lîngă schit
de lingoare.
Decebal de soare
cîntă-n sufletul dac
în izvor
în viitor.

Stafia traiană îl mai ucide
în firide
iarba arsă
în destin
în flori și vin.

Lupii înghit candoare
suflete de căprioare.
Lanțurile sună
în om, în lună.
Frica plînge în ierbi
în cerbi
în Porți de Fier
în cer.

Carpații sfîncși
dorm lînși
de ninsori
și de privighetori.

Dunărea se frînge-n mădulare.
Hidrocentrala cîntă-n căprioare.
Căprioarele dansează-n cerbii de aur.
Fiara în vechiul balaur.
Dorul pătrunde-n amiezi.
Căprioarele dansează în iezi.

*) Fragmente din „Olimpul Diavolului”, vol. III.

Sub acolada TIMPULUI

- Pe un picior de plai — EUGEN BARBU (1957)
- Paralela 45 — POP SIMION (1958)
- Harpe și ape — ILIE PURCARU (1962)
- Arpegii la Siret — PAUL ANGHEL (1964)

Dăduse vremea în clopot, fierbeau metalele în furnale urlașe, caldările vaselor de cursă lungă își încercau pentru întâia oară pieptul în confruntarea cu Pontul Euxin, părăsind șantierele navale românești, oferindu-și primul certificat de maturitate industrială. Fierbea cimpia, vedeai în sate și în afara lor dirdora de oameni, praf și spice, se înviteau deasupra pământului trimbele furtunilor ce au modificat mentalitatea înțepentă a satelor. Imensele ogoare înfrățite își vărsau preaplinul în silozuri. Bucolica rodire a fructelor și cerealelor se îndrepta către mulțimi. Se deștepta din somnul înapoierii conștiința de sine a unei țări, și, pentru toate aceste prefaceri, încărcate de germeii creației, nu au lipsit cronicarii. În acest fel s-a constituit numerosul detașament de reporteri care au adus genului o infuzie neobișnuită de dragoste, tinerească pentru Marele Început al cărui martor erau. Ei dezvăluiră, prin această iubire a realităților trăite direct, secretul unei voluptuase atracții. Totul părea mai inedit prin strădania lor de a ne comunica ce se întâmplă pe cimpul de bătaie al construcției socialiste.

Prin ochii lor inspirați, o optică puțin comună ne făcea să-i însoțim pretutindeni de unde ne trimiteau veștile, ca într-o teribilă aventură. Marea lor călătorie era punctată metaforic în centrele de foc ale noii geografii.

Străbate din aceste cărți, în care sînt adunate secvențele actualității, pe care le consemnau în depeșă trimise jurnalelor, un neastîmpăr plin de parfumul tare al spontaneității și autenticității celei mai pure. Există o beatitudine a realului, care ți se pare fantastic și aceasta au reușit să transmită și Eugen Barbu în „Pe un picior de plai”, și Pop Simion în „Paralela 45”, și Paul Anghel în „Arpegii la Siret”, și Ilie Purcaru în „Harpe și Ape”. Bineînțeles că n-am epuizat lista celor mai bune reportaje ale genezei industriale a epocii. Dacă revista va găzdui și în viitor ideea, de la care am pornit, o vom face, de bună seamă, cu plăcere. Dialogul meu cu Eugen Barbu pe marginea cărții sale „Pe un picior de plai” se consumă indirect, prin intermediul paginilor tipărite în anul 1957. Mă reține la început „Farmecul apelor”. „La orele reci ale retragerii în tunică, marea e pură, albastră în sensul cel mai adînc al acestei culori, limpezimea ei doare și strigă. La amiază, uneori e întunecată și aspră ca un obraz de bărbat. Are în valurile ei densități metalice. Izbită de alt corp puternic, masa lichidă ar scintila. Trebuie să fie grea ca marmura sau ca plumbul, te miri cum fundurile ei nu se scufundă, cum miezul scoarței pămîntului nu este coplesit de atîta forță...”

„Cîntecul mării, primul ei cîntec din acea zi, trecea prin mine, sporit ca într-o alăută”.

— Mi-au plăcut și „Elementele”!

— Și eu le-am scris cu plăcere — mărturisește Barbu — fiindcă era vorba de metal, de cărbune, de recolta albă a scindurilor, de singele negru al țării...

„...Ca poet să recupera o natură apocăptică. Intrînd în hata mare a Uzinei I.M.S. Roman am avut iluzia unui cîmp de fontă în care creșteau margarete de oțel. Alături, sughișurile unui strung mi-au dat impresia că aud un greiere. Privind prin gura unor imense cupatoare rotative, funcționînd cu focuri prin explozie, văzui o vegetație polară. Se știe bine că nimeni n-are imaginație mai mare decît flăcările. Crinii albi de 700 grade, sfîrșimăți între masele unui cubilou, au un miros al lor, metalurgic...”

Priveliștile noi! Românii pitorești sînt desenate de Eugen Barbu cu o mină sigură de maestru:

„In amurg, coborim. Furtuna a trecut. Aerul e moale, bun. Ziua își flutură zdrențele în catargele brazilor. Deasupra Caraimanului s-a ivit o turmă de cașaloți negri cu pîntecele înșingerate în colții ascuțiți ai Morului. Departe, pe alt munte, se apleacă luminile în ferestre chemătoare...”

La întoarcerea în București după fabuloasa călătorie în circuit pe meridianele românești de atunci, consemna cu o frenetică bucurie, ca unul ce-și regăsește orașul natal plin de senzația vieții cotidiene:

„Lîngă mine era Bucureștiul cu oamenii lui gălăgioși, cu tocmeala vinzătorilor de flori, cu fumul înalt al

coșurilor depărtate, cu femeile sale, despre care se spune că sînt foarte frumoase, cu multicolorele tarabe, pline de cărți, înconjurare de cititori curioși, cu abia simțitul mers al Dimboviței, alături, această apă tristă în care se odihnea leneșul cer tomonic...”

Meditează mai departe asupra tuturor imaginilor ce i s-au înfățișat ochilor pe unde a trecut, și scrie „Fiecărui om un poem”, continuîndu-și apoi ideea: „Și mi se pare că noi, cei care ne lăudăm că uneori cîntăm omul, nu am scris destule poeme pentru el, pentru miinile care trudes, miinile min-dre”.

Ne adresăm lui Pop Simion și ne referim la cartea sa „Paralela 45”. Ingenioasa idee a fixării în jurul unui ax median pe care se învîrt, ca în jurul unei nervuri geografice, o mare diversitate de așezări omenești, o splendidă alternanță de cimpuri și ape, păduri și orașe cu rezonanță distinctă, așa după cum însuși autorul își definește lucrarea în cuvîntul său introductiv.

A întreprins în anii aceia o călătorie neobișnuită. Din ea s-a născut o dragoste care, se vede că nici astăzi nu-l părăsește. Ideea a devenit patimă, îl obsedează chiar după 11 ani, cu aceeași intensitate ca la început, și a găsit cu cale să revină la ea, pentru că s-a dovedit foarte ingenioasă, izvor perpetuu de inspirație.

Extrag fragmente din admirabilul reportaj „Paralela 45”, care la vremea apariției a și fost răsplătit cu un premiu de prestigiu, pe cît îmi amintesc. Iată un fragment din Pădurile de castani: „Aici munții cuprind cu blîndețe Tismana într-un căus de palmă — imens și pietrificat — ocrotind-o de vînturi și ger, ca pe o vietate mică. Așa se face că locurile acestea au o floră și o faună înfinit de bogată, cu elemente caracteristice cliimei mediteraniene. Așa se face că locurile acestea poartă o podoabă unică: de la Nord coboară spre Sud, ca niște coame vinete, pădurile de castani, cele mai mari din țara românească. Toamna, tîrziu, cînd bat dinspre Sud vînturi călduțe, foșnesc îndelung pădurile acesee. Își tremură leneș crengile grele, iar castanele coapte, abia atinse de vînt, tresar nervos și pocnesc, dezgheciindu-se...”

Sau cît de impresionant ne apare poemul ce-l închină Oltului, cînd îi pune salopetă de miner și exclamă: „Totul e grandios pe măsura viselor noastre nevisate: (se referă la Uzina Chimică Govora) află că după ce Uzina va fi gata, încă din prima ei perioadă, aceea a copilăriei, ea va înregistra o producție de 150 000 tone sodă pe an, constituind o adevărată revelație pentru tinăra industrie chimică a României. Mă grăbesc să întreb:

— Bine, dar în ce mod se va scoate din pămînt atîta materie primă? Mai precis, ce forțe vor excava cantitatea de sare ce va fi solicitată de această uzină.

Răspunsul viitorilor producători a fost uluitor:

— Oltul.

Neașteptat și derutant de simplu: Oltul.

Da, Oltul va deveni miner.

Apa lui va fi injectată prin niște sonde sub pămînt, ca să dizolve straturile de sare. Saturîndu-se, ea va fi silită să călătorească prin niște artere de fier pînă la uzină, unde, întîlnindu-se cu laptele de var, va genera — după cîteva interesante metamorfoze, cristalul de sodă...”

M-a fascinat și pe mine în aceeași măsură ca și pe autor: „Moartea molidului” și fraza care încheie prăbușirea dureroasă a uriașului... „oamenii pădurilor au început să-l despoaie de frumoasele sale podoabe. L-am lăsat în soare gol și drept și mîndru și mort. Mai tîrziu l-au îmbrîncit, rostogolindu-l în jos, pe Valea Lupului. L-a remorcat un tractor cu șenile tirîndu-l spre rampa de încărcare...”

„Era o dinîneață incendiată de soare. Coboram în Curtea de Argeș, eram trist. Trenul gonca, iar eu imi umpleam plămîinii cu un aer nerespirat încă de nimeni. Coboram aducînd cu mine pădurile lezerului, pe care le-am cunoscut prin ființa unui singur molid...”

Inima de moldovean a lui Paul Anghel l-a determinat să-și manifeste

marea lui dragoste pentru Moldova, într-o suită de tablouri vii în reportajul său de înaltă ținută artistică „Arpegii la Siret”, care în anul apariției a atras reflectoarele atenției publice și elogiul unanim al criticii. Formula adoptată, extrem de personală, și-a făurit-o din planuri care se întretaie armonios, creînd un mozaic extrem de grăitor asupra realităților la care s-a referit, pornind bineînțeles de la istoria depărtată, ajungînd la istoria timpului său.

Nu mai citeva citate din admirabila carte ne relevă imagistic splendoarea discursului său susținut cu un limbaj plin de podoabe, piruetînd între expresia cronicărească și cea erudit intelectuală. Iată o consemnare concentrată care elucidează cele de mai sus.

„Harța între stăpîni ocupă toată suprafața cronicii, dar sub ea fierb marile războaie de clasă, răzmerițele, bucuriile calicilor, răbufnirile de singe. Pămîntul se moaie și curge făcîndu-se noroi, nu numai din vina ploilor, și fiindcă e frămîntat cu lacrimi. Pomelnicele de boieri, rămase la toate bisericile de țară sau la mănăstiri, am putea copia cu sutele, strigau în azul sărmanilor nume care ar fi cerut încă din timpul vieții un drept și crîncen județ: „Pentru mulțime te lertăm, luminate stăpîne, dar am tremurat cu capu-n gard și gleznele-n gheața morii și cu picioarele-n butuc și cu ochii-n fum de ardei, stupîndu-ne sufletul, și ne-ai ars cu harapnicul; ne-ai rupt unghiile. Ne-ai umplut de otravă viața, căci n-am găsit nici într-un fel alintare și izbîndă!” (Sadoveanu — Județ al sărmanilor). Impreciați, spune autorul, s-ar fi cuvenit rostită, în contratimp cu pomelnicul, poate în fața unui tablou votiv, fiecare replică încercînd un nume. Oprind în fața unui chip orișicare, luat la întîmplare și pictat cu oricîtă cucernicie în peretele de frescă, descoperi stăpînul: „În trînda-vă aromeală stă tolnit grecește/Urmașul lor: urit e, bondoc, sașiu, pelitic/El antereu alb poartă, mătîinii și ișlic...”

Mai jos citim sub pana autorului impresii memorabile: „Iarna sau vara, sau chiar în toamnele cele mai bogate, chiar și într-o toamnă colectivistă, de acum, cînd deaurile lutoase nu mai păstrează decît vag, ici și colo, amintirea rănilor vechi, o călătorie în munte spre Ceahlău, echivalează cu o redescoperire a gloriei Moldave. Nu înțimplător parcă, prefacerea geografiei moldovenești a început de aici, de la Ceahlău. Un perete fantastic de beton, pe spinarea căruia fuge o autostradă ca un bălaur, oprește în loc riul Bistrița, la Izvorul Muntelui, trimițînd sub pieptul Ceahlăului cîteva miliarde de metri cubi de apă cristalină întinsă într-o singură oglindă. Este cel mai grandios elogiu pe care Omul l-a adus Muntelui său, făcîndu-l pentru prima oară să-și cunoască — răsfrînt — înălțimea. Este, desigur, o ieșire din miniatură spre dimensiunile mari...”

Elogiul orașului natal se înveșmîntă în culori de mare sensibilitate. E o risipă de metaforă, alternînd, între stringeri de inimă și optimism plener, în fața orașului unde autorul a copilărit, și după cîte știu, din propriile sale mărturisiri, și-a făcut ucenicia scriitoricească.

„La Bacău exista, ca și în Amsterdamul negustoresc, un trist și sumbru cartier oriental. Era de fapt o anexă la Strada Mare, curtea dosnică a uliței negustorești, răsfrîngerea și prelungirea aceleiași ulițe în grotesc și absurd. Aici nu se putea vinde și cumpăra nimic, fiindcă nu era nimic de cumpărat și de vindut; fiindcă sărăcia atingea absolutul, fiindcă deprinderea de a vinde și cumpăra se exercita mecanic, în gol. Dar în schimb, aici, tocmai aici, se îngrămădea pînă la sufocare o populație guralivă și neostenită, veselă și tristă, desprinsă și duos-lirică, înghesuindu-se cu atît mai aprig, cu cît obiectul învîlmășelii îl însemna neantul...”

Brațele, care s-au dovedit energice, minuiesc astăzi mistria, compasul, echerul, ștergînd culoarea sumbră și înlocuind-o cu culorile vieții. Dinspre Lecca, la fel ca și din alte unghere, odinioară sumbre, vine un ecou proaspăt de șantier, ecoul construcției...”

Se pare că una dintre cele mai impresionante priveliști, care l-au emoționat pe foarte înzestratul autor al „Arpegiiilor la Siret”, se desprinde din silueta osuariului de la Mărășești, care-i oferă prilej de meditație adîncă

și esențială a celor petrecute de-a lungul timpului în Moldova sa, una din provinciile cele mai vitregite ale istoriei noastre. Memorabil rămîne acest final!

„Vitalitatea s-a afirmat prin moartea. Moldoveanul se mîndrea și cu ea. El ar fi înălțat, ca s-o facă sublimă, un osuar pînă la cer.

„Acceleratele fug pe șinele lor, pe deasupra zboară avioane cu alți pasageri. La ferestrele ce s-au deschis au apărut alte capete sau aceleași, fluturînd pe buze nume noi...”

„Onești, Borzești, Bicăz, Roznov, Roman, Săvinești, Bucecea, Birlad, Lucăcești, Bacău, Iași, Suceava...”

Ilie Purcaru în „Harpe și Ape” e tonic și dezinvolt, plin de asociații inedite pe marginea călătoriei ce o face pe lungul arbore danubian, reproducînd senzații dobîndite în tot acest drum, în care sensibilitatea și ingeniozitatea ni-l reprezintă pe autor într-o legătură cu realitatea, demnă de admirația noastră. Explorarea se face la un nivel poetic de excepțională calitate. Ilie Purcaru e un pictorial și iată-l ce frumos ne prezintă peisajul:

„După orizontul larg, cu monotonia cîmpurilor fără sfîrșit ale pustiilor ungare, în care privirile se pierd ca într-un fel de somn, după valsele lent straussian ale apelor de culoarea peruzei, Baziașul — kilometrul 1 al Dunării românești — se ivește ochilor prin explozie”.

Bărăganului îi conferă rezonanțe acustice de un deosebit lirism:

„Ați auzit în Bărăgan căruțele cu faraoane? Cuvîntul nu mai trebuie explicat! Ar fi trebuit să auziți, în Bărăgan, sunetele stranii ale căruțelor cu faraoane, vestind existența umană din depărtări în depărtări, ca și scîrșitul cumpenelor de fîntîni...”

Pentru steaua Dunării, pentru Galați, excelentul reporter Ilie Purcaru face confesii memorabile:

„Strada Republicii!”

Topografic și moralicește inima orașului. E ceea ce e Calea Victoriei pentru București. O stradă, o tradiție, o emblemă...”

Ea a trăit în anii următori cel mai important eveniment al istoriei sale, marele episod al construcției, cu ordonarea întregii priveliști după legile frumosului din epoca noastră”.

Fraza finală explică vocația poetică a lui Ilie Purcaru. Aceste poeme despre porturi și ape am credința că vor deveni poemele de neuitat ale unui timp de neuitat, înscrise pe traiectoria anilor noștri fierbinți:

— „Apoi se face arbore de apă, murmur eu.

— Apoi arbore de foc, pune el celălalt vers.

— Apoi arbore de frumusețe...”

Arbore de apă, arbore de foc, arbore de frumusețe.

Îmi sună în urechi murmur de ape, ca niște harpe”.

Iată, așadar, orizonturile multiple, colorate, pline de reverberații semnificative, de tonuri superbe și grăitoare trăiri pe care le-au consemnat tinerii reporteri, deschizînd cu iscusință spre cititor porțile României contemporane.

Eugen TEODORU

SCRISUL MEU

ȘI ACTUALITATEA SA

De la primele încercări literare am fost preocupat de tematică socială; tematica 4 volume de proză scurtă și a romanului meu primar au fost oferite de ultimul sfert de veac, sau mai pînd de la eliberarea patriei. Am trăit acești ani care fac parte, cu intensitate și am redat ceea ce merită să fie reținut, în proză. Am sperat și sper că voi reuși cu strădania mea să contribuie la imnului literaturii României socialiste.

Nu știu în ce măsură mi-am atins scopul, știu aproape întotdeauna a tras de tipologia și de destinație, care încă n-au reușit să se încadreze într-un tot. Vorbesc despre acest lucru, deoarece încă nu cu certitudine că aspirațiile, tendințele și mentalul divd se încadrează pe de-a-ntregul în programul il aparține. Discuțiile pe marginea acestei probleme de recente documente de partid, care prevăd, rigoarea teoretică, exigența ideologică „nu exclu presupun dialogul, confruntarea liberă a părerilor

Fără
toriei
tă do
piraf
nu se
ristico
după
pusti
după
tă a f
presin
unor
să se
cretă

Dar

cît sp

care

nești,

științ

cen, a

potri

tomet

tru ri

vestin

„De

la Șe

logic

Mitul

ri, în

dele

drum

Sec

siune

tranti

Scept

s-a

te of

se, în

Kier

taci,

gîndi

condi

al di

mai

mai

Uli

în ac

func

derea

Ad

Sart

sim

toare

zestr

tile

de v

se v

de o

impă

fie c

dec

dine

lumi

cred

On

cinci

cont

reda

tate,

trece

de

șt

noști

ivire

mii

Arta

los

inve

thuit

tilită

Ar

func

mida

fi ut

hia

URĂ ENARĂ

cu eternitatea Is-
de ani reprezin-
gurantă ca o res-
zeci și cinci de ani
durată calenda-
lungi așteptări,
însăpămintat prin
ani de războaie și
mitatea intimidă-
mentnărilor. Sub
icnirea iminentă a
at, de altminteri,
realitatea lor con-
e prevestiri.
spiritul uman de-
concentraționar în
ate mințile ome-
efaste pentru con-
fost asaltul crin-
oate patimile im-
edută pe care fan-
e s-o răpună, pen-
eagurilor de doliu

de la Kierkegaard
a Scheler, în plan
alează Camus în
amilie de gindito-
opuși prin meto-
rșunat să bareze

fericire, sub pre-
e, cu ecouri pene-
tualilor derutați.
tete heideggeriană
nea nu-i mai poa-
vintat", validându-
at, dezolat, al lui
ai eficient nu e să
ortit să machieze
ola de decăderea
menea desert, nu
ror speranțe, ce
condamnat la cea
a?

ani ai noștri, trăiți
re-dăruit omului
enței sale: incre-
IUNII.

, notează undeva
printr-o asemenea
ergie transforma-
e cu care ne-a în-
comunist, mai fer-
te darurile promi-
văruri simple, dar
care omul s-a re-
ea poate, deci, să
nieriilor unor preju-
zionăm să credem,
nentan dăinuie o
turile, speranțele,

acum douăzeci și
itor incertitudini,
nostru de veac i-a
deletnicirii respec-
cu parcimonie în
umanității omului
când aducea la cu-
îmbițe biruitoare.
schimbe soarta lu-
cele mai secrete.
ce gir mai fabu-
ia lui artistului, ce
u o osîndire pece-
pac cu blamul inu-

barea lumii — ce
visa artistul intin-
du-l, îl înalță? A
ncepută în ierar-
nvidiată?

Aurel BARANGA

ANUL XXV

URMEAZĂ FAPTA

Documentele publicate de C.C. al P.C.R. în împlinirea Congresului al X-lea ar putea fi asemănată cu un uriaș ecran pe care s-a proiectat pe trei dimensiuni (spațiu, timp, energie) destinul socialist al României.

Destin prefigurat în idealurile luptătorilor comuniști din anii ilegalității, împlinit prin înverșunatele bătălii de clasă, tot de ei conduse, și care au culminat cu victoria revoluției socialiste, consolidat apoi în încordarea muncii constructive, ca un urcșu, unde fiecare cincinal a reprezentat câte o treaptă.

Impresionează complexitatea programului — expresie vie a marxism-leninismului creator. E ca un bloc unitar, atît de sudat, încît nu-l poți lipsi de nici o parte, dar și atît de bogat în aspecte, încît, deși la baza lui se află, firesc, planul economic și e dominat, ca de o lozincă, de cerința creșterii continue a eficienței în producție, pornind de la acest centru de întretăiere a eforturilor, își găsește locul în el, fără dificultate, și oricare reprezentant al activităților spirituale.

Cel al scriitorului mi se pare că-l întrezăresc cel mai bine plasîndu-mă în acel unghi al desemnului unde se vorbește despre „crearea celor mai favorabile condiții pentru manifestarea plenară, nestingherită, a personalității umane”.

Căci, față de acest obiectiv, scriitorul se raportează în dubla calitate — de creator și de beneficiar.

Ideea că, în procesul de desăvîrșire a construcției socialismului, amplificarea și adîncirea democrației sînt o necesitate, trece ca un fir roșu prin documentele Congresului al X-lea.

Însă adîncirea democrației e de neconceput fără creșterea corespunzătoare a simțului de răspundere.

„Manifestarea plenară, nestingherită a personalității umane” ni se înfățișează în această perspectivă și ca o premisă, și ca o consecință a democrației.

Ceea ce scriitorii și literatura demonstrează pregnant prin propriul lor exemplu.

Condițiile necesare sînt întrunite. Urmează fapta.

Mihai NOVICOV

Este, fără îndoială, o cale sigură de clarificare a problemelor, afirmare a ideilor avansate.

M-a tentat, de asemenea, să demonstrez că bariera care-i dăte încă pe eroii mei preferați de societate poate fi încă îndepărtată. Apropiindu-mă de ei, căutînd să-i înțeleg, pătrunzînd în universul lor interior, doresc să-i situez, prin scrierile mele, în centrul născutei societății. După părerea mea, i se oferă astfel societății sibilitatea de a-i atrage în mijlocul ei. Alegîndu-i ca personaje lucrărilor mele, am urmărit, totodată, să înlesnesc acestor cacter drumul spre înțelegerea celor care-i inconjoară.

În capitolul Proiectul de Directive ale Congresului al X-lea al rtidului referitor la dezvoltarea activității ideologice, se relevă sibilitatea multilaterală de afirmare a personalității fiecărui ceean al României socialiste în societatea din care face parte in-grantă.

Problematika omului, problematica individului uman a stat, de id există literatura și arta, în centrul atenției creatorilor. De cea este de înțeles că și eu — ca de altfel majoritatea scriitorilor a patria noastră, indiferent dacă se exprimă în românește sau în e limbi ale naționalităților conlocuitoare — mă asociez întru to- i ideii necesității de a cuprinde, în opera de artă problemele adamentale ale existenței omului în noua societate, care — cum i menționat în Tezele C.C. al P.C.R. pentru Congresul al X-lea partidului — constituie o condiție hotărîtoare a valorii și trăini- i artei noastre.

Arnold HAUSER

ȘTIINȚA ȘI PROGRESUL SOCIAL

— Convorbire cu acad. prof. dr. GR. BENETATO —

Academician prof. dr. Gr. Benetato, personalitate distinsă a medicinei românești. Om de știință recunoscut în multe academii. Să-l punem alături de Pavlov, Claude Bernard, Harvey, Danielopolu. Cei care-l au profesor să-l pună alături de suflet. Să nu uităm această viață de excepție și ca studenți sau ca medici, la început de an universitar să ne rezervăm locuri în fața lui și să-l ascultăm pe profetul care coboară din știință.

Acad. prof. dr. Gr. Benetato — directorul Institutului de fiziologie normală și patologică, șeful catedrei de fiziologie din I.M.F. — pleacă zilele acestea la un Congres internațional de medicină care se va ține la Basel, unde va prezenta noutăți despre studiul vasopresinei. Tot despre vasopresină, dominația sa are o monografie (în limba franceză) cu titlul *Acțiunea hormonilor neurohipofizari asupra sistemului nervos central*.

— Prin metoda „cazului izolat” ce ați urmărit dumneavoastră?

— După ce am făcut 1000 de transplante hipofizare am observat că vasopresina — unul din principiile hipofizare — are un mare rol în dinamizarea blocchimică și funcțională. Această substanță merge direct prin axon ocolind circulația sanguină.

— Unde are ea un rol major?

— Are un mare rol în menținerea homeostaziei. Este un excitant al sistemului nervos central. Apare în cantitate foarte mare la cei cu suprasolicitare neoropsihică (piloți, mecanici de locomotivă).

— Care este, după dumneavoastră, condiția omului de știință în epoca modernă?

— Viața fără știință nu se poate concepe. Dar știința trebuie pusă în slujba progresului social și aceasta este problema esențială. Este înuman ca inteligența și capacitatea omului de știință să se cristalizeze în arme de distrugere care pun în cumpănă existența noastră ca ființă pămînteană superioară.

România aplică bine acest principiu. Știința, dacă nu este revoluționară, este lipsită de orice valoare. Omul de știință trebuie să creadă în arderea lui interioară care-l mistuie; în descoperirile științifice, de cele mai multe ori, 50% este realitate, iar 95% imaginație, în care trebuie să crezi. Să nu uităm niciodată că adevărurile mari se înțeleg de toată lumea. Orice descoperire științifică, orice cercetare e bine să aibă o aplicabilitate practică imediată.

— Ne puteți da un exemplu din studiile de fiziologie (ea știință biologică) cu aplicabilitate practică?

— La noi în țară s-a propus, încă de acum 10 ani, fluorizarea apei. Se știe că o scădere a concentrației de fluor în apa potabilă produce diverse tulburări, printre care și apariția cariilor dentare. Studiile făcute de mine și colaboratorii mei au arătat că nu este necesar acest lucru pentru că fluorul — care este un microelement — se combină rapid cu alte elemente ca: Ca, Mg, I, aceasta ducînd la inhibiții enzimatică, apariția gusei, tulburări de creștere, tulburări nervoase și vegetative. Iar costul fluorizării ar fi fost de 10—20 milioane anual. Cercetările din ultimul an au arătat că, o dată cu dezvoltarea industriei aluminiului, s-a ajuns la creșterea concentrației de fluor în apele de alimentație din țara noastră.

— După părerea dumneavoastră, saltul științific nu depășește saltul dezvoltării omului?

— Știința rezolvă foarte bine problemele dialecticii obiective. Dar există și o dialectică subiectivă de care Karl Marx avea cunoștință și despre care spunea că nu a studiat-o. Această dialectică subiectivă ține de suflet, e reprezentarea creierului, a spiritului — artistul a înțeles-o mai repede decît omul de știință pur. S-o arătăm ca existență.

— Ce credeți despre tineret?

— O tulburătoare apă de cascadă. Să nu se supere colegii de la academie, dar în

mijlocul tinerilor eu renasc. Tineretul reprezintă mijlocul de a ne păstra nemurirea; ca savanți, în celula lor crudă, lăsăm să se despoască dezvoltarea. Tineretul trebuie însă învățat să muncească. Tineretul român, ca și poporul care-l naște, reprezintă o forță a contemporaneității, și nu întîmplător tineretul european a venit recent la noi să ne cunoască și să pregătească pacea. Tineretul nu trebuie niciodată mințit și dezorientat. Somn sau veghe, avem la bază afectivul. Științific, visul este o adăugare de energie uriașă spre creier. E necesar ca tineretul să fie lăsat să viseze. Tinerii nu trebuie obligați în formule conduse pentru că ies de acolo lipsiți de elan. Cei care s-au sacrificat pentru progresul social au trăit și prin visare. Viața nu se bazează pe probleme convenționale.

— Ce credeți despre destinul socialist al României?

— Azi, cînd avem în față tezele Congresului al X-lea, vedem încă o dată caracterul umanist și internaționalist al politicii comuniștilor români. Științele biologice se alătură bazelor teoretice noi. Sarcina intelectualilor este să contribuie la aplicarea principiilor novatoare generate de aceste teze. Sîntem drept și de aceea respectați. Destinul socialist al României se vede în justa ei politică internă și externă.

— Vă place arta?

— Munca intelectuală, științifică, sistematică — prelungește viața. Secolul nostru are nevoie, din ce în ce mai multă nevoie, de artă, literatură, muzică. Creația artistică, are un rol imens în dialectica subiectivă. În București avem nevoie de mai multe opere de artă, avem nevoie de statui. Trebuie ridicată Columna lui Traian — să se știe și să existe. La porțile de cetate trebuie așezați domnitorii acestui neam.

Paul FINESCU

Ion Crînguleanu

În legile prezentului

Atît cît se poate spune bună dimineața
unei păsări
Și unei cișmele, sau bună dimineața unei
furnici,
Și unei fintîni, sau marilor noastre
trenuri marfare!
Atît cît se poate spune bună ziua
marilor cîmpii
Care gem de grîuri și lanuri epice de
porumb —

Bună ziua materiei și luminii,
Timpului așijderea, bună ziua!
Iată legea mea zilnică de cetățean tînăr
Al acestui pămînt: a saluta cu sufletul și
ființa

Tot ce se cheamă patrie și suflare.
Atît cît mă pot numi viu și integru,
Nevătămat și cu spatele sub greutatea
certitudinii,

Atît cît sînt al timpului și-al bucuriei —
Bună dimineața apă și sare și piine!
Bună dimineața piept continuu al
timpului,

Sau, poate, roată rostogolită pe spatele
țării.

Sau fluviu vital și biruitor
Aici, în toate bucuriile și demnitatea
noastră!

Aici, în piatra și-n pîinea și-n totalitatea
noastră!

Fiecare om cu omenia lui și fiecare
pasăre cu zborul ei,

Și fiecare sămîntă cu legile ei de
existență
Și fiecare, și fiecare, și fiecare clipă
cîștigată din plin
În lucruri și-n sentimente și-n farmecul
muncii,
Și forța verbelor, dinamizînd viața
Cu unghiul deschis la echilibru și cînstă,
Aici, în toate nevoile și-n demnitatea
noastră!

Și, iată mă uit cum fumează orașele
În glezna cărora bate chica grînelor.
Și mă uit la țărani care bat coasele
Grăbiți să mai prîndă roua prin ierburi, —
La mașini înroșite de viteză și muncă
Mă uit! Și mă uit la marile roiri de
copii

Care se-ntrec în lumină cu soarele —
În toate părțile viața trece
Ca un tren în flăcări și-mi taie respirația;
Și viața consumă lumină și consumă timp
prezent

Doar atît, cît se poate spune bună dimi-
neața

Unei păsări, sau unei furnici, unei dureri
sau unei fintîni,

Atît cît se poate spune bună dimineața
întelepțimii și bucuriei la toate
punctele cardinale

Bună ziua lume sumecată și cuprinsă de
probele focului.

Exces de zel

Impuls al vislei mele, ermetică mireasă,
Mereu plecată și mereu acasă,
Strivind cocoșa undei ca o bilă,
O bilă selenară și agilă,
O bilă înflorită, translucidă,
Rostogolită neglijent : omidă
Cu trenă lungă, dusă-ncet de paji, —
De doi copii, la ultimul etaj.

Pirotehnie

Cimpia se întinde de la porumb la pir,
Și parcă-ar fi un poligon de tir,
Balistic exercițiu, în rafale,
Pentru detașamentul de cereale
Care foșnesc se leagănă și tac
Pîndind al secerii fluid atac.

Voi reveni

M-am întristat și-am ris în multe rînduri
Văzînd copacii prefăcuți în scînduri
Și glodul verii suspendat în plante
Ca un cercel spuzit cu briliante...
Grădini adînci de apă nestemată,
Voi, virginale pajiști fără pată,
Pămînt și cer, priveliști ce se-ngîină,
De aer, de crepuscul, de țărîină,
Albastră revărsare de petunii
Cutremurată sub bătaia lunii,
Cearceafuri nupțiale de azur,
Izvoare reci, cu clipocitul pur.

Discurs

Momentul decisivei ofensive
Nu e-al moluștei cu mișcări lascive,
Și nici nu e fixat în valvă pentru
A-i apăra gelatinosul centru.
E-al mării fără somn și o să-nceapă
Cu vulturii pleșuvi de foc și apă,
Cu zborul lor hieratic și cruciș,
Lanțetă despiciînd cu lat tăiș,
Pe masa capitalei operații,
Enorme aglomerări de spații,
Ciocnirile ecvestre, mic adaos
În interzisul formelor repaos,
În estuarul verde unde toate
Se clatină ca niște mari fregate.

La timp

Bătrîni sau tineri, ne-am născut la timp.
Sîntem, printre năluci, eternul schimb,
Plantații de oleandri într-un lid,
Și-n sferă-ncarcerată de Euclid,
Înlocuim cu forța, cîteodată,
Spasmodica secundelor durată.
Barate drumuri, și cărări și iar
Reminescențe, pîlpiînd de jar,
Flexibile cimpii : eternul schimb
Desfășurat ca un imens corimb,
Și peste munții care-n mări se-ntorn,
Fantastic sunet, ne-nterupt, de corn.

AGRICULTURA — sculptură de PAUL VASILESCU

VIOARA

povestire de

Marius Stoicescu

Toți care mă cunosc știu că sînt un tip înalt, slăbuț, și destul de greșos la vorbă, rid mult și costeliv de parcă aș fi intoxicat cu raci, subminînd cîte un pic din acea impresie bună a fiecăruia despre sine, n-am o dicțiune grozavă și timbrul vocii destul de palid. Cînd mă aflu într-o companie mai numeroasă semăn cu un cul ruginit într-un pumn de perle, toți mă înghesuie treptat într-un colț, îmi proplesc furci în burtă și după-aia aruncă peste mine vreun țol mai jerpelit din casă. Asta din cauză că port microbi. Port microbi, am avut o mulțime de boli, și microbi au rămas cu toții pe mine, dacă-ncep să vorbesc, îi împrăștiu, unul ici, unul colo, microbii se urcă pe băieți, ei capătă febră și încep să se uite altfel în jur, și cum se uită așa, acolo, undeva, se văd și pe ei cum sînt bolnavi și au febră, și-atunci mi-aruncă țolu'. Dar pe mine bolile astea nu mă mai chinuie, m-am imunizat, în schimb gripa mă vizitează la termene regulate în fiecare an.

Fusese și anul ăsta punctuală, venea mereu în jurul Crăciunului și mă vizita cîteva zile, sau spre sfîrșitul lui februarie și mă punea la pămînt vreo două săptămîni. Mă cam punea la pămînt. Pe vremea aia ședeam într-o cameră ca un tub, cu fereastră într-o parte și

ușă în alta, și-ntre ele patul lat dintr-un perete în altul ca un cuib de pasăre prostănacă. După ușă godinul, girafa mea cu trei picioare și spondiloză la burlan, se înroșea și se răcea la fel de repede, și cînd era iarnă și eu aveam gripă, simțeam cum bate vîntul între ușă și fereastră. Mă îndopam cu vreo zece soiuri de medicamente și vreo două de injecții, așa că febra ținea încă mult timp după ce gripa se terminase, și cînd, în sfîrșit se căra, mă lăsa zăpăcit de cap complet. Atunci mă simțeam singur, atît de singur și părăsit, că lumina aurie a lămpadarului se stîngea într-o palidă lumină lingavă ce curgea tăcut peste lucrurile din camera mea.

Tot atunci, menajera mea care era — întîmplător — mama, devenea de o neglijență insuportabilă și luam din nou hotărîrea s-o pedepesc, concediindu-mă de-acasă. Cred că n-am s-o pot cunoaște niciodată pe ființa asta, de multe ori m-am întrebant dacă mă iubește, sau nu, dar astăzi știu că numai bețivii își mai pun astfel de întrebări. Mă trezeam dimineața, o dată cu sunetele difuzorului meu care-și începea emisiunea, sunetele unor tamburine dogite — difuzorul meu distorsiona — o voce incoloră anunța niște știri care erau în fiecare dimineață aceleași, și eu le primeam mereu cu bucurie de pisică plictisită — sătulă de tocană cu sos, apoi gimnastica de înviorare, o voce de profesoară bătrînă cerea niște mișcări imposibile, bătrînii ăștia au niște pretenții, și dacă n-ar fi avut bunul simț să tacă atunci cînd trebuia, nu știu de cîte ori nu l-aș fi spart. Dar nu tăcea. În momentul acela fie că leșinam, fie că adormeam, mă prindeau niște întîmplări și niște ciude minunate, am ațîția dușmani, dacă într-o zi o să găsiți oameni morți pe stradă să știți că ei erau. Sub febră orele trec repede, nici nu mai știi pe ce lume ești, noaptea se confundă cu dimineața, și mă trezeam, difuzorul urla ca un nebul, mi-era foame, în cameră, frig, îmi simțeam umerii înghețați sub plapuma umflată ca un cîrnat și țepăună ca un coviltir. Aerul înăuntru era cenușiu, casa părea pustie, mă ridicam, mă chinuia foamea groaznic, și închideam difuzorul. Atunci venea menajera, sau maică-mea, deși n-a avut niciodată pretenția asta, și mă-ntreba dacă nu mi-e foame. Mă uitam la ceas, era 11 și un sfert — încă trei sferturi

pîn'la 12. Mă mai întreba dacă nu mi-e foame, parcă ne-am fi întîlnit pe stradă, cum ne-ntîlnim în fiecare zi în drum spre piață, și așa, aiurea, că n-are ce să spună, mă întreabă „ce mai faci”. Dacă i-aș fi spus că nu mi-e foame, ar fi dat din cap : „cum crezi” și s-ar fi întors tocmai seara să-mi pună a-celeași întrebări : „ți-e foame? dar temperatură mai ai?”

A adus două castroane de griș cu lapte și un pumn de colivă. Știa că-mi place coliva. Ce mă mai enerva! Să mă fac bine și să plec. Neapărat. Acum exagera, înadins exagera. Să văd eu că are grijă de mine. Îngrozitoare ființă. În loc să lase gestul să treacă cît mai neobservat, tăcea din gură cu o anumită atenție așa ca pereții și toate alea să se holbeze la nenorocita aia de tavă cu mîncare. Trebuia să mîncînc, ce să fac. Mîncam cu o silă teribilă și în gînd născoceam tot soiul de pedepse și chinuri la adresa menajerei mele, incomparabile însă cu acelea pe care le înduram eu de la dînsa în fiecare zi, de cînd apucasem să mă știu.

Acum dacă aș întîlni-o pe stradă venînd de la piață poate că aș saluta-o chiar, pentru că îmi închipui un lucru de care atunci nu-mi dădeam seama : era prea ocupată, avea părinți bătrîni, nepot de vreun an și ceva, fiică, fiica un soț cumsecade, prea cumsecade chiar, așa că uita pur și simplu de mine, și de ea uita, eram un fel de chiriaș care nevrînd să-i mai prelungești contractul nu mai plătea chirie dar nici nu pleca, iar azi, cînd, oricum, am cam plecat, cred că m-aș dezonoara răzbunîndu-mă.

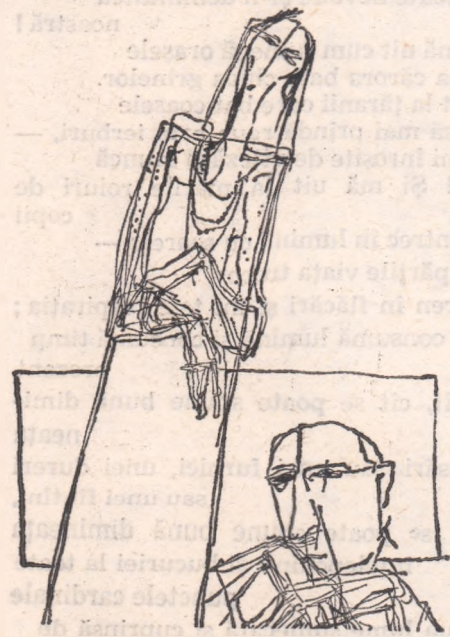
Cînd am ajuns la concluzia că mă urăsc deajuns toți ăia și că de-acum pot sta și eu pe picioarele mele, mă făcusem bine și bani aveam, că bătrînu vinduse un loc de casă și banii îi pusese în șifonier, am plecat, n-am fugit, am plecat ca oricare cetățean serios, cu valiza de piele a bătrînului în stînga, cu dreapta streășină la ochi spre unde naiba oi vedea, și am vagabondat cîteva săptămîni, nu multe, vreo două-trei. Pe vremea aceea locurile de casă nu valorau mare lucru față de ce-aș fi putut eu cheltui zilnic într-o cafenea, locul lui' papa l-aș fi topit și-ntr-o lună, și m-am întors acasă. Mă săturasem de mîncat în picioare prin expresuri nenorocite, de dormit prin parcuri și hoteluri ieftine, că fă-

ceam economic, și prin gară, tot timpul cu o mină pe buzunarul de la spate unde aveam banii și cu capul pe vîliză.

M-au primit cum m-aș fi întors la gat din colonii. Lu' bunicu ăla bătrîn de tot, care azi nu poate să mă năsufer de bătrîn ce e, îi ridea musta și a crezut că lui i se cuvine cîntecul mă sărute primul. Îmbătrînise mult, ultima vreme, ochii îi lăcrimau mervnasul corioat și gros i se înroșise. Șufla cu nădejde, i se injectaseră ochii ce-oi fi spus că a-nceput să ridă. Rid cum se hlizesc copiii cînd fac vîtrăznaie și dincolo e cineva, dădea aerul afară din plămîni suierînd pigitlej și la urmă scotea un fel de gîngros. Asta o făcea o dată. Cînd făcea de două ori era semn că se topea ris. A făcut de două ori, pe urmă și șters mustața lungă, albă, cu cirpa care-și suflase nasul și s-a dat la parte să pot să trec.

În ușa bucătăriei mă aștepta buică-mea : „Vai, mămicuțule dragă, ai venit!” tremura toată și vocea-i era tipită, a-ntîns mina să i-o sărut, avea mină rece și lucioasă ca o piele de șarpe, pe urmă mi-a luat capul și m-a pupat, fără buze, buzele i se duceau înăuntru cînd n-avea proteza, după-aia mai revenit și a strigat în spatele meu, tocmai puneam valiza jos chiar acolo unde și-o așezau rudele din provincie cînd veneau la noi, la ora „acuma-i spuneam lui' tac-tu-mare tine, uite, întreabă-l!”

Bunică-mea era dărîuită cu hărtesimțirilor și al prezicerilor. Și cum are să se schimbe vremea cu două săptămîni înainte, era astroloagă, și cînd are să moară din familie vi în timpul războiului prevăzuse bombadamentele cu cîteva zile sau ore înainte, în adăpost a auzit vuietul ur bombe și a știut că bomba aia i-a dărîmat casa, de asemenea, era implicată în moartea cîtorva personalități politice, întrucît le-o anunțase, vîzîndu-chipul pe cer, deși eu cred că mai mult le-o cobise. Din păcate ceilalți o luau în rîs și în ultima vreme îl făcea pațas la magie numai pe bunicu-me. „Uite, întreabă-l de nu i-am spus lui az-dimineață. Că voi mă luați zeflemea. Da! Altcuiva nu mai știți Moșu însă nu spunea nici da nici ba căuta diplomatic să schimbe vorba. I

Tara Moșilor

În câteva din văile Munților Apuseni locuiesc moșii, închiși ca într-o cetățuie în care nu se poate pătrunde decât prin strimtori adânci. În aceste adăposturi zidite de natură s-au ținut, în curgerea zecilor de veacuri, acești oameni de neam curat românesc, coboritori din strămoșii daci. Înfricoșați în luptele lor pentru neatinare și tari la muncă au fost daci. Așa sint și moșii. Amestec de mândrie, de credință în Dumnezeu și în străvechile datini, firea lor se datorește izolării geografice. Mediul a făcut din moș un om vrednic, grav, poate cam trist, dar îndrăgostit în luptele pentru neatinare ca și în bătaia cu pământul său sărac. Deși moșii nu locuiesc decât în puține văi, numele lor, ca un fel de închinare față de țaria ce au dovedit-o, a fost dat întregului ținut al Munților Apuseni: Tara Moșilor.

Ciobănașii care-l călăuzesc pe turiști prepară din scoarță rășinoasă făclii primitive ca să lumineze ghețarul de la Scărișoara, peșteră ce se deschide în fundul unei prăpăstii.

Drumeții se află ca într-o vedere de basm. Capriciile naturii au alcătuit acolo un uriaș răcor, în care apele de infiltrație se prefac în stane de gheață. O grupă a acestor înfățișări se cheamă altar. E o grămadă de alcătuituri strani, zidite din apă încremenită, amestec de animal fantastic și cristal, care de milenii se încheagă în frig veșnic și întuneric.

Uriase țevi de orgă, coloanele de bazalt ale stincii de la Detunata, domina imbinarea pașnică a plaiului. Frumusețea haotică a stincilor, măreția dantescă a peșterilor, monumentele naturale de calcar, granit, bazalt și gheață, ri-

Acceptând, în 1938, să colaboreze la realizarea filmului documentar Tara Moșilor, Mihail Sadoveanu scrie textul comentariului (pe care-l publicăm aici, aproape în întregime), fără a se gândi probabil la interesul pe care l-ar putea prezenta aceste pagini nu numai pentru cinefilii, dar și pentru iubitorii de literatură. Rîndurile ce urmează nu au fost destinate tiparului, dar publicarea lor o socotim necesară pentru motivul apartenenței lor la literatura sadoveniană, ale cărei calități pot fi recunoscute chiar și în cele 3-4 file ale unui comentariu cinematografic.

Recompensat cu o prestigioasă distincție internațională (Marele premiu al Biennalei de la Veneția, 1939), filmul realizat de regizorul Paul Călinescu se numără, astăzi încă, printre operele de frunte ale documentarului românesc. (Pionier al genului, Paul Călinescu creează, în 1936, în cadrul „Jurnalului O.N.C.”, rubrica de conținut folcloric și turistic „Români, cunoașteți-vă țara”. Tot el este autorul unui alt valoros film documentar, România, distins și acesta cu o recompensă de prestigiu: Premiul I la Expoziția internațională de la Paris, 1937.)

Iată genericul filmului Tara Moșilor, un film de trei acte, dedicat vieții și obiceiurilor din Munții Apuseni: regie și montaj — Paul Călinescu; imaginea: A. Morrin (șef operator), Paul Călinescu; muzica: Paul Constantinescu; asistenți: W. Ott, V. Cantunari, A. Belici, L. Drocan; comentariul: MIHAIL SADOVEANU, membru al Academiei Române.

Petre RADO și Pătrascu Ion SĂRBUL

pele reci și sumbre, toate au sădit în sufletul moșilor sentimentul puternic al Dumnezeu și le-au așezat mîndria neatinării pentru care totdeauna s-au războit cu vecinii lor.

La Vidra, țara lui Avram Iancu, cel ce i-a însușit în luptele lor pentru libertate, mai trăiesc încă moși bătrîni care l-au văzut și l-au cunoscut. Unii dintre ei sint neamuri cu el și se mîndresc cu asta. Amestecîndu-și glasurile, povestesc cum au văzut cu ochii lor de copii înspăimîntați isprăvile lui Iancu și bătațiile pe care le-a avut odinioară.

Acolo, sub un stejar mare ce se cheamă gorunul lui Horia, se adunau căpeteniile jurate ca să pregătească și să rînduiască răscoala. La umbra gorunului au săpat mormînt și au îngropat pe conducătorul lor Avram Iancu. Cetele

lui au fost risipite. Totuși, Iancu a biruit, căci atunci încă o dată s-a dovedit că ardelenii știu să-și apere fiii...

...Liniste și pacea s-au așezat astăzi în ținut și în sînul Ardealului unit, în sfîrșit, cu țara.

Moșul duce o viață tihnită, ce cu drept i se cuvine după aste vremuri de frămîntări și lupte.

Pe acest pămînt neprielnic și stîncos pe care numai iarba crește cu ușurință, munteanul își cîștigă cu grea trudă viața. Chibzuit, priceput, neostenit, el nu se mulțumește să-și are ogorul, să crească vite, să-și țese veșmintele și să prîndă păstrăvi. Din vremurile cele mai vechi, moșul a fost meșter și băieș, a lucrat lemn și a căutat aur. Fără insta-

lații perfecționate, fără capital, dar cu iscusință și nesfîrșită răbdare, el și-a creat chiar cu mîinile lui mașini primitive care prefac arborii în scînduri și grinzi, și steamurile care îi îngăduie să scoată aurul din cuarțurile munților.

Doniți, roți, lemnării și toate celelalte lucruri pe care le săvîrșește, sint cărate neconținut pînă departe și vindute în toată țara. Cu ele, moșul își agonisește traiul pentru asprele ierni ale ținutului său.

Roșia, cetatea aurarilor. Încă din vechi timpuri, românii căutau aici aur în dealul de deasupra satului, tîndu-l în săpătură deschisă. Astăzi, moșul întrebuințează dinamita, poate scurma direct în filoane, în tunel orizontal, din care scoate cuarțul aurifer.

Adevărata forță a minei o formează lacul. Acesta e inima întregului sistem circulator al întreprinderii. Fără apă nu e aur. Apa aceasta, cu grijă îndreptată în jghiabul de lemn, mină roțile cele mari și sutele de roți mai mici care poartă steamurile, instrumente primitive și puternice, armate cu masele uriașe de cremene care scrișnesc și zi și noapte, zdrobind, mestecînd și măcinînd cuarțul și alegînd firele de aur.

Ca și alți oameni care au avut nebunia acestei goane după metalul galben, strălucitor ca și soarele, și ca și soarele binefăcător și primejdios, băieșii moși au o mentalitate de jucători. Aplecați pe șaitrocul lor, își petrec vremea să fileze ca pe niște cărți de pocher firișoarele scinteietoare din nămolul pe care îl lucrează, nădăjduind într-una să găsească o parte din bogăția rîvnită.

Duminică. Zi de odihnă, de rugăciune și de petrecere.

Pe plaiul muntelui Găina se păstrează o datină străveche: o dată pe an, feciori și fete de măritat vin din toate văile împrejurimilor ca să se vadă și să se cunoască. Sărbătoarea aceasta, de mai bine de o mie de ani, se cheamă „tîrgul de fete”.

Știu la ce eveniment important din viața mea mi-a făcut cadou o pietricică albăstruie, plată, în mijloc cu chipul reginei Elisabeta a Angliei din care însă nu mai rămăsese decât un dîmb. Fusese piatră de inel și o avea de la bunica ei. Cum n-aveam ce să fac cu piatră și-am văzut că-i pare rău să se despartă de dînsa, îi era frică să n-o pierd, iar eu fiind convins că nu-i bună nici de pus în praștie, i-am spus să mi-o păstreze pînă cînd o să am nevoie de ea. Și, dacă nu mă-nsel, n-a fost deloc nemulțumită.

Marele ei dușman, și ea avea dușmani, era gineri-su, adică taică-meu. Un timp zicea că-i bolnavă de dracii cu care a drăcut-o el, și să vină popa s-o dezlege. Într-o zi m-a chemat — avea într-o lădiță neagră și lungă ca un sicriu o vioară veche pe care cîntase ea odată, cînd era domnișoară. Apoi o dăduseră s-o cînte un țigan lăutar, și de vreo 60 de ani era așa cum o adusesse țiganul: cu lacul galben jupuit, cordarul rupt într-un colț și legat de cuiul viorii cu o sîrmă, două corzi de maț, una înădită cu sfoară. Părul arcușului rupt la un capăt — acolo unde zicea țiganul — se întorsese la condiția primară de coadă de cal bălan. În sicriu, căptușeala de pluș roșu — intactă ca și cutioarele de la capăt și din anume scobituri care ascundeau sacizuri, un camerton cu patru tuburi, două surdine, una de alamă coclită, alta nichelată, coarde rupte și alte marafeturi. Tremura toată de indignare și cu un gest mi-a arătat cosciugul cu capac țuguiat, scos de cine știe unde, plin de praf și așezat cu cucernicie pe pat:

— Mi-a schimbat-o!
— Ce ți-a schimbat-o?
— Cum frate, tu nu vezi, vioara!
— Cum adică „ți-a schimbat-o”?
— Așa-bine, asta nu-i vioara mea!
— Ei, pe naiba, cine era să ți-o...?
— Cum „cine”, EL!

Așa îi spunea bunică-mea lui taică-meu. Nu-i spunea nici pe nume, nici altfel. Îi spunea EL. Iar taică-meu îi spunea BABA. Cum se vede, simpatia era reciprocă. Fiecare venea să-și verse neazul mie, aceleași povești le repetau de ani de zile și mă amuzau grozav. Pînă odată m-am săturat și le-am spus: „Gata, nu mai vreau să mai aud nimic, să nu mai îmi spuneti nimic. Nu mă mai interesează”. De atunci, bunică-mea nu mai avea bomboane și taică-meu mă taxa la indemnizația de cinematograf: în loc de 5, îmi dădea 3 franci și îmi ținea un logos de 2 franci că nu cîștigă bani aproape de loc, așa ca să-i cer cit mai rar.

— Da? de unde știi că ți-a schimbat-o?

— Păi ce, așa era vioara mea? Legată cu sfoară și jupuită în halul asta? Miinile îi tremurau peste tremurul obișnuit, scoțînd obiectul nenorocit din cosciugul lui negru de lemn. I-am adus aminte că i-o stricase lăutarul.

— Și pe urmă, vioara mea încăpea fix în cutie, tu nu vezi, asta e mai mică!

Mi-au trebuit câteva zile să o fac

să-nțeleagă că e tot vechea ei vioară, și vreo săptămînă pînă s-o fac să uite. I-am arătat de cîteva ori cu lupa, la fereastră, că înăuntru scrie „Stradivarius” și prin urmare e vioara ei. Era o copie după „Stradivarius”, dar mie îmi plăcea să cred că e un „Stradivarius” veritabil și după moartea ei — nu mă îndoiam că bunică-mea avea să moară și mai ales să facă un testament ca orice bunică serioasă, prin care să-și lase fleacurile moștenire, și mie vioara — o să fiu posesorul unui lucru rar și mai ales de preț. C-or să vină specialiști să-mi examineze obiectul, hoți să-l fure, ziaristi să facă scandal, și toate alea.

Maică-mea era la piață. A deschis ușa cu cotul, o auzise cum își ștergea conștiințioasă picioarele, și a rămas în prag, mică, infolită în palton, își trăgea nasul, cu căciula în cap și sacosele pline virf. Fața i se rotunjise de bucurie și ochii îi scilpeau, un fel de reclamă de mamă fericită:

— Ai venit, băiatule?!!
— Precum se vede, am mormăit eu.

Și nu că m-a sărutat ea — maică-mea ar fi sărutat cu toată convingerea pe oricine ar fi fost rudă, și ar fi venit în casă, chiar rudă bănuită, și ar fi ris bucuroasă, așa era ea, maică-mea. Îi părea, sincer, bine cînd îi venea cineva în casă chiar dacă era vreo rudă cu caracter rău, cu obiceiuri proaste, care fuma înăuntru, maică-mea nu putea suferi tutunul, sau intra cu pantofii plini de noroi, sau birfea, sau vorbea prea tare, sau prea mult, sau putea a oaie, sau avea purici, sau cine știe ce dracu năravuri mai avea. Chiar dacă mai tirziu, după ce pleca ruda, bodogănea că ar fi supărată, îi părea totuși bine, și altădată dacă se întimpla, să vină, tot rîzînd îi invita înăuntru. Eu îi spuneam că și-a pus risul de musafiri. Dar ăla bătrînu, bunică-meu, se ridica în picioare de la locul lui cînd ruda trecea pe coridor și se întimpla tot atunci noi să fim la masă, mai ales dacă ruda era din partea lui taică-meu, spunea cu voce tare trîntînd cuțitul de masă așa ca să se audă dincolo de ușă pe coridor:

— Na, a venit beleaua! Asta ne trebuia acuma!

Da? pe mine ăla bătrînu m-a sărutat, cu ochi umezi și buze ume, înăi făcea scîrbă, dar m-am bucurat, mă întorseam acasă.

Vreo săptămînă am fost prinț alun-gat, primit de pescari. Mîncăruri cu sos de smîntînă, șuncă și mușchi dimineața la cacao cu lapte. Ei nu știu ce naiba mîncau, poate că rodeau oase, dar asta nu prea mă interesa. Veneam acasă, frig afară, cățelul meu nu mai ieșea din cotet: „Mă, cățăluș, nu vrei la mine, înăuntru?”. Tăcea. Se bucura cu ochii lui deștepti că mă vede iar. În camera mea ca un tub dușu focul, avuseseră grijă. În horn se propteau vînturile, în fereastră zbieau ielee, prin gura cheii scăpa cite-un drac, dar înăuntru era cald și mă culcam în lumina aurie a lampadarului, cearceafurile proaspete miroseau a fier de

călcăt, trăgeam plapuma pînă sub nas, mă culcam. Treptat, sosul cu smîntînă de la perișoare s-a făcut o zeamă lungă fără nici un gust, cămășile aveau cute din călcăt tocmai pe piept și pe mănșete, sau n-aveau lustru deloc iar gulerul îmi făcea rîni pe gît și, în general, manajera mea nu-mi mai făcea un lucru ca lumea. Nu-mi făcea pentru că n-avea timp și pentru că nu făcuse niciodată bine un lucru de la cap la coadă. După ce i-au crescut copiii și a mai venit și bărbatul fi-și, și nepotul, și aveau cu toții pretenții de la ea, ăia bătrînii nu mai erau în stare de nimic și au început să se îmbolnăvească, maică-mea voia să le facă pe toate, că suflet avea, dar ieșeau anapoda. Incepea fără grabă, adică lua făina și ouăle, făina o cernea ușor cu sita fină pe o hîrtie albă și pe urmă o turna într-un vas, după asta lua ouăle și le spărgea pe fiecare în parte deasupra unei farfurii — să nu fie stricate, separa albușurile și începea să frece făina cu gălbenușul. Pînă aici făcea tot bine și cu atenție. Acum însă se trezea ăla mic și începea să zbie, fuga și dă-i de mîncare, dar supă dăduse deja în foc, venea bătrîna, era bolnavă și nu știa cum să la medica-mente. Se enerva, îi explicase de 6 ori, îi mai explica și a 7-a oară, baba zicea că medicamentele nu-s bune și-i fac rău. Se urca în pat, se despletea, făcea rugăciuni. Voia doctor. Venea babacu:

— A naibii ce e, n-are nimica, face nazuri, vede că o cată toți în coarne...

— Mai taci și tu din gură, îi reproșa nevastă-sa.

Ăla mic zbiera iar că se udase. Îi schimba, pune scutecele la fier și-l certa:

— De ce nu ceri oala, de ce? Uite ce ai făcut pe tine! Pfu!

Stringea cămășile de afară, se uscase, erau ale lui gineri-su, ăla cumsecade, și se-ntorcea să vadă de supă. Tot coridorul se umplea cu miros de plăcintă și salivă abundent. Dar uitase să-i pună drojdie, sau sare, sau ce naiba mai trebuia, să ungă tava, sau uita focul prea mare, sau o uita în cuptor, mă rog, prăjitura ei ieșea întotdeauna anapoda. Și obraznicu ăla de fi-su, adică eu, îi spunea cu nerușinare: „Mă miram să faci și tu ceva ca lumea!”, iar fi-sa, care era mai mare ca mine, se ducea și o pupa tare pe falcă: „Ăla mic are pantalonii puși pe dos! Mamă, dulce, dulce ești mamă!”. ălalți toți, însă, mînceau plăcinta și nu ziceau nimic. Erau mulțumiți și așa. Erau mulțumiți că era. Putea să fie și mai rău. Casa noastră, făcută după război din ce se găsise era „un fel” de casă, era așezată pe niște foste gropi de bombe, terenul se tăsase, n-avea centuri de beton și crăpase toată, așa că sor-mea cînd era mică stătea de vorbă cu bunică-su prin crăpătura din dreptul patului, familia noastră, de fapt vreo trei-patru familii, avea să se duce dracului cînd nenorocita aia de casă, crăpată toată pe gropi

de bombe astupate, avea să se dărîme peste ei. Și așa se cam dusesse dracului fără să se dărîme. Peste ei — eu părăseam corabia, în orice, caz, o părăsisem.

Mergeam pe străzi din oraș în oraș, oriunde era lume, oameni, și cîntam. M-am făcut trabadur, să cînt pe străzi și lumea uimită să mă umilească cu vorbe de ocară și măruntis. Și cum mergeam așa într-o seară lălîind, eram bătut, am căzut lîngă un gard. M-am deșteptat tocmai dimineața, era liniște, cîntau niște cîrpile zăpăcite în pomi iar soarele inflorea încremenit peste pietrele de marmură. De-abia m-am putut ridica, eram înțepenit de mijloc și spatele mă durea, și m-am dus în orașul meu, acasă. Am zăcut bolnav o vreme, casa noastră nu se dărîmase încă, și dup-ăia m-am apucat și eu de-o meserie, prima pe care am nimerit-o, acolo oamenii erau ca niște pahare mate ce se răstoarnă în fiecare zi, și după ce se răstoarnă rămîn tot mate, erau oameni amabili — mă întrebau: „Îți place aicea la noi?”, și ziceau să mă însor.

Dar nu pot, chiar dac-aș vrea să le dau ascultare, căci în jurul Crăciunului, tocmai cînd se schimbă anul, fac cite o gripă, sau dacă nu, tocmai în februarie, dar atunci mă tine două săptămîni

Ilustrații — RODICA ALBULESCU

Ion Iuga

Partidului

I

În același rîu la marginea cetății
zgura din suflet în pranice-am bătut-o
și-am rămas prietene amîndoi
cu degetele sîngerate în apa vechiului
amurg

prin burg
bruma ne-a vrut roștiți împreună
viscolul drumul ne-a frînt în genunchi
(vrăjitori din hucașuri frunze de mirt
ne-au ars în rana pietrei spirt)
să mai săpăm rostise-un vînt în noi
biciuiți și munți deopotrivă
am coborît și pogorîm
în lumi

sub lumi de văi
fintini s-adulmecăm
la margini pietrele-n zidiri
(adesea șarpele ageag e vidul dintre
pleoape)

și vin ne spală ape
ninsoarea ceasului se vrea mușcată-n sape
o trup urmașilor să fie
de creștem împreună sîngerînd tîrîș
tu mirosind a piatră eu a petrol și ceață
tu-n chipuri de cărbune eu cu rășină-n
ochi

rechem păduri din tine și crestele-mi aduci
în care rădăcini din gleznele-mi țărînă
în dimineață urcă
norocul ni-l rostim cu taină dinspre
prunduri

în palma fetelor pămînt ori poate magică
sămînță

de arșița ne arde trunchiul
rămînem totuși rădăcină vie
din rani în rani potrivit cel ceasornic
ne-ncearcă-n noapte piscul și altarul
și noi rămînem rădăcină vie
tu binecuvîntat pămînt numit Eminescu
roșu fruct rostit Românie
eu colț de munte aripă rădăcină
trunchi
în care glia-și taie prove
să-i semănăm
și din asemănare
pămînt să ni se spună
ori fintini
aceeași rădăcină vie

II

Coboară vremurile-n noi o le sculptăm
duraluminu
și rănile mi-s drum de ape
dar le-asezăm la temelii
pe scara ființei verticală
rugă înaltă fiecărei zi
azi nu-i tăcere această vîrstă
azi fiecă izvor ne-adastă
și fiecă lumină-n duhul ei
de ne încearcă vremea îi omenească lege
și flăcările-n slove-s la fel de omenești
și bem culoarea pămîntului în scorburii
doamne

și le cioplîm în temple zilelor ce vin
(un joc geometric împlinit de vreme)
și ne rostîm pe țărîmuri o ne rostîm divin
să crească omenia să reinvie ploii
pluta să ne poarte spre alte ceruri noi
de bem culoarea lutului din ape doamne

Grigore Albu Gral

Sonetul nr. 1

Cu brazda pe brazdă și lanul pe lan
Pămîntul ascunde un rod năzdrăvan
Și nimeni, dar nimeni nu știe de cînd.

Bunicii au plîns un bătrîn mai bătrîn
Plîvind — ca să crească — belșugul c-un
gînd
Și nimeni, dar nimeni nu știe de cînd.

Iernatice frunți obosite rămîn ;
E lesne a sta și-a privi în amurg.
E-n vînt o legendă și altele curg
Mustind în răstimpuri din plaiul român

Legenda pornise din omul de rînd,
Din scaldă cu apă a celui născut.
La toți ne e mumă de singe și scut
Și nimeni, dar nimeni nu știe de cînd.

Matei Călinescu

De ani și ani

Lui I. Negoieșcu

De lucruri și lucruri bunăoară pahare
cărți pagini albe icoane și praguri
de litere și litere semne și semne
ceasuri de lemn glasuri și steme de lemn
de limpezi pene și pene pînze și pînze
țesute de tine

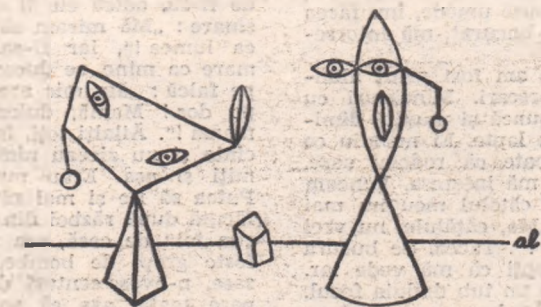
de linele tale stele de lumi și lumi
în flăcări tot mai rotunde mai asfințite
și iarăși de altcineva de mine însumi
de nebuni și nebuni rătăcitori de orbi
cerșetori
și cerșetori cu soarta în simplele lor
cuvinte

și de gînduri și gînduri și rînduri de păsări
valuri de păsări și larguri
și glasuri în semn de alte ceasuri de multe
și multe și de frunze smulse și
de lacuri pline de prieteni albi ca varul
de luminări amînite și iarăși de altare
și altare de spini și spini răscruci și
drumuri

de lucruri și lucruri nisipuri și nisipuri și
nisipuri

de ferestre și arbori de grădini și ochi
de nori și albastru și fumuriu și aur
de ceruri și spaime și-adînci dioptrii
de scrisori și scrisori netrimise și rupte
imperii de stranii chipuri și chipuri
mereu pe tine închipuindu-te-n lacrimi
altundeva altă lume alt nume
de minuni și minuni și steaguri de aburi
de mirări și mirări mai cu seamă de iarnă
și de-o lungă amintire de-o lungă uitare
de icoane și icoane de aripi de ceară
buze lunare surîsuri și pierderi
de întrebări și întrebări
cine unde și de unde și de cercuri
de fintini și fintini
de oameni și ape și ape
de soare amar și soare
de Carul Mare și Carul Mic și fin de ani
de pedepse și pedepse de mătase
de sfieli și sfieli închise în scoici
de goluri și goluri și mari ocoluri și
stoluri spulberate cenușă altă și altă cenușă
de ziduri și ziduri și somnuri
și poate somnuri și zile
și poate ingerul Eutuel din colind și poate
nimic

de vechi și prieteni vechi
vinturi și vinturi martori și martori
ruguri și ruguri pentru veghea de altădată
și valuri și valuri
de falduri și falduri și de înalte
numere și numere în așteptare
de înalte focuri și focuri mai pure
decît însăși absența
de șerpi și șerpi bătrîni de cuvinte
și cuvinte ușoare ca praful ca moartea
și moartea pre moarte călcînd
și iarăși de iarăși de arbori
și arbori de munți risipiți și cîmpii
de dealuri și dealuri și văi auzite
și albi de riuri și riuri
și de mereu mai aproape
și aproape de bunăoară
lucruri și pahare și cărți
de imagini și pagini de miercuri și miercuri
și încă joi și vineri și niciodată încă
niciodată și niciodată și zborul și pămîntul
de niciodată ca odată flori de măr și fluturi
de fluturi și fluturi și ierburi
și lucruri și lucruri de tăceri și tăceri
de toate și toate : inele.

Teodor Vasilache

Duhul — despre sine — aparte :

Ieșise poate-un șarpe de printr-o crăpătură
a zidului pe care alții-l puteau sări lejer
cu mîini și cu picioare ; îi înflorea pe gură
nu mușcătura-aceea care trimite-n cer
a sufletului limpede solie — animalul
avea un corp mai amplu, cum să-ți spun
regina îl mîngîie precum grăjdarul calul
ce asudat se-ntoarce dintr-un turnir nebun.
Și haina ponosită vestea că nu e șarpe,
deși pe sub cămașă purta un fel de solzi
și de-i vorbea reginei durerea unei harpe,
plutea un timp prin aer din nevăzute
corzi...

Da, haina ponosită a celui ce-n demență
din veci de veci hlamida tînjește

— aceeași haină
pe-același trup ursuz ce-n altă existență
se înfrupta cît zece la Cina cea de Taină...

E el, e el cu ochii în mistic apogeu
etern îngenunchiatul deși în rugăciune
pumnale de minie înfige-n Dumnezeu....

Și dacă-a fost un șarpe el singur poate
spune.

Adi Cusin

Ziua minunii

Totți așteptau pentru astăzi minunea
— Cum, pentru astăzi, chiar azi v-ați
ales ? —

Firește, e-o zi cum e marțea sau luna
Dar ziua de azi nu-i nici culme nici șes.

Și-apoi cum stați, plutește-un risc sub
pleoape,

Rîndul din față s-ar putea pîrli.
Ziua minunii-i undeva pe-aproape,
Dar nici o zi de tîrg nu poate fi !

Gîndul că am spărturi pentru scăpare
Ca o monedă falsă-i urmări.
Au scotocit saltele și cuibare,
Zburară pene, au țipat copii.

Aripa Domnului atîrnă bleagă.
Bate un miros ars de luminări.
Ei vor minunea și o vor întregă ;
Se-aude mugetul unei serbări.

Stropiră-n jur cu apă de narcise
— Să nu se urce praful de mister —
Să nu se afle că-ntre noi venise
Singura zi cînd mai puteam să pier.

Bătrîna aceea-n colțul străzii plînge.
Minunea mea nu-i poate folosi ;
Pustiul unui cerc de-o zi mă strînge.
Dați-i această-nsingurată zi.

Prag

Lui Emil Brunaru

Puteam să spun că-aproape-i primăvară.
Și totuși uite-te cum m-au învins !
Cuvintele-au sărit din scară-n scară,
Culoarea-n ochii sfinților s-a stins.

Bănuitor privesc sub lespezi grele —
Rîmele sînt la locul lor și-mi plac.
Ce-ar fi putut de pildă să mă-nșele
Ca să lipesc eu frunze pe copac ?

Tăceri deschise-n două cu briceagul
Au înnoptat în albul unui măr...
Și-acum că vreau să-ți trec în taină pragul
Sînt mult prea obosit de adevăr.

M-aștepti pe treapta casei în picioare
Din palme apă limpede să-ți sorb ;
Eu pregătindu-mă pentru iertare,
Tu sfătuindu-ți ciinele cel orb.

Permanența lui BURCKHARDT

Habent sua fata libelli. Te îndeamnă, într-adevăr, să reflectezi la acest străvechi aforism cartea, cu un destin excepțional, *Cultura Renașterii în Italia* de Burckhardt. Există opere care trăiesc în posteritate prin numele radiant al autorului lor, așa cum ar fi, bunăoară, *Scrisorile filozofice* ale lui Voltaire. În aceste cazuri, scrierea rămâne în umbra scriitorului. Există, însă, și exemple opuse, când strălucirea epocală a unei opere o depășește cu mult pe aceea a autorului ei. Numele modestului profesor elvețian Jakob Burckhardt stăruie numai ca o umilă anexă bibliografică la *Cultura Renașterii în Italia*. Ce înseamnă — pentru a ne menține la ilustrarea noastră comparativă — Burckhardt față de Voltaire? Dar, totodată, ce înseamnă pentru intelectualitatea modernă *Scrisorile filozofice* față de *Cultura Renașterii în Italia*? Au, deci, un destin autonom și anumite cărți, ai căror autori, ca în cazul lui Burckhardt, nu bănuiesc nici ei înșiși, în modestia lor, ce dar au oferit umanității.

Și astăzi încă, după mai bine de-o sută de ani, dacă relieful noțiunii de *Renaștere* — fie ca fenomen în sine, fie ca punct de reper în istorie — continuă să se dezvolte în mereu noi interpretări, el își află primul impuls în opera lui Burckhardt. Și aderenții și adversarii săi postumi pleacă deopotrivă de la el. *Cultura Renașterii în Italia* rămâne și acum axul primordial în jurul căruia gravitează toate discuțiile legate de acest important capitol al istoriei moderne. Desigur că nu Burckhardt este primul învățat care a atins problema Renașterii. Exegeza ei are o lungă și neîntreruptă istorie, ivită o dată cu fenomenul înșiși. Burckhardt este, însă, cel dintâi studios care a concentrat, într-un ansamblu sistematic, original și intens evocator, toate datele problemei, cu deschideri din cele mai fecunde pentru cercetările viitoare. Rămân și în prezent valabile consolidarea terenului de investigație, delimitarea spațiului și a timpului renașcentist, surprinderea individualismului, a originalității, a interesului pentru om și pentru natură, a noii concepții despre stat. Gândirea și construcția lucrării realizează ea însăși echilibrul și armonia marilor opere artistice din Renaștere, așa cum s-a recunoscut de către unii din cercetătorii săi.

Arhitectura cărții se află alcătuită din șase părți impozante. Prima din ele, *Statul ca operă de artă*, constituie temelia edificiului, în vreme ce ultima, *Privatoarea la aspectul moral al epocii (Moravuri și religie)*, întregeste acoperișul și frontonul templului. Între ele, părțile intermediare, care au, drept obiect, individualismul, renașterea anticității, descoperirea cosmosului și stilul vieții, corespund celor patru pereți laterali ai unei construcții clasice. Legătura strânsă dintre aceste componente arhitectonice pleacă și se consolidează de la temelie, adică de la prima parte. S'a ul conceput ca operă de artă, prin traniile Renașterii, este totodată baza și cheia explicativă a întregii lucrări. Celelalte cinci părți se dezvoltă fiecare independent, însă avind toate același punct de reazem inițial, de ordin politic, care le conferă o splendidă unitate.

Deoarece cea primă parte este și singura care poartă un titlu, pentru noi, echivoc, credem că reclamăm și o oprire ceva mai stăruitoare. Prin ideea opere de artă, în raportarea ei la ideea de *stat*, se înțelege altceva decât ceea ce cuprinde sensul strict al noțiunii. Burckhardt o aplică în accepția sa medievală de *ars*, adică de meșteșug, de lucru confectionat, elaborat artificial, în opoziție cu produsul *natural*. Aci vede el distincția fundamentală față de Evul Mediu, a cărui unitate politică era concepută sub specia organismelor.

Faptul ar părea să implice o certă superioritate a coordonatelor medievale, așa cum ar presupune îndeobște formele naturale față de cele elaborate. În fond, însă, totul depinde de unghiul din care se privesc lucrurile. Întregul ansamblu după care se orientează viața în ultimele veacuri pare să dezmințită această superioritate naturală, chiar dacă teoretic ea se află adesea afirmată. Făcând abstracție de acel coeficient romantic și naturalist, care stăruie în noi, și ne conferă iluzorii titlul de noblete al unor „suflete alese”, trebuie să recunoaștem că noțiunea de *ars*, de *artificiu*, cuprinde cea mai mare pondere a reflecției, a resurselor noastre active, a inițiativei creatoare, în vreme ce organismul, abandonat limitelor sale, se supune pasiv și inconștient propriei naturi. Adesea, el nici nu-și dă seama de ceea ce este. Așa se întâmplă cu Evul Mediu, care trăia încă în iluzia că ar exista în cadrul vechiului imperiu roman. Renașterea este, însă, conștientă de ea însăși, de natura realității sale istorice. Artificiul ei presupune inventivitate, investigație, conștientă. Noi și astăzi — de la principiile politice până la stilul tehnic actual — trăim pe baza acului elaborat, volitiv, opus datului natural, în sine stagnant și incompatibil cu năzuința progresului. În această privință, se poate stabili o continuitate directă între Renaștere și ultimele coordonate ale actualității. Menținându-ne, însă, la marea epocă privită de Burckhardt, ne dăm seama că toate celelalte aspecte ale ei,

personalismul, dirijarea istorică spre autenticitate, elanul cunoașterii și al descoperirilor, însumează laolaltă expresii intense elaborate, mișcate de o puternică voință conștientă, care-și creează întregul conținut moral printr-o uriașă autodepășire a omului, pe deasupra comodelor și pasivelor sale ingerințe naturale.

Nu negăm nici noi unele lipsuri ale cărții. De unele din ele și-a dat seama însuși autorul, încă din vremea sa. Cu atât mai mult aceste lacune se accentuează și sporesc în lumina unei vederi actuale. Faptul este, însă, atât de firesc, încât poate că nici n-ar fi necesitat o semnalare a lui. Există numai puține cărți de orientare umanistă, scrise acum un veac, care, asemenea *Culturii Renașterii în Italia*, să fi rămas valabile într-o atit de mare măsură. Ea va dăinui încă multă vreme printre fundamentalele opere clasice ale culturii noastre moderne.

De aceea, salutăm cu o nespusă satisfacție recenta traducere a cărții lui Burckhardt în românește. Dacă la aceasta mai adăugăm calitatea tălmăcirii și, îndeobște, felul ei de prezentare, putem spune că se oferă cititorului român o lucrare finisată în condițiile celei mai înalte exigențe științifice. Traducerea se datorește lui Nicolae Balotă și Gh. Cio-rogaru. Unul din traducători, N. Balotă, care ne este de mult cunoscut prin erudiția, originalitatea și pătrunzătoarea subtilitate a gândirii sale, ne mai oferă o amplă și documentată prefață, privitoare la fenomenul Renașterii și la personalitatea lui Burckhardt, prefață care, prin proporțiile și conținutul ei, poate constitui ea însăși o carte separată unică în cultura noastră. Este pentru prima dată când se face riguros la noi un istoric și un comentariu critic privind noțiunea și concepția despre acest mare moment al istoriei, cu diferitele sale numiri și înțelesuri, și care pleacă din veacul al XV-lea spre a ajunge până la precursorii apropiați ai textului tradus. Citind aceste pa-

gini, am rămas uimiți și, totodată, cuprinși de-un sentiment de mindrie că există la noi în țară umaniști de factura lui N. Balotă. Lectorile sale originale din Jacques Amyot, din Reuchlin, din Vasari și din alți autori ai Renașterii sint combinate cu comentarii moderne în sinteze istorice personale, care ne trasează cu claritate evoluția noțiunii. Urmează o privire dezvoltată asupra personalității și operei gânditorului elvețian, la care nu s-a trecut cu vederea nici materialul atit de prețios al scrisorilor sale. Totul se vede aprofundat din unghiul contextului de idei al vremii. În sfârșit, prefața se încheie cu un studiu amănunțit al posterității lui Burckhardt în vederile moderne despre Renaștere.

Dar nu numai această excelentă analiză introductivă se datorește lui N. Balotă, ci și două bogate tabele cronologice, cuprinzând ele singure aproape 40 de pagini. Primul din ele conține nu numai datele privitoare la Burckhardt, ci și esențialele evenimente istorico-culturale din tot veacul trecut, care au decurs paralel cu viața și cu operele celui ce-a scris *Cultura Renașterii în Italia*. Al doilea tabel, și mai amplu, cuprinde însăși Renașterea, cu tot volumul anticipărilor și urmărilor ei imediate. Este o privire vastă, care se extinde pe patru veacuri, începând de la nașterea lui Dante (1265) și până la moartea lui Grotius (1645). Pe toată uriașă perioadă concepută nu scapă nimic important cercetătorului român, de la descoperirea cristalului la Veneția, până la aceea a microscopului în Olanda. Numai din acest ultim tabel, cititorul poate avea dintr-o dată în față tot ceea ce a trăit și a creat esențial Renașterea.

N. Balotă nu se mulțumește, însă, numai cu atit. El ne mai pune la dispoziție o istorie a edițiilor cărții pe care o traduce, precum și, la urmă, o bibliografie întocmită alfabetic a lucrărilor mai des citate de marea istoric în cuprinsul scrierii sale. Pe lângă claritatea și nuanțata eleganță a textului tradus, calități cu atit mai prețioase în cazul de față, cu cit Burckhardt nu era numai un gânditor și un erudit, ci și un adevărat artist al cuvintului, consemnăm una din cele mai temeinice și mai complete aporuri științifice întinse până acum la noi în legătură cu un teoretician al culturii, și cu fenomenul Renașterii în general.

De aceea, tot ansamblul prezentat în românește constituie nu numai un ideal instrument de lucru pentru specialist, dar și o reală avere spirituală pentru orice cititor, doritor de a-și însuși bazele unei culturi umaniste, îndreptată către unul din capitelele cele mai importante ale acestor studii. Este încă un merit, pe care nu șovăim să-l recunoaștem colectivului de conducere al colecției B.P.T., care-și continuă calea ascendentă și după recenta publicare a celui de-al cincisutelea număr al ei.

Edgar PAPU

fișier

● Despre Alfred de Musset — simbolică figură a romantismului francez — Taine spunea: „A fost mai mult decât un poet, a fost un om”.

Volumul de Opere alese apărut la E.L.U. cuprinde o selecție din ciclurile de versuri: Poezii și Poezii noi. Teatrul este ilustrat de Lorenzaccio — drama purității pierdute și a încercării de-a o regăsi — și de piesa Cu dragostea nu-i de glumit, în care dominantă e nota satirică și moralizatoare.

Din proza lui Musset, volumul cuprinde (printre altele) fragmente din Spovedania unui fiu al veacului, încercare de a evoca într-o formă romanească dragostea lui nefericită pentru George Sand.

Traducerile sint semnate de: C. Borănescu-Lahovary, George Dumitrescu, Tudor Mănescu și Al. Hodoș, Claudia Milian-Minulescu, Emil Serghie, Scarlat Calimachi, Clementina Voinescu. Studiul introductiv l-a întocmit Val. Panaitescu.

● În colecția „Clasicii literaturii universale” — o reeditare a faimoaselor Povestiri din Canterbury, în traducerea lui Dan Dușescu. Povestirile din Canterbury sint de mult o piatră de fundament a culturii anglo-saxone și mondiale. Nu ne mai rămâne decât să remarcăm modernitatea acestei opere tulburătoare, plină de mister poetic și de crudă dezvăluire psihologică, de observație ironică și rătăcire în spiritual. E o carte savuroasă, doldera de observații, experiențe, culoare și înțelesuri, pe care o redescoperi cu fiecare lectură.

● Tot în colecția „Clasicii literaturii universale” citim un cunoscut roman al englezoaicei George Eliot: e vorba de Silas Marner. Autoarea (Mary Ann Evans Cross, 1819—1880) reprezintă buna formulă britanică a romanului tradițional, de factură didactico-moralizatoare, de multe ori cu surprinzătoare intuiții și inițiative tehnice care, cum se știe, au influențat pe mulți dintre autorii ulteriori, între care Proust. Silas Marner, țesătorul din Raveloe, reprezintă teza favorită a scriitoarei: omul duce o existență tristă, dar reamediul tuturor încercărilor vieții constă în capacitatea sa de a iubi, de a se devota, de a se sacrifică. Intenția educativă a cărții (traduse de Mihai Rădulescu) nu stăjeneste însă efectul estetic, iar unele scene rustice, descrise într-un stil viguros și colorat, se învecinează cu viziunea lui Chaucer.

● Introducerea lui Paul Valéry la metoda lui Leonardo da Vinci e o încercare de întuire a genului creator al celui mai cunoscut artist al Renașterii. Sedus de figura lui, Paul Valéry i-a dedicat o serie de eseuri în care, cercetind structura spirituală a marelui artist, poetul căuta să-și expună propriile opinii asupra intelectului, asupra apropiierilor și opozițiilor dintre arte, asupra raportului dintre arte și științe, asupra „omului universal”. Traducerea din limba franceză se datorește lui Serban Foartă (Editura Meridiane).

● Elio Vittorini se numără printre promotorii neorealismului literar italian. Întia sa carte importantă, *Conversazione in Sicilia* (1941), a fost și una din primele manifestări ale acestui curent, viguros reprezentat în anii de după război. Femeile din Messina (*Le donne di Messina* — 1949), care apare acum în traducerea lui R. A. Locusteanu la „Editura pentru literatură universală”, este — în maniera violentă, proprie autorului — romanul unei utopii. Vrînd să-și construiască un oraș, o „cetate a soarelui”, condusă în armonie și susținută de munca lor comună, citiva supraviețuitori ai ultimului război mondial se lovesc de legile dure ale societății reale. Utopia lor neîmplinită definește eșecul evaziunii din prezentul complex și oferă, prin contrast, autorului, posibilitatea de a scoate în lumină detaliile unor crude realități sociale și umane.

ST. LUCHIAN

ATELIERUL ARTISTULUI

De vorbă cu

HERMAN KANT

despre

EVOLUȚIA

ROMANULUI CONTEMPORAN ÎN R. D. GERMANĂ

— „M-am născut în 1926, la Hamburg. Părinții mei erau oameni simpli, muncitori. Eu însumi am început prin a-mi însuși meseria de electrician. Peste perioada imediat următoare aș prefera să sar. Dar dacă o pot ocoli într-o discuție, nu mi-o pot alunga din memorie.

— Războiul...

— Evident, războiul. Nu împlinise 18 ani, când am fost încorporat. După o instruire foarte sumară, iată-mă asimilat uneia din acele unități care se formau la repezeală în 1944—1945, ca să astupe nenumăratele breșe de pe fronturile naziste, ce se năruiau pretutindeni, în est și în vest. Patru săptămâni am luat parte la operații. Și, ciudat joc la destinului, pentru fiecare din cele patru săptămâni am petrecut câte un an de prizonierat. Întors în patrie, m-am stabilit la Berlin și am hotărât să iau totul de la capăt.

— Cu ce a debutat această a doua... venire pe lume?

— Cu recondiționarea fizio-

Cariera literară a lui Herman Kant a fost, într-un anume fel, fulgerătoare. A debutat cu proze abia semnalate, ca apoi să se impună brusc printr-un roman de excepțională forță și valoare: *Aula*. Romanul reprezintă un moment important în evoluția prozei de inspirație socială din R. D. Germană, atestind vitalitatea promoției de tineri scriitori care trec pragul consacrării.

Am stat îndelung de vorbă cu Herman Kant la „Casa oamenilor de cultură” din Berlin, unde, remarcă el, „se făcuse teorii sortite să dureze o sută de ani și excelente gustări la minut”.

Scriitorul are înfățișarea unui viking tânăr: chică roșcată, rebelă, nas acvilin, pomeți proeminenți. În contrast cu acest profil aspru, vocea sa e blândă, mingiitoare. Minuiește cu aceeași eleganță fraza amplă cu mari volute baroce și verbul mușcător.

nomiei mele spirituale. M-am înscris la Facultatea muncitorească - țărănească. Apoi am intrat la Universitatea Humboldt, urmînd secția de germanistică. După încheierea studiilor, am funcționat un timp ca asistent, îmbrățișînd însă foarte repede publicistica. Revistele *Forum* și *NDL* (Neue Deutsche Literatur) au fost cele dintîi care mi-au tipărit articolele. Mult mai tîrziu m-a ispitit literatura. Cu zece ani în urmă am publicat o culegere de povestiri. Primul jalon în activitatea mea de scriitor. Al doilea l-a reprezentat *Aula*, roman care mi-a prilejuit satisfacții multiple și durabile.

— Iată condensată biografia unei întregi generații... Ar fi interesant de știut cum reflectă prozatorii din țara dv. experiența germanilor care împlinesc acum 40—45 de ani?

— Epoca parcursă alimentează cu încărcătura sa de idei, de fapte, cu concluziile ei uneori amare și mai totdeauna dramatice, operele tuturor scriitorilor proeminenți de la noi. Bineînțeles că, în procesul

formării lor, s-a întimplat ca unii să manifeste predilecție pentru o anume perioadă, să se simtă atrași de anumite tipuri umane. Dieter Noll, bunăoară, se ocupă de o perioadă ceva mai îndepărtată, de epoca ascensiunii fascismului. La mine trecutul apare mai puțin. *Aula* este romanul unor caractere ale societății socialiste. Ideea pentru care pledez este că trebuie să învățăm totul din nou. În acest proces de auto-instruire, de auto-formare, intrăm vrînd-nevrînd în conflict cu ideile aparținînd trecutului. E vechea antinomie dintre tradiție și contemporaneitate, transpusă la planul epocii pe care o traversăm. În fond însă, contradicția e numai aparentă. Această problematică transpare și în povestirile pe care le-am publicat. Ea va forma și obiectul noului roman pe care-l am acum în lucru.

— N-ați avut ezitări cînd ați abordat romanul de factură clasică? Se spune că e o specie intrată în agonie...

— Nici un gen literar n-a suscit atîtea teorii cîte a

întreținut romanul în istoria sa de șapte secole. Cît despre opiniile privitoare la ceea ce se numește în genere criza lui, s-ar putea spune că ele sînt la fel de vechi și de noi ca și romanul însuși. S-a vorbit de declin și de renaștere. Uneori, aceste ipostaze au fost invocate simultan...

— Și punctul dumneavoastră de vedere?

— Sint convins că fiecare scriitor poartă în minte planul unui roman. Pentru înflorirea genului ca atare, socot însă că e nevoie de un anume cadru social propice. Pot întări această afirmație referindu-mă la ceea ce s-a întimplat la noi. În perioada postbelică, timp de cîțiva ani, romanele originale apărute în editurile noastre le datoram aproape în exclusivitate scriitorilor întorși în țară din emigrație: Heym, Anna Seghers, Bredel și ceilalți. Aceștia au dat cărți admirabile și sînt cunoscuți în întreaga lume. Scriitorii formați însă în țară s-au apropiat cu timiditate de acest gen.

— Cum se prezintă acum raportul de care vorbiți?

— Evoluția romanului nostru a cunoscut pe neașteptate o accelerare. În ultimii patru-cinci ani, sintem martorii ascensiunii aproape furtunoase a scriitorilor din noua generație. Literatura lor nu mai este aceea artă-surogat, care, din păcate, s-a produs în doze destul de mari într-o perioadă anterioară, ci una valabilă, proteică. Aceste aspecte pe care le-am enumerat, evident fragmentar, nu pot fi însă interpretate ca și cum ar fi fost indiciile unui fenomen de criză. Mai curînd a fost vorba de o maturizare în dublu sens: a problemelor din societatea noastră, pe de o parte, a capacității scriitorilor de a le recepta, pe de altă parte. Ca să scrii despre trecut trebuie să-l înțelegi; același lucru și cu privire la prezent.

— Care sînt piesele de rezistență cu care se înfățișează noul val?

— Cursul nou al romanului nostru a început cu operele Christei Wolf și cu cele ale lui Erwin Strittmatter. Meritul tuturor acestor romane rezidă în faptul că îmbrățișează o problematică socială desprinsă din actualitatea imediată. Apar mereu noi și noi cărți care abordează realitățile contemporane din unghiuri și cu mijloace inedite. Nu de mult, s-a publicat la noi un roman consacrat școlii. E o poveste extrem de interesantă din care

se vede cum se supraapreciază uneori colectivul și cum este subapreciat individul. O carte frumoasă despre omenie și delicatete. În legătură cu acest roman, de reținut un amănunt care ar putea, într-un anume fel, deruta. Trei mii de profesori și de învățători au scris redacțiilor centrale și locale că nu se recunosc în paginile cărții. Eu însă cred că ne aflăm în fața uneia dintre cele mai interesante și mai originale lucrări.

Ea mi-a plăcut cu atît mai mult, cu cît vestește anumite racile care mai dăinuie încă în școala noastră: concepții retrograde, manifestări înapoiate. Sintem o țară mică, fără prea mari resurse naturale. Singurul nostru zăcămint nelimitat este inteligența. Or, școala trebuie să valorifice ca să nu se atrofieze acest tezaur...

— Pornind de la reverberația produsă de roman, cum ați defini locul și rolul scriitorului în societate?

— Oricît ar parea de bizar ceea ce-ți spun, scriitorul nu-i după părerea mea, nici prinț, nici cerșetor, nu poate nici să construiască, dar nici să dărîme. El poate ajuta oame-nii să vadă mai clar un anumit lucru. După cum, tot așa de bine, poate să le și închidă ochii. Dacă vrea să îndeplinească un rol constructiv, literatura are nevoie de ajutoare. Aceste ajutoare nu pot fi decît cititorii. Pe care și-i poate asigura numai atunci și numai în măsura în care este o literatură a adevărului.

— După toate acestea, cum v-ați auto-caracteriza, dacă ar trebui s-o faceți?

— După atitudine șivingeri, sint un socialist. După metoda pe care o folosesc, cred a fi un realist. Asta nu înseamnă că toate la un loc pot da ceea ce se numea, cu ani în urmă, realism socialist. Eu sint un prozator de formație socialistă și atîta tot. Și același lucru îl pot spune despre ei înșiși mai toți colegii mei de generație.

Herman Kant își mărturisește astfel, în două propozițiuni, crezul artistic. Este crezul unui romancier tînr, romancier care aparține unei literaturi noi în care romanul își trage seva vitalizantă din substanța marelui focar de viață ce este realitatea cotidiană, socialistă.

Ion PAVELESCU

prezențe românești

● Intîlnirea cu poezia lui Bacovia s-a datorat unei întîmplări plăcute, trăită în zilele festivalului poetic internațional din Macedonia, ce are loc în fiecare an pe malurile lacului Ohrida. Acolo, nelipsindu-ne pușinul timp de a ne cunoaște unii pe alții, am simțit nevoia să ne mărturisim preferințele lirice. Așa am ajuns să descopăr patima pentru poezia bacoviană a liricilor români și, datorită unor tîlmăcări în franceză, am putut pătrunde, fie și parțial, în universul poetic al celui ce a scris „Plumb”. Și am reușit astfel convingerea că poezia, acest superb instrument de expresie umană, e traducibilă, totuși, în ciuda opreliștilor de grai. M-am îndreptat că ea nu-i pasăre măiastră ferecată pentru veșnicie îndărătul gratiilor unui singur grai și nici o zburătoare ermetică închisă, inaccesibilă altor universuri, din pricina dificultăților de transmutație artistică. Și mi-am îmbogățit orizontul cu încă unul din marii poeți care au trăit în epoca noastră, aproape de sufletul modern, și care au tradus sensul frămîntărilor, sentimentelor și complexelor umane.

Mateja Matevski, poet macedonean, R.S.F. Iugoslavia.

vele de autori români. Apariția lor, care parea sortită să treacă neobservată, s-a bucurat recent de aprecieri deosebite din partea Marthei Foley și a lui David Burnett, două personalități de autoritate în domeniul genului scurt. De peste trei decenii (1931—1963) aceștia alcătuiesc antologiile anuale de nuvele Best American Short Stories, inițiate în 1915 de Edward O'Brien. Antologia anului precedent cuprinde și o listă a celor mai bune nuvele apărute în 1967 în periodicele americane. Printre ele figurează: Un viciu fără nume de Ion Băieșu, Negostina de Al. Ivan Ghilia, O felie de piine de Francisc Munteanu, Minzul de Vasile Rebreanu și un fragment din *Nicoară Potcoavă* (intitulat „Carte de la Prezvitiera Olimbiada”) de Mihail Sadoveanu. Prin alegerea celor cinci texte triate din mii și mii de povestiri originale de către niște arbitri competenți și obiectivi, se recunoaște scrisului românesc meritul de a înfrunta fără complexe dialogul de nivel cu autori de circulație mondială.

★

● Un întreg număr al revistei cubaneze *Union* (210 pagini) a fost închinat literaturii române (poezie și proză). Bogata selecție, cuprinzînd după un criteriu monografic bucăți din aproape 50 de autori, este expresia strădaniilor, gustului și preferințelor poetului *Darie Novăceanu*, care în 1967—1968 a stat mai multă vreme în Cuba și care deschide culegerea cu o prefață de cîteva pagini. În această prefață se încearcă o mică schiță a istoriei literaturii române, ce putea fi mai obiectivă și întrucîtva mai pușin capri-

cioasă decît selecția. *Darie Novăceanu* semnează numai traducerea versurilor alese din *Miron Radu Paraschivescu* și (pe aceasta în colaborare cu *Agenor Marti*) a prozei lui *Eugen Barbu*. Într-o notiță editorială se precizează însă că toate traducerile (semnate de *Heberto Padilla*, *Belkis Cuza Malé*, *Roberto Brandy*, *Francisco de Orazá*, *Gustavo Eguren*, *David Fernández*, *César Leante*, *Alberto Rocasolano*, *Mario Benedetti*, *Félix Pita Rodríguez*, *José Rodríguez Feo*, *Ernesto Che Guevara*) s-au făcut sub supravegherea sa și au fost revizuite de el. Meritul acestei „antologii” nu este că însumîndu-i pe *Eusebiu Camilar*, *Nicolae Velea*, *Ion Lăncrăjan*, *Alecu Ivan Ghilia* sau pe *Dan Deșliu*, *Doina Sălăjan*, *Al. Andrișoiu* etc., îi omite în schimb pe *Liviu Rebreanu*, *Mihail Sadoveanu*, *Camil Petrescu*, *Hortensia Papadat-Bengescu*, *Gib Mihăescu*, *Ion Vinea*, *Adrian Maniu*, *V. Voiculescu*, *Ion Pillat*, *Dan* și *Emil Botta*, *Virgil Teodorescu*, *Ion Caraion*, *Ioanichie Olteanu* etc. Ci realul ei merit constă în aceea că măcar numele unor personalități ca *Arghezi*, *Bacovia*, *Ion Barbu*, *Lucian Blaga*, *G. Călinescu*, *Al. Philippide* sau *Geo Bogza* n-au fost așezate pe balanța subiectivității.

★

Romanul „ASKLEPIOS” de *Horia Stancu* a apărut recent în editura „Neues Leben” din Berlin. Traducerea în limba germană este semnată de *Ingeborg Seidel*, iar ilustrațiile aparțin lui *Eberhard Binder* — *Stassfurt*. Cartea a fost tipărită în colecția „Romane istorice”.

LITERATURA DE

În ultima vreme, la Paris, au apărut și apar cvasilunar niște cărți, groase cît un roman de dragoste, dar cuprinzînd nu suferințele autorului, ci texte scrise de anonimi pe zidurile orașului sau pe trotuare. Inscriptii, sloganuri, propoziții cu umor, fraze fără calambururi, unele-n proză, altele-n versuri, acestea din urmă cînd rimate, cînd albe. Interesîndu-mă, am aflat că lucrurile se petrec cam așa: un romancier tînr s-aruncă într-o mașină, spune șoferului „du-mă la Sorbona”, acolo oprește, scoate un carnețel, notează însemnările de pe zidurile universității, sare din nou în taxi, strigă: „la College de France”, coboară, repetă operațiunea, apoi dă o raită prin *Saint-Germain des Prés*, se abate prin culoarele metroului și consumînd grăbit un sandvici aleargă spre editură. Dacă te întîlnești cu el pe stradă, se scuză: „Iartă-mă, am fugit, trebuie să dau peretele ăsta la tipar!” Pe urmă, după trei sau patru săptămîni, apare, cu numele lui pe copertă, o carte

intitlată: „Parisul are cuvîntul”.

Fenomenul marchează fără îndoială o revoluție pe planul esteticului. Înainte vreme scriitorii trebuiau să scrie. Astăzi ei trebuie să citească. Bineînțeles, această meditație fundamentală pe care o cunoaște actul creației literare, izvorăște din marea ofensivă a obiectelor, a căror personalitate e atît de marcantă în zilele noastre încît au ajuns să micșoreze simțitor — vezi automobilul, satelitul artificial sau ordinatorul — rolul individului. Să ne gîndim de pildă la pereți. Pe timpul meu zidurile aveau doar urechi. Acum ele comunică cititorului — ah!, ce plăcut e să răsfoiești piatra! — idei incomparabil mai interesante decît 90 la sută din frazele incompreensibile ale deceniului: zidurile nu sînt nicio dată plictisitoare. Dovadă (și răsplată în același timp) aglomerația stîrnită seară de seară în fața lor, exprimînd un succes de public pe care mulți autori îl invidiază din adîncul ini-

LITERATURĂ ROMÂNĂ ÎN U.R.S.S.

— Interviu cu trei traducători —

Convorbirea noastră a avut loc în jurul unei mese rotunde la „Casa centrală a scriitorilor”, unde se desfășurau lucrările celei de a II-a Consfătuiri internaționale a traducătorilor din literatura rusă și sovietică. Am întâlnit cu acest prilej o serie din colegii noștri de breaslă, scriitori sovietici care traduc din literatura română și, cum era și firesc, s-a infiripat destul de repede un amical schimb de impresii și opinii.

Doi dintre interlocutorii mei sînt bine cunoscuți cititorilor români: Tatiana Ivanova, care traduce îndeosebi din literatura română contemporană, și Iuri Kojevnikov, scriitor imbinînd studiul literaturii noastre clasice — e autorul a două monografii, despre Sadoveanu și Eminescu — cu tălmăcirii din creațiile scriitorilor studiați, ca și ale multor alora. Li s-a alăturat și Zlata Potapova, al cărei interes pentru literatura română este de dată mai recentă și s-a concretizat mai ales în domeniul literaturii noastre dintre cele două războaie mondiale. Potapova a tradus acum cîteva ani întunecare de Cezar Petrescu și acum lucrează la tălmăcirea unui alt roman al aceluiași scriitor, Calea Victoriei. Zlata Potapova este cercetătoare la Institutul de literatură mondială „Gorki” din Moscova, specialistă în domeniul literaturii franceze și italiene. Ca o continuare firească a preocupărilor sale de romanistă, s-a născut interesul pentru studiul limbii noastre, a cărei cunoaștere i-a deschis porțile spre cunoașterea literaturii române.

— Ce limbă bogată aveți! mai ales cît de bogată în expresii idiomatice! Sub acest pect, ea depășește alte limbi manice — spune Zlata Potapova, subliniind expresivitatea și forța emoțională a limbii române.

— Eu, intervine în discuție Iuri Kojevnikov, nu am înclinații lingvistice. De aceea, de la început să prognoz cu adevărat în studiul limbii române numai după ce am cunoscut cîteva din poezia lui Eminescu. Expresivitatea și bogăția de sentimente a acesteia m-au făcut să-mi implic cunoscînțele de vocabular și gramatică a limbii române. Desigur, orice contact cu o operă genială îți trezește dorința să împărtășești și alora bucuria pe care ți-o dă contemplarea frumosului. — am apucat să traduc din Eminescu și așa am și devenit

traducător. De mai bine de 20 de ani studiez opera marelui poet. Am tălmăcit din poezia lui și, ca istoric literar, i-am cercetat creația. Vreau ca poetul român, căruia îi sînt recunoscător pentru comorile de frumusețe cu care mi-a înnobilit sufletul, să devină drag și cititorului rus.

— Pe mine, cercetările de folclor întreprinse pe cînd eram înscris la doctorat m-au făcut să cunosc literatura română — spune Tatiana Ivanova. Dacă-mi îngăduiți, aș afirma că este o cale într-un fel caracteristică pentru cunoașterea literaturii dumneavoastră, care după cum se știe are o puternică temelie folclorică. Primul meu pas a fost cunoașterea operei lui Vasile Alecsandri, întîiul culegător de folclor în România și totodată poet cu puternice rădăcini în creația populară. Intenționez chiar să-mi consacru teza de doctorat analizei operelor sale. Oricum, mi-au rămas pînă astăzi deosebit de apropiate acele creații ale literaturii române în care filonul folcloric este deosebit de puternic.

— Ne-ați putea împărtăși ceva din experiența dumneavoastră de traducători?

— Cu un veac și jumătate în urmă, Pușkin îi denumea pe traducători „caii de poștă ai culturii” — intervine Iuri Kojevnikov. Sigur că de atunci multe lucruri s-au schimbat. Adevărații cai de poștă au fost înlocuiți cu avioane, automobile, trenuri. Dar „caii de poștă ai culturii”, traducătorii, au rămas. De aceea, cred, cuvintele lui Pușkin își păstrează toată actualitatea.

Despre mine aș putea spune că traduc și mult și puțin. Dacă ar fi să citez numele scriitorilor pe care i-am tradus, s-ar părea că am lucrat mult: Eminescu, Sadoveanu, Caragiale, Călinescu, Eugen Barbu. Recent, a apărut, în tălmăcirea mea, Francisca de Nicolae Breban. Traduc și poezie: versuri de Eugen Jebeleanu, Miron Radu Paraschivescu, Nichita Stănescu, Ver-

onica Porumbacu și alții. Și totuși, e puțin, pentru că aș vrea să mai traduc din Coșbuc și Bacovia, din Rebreanu și Camil Petrescu și din mulți, mulți alții, scriitori clasici și contemporani. Căci, de fapt, cititorul sovietic a luat cu adevărat cunoștință de literatura română abia de 20 de ani încoace. De aceea, „multul” acesta de pînă acum este de fapt „puțin”, cînd reflectez la cîte mai sînt de făcut în domeniul traducerilor din literatura română. Anii trec. Tezaurul clasic se descoperă în alte ipostaze. În literatura contemporană apar nume proaspete, opere noi. De aceea, oricît ar face un traducător, tot e puțin.

— Afinitatea pentru folclor de care vorbeam — spune Tatiana Ivanova — a determinat preferințele mele în alegerea operelor pe care le traduc. Mă refer în primul rînd la nuvelele lui Ștefan Bănuțescu, și îndeosebi la *Dropia*. Cred că același motiv m-a făcut să aleg recent spre tălmăcire proza lui Vasile Voiculescu. Într-o *Antologie a nuvelei românești* va apare în curînd *Alkion, diavolul alb*, alături de alte cîteva schițe și nuvele de Fănuș Neagu, Ștefan Bănuțescu, Sorin Titel, tălmăcite tot de mine. Mărturisesc că n-a fost deloc ușor să-l traduc pe Vasile Voiculescu. Dar totmai de aceea am simțit o deosebită satisfacție în momentul cînd am reușit să aflu expresia cea mai potrivită pentru stilul său atît de original, pentru limba sa. Într-o primă versiune, am citit această tălmăcire citorva dintre prietenii mei, scriitori sovietici care cunosc și ei limba română. Foarte interesantă a fost observația unuia dintr-înșii că am cam „literaturizat” stilul, că i-am dat o turnură prea livrescă. Meditînd la această observație, mi-am dat seama că încercasem să redau caracterul tradițional al prozei lui Voiculescu recurgînd la unele expresii învechite, ceea ce a imprimat traducerii o amprentă puțin arhaică și incontestabil livrescă. Am reluat tălmăcirea. Rămîne ca lectorii să judece dacă truda mea a fost sau nu încununată de succes. Oricum, cei care au citit pînă acum în manuscris *Diavolul alb* au devenit admiratori înflăcărați ai scriitorului român și mă bucur că editura noastră „Progresul” prevede pentru un viitor apropiat editarea unei culegeri de nuvele de Voiculescu.

— Ce planuri de viitor aveți?

— Eu lucrez cu multă plăcere la traducerea romanului *Serenadă la trompetă* de Sânziana Pop — spune Tatiana Ivanova. E o carte care mă atrage prin fantezia debordantă, compoziția originală și prospețimea ei.

— Curînd voi publica un studiu consacrat poeziei lui Mihai Beniuc; dacă vreți o mai exactă formulare — despre modernitatea poeziei lui Beniuc, încheie convorbirea Iuri Kojevnikov.

Tatiana NICOLESCU

Miodrag Pavlović

(R.S.F. IUGOSLAVIA)

O voce sub piatră

O dată m-am născut haiduc cumplit
ca să-mi petrec viața stînd la pîndă
să număr prada în grămezi
și capetele celor morți din ramuri.

Altă dată m-am născut sărac
și am ajuns o slugă mult vicleană:
într-o duminică-n biserică
l-am sugrumat pe rege
și l-am zvîrlit din vîrfurile unei stînci.

În altă viață fiară m-am născut
și furia din mine se vărsa
ca smirna din subțioara unui sfînt,
am sfîșiat masculi și turme multe,
și-am spintecat burți de copaci
ce-au plîns în fiecare zi un an întreg.

La capătul fiecărei povești
regate mi-au fost date-n dar
și fiica regelui
(și undeva încă domnesc).

Numai cînd m-am născut cu riurile,
senin, de păsări sărutat,
nu s-a ales nimic din gîndurile mele:
pietrificat am rămas în gîtlejul pămîntului
și niciodată nu m-am mai născut.

Sol din nord

Ce să le spun, cum să-i implor,
mă tot întreb între-un ospăț și altul,
eu, sol al primei plezne de potop.

Acolo, jos, satele noastre ard,
copiii noștri sînt luați ca sclavi,
aici iluștri demoni stau lîngă altare
iar în grădini dragonii se întorc
să mîngie genunchii fiecărei doamne,
ci chiar de iau în mină cupa nici o vorbă
nu se stîrnește-n mine,
doar asfințiturile se perindă-n capul meu
și zorii înghețați îmi nasc în ceafă.

De foame, pescărușii umblă după stîrvuri,
femeile se feresc de mirosul meu,
iar eu privesc la noi lumini, lumini de gheață,
arzînd — ghirlande-n grote, jos, pe țărîmuri.
Nu, pentru noi scăpare nu există,
tăcerea să-mi învăluie, deci, rostul;
e mult mai multă apă moartă și îngheț
decît gîndeam cînd am întemeiat Împărăția,
și-orașele ce stau acum în albia cerească,
tinere încă, luminate de nădejdi,
ah! văd cum vor cădea-n ocean
ca un ciopor de cai
uciși în cursul unei bătălii abia sfîrșite.

Țînguire în singurătate

El, sol al Constantinopolului,
cu bula-i sigilată,
și cu desaga plină de cădelniți noi,
se-ndreaptă neșovăitor spre Curte.

Ca de-obicei, la aur trage mina lui,
iar eu îi văd melodicele visuri
ce-n zbor nu pot să treacă de balcon.

Ei totuși, știu că am bătut poteca
cea strîmbă, pînă la virtute,
și c-am atins ososul umăr al mulțimii,
că ridicîndu-mi mîinile-am cules
din nourii spinii
și că-n mocirlă în genunchi am stat
sub febra constelațiilor înghețate.
La mine-ar fi venit țărîmul în urgie
iar preoții m-așteaptă sus în munți
ca, într-un an o dată, să le-aduc o mîngiere
mai verde decît paștea.

Și fără nici o vorbă-a mea de osîndire
el trebuia să fie cel urît
iar eu cel binecuvîntat,
și totuși el înalță temple
pe locul unde le arată el,
și sufletele i le dau în grijă
lui, celui ales.

Iar eu mă văd silit să stau în fața
bisericii. Să-i liniștesc pe cerșetori.

Zadarnic mi s-a revelat cuvîntul,
deșarte-mi fură veghea și știința
o dată ce pe mine nici o bulă
împărătească nu m-a prenumit
să împlinesc călătoria asta.

În românește de Ștefan Aug. DOINAȘ

PERETE

și cu atît mai mult dacă
ea nu-i de piatră. Cui să
plîngi însă? Cine să mai im-
edice asaltul brutal al cărăm-
ilor scrise? E ca și cum ai
rbi la pereți.
Nu mi-aș fi amintit poate de
ptele mai înainte înfățișate,
că n-aș fi încercat astăzi să
riu ceva. Și dacă nu s-ar fi
merit să trăiesc una din zi-
e acelea cînd neavînd nimic
spus n-am, evident, nici ni-
ca de scris. Atunci m-am gîn-
t la neuitatele ore cînd, în
ra trecută, aflîndu-mă la Paris,
culam printre idei ca printre
omobile. Acolo, unde locuam,
Saint-Germain des Près, era
trotuar ca o nuvelă. Aprin-
am o țigară, cumpăram Fran-
-Soir-ul cu ultimele știri și,
rînd la plimbare, călcăm pes-
metafore. Ba odată, îmie-
cîndu-mă, m-am lovit cu ca-
ul de-o baladă. Era de ajuns
copiez pavaul ca să scriu un
ticol de substanță...

AI. MIRODAN

SECVENȚE

FILMUL LA TELEVIZIUNE

„Karin, fiica lui Maus”, o poveste medievală în viziunea lui Strindberg și ecranizarea lui Alf Sjöberg, oricât de greoaie și de „rece” ar fi, pierzându-și monumentalitatea pe micul ecran (ca, altă dată, „Faraonul”), rămâne doveditoare pentru finuta cinematografului suedeze. Cît de reconfortant este să te poți ghida cu încredere după „marca fabricii”, să știi că, anunțat, un film suedez, sau ceh, sau englez (cu excepția comediilor!) nu-ți va face, în nici un caz, la vizionare, surpriza unui dezastru, a unei stupidități, a unei calamități (arțificiale)! Pot fi inegale aceste filme, dar de la un nivel în sus, de la acel barem calitativ care e însuși prestigiul unei cinematografii naționale.

Deci „Karin, fiica lui Maus” e un film mai degrabă static, dar, oricum, pictural; e rece, dar, oricum, tăios; e lipsit de grație, dar, oricum, pregnant în fiecare secvență; e un film care se poate uita, dar care nu e mediocru, un film în care duhul lui Shakespeare (dar al lui Shakespeare!) suportă reducții de anvergură și intensitate, trădiind, totuși, culoarea sumbră a unor drame enunțate, chiar dacă nu epuizate în adîncime.

„Binomul cinematografic” polonez cuprinde două schițe biografice, una desfășurată retrospectiv, cealaltă indicînd o perspectivă, în buna tradiție a filmelor realist-psihologice poloneze, de acum cîțiva ani. Dincolo de orice extravagante stilistice, ele trăiesc prin exactitatea și subtilitatea analizei, prin claritatea și autenticitatea semnificativă a conflictelor și caracterelor. „Rochia neagră” este trul tragic pe care îl folosește o mamă pentru a-și sili nora să-i dezvăluie adevărul: moartea fiului ei. Un monolog alternat cu un dialog, pe traiectoria epicii sentimentelor, condus excelent și jucat excelent (mama este memorabila bătrînă din „Magazinul de pe strada Mare”). „Examenul” se petrece în timp de pace, este desfășurat de orice aură tragică — probele de foc ale eticii petrecîndu-se pe coordonate mai puțin spectaculoase, dar nu mai puțin simptomatice. Un fin, neostentativ sarcasm la adresa superficialității, o subsumată alarmă la adresa unei vîrste care-și ignoră responsabilitățile.

Mai palpitant decît toate acestea — dar mult mai facil, mai incoerent și, într-un fel, mai trivial — filmul marelui, grăsului, echilibrat pe muchia dintre geniu și ratare, Orson Welles, „Stigmatul răului”.

Și, în sfîrșit, Maigret! Deploabile (cel puțin pînă acum). Ar merita premiul pentru primul tip de film polițist care provoacă somn. Pe banderola acestor filme, trebuie, deci, scris: „A se urmări noaptea!” Nu există nici un pericol de insomnie, nervozitate, palpitatie. În loc să stai cu sufletul la gură, stai cu palma la gură, pentru a-ți înăbuși treverențiosul, binefăcătorul căscat.

Nina CASSIAN

UN FILM DE LOUIS MALLE

CALCUTTA de Louis Malle este un film inspirat de fapte istorice și economice, petrecute în mijlocul civilizației coloniale engleze. Asistăm la toată gama de mizerii rezultate din condițiile inumane de cazare și șomaj, la zbaterile primejdioase ale fanatismului religios. Filmul este profund contestat. Imaginea rămîne constant frumoasă, frumusețe pusă în serviciul lucidității, a precizunii și a singelui rece. Filmul a fost turnat în iarna 1968. Comentariul, scris și citit de Louis Malle, nu intervine decît în momentele de necesitate absolută.

FRAȚII KARMAZOV

Este ultimul film din seria ecranizărilor după Dostoevski (Nopti albe, Idiotul etc.) cărui regizorului Ivan Piriiev i-a închinat cele din urmă clipe ale vieții sale. După moartea sa, echipa n-a vrut să facă apel la alt realizator. Actorii Mihail Ulianov și Kiril Lavrov au sfîrșit această întreprindere.

cinema

AL VI-LEA FESTIVAL INTERNATİONAL AL FILMULUI DE LA MOSCOVA

— Corespondență telefonică —

„Pentru artă cinematografică umanistă, pentru pace și prietenie între popoare” — iată deviza sub care se desfășoară, după cum se știe, în aceste zile la Moscova, cel de al VI-lea Festival internațional al filmului. Despre un mare pictor francez, cineva a spus odată că pictura este modul lui de a respira. Ei bine, pentru toți cei veniți să participe la evenimentul cultural de răsunet mondial de la Moscova, ca și pentru deosebit de amabilele gazde sovietice, cinematograful pare a fi, în aceste zile, un mod de a respira. De dimineață pînă seara și adesea de seara pînă dimineața, nu se vorbește decît despre filme; despre filmele prezentate, despre filmele care tocmai se prezintă, despre cele care vor fi prezentate. Se fac încă de pe acum pronosticuri privitoare la filmele premiate. Printre evenimentele festivalului trebuie menționat, în primul rînd, ciclul de filme închinat fondatorului statului sovietic și vastei sale activități, Vladimir Ilici Lenin. Vizionarea filmelor, grupate sub titlul generic „Retrospectiva Lenin”, a prilejuit prezentarea de către gazdele sovietice a unuia dintre decanii filmului sovietic, Mihail Romm — autorul filmelor „Lenin în Octombrie”, „Lenin în 1918” și, împreună cu Grigori Alexandrov, realizator al filmului „Octombrie”. Conferința de presă care a urmat s-a bucurat de o largă participare a cineaștilor și gazetărilor prezenți la prestigioasă întîlnire internațională. Tot săptămîna trecută a avut loc, după cum s-a anunțat, prezentarea filmului românesc „Răutăciosul adolescent”, — autori N. Breban și Gh. Vitanidis — care s-a bucurat de o bună primire din partea publicului. Foarte bine primit a fost și filmul prezentat simbatic seara în marea sală a congreselor. E vorba de „Oliver”, filmul regizorului englez Carol Reed, realizat după un scenariu semnat de Verner Harris și inspirat din binecunoscutul roman al lui Dickens „Oliver Twist”. Prezenți la festival, atît regizorul Carol Reed, cît și interpretul principal, Ronn Goody, au fost întîmpinați la sfîrșitul proiecției de o salvă de aplauze. Și pe bună dreptate. Această foarte liberă adaptare a operei lui Dickens e de fapt un excelent music-hall, un film cîntat, în genul „Umbrelor din Cherbourg”, gen care cîștigă, după cît se pare, zone din ce în ce mai largi de public. Desigur, e foarte greu să obții ca publicul să accepte regula jocului, adică să admită că întîmplări care îndeobște storc lacrimi, să fie povestite în cîntec și dans. Dar dacă această condiție e îndeplinită, dacă publicul intră repede în joc, așa cum s-a întîmplat cu filmul de simbatic seară, atunci jocul se desfășoară în ritm trepidant și nimeni nu simte că filmul a durat aproape trei ore. Paralel cu întrecerea filmelor de lung metraj, are loc în aceste zile la Moscova concursul scurt-metrajelor, ca și un concurs al celor mai bune utilizări ale procedeele tehnice. De un mare interes se bucură și Festivalul internațional al filmului pentru copii, găzduit tot de capitala sovietică la Palatul pionierilor, festival la care participă și țara noastră. Întrecerea e patronată de „nașa” festivalului, artista sovietică Margareta Korabelnikova, interpretă a numeroase filme sovietice pentru copii. Demn de menționat este faptul că juriul, prezidat de Serghei Mihalkov, e compus de fapt din două

juri: juriul oamenilor mari și juriul copiilor. Copiii din țară au aceleași drepturi ca și oamenii mari, plus unul: acela a acorda premii-surpriză. Prima săptămîna a festivalului s-a încheiat și pentru cineaști ca pentru toată lumea. S-a încheiat duminică, zi de odihnă sau de excursii. Automobilele, autobuzele, taxiurile au străbătut de dimineață pînă seara Moscova și împrejurimile ei încîntătoare. Lumea colorată a festivalului pornise în căutarea comorilor de la Tretiakov, în căutarea pașilor lui Dostoevski, în mereu emoționante întîlniri cu tutul și prezentul țării gazdă.

Seara, masa delegației române, condusă de Mihnea Gheorghiu, se învecina cu masa polonezilor, patronați de Jiri Kawlerowicz. Alături erau cineaștii maghiari, conduși de regizorul Kovács András și avînd ca oaspete de onoare pe Darvas Iván. Nu departe, lângă o coloană de marmură albă, masa italienilor Vorbeau tare, ca de obicei. Părea, văzută de la masa noastră, o scenă dintr-un film cu o distribuție de zile mari: Marce Mastroiani și Alberto Sordi, vegheați de surusul scriitorului prîntesei Ira Furstenberg. Sophia Loren e și ea aici. Toată lumea o pîndește, o așteaptă. Dar ea, ca și Vittorio de Sica, nu se arată. Poate că și misterul e un accesoriu al mitului.

Pe Alberto Sordi l-am întîlnit cu cîteva clipe în urmă. E amabil, surizător. Face cîteva nazuri fotogenice, dar pînă la urmă acceptă să răspundă la întrebări. — Cum vă conside-rați? îl întreabă cineva. — Un om normal, vine primul răspuns al lui Sordi. Și apoi, așezat la o masă așternută ca pentru prînz între două fumuri de țigară, spune că a debutat dublîndu-l pe Bran în filmele cu Stan și Bran, a făcut canto — e bas. E apare în filmele muzicale pentru că, în Italia, nu place genul acesta de filme. Filmele lui preferate, din cele 120 cîte a făcut pînă acum, sînt: „Șeicul alb” și „I Vitelloni” al lui Fellini. Nu face teatru pentru că nu are timp. îl întreb, la sfîrșitul interviului, care e, după părerea domniei-sale, cel mai însemnat lucru din viața lui. Sordi, zîmbind amuzat, dă un răspuns „all'italiana”: „La conquista di una donna” — „Cucerirea unei inimi de femeie”. Și, pentru că stiloul meu evită să noteze răspunsul, Sordi adaugă: Pentru mine, ca actor de comedie cel mai dificil, cel mai important e să fii luat în serios.

Silvia KERIM

LIONELLA PIRIEVA, protagonista filmului „Frații Karamazov

Siguranța maestrului

prăpastie, bătaia din garaj, constituie ingrediente necesare oricărui film polițist, și nu urmărim decît să vedem dacă s-bine făcute și aici.

Și atunci, interesul filmului vine din altceva. În primul rînd, de la Jean Gabin, care a părăsit prestigiul lui Mai-

gret, pentru a fi proprietarul unor bărule simpatice, om de afaceri prosper dar pasionat al aventurii și al riscului moștenire a unui trecut dubios.

Dacă Gabin a schimbat „poarta” cașă și acum joacă cu albe („polițist” în Maigret, acum e hoț), trăsăturile personajului au rămas nealterate: bonom, ret, acționînd în numele unui ideal, disprețuind cupiditatea, încăpătînat, fișoțel lui — aici scriitoare! — echi-brat, drept, făcînd șotii cu aerul cel n-grav din lume... enumerarea poate continua, fără a omite însă umorul, umorul acela suculent, ascuns permanent și o aparență morocăneală.

Personajul Gabin este cel pe care știm cu toții, pentru că Delannoy renunță la psihologie sau psihopatie ca motor narativ și decide să transpună caracter și situații la nivelul unei strate-obiective și convenționale.

Cu ajutorul unui prieten cu care lucrează pe vremuri, actualul om de afaceri Gabin pune la cale spargerea unei bănci, alcătuieste un plan minuios irefutabil, pe care-l pune în aplicare cu siguranța maestrului. Savoarea și spritul de gratuitatea pregnantă a gestului Riscul e înfruntat de dragul aventurii, nu al profitului. Planurile îi sînt în dejucate de banda adversă (între care personaj pitoresc, mama șefului, o b-trinică înversunată, cu pistol) care-l șatează, răpîndu-i soția. Gabin își va rislibertatea pentru a o salva.

Lucrurile se complică, prin cointer-sarea nedorită în acțiune a unei femei și prin foarte multe și încurcate situații care țin de o logică strînsă (omîțînd er-rile care trebuie luate drept convenții prezența gunoierilor la ora cea mai importantă din zi, în incinta băncii).

Siguranța lui Gabin în plănuirea executarea loviturii se transferă rezorului (autorul celui neuitat „Etern retour” și al multor filme din seria „Maigret”) în rigoarea și probitatea unui film rotund, perfect integrat genului.

Roxana PANA

DUPĂ CONGRESUL MONDIAL DE TEATRU

VIUA DE MÎINE A SCENEI

foarte greu, într-o largă reuniune internațională, să menții mereu ridicată tensiunea intelectuală a discuțiilor, și cu mult mai greu să aghi prin aceste discuții la clarificări te, unanim acceptate, sau chiar la ații. Pentru cine așteaptă să plece de i cu remedii garantate pentru nece- rile de acasă, dezamăgirea e mare. ed însă că acesta e un mod cam su- ficial de a aprecia un forum inter- onal, cum a fost al XIII-lea Congres- ndial de teatru (iunie); și chiar dacă ninarul de la Budapesta, cu tema i- atul, prietenul omului nu a ajuns a la urmă să dea un răspuns cret la întrebarea pusă, el a ut totuși darul să dezvăluie, pentru bservator atent, situația teatrului a lumea de azi. Și aceasta nu atât din ecierile declarate sau teoretizate de- bitori, ci din ceea ce transpărea — date obiective ale realităților teatrale mtemporane — dincolo de parti-pris- le intervențiilor. Nu e vorba deci de generalizare teoretică, fondată pe un ume punct de vedere filozofic sau iologic, ci de o suprapunere de impre- care sfîrșesc prin a contura o anu- tă configurație problematicii teatrale uale.

Situație critică

Discuțiile converg spre constatarea si- ației critice a teatrului de azi. Această rmație e însă bivalentă. Pe de o parte, ea consemnează gene- izarea crizei teatrului de tip comercial a literaturii care îl alimentează; fie e vorba de Broadway, de West End- londonez, sau de „bulevardul” pari- n, acest teatru agonizează în condiții omice tot mai dificile. Trăind sub focanta presiune a nevoii de succes, find pentru aceasta toate concesiile și mpromisiunile în dorința de a mulțu- pe toți — el ajunge să fie atât de ulcorat, de uniform și de amorf, încît mai satisface pe nimeni. El sucombă ar prin mijloacele prin care a crezut se salvează. Pe de altă parte, situație „critică” în-

seamnă — și această opinie e tot mai generalizată — că teatrul de azi se află în preajma unor importante mutații, susceptibile să-l ducă la o nouă renaș- tere, la o radicală reinnoire. Eflorescen- ța unor forme noi — care se înscriu în contestație, ruinînd și mai mult teatrul de „establishment” — apare multora ca un fenomen pozitiv și de dorit, ca ger- menul apropiatei reinvieri a teatrului de mîine.

„Contestație”

„Ca să încolțească, grăunțele trebuie să putrezească: trebuie ca o parte din el să piară, pentru ca perpetuarea esen- ței sale să poată avea loc.”

Teatrul contemporan a fost pînă a- cum prizonier secolului trecut: deter- minările impuse de structura arhitectu- rală a locului teatral (scena italiană care menținea un raport invariabil între ac- tori și public), de structurile dramatur- gice (piesa „bine construită”, trifazică, „închisă”, de tip aristotelic) au ajuns să înghețe formele spectaculare în niște tipare destul de rigide, care se îndepăr- tau treptat de viața în continuă schim- bare a omului de azi. Aceste forme — arhitectonice, dramaturgice, specacu- lare — urmăresc în fond să însufle omu- lui ideea de permanență, de securitate a temeliiilor unui „establishment” pe care el îl simte cum se zdruncină. Dar spectatorul contemporan se demistifică tot mai mult de superstițiile „culturale” sub care aceste forme pot să se perpetu- eze. Și pentru că teatrul, în formele lui tradiționale, îi răspunde tot mai puțin nevoilor sale actuale, și el îl frecven- tează tot mai puțin. Chiar și acțiunile subvenționate, de „culturalizare”, fun- date pe aceste forme de artă, sint niște acte ratate: cetățenii se arată prea pu- țin dispuși să accepte acest dar; ei nu doresc o „culturalizare” abstractă, o „culturalizare” în sine, care nu ține sea- ma de datele reale ale vieții lor. Con- testarea formelor teatrului tradițional crește, deci, organic din contestări soci- ale mai profunde, sociale și politice. Da- că vrea să meargă înainte, dacă vrea

să-și perpetueze esența, teatrul trebuie să-și reexamineze critic toate datele sale de bază, pentru a le pune în con- cordanță cu viața în mers a omului de azi.

„Avangardă”

Aceasta este în fond funcția majoră a avangardei teatrale. Pentru că ceea ce e comun experiențelor actualei avan- gărzi, este tocmai faptul că ele nu sint numai niște experiențe estetice. Omul de teatru care se situează azi în avan- gardă, nu se mai satisface cu soluții li- mitate la sfera esteticului. El dorește prin teatru deschideri în sfera socialu- lui, a politicului. Și nu numai investiga- rea acestor sfere, ci și posibilitatea de acționare asupra lor. Teatrul devine o activitate, mijloacele de expresie artis- tică devin mijloace de înriurire. Experi- mentarea noilor modalități estetice în- seamnă pentru avangarda de azi căuta- rea unor căi mai eficace de comunicare cu oamenii, mai directe, mai imediate, cu mai multe șanse de acționare asu- pra lor. Avangarda urmărește să „provocă” spectatorul, adică să stimuleze în el gânduri și acțiuni anti-establishment, pentru un nou tip de relații între oa- meni. Trebuie mult subliniată această tendință a actualei avangărzi de activi- zare a teatrului — opusă vechiului ilu- strativism „realist”, al teatrului „micu- lui adevăr” de tip stanislavskian care, prin cel de al patrulea perete interpus convențional între actor și spectator, îl consfințea pe acesta din urmă în func- ția exclusivă de contemplator pasiv. De aceea poate omul de teatru contemporan a simțit că Artaud, cu teatrul lui de șoc, îi poate oferi arme mai adecvate pentru „provocarea” spectatorului, pentru ac- ționarea asupra realității, decît vechiul realism.

Și această activizare — reflex al re- centelor activizări ale grupurilor și indi- vizilor în cadrul societăților de consu- mație — a făcut să apară deodată „ve- che” și dramaturgia contemplării pasive a mizeriei umane — de tip Beckett, de pildă. Avangarda, azi, nu mai înseamnă deci izolare și însingurare, ci dimpotri- vă, o tentativă de comuniune cu viața, încă nemaiîntîlnită; nu înseamnă nu- mai zdruncinarea încrederii în valorile establishment-ului, ci și acționare pen- tru schimbarea lui.

Crin TEODORESCU

CIBINIUM '69

După debutul său, consemnat orabil anul trecut și carac- izat prin program foarte izaicat, festivalul cultural si- n se ridică, în această ediție, o altă condiție. Fără a se ecializa îngust, el a avut o minantă, care a fost aceea a trului. Chiar cînd progr- ul ne-a oferit manifestări de a natură (în general vizînd găția zonei folclorice a ace- județ), dominantă s-a simțit aici, în sensul relevării unor lori menite a se realiza în me tulburătoare de specta- ul, sugestii în fond pentru tea- ul modern. Aș remarca, în est sens, densitatea emotivă a italului de cîntece bătrînești ezentat în dumbrava comunei ra Riului, sau impresionanta ificare a unor balade și le- nde populare săsești. Momen- e cu atât mai semnificativ, cit aceste lucrări n-au mai t interpretate din anul 1900. Cîsnădioara, petrecîndu-se ci un act de restituire cultu- lă cu totul remarcabil.

Ca săptămîină de teatru, Ci- binium '69 a demonstrat, în ndițiile unei veri capricioase, eva modalități de spectacol aer liber — în decor istoric u natural. Asumîndu-și direc- u teatrului din Sibiu, artistul erit Dan Nasta a înțeles să vestească aici, în fapt artis- , deopotrivă pasiune, talent și riozitate.

Deși ridicată la verticala sce- i într-un interval foarte urt — ceea ce se răsfrînge upra finisării lor — premie- le prilejuite de Cibinium '69 nfigurează o tendință este- i și nu numai estetică — rea- cînd acest colectiv în actuali- tea efervescentă creatoare n teatrul nostru.

În premieră pe țară Alizuna, esa Tinei Ionescu Demetrian, profitat de decorul natural „parcului „Sub Arini”. Sceno- afii, Mircea Marosin (deco- ri) și Constantin Rusu (cos- me) n-au făcut decît să-i im- ime dimensiunea feerică, de- nitînd o splendidă dumbravă, dru ideal pentru desfășura- a unei acțiuni în care perso- je iscate la hotarul dintre odelul folcloric (uneori ane- iat prin stilizare) și cel naiv- ban se exprimă într-un grai it poetic. Dan Nasta, ca re- zor, s-a ferit de orice striden- , căutînd să apropie specta- lul său de sensibilitatea co-

piilor. Dificultățile de acustică l-au condus la soluția imprî- mării sunetului, fericită într-un sens — al conservării unei in- terpretări clare, — dar care poate, în lipsa coordonării jocu- lui cu sunetul, să dea efecte contrare intențiilor sale. Acto- rii joacă insuflețiți, într-un elan ușor teatralizant, dar să nu uităm că ei fac școală, după cum și spectatorii au nevoia unei acomodări. Găsesc că locul tea- tral e favorabil și pentru alte experiențe. Același lucru și despre curtea interioară a Mu- zeului Bruckenthal, aleasă drept cadru al premierei cu Egmont de Goethe. Alt stil al decorului (Erwin Kuttler), alt stil al jocului și o altă rezon- nanță la spectatori. Tragedia nu rezistă integral în confrun- țarea cu timpul, ambiționînd însă realizatorii spectacolului în încercarea de reabilitare a patetismului. Invitat la Sibiu, actorul Peter Paulhoffer are prilejul să întîlnească un rol pe măsura aptitudinilor sale (mă întreb dacă de la Intrigă și iubire din anii studenției sale a mai fost distribuit vre- dată atât de bine). Regretul meu este acela că nu depășeș- te, decît în cîteva momente, calitatea comună, față de nive- lul său, a elaborării actoricești. El are realmente o prezență deosebită, afectată totuși de unele neglijențe ale jocului. Din distribuție se remarcă Kurt Konradt (ducele de Alba), con- centrat în expresie. În rest, di- ficultăți de adaptare la noul loc scenic și insuficiențe, ținînd de calitatea profesională a echipei, devin cu atât mai evidente cu cît distanța de la spectator la interpreți scade considerabil. Scăderea aceasta s-a arătat a fi profitabilă, în cazul specta- colului de păpuși cu adaptarea după Wilhelm Busch a Cui- oasei Elene. Trebuia să te afli în incinta fermecătoare a pieței aurarilor, să ascuți reacția spectatorilor, neobișnuit de mulți, atît în băncile teatrului, cît și la ferestrele caselor — pentru a realiza sentimentul de spectacol popular, cu o adresă directă și reacție caldă pe care

textul l-a prilejuit. Dincolo de orice rezerve (și nu puține ar fi de formulat) această calitate este cu totul memorabilă.

Cît privește discuțiile de tea- tru, dintre care una condusă de scriitorul Radu Popescu, regre- tăm că organizarea, altminteri excelentă, nu a fost capabilă să fixeze dezbatelor un cadru fe- cund. Cuvîntul spectatorilor, dorit de noi toți, nu s-a lăsat auzit, iar cuvîntul celorlalți (au vorbit aici, între alții, dramaturgul Paul Everac, re- gizorii Marietta Sadova și Crin Teodorescu), manifestînd serio-

zitate și răspundere, a răsua- nat totuși în gol, în absența aceloră căroră li s-au adresat sugesții sau critici. Regretabil, de asemeni, cursul luat de dis- cuții asupra unei producții mai vechi a teatrului, Rosmerholm, în regia lui Aurel Manea, con- damnată de către unii care n-au văzut-o, după ce, în con- tribuții de înaltă competență și profesionalitate ale unor regi- zori și critici, ea fusese, doar cu un an în urmă, consemnată ca un moment artistic remarca- bil.

Mihai NADIN

P. S.

Premiera cu Richard al III-lea de William Shakespeare a fost, la data transmiterii acestor rînduri, amînată din motive meteorologice.

Peter Paulhoffer în rolul titular din Egmont, în reprezentația de la Muzeul Bruckenthal

ARLECHIN

ADAOS TARDIV
LA O CRONICĂ

Manifestînd sensibilitate față de unele opinii exprimate în cronici ale spectacolului Tan- drețe și abjecție, conducerea Teatrului „Bulandra” a decis, împreună cu colectivul de in- terpreți și după consultarea au- torului Teodor Mazilu, să în- credințeze și altei distribuții piesa cuprinsă în prima parte a reprezentației și care e in- titulată Sărbătoare princiară. Reinterpretarea acestui text, recompunerea sa sub raport re- gizoral, redistribuirea sensurilor și accentelor — toate revăzute radical — au adus un spor re- marcabil de densitate umană și de substanță satirică viziunii scenice. Încredințîndu-se rolul principal (Varga) lui Octavian Cotescu (care deținea și prima partitură a tuturor celorlalte scenete ce alcătuiesc textul), în- tregul spectacol a cîștigat sim- țitor în unitate și coeziune in- terioară. Actorul făcînd un personaj complex, trăind cu o intensitate uneori copleșitoare, foarte felurite stări de spirit ale acestuia, valorîndu-i spaîma, cînimul ce sparge sfera logi- cului, crispîndu-l cu gîfîituri și gemete, destînzîndu-l cu un rînjit sardonice ce părea a cu- prinde întreaga făptură, obli- gîndu-l să mediteze unsuros la propria-i netrebnicie, năruîndu-l în ticăloșie și poleid cu culori groșesti timpă satisfacție a nemerniciei biruitoare pentru o clipă.

Alături de actor — ce-și în- tregea astfel pilduitorul recital prilejuit de acest spectacol — juca într-o altă formulă decît cea de la premieră, cu o neas- teptată vigoare comică și luci- ditate critică, Valy Voiculescu-Pepino (Iuliana) explicînd par- că, limpezînd personajul mamei și, în orice caz, atenuînd caracte- rul demonstrativ de care suferă pe alocuri textul. O vizi- une fundamental schimbată, cu excelente rezultate, adopta și Dan Damian pentru servitorul numit Nemeș; una din metafa- rele noi găsite era admirabilă: cumplitul serv aducea o dată cu otrava ce o va ucide pe Apolo- nia, și scrisoarea de la Viena ce ar face inutil omorul — dar servește înții ficei băutura uci- gasă și apoi părinților epistola... Chiar și jocul interprete- Violeta Andrei, singura ce-și pă- strase rolul din prima distribu- ție (Apolonia), se mai îmbună- tățise ca prezență scenică, tona- lități și comunicare cu parte- nerii.

Drept care înregistrăm — ce-i drept tardiv, în clipa închi- derii stagiunii — cu satisfacție, atît inițiativa, cît și meritorul ei rezultat, cu altul mai mult cu cît în aceste zile spectacolul se preumblă în turneu prin țară.

Valentin SILVESTRU

CĂRȚI FRANCEZE

Cele trei cărți despre teatru ale anului, care au făcut vilvă în Occident, sint: „La mise en scène contemporaine” de Denis Babelat, „Le théâtre hors les murs” de Philippe Madral și „Grotowski” de Raymonde Temkine.

Denis Babelat se ocupă în cartea lui de tehnica monta- jului contemporan, pornînd însă de la teatrul liber al lui Antoine, de la simbolismul lui Paul Fort, trecînd prin me- todele lui Gordon Craig, Fuchs, Reinhardt, Meyerhold și Stanislavski. Ceea ce vrea el să arate însă e faptul că revolu- țiile estetice în teatru sint produse de rațiuni care apa- rent n-au nimic de-a face cu estetica.

Cartea lui Philippe Madral este un ansamblu de confi- dențe a șase oameni de tea- tru: Retoré, Garran, De- bauche, Valverde, Chéreau, cu care autorul angajează un dia- log fundamental privind ob- iectivele culturale ale tea- trului.

În schimb, cu „Grotowski”, Raymonde Temkine deschide una dintre cele mai vii pole- mici despre discursul asupra discursului în teatru. Este car- tea care explică funcționalita- tea operativă a „sistemului” teatral grotowskian.

Legătura dintre generații

Intre generațiile de creatori legăturile cunosc variate forme, de la influențele directe la preluarea metodelor de lucru, iar altele la căutarea unor diferențieri categorice și chiar opoziții. Dar, chiar în opoziția față de ceea ce au făcut înaintașii, gândul la ei nu dispăre total și deci, într-un fel, rămâne o legătură adesea inspiratoare.

Tradițiile se constituie de obicei prin continuitatea spornică, prin dobândirea unor noi sinteze ce leagă trecutul de prezent, ținându-se seama de prefacerile timpului, de cerința de înnoire, de chemările actualității, de perspectivele viitorului. Procesul dialectic al creației artistice este deosebit de complex și totodată subtil, iar fiecare artist adevărat îl trăiește în felul său, potrivit temperamentului, sensibilității, ideilor ce-l călăuzesc. Artistul se vrea unic, personal, original, dar despre aceste feluri ar fi multe de spus, deoarece originalitatea nu se realizează în vid, iar înnoirea nu începe și nu se sfârșește după voia artistului.

Însăși personalitatea se constituie printr-o interacțiune dintre individual și social, dintre inovație și tradiție, iar un artist este cu atât mai personal cu cât reprezintă — în forme noi sau autentice — spiritul culturii căreia îi aparține, anumite constante sufletești ale poporului său, valorile majore ale societății și timpului său. La universal se ajunge prin național; la nemurire, prin exprimarea a ceea ce este mai semnificativ din temporalul, care nu trebuie confundat cu efemerul.

Luând în considerare panoramic fenomenele artei plastice românești din pătratul de veac de la Eliberare, remarcăm numeroase fire — cărora li se mai pot zice și filiații, transmițeri, moșteniri — ce leagă diferitele generații de artiști. Ceea ce odinioară legase pe un Andreescu și Luchian de înaintașul lor Grigorescu, iar mai târziu pe G. Petrașcu, ceea ce legase pe Tonitza de Luchian, iar pe Pallady de coloritul și stilizarea frescelor medievale și încă mai mult pe Dumitru Ghiață, se regăsește între generațiile care s-au manifestat ori format în anii puterii populare.

În experiențele și realizările diferitelor generații s-au îmbogățit imens tematica și viziunile, precum și mijloacele de expresie. Marile prefaceri sociale, noile idealuri și înfăptuirii ale socialismului, concepția umanistă a culturii noastre de astăzi s-au oglindit și se oglindesc în creațiile măștrilor, ca și în cele ale generațiilor mai tinere. Se narează într-un spirit nou, se construiesc imagini mai luminoase, mai pline de vitalitate și măreție, se petrece un continuu proces de diferențiere, o fericită varietate în unitatea culturii noastre.

Referindu-ne la maeștrii care au adus prestigiul artei noastre în acest pătrar de veac revoluționar, să nu-i uităm pe Ressu, Pallady, Iser, Șirato, Dărăscu, Steriadi, Anghel, Medrea, Jiquidi care au mai apucat să creeze opere de seamă, și să ne gândim la măsura în care și-au îmbogățit ori amplificat opera maeștrii în viață: Dumitru Ghiață, Marius Bunescu, H. H. Catargi, Al. Ciucurencu, Corneliu Baba, Ghiță Popescu, ori dintre sculptori, Ion Jalea, O. Han, R. Ladea, Milița Petrașcu, Geza Vida, Ion Vlasu și alții.

În noile teme, realitățile social-istorice, viața nouă, construcția socialismului, eroii din trecut și prezent al poporului au căpătat predominanță, iar aceasta o constatăm în operele tuturor generațiilor. Dragostea de om și comuniunea cu natura străbat compozițiile, peisajele, portretistica, tablourile cu flori.

Ar fi interesant de cercetat ce s-a păstrat din constantele culturii și artei noastre și ce s-a schimbat în anii aceștia. S-au păstrat lirismul, acel foc lăuntric, care dă strălucire culorii și vibrație liniei sau, cînd e vorba de sculptură, sensibilizează formele spațiale. S-a păstrat predilecția pentru armonie, echilibru, simplitatea esențializantă, dezvoltându-se însă mai mult ca înainte sentimentul măreției, care în artă se

traduce adesea prin monumentalitate. De asemenea, tratarea sintetică, procedeul stilizării, ecourile folclorului sînt astăzi mult mai frecvente decît odinioară, ca și simbolurile și metaforele plastice.

În acestea a avut un rol mai mare decît în trecut contactul cu arta populară, cu stilistica ei — mai ales procedeul stilizării — precum și cu frescele medievale, astăzi înfinit mai prețuite decît în trecut, iar aceasta pentru strălucitul lor limbaj — de la simfoniile coloristice la folosirea ritmice monumentale-decorative. Se inspiraseră de la stilistica populară, de la coloritul covoarelor și portului popular, de la decorativitatea și strălucirea ceramicii și mai înainte, sub diferite forme, Grigorescu și Luchian, mai târziu Ressu, I. Teodorescu-Sion, Iser, Tonitza, și mai ales D. Ghiață. Drumul a fost continuat de Ion Țuculescu și Gh. D. Anghel, iar în arta lemnului Ladea și Vida au dovedit contactul cu viziunile și procedeele meșterilor din popor, precum în grafică folclorul a inspirat pe Vasile Kazar, Vasile Baboie, soții Stendi, Florin Ciubotaru și pe mulți alții.

Prin dragostea pentru popor, pentru creațiile lui, pentru orizontul său spiritual pe care-l denumim folclor, arta tinerilor generații s-a diferențiat imens, folosind cu o mai adîncă înțelegere viziunile despre lume și procedeele stilistice ale poporului și interpretînd adesea cu ajutorul lor teme contemporane. Pilda lui Brăncuși — cu izvoarele ei de înțelepciune, cu metodele de stilizare și simplificare spre esențializare — a călăuzit pe mulți artiști, direct și indirect. La fel, marele Paciurea, neînțeles în timpul vieții, constituie astăzi o pildă, prin monumentalitatea „Gigantului”, prin inspirația din ritmica bizantină, prin visările sale, legate de-o imaginație nu atât „supra-realistă” cît familiară basmelor noastre.

De la aceste plurale izvoare ale trecutului mai îndepărtat ca și ale celui mai apropiat — de la tradiția neolitică, cea daco-romană, cea medievală, ca și de la folclorul viu și mereu în împlinire s-au inspirat Brăncuși, Țuculescu, Ghiață și se inspiră Brăduț Covaliu, Virgil Al-mășan, Ion Gheorghiu, Ion Pacea, iar în sculptura cioplită în piatră și lemn G. Apostu, Ovidiu Maitec, G. Iliescu-Călinești, Silvia Radu, Nică Petre și foarte mulți tineri. În portretistica se afirmă cu forță expresivă C. Popovici și Paul Vasilescu. Sculptura monumentală, mai ales cea simbolic-metaforică s-au dezvoltat imens, ca și arta monumental-decorativă (fresce, mozaicuri, decorațiile în metal etc.).

Asemeni unora dintre înaintașii din patrie, nici artiștii noștri mai tineri nu au ignorat cuceririle artei mondiale. Cunoscut foarte bine impresionismul lui Monet și Rodin, constructivismul lui Gauguin, expresionismul lui Van Gogh și Rouault, rafinamentul coloristic al lui Matisse și al fovilor, inventivitatea de forme a lui Picasso, monumentalitatea lui Bourdelle și Henry Moore, abstracționismul lui Kandinsky și Pollock, gândul la metaforele invizibilului al lui Paul Klee, patetismul lui Chagall. Dar, ca și în cazul lui Ressu, Dărăscu, Șirato, Iser, Sion, ori al lui Pallady și Petrașcu, ori al lui Paciurea, Jalea, Anghel ori al lui Ghiță și Țuculescu — învățămintele preluate de peste hotare au fost asimilate și trecute în sinteze originale, devenind proprii creatorilor și culturii căreia îi aparțin.

În compozițiile sale, Ciucurencu e legat de impresionismul și post-impresionismul francez, dar și de Luchian și de strălucirile ceramicii populare, iar, la rîndul său, el a călăuzit pe mulți dintre tinerii și talentații pictori de azi, de la C. Piluță, M. Cilievici, Lazăr Iacob, la Ion Nicodim (în prima fază). Nici unul dintre aceștia, însă, nu-i sînt simpli imitatori, ci își au propria personalitate, așa cum și-o au și unii din elevii lui Corneliu Baba, care și-a avut îndrumători pe unii din clasicii picturii universale. Tînărul

Trăim o epocă a marilor afirmări, dar și a marilor îndatoriri. Actul critic nu-și poate îngădui să rămînă la condiția comodă de comentator placid al unui fenomen spiritual atît de amplu cum este cel al artei românești contemporane. El se cuvine să aspire la o împlinire durabilă; și aceasta n-o poate realiza decît militînd pentru o artă care să cuprindă semnificativ în orizontul ei de creație ideile majore ale acestei vremi.

Citind Tezele și Directivele elaborate pentru Congresul al X-lea, mi-am dat seama, încă și mai precis decît pînă acum, de răspunderea pe care o comportă cuvîntul scris. De rosturile pe care le au ideile noastre, în transformarea conștiinței sociale a contemporanilor noștri. Respingînd tentația succesului facil, critica de artă poate contribui, fără îndoială mai convingător decît a făcut-o pînă acum, la instaurarea unor principii teoretice ferme de judecare a valorilor. Afirmînd niște

Congresul X

Critica — un act de participare

criterii limpezi ale analizei, întemeiată pe filozofie cu adevărat revoluționară, ea participă, implicit, la fenomenele ce se prod în societate. Critica normativă s-a dovedit, fel de neputincioasă să cuprindă complexitatea creației, ca și aceea critică tentată urmărească numai virtuțile meșteșugăre ale operei de artă; promovarea gustului de ceag, la fel de primejdioasă ca și aceea a simțelor exerciții formale. Îmi simt, astfel, datoria să demonstrez, prin seriozitatea fiecărei pagini pe care o voi semna, că indeclinabilitatea de critic comportă o specialitate de necesitate, că judecățile se întemeiază pe o analiză estetică atentă, săvîrșită din perspectivă unor idei precis conturate.

În felul acesta, scrisul meu va putea deveni cu adevărat mărturia participării la problemele societății românești astăzi.

Dan GRIGORESCU

ARTA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME EDINBURG

În mijlocul pieței Melville Crescent din Edinburg, unde este situată galeria de artă Richard Demarco, se ridică tăcută și cenușie, asemenea clădirilor înconjurătoare, statuia celui care a dat nume locului. De pe soclu de piatră, lordul Melville este de cîțiva ani martorul tentativei temerare a galeriei Demarco de a înfrînge obstința celei mai conservatoare cetăți scoțiene, căutînd să promoveze arta modernă în orașul în care an de an, odată cu venirea toamnei, se desfășoară una dintre cele mai importante confruntări ale muzicii și teatrului contemporan. Se pare că anul acesta, bătrînul lord nu se va mai delecta privind animația și tumultul sărbătoros al zilelor Festivalului. O uriașă construcție ovală, simbol solitar al siluetei arhitecturale moderne, urmează a acoperi în întregime monumentul. Proiectul acestei construcții este opera tînărului artist român Paul Neagu.

Comentatorul artistic al binecunoscutului cotidian „The Scotsman” care, recent, făcea artistului român o elogiasă prezentare, scria următoarele: „Exteriorul construcției va fi pictat în motivul caracteristic al lui Neagu, diviziuni și cutii care dau iluzia de adîncime și simbolizează diferitele compartimente ale pămîntului precum și necesitatea omului de a explora fiecare dintre aceste diviziuni”. În prezent Paul Neagu pregătește la Edinburg o expoziție personală pe care ziarul scoțian o consideră de pe acum unul dintre punctele de atracție ale manifestărilor din timpul Festivalului (22 august — 13 septembrie).

Cu un an în urmă, în modestul atelier din Cotroceni, dl. Richard Demarco, directorul galeriei din Edinburg, interesat de experiențele lui Neagu îi propunea organizarea unei expoziții în Scoția. Ulterior, aflînd de proiectarea expoziției „celor patru” (Ion Bițan, Paul Neagu, Peter și Riți Iacobi) la Hamburg, dl. Demarco face demersuri pentru transferarea ei de cealaltă parte a

Canalului. Artiștii români li se alătură pînă la torul american Jo Ulbricht și expoziția deschide la Edinburg luna martie. „Bițan Neagu și Ulbricht sînt foarte departe unul de altul. Totuși, pentru acest motiv și pentru că ei aduc lucruri noi în colajul abstract, o eclecticism-paradox și portretistica «pop», combina aruncă lumină asupra fiecăruia. Toți prezintă probleme (insolubile cazul lui Bițan) pentru reproducere alb-negru deoarece ei jonglează cu contradicții delicate între imaginea prezentă și impresia inițială și materialul folosit consemna cronicar plastic al revistei „Scottish International”. „biectele lui Neagu scria în continuare o titlu — par a fi punctul de a se închide în ele și a dispărea adăpostind cutii de clărituri, bucăți de metal sau piele, ele aluzie la un conținut prețios sau erotic ce exista undeva în geometria lor stranie”.

După succesul înregistrat la Edinburg, alt oraș scoțian — Aberdeen — îi primește pe acești primi soli ai artei plastice românești. „Expoziția românească” — declara dl. Iain McKenzie-Smith, directorul galeriei din Aberdeen — a creat în Scoția o frumoasă impresie și deosebite fundament de tot ceea ce am putut vedea aici de multă vreme”. Amplul comentariu dedicat poziției de către revista „Art International” precum și articolul lui Ruxandrei Nădejde apărut în paginile cunoscutelor publicații ale Charles Spencer „Art and Artists”, au întregit considerabil portretul artistic al plasticienilor români.

O recentă publicată a Galeriei Richard Demarco ne încredințează că expoziția jubiliară de artă din cadrul Festivalului de Edinburg 1969 va cuprinde ultimele lucrări ale celor mai cunoscuți artiști scoțieni (pictori William Scott, William Crozier, James How și sculptorul Rory M. Ewen) la care se vor adăuga, printre altele, construcțiile recente ale lui Paul Neagu (expoziție individuală).

Mihai DOMOCOS

Henry Mavrodin folosește unele învățăminte ale clasicilor, ca și ale unor suprarealiști. Mai tînărul Ioan Gh. Vrăneanu ascultă de învățăminte la El Greco, Michelangelo, Brueghel, dar pentru a le trece în viziuni folclorice de-o certă autenticitate, cum sînt și acelea ale lui Dimitrie Gavrilău și Ion Gănuș. În noua narațiune, Lucia Ioan, George Năpăruș, Mihai Olos, I. Gh. Vrăneanu, Paula Ribariu, Carolina Iacob și alții folosesc procedee contemporane, dar adesea trecîndu-le cu ajutorul stilizării tradiționale și al suflului folcloric în viziuni proprii lumii noastre. Ce bogăție de imaginație și cită pătrundere psihologică nu găsim în picturile, desenele și gravurile lui Octav Grigorescu, Benedict Gănescu, Marcel Chirnoagă sau Nicolae Săftoiu? Sau în ce sinteze noi se exprimă Viorel Mărginean, Traian Brădean, Gabriela Păulea-Draguț?

La cei mai mulți dintre tineri se simt legăturile cu stilistica populară, cu înaintașii lor din patrie, cu unele fenomene ale artei moderne de peste hotare, dar toate acestea izvorînd din necesități interioare și trecînd în confluente național-universale. Chiar la unii pictori care par mai depărtați de izvoarele culturii și artei noastre, ca Paul Gherasim, Ion Nicodim (faza ultimă), Ion Bițan, Mihai Horea. Armoniile lor subtile și liniatura sensibilă au legături cu subtilitatea coloristică a unui Pallady, deși altele sînt viziunile și alții îndrumătorii. S-a accentuat o configurație plastică specific românească, extrem de variată și cu splendide valențe.

Artele decorative — de la tapiserii la ceramică — folosesc din plin imaginația folclorică, stilistica populară și cea brăncușiană — și de aici caracterul lor românesc, sinteza de tradiție și modernitate. Înflorirea graficii, mai ales a gravurii, atestă, de asemenea, legături cu arta populară, cu pildele unor maeștri români, ca și cu unele influențe din afară.

Există însă și unele rupturi cu tradiția veche și nouă, dar rari sînt artiștii care, depărtîndu-se de marile confluente ale culturii noastre, izbutesc să fie personali și să se distingă pe plan mondial. Apreciați și în patrie, și peste hotare rămîn artiștii care, trăind contemporan, aduc o notă proprie culturii căreia îi aparțin, știindu-se bine că la universal se ajunge prin național, iar la modernitate prin transfigurarea tradiției.

În înflorirea artei noastre din ultimii douăzeci și cinci de ani, numeroase sînt curente, tendințele, modalitățile de expresie, dar predominante rămîn cele legate de viață, gîndirea, sentimentele și stilistica îndătinată și mereu vie, în continuă evoluție, a poporului nostru. Legătura între generații se face prin suflul poporului, prin nobilele lui aspirații, prin adevărurile și imaginația lui — nesecată.

Petru COMARNESCU

JURNALUL GALERIILOR

Nică Petre

Dacă un sculptor se naște o dată la două secole, cum pretinde Bourdelle, cine sînt impostorii ce se manifestă în spațiul intermeteoric? Sîntem cu toții pretendenți. Sculptorul din vremea de față, Pictorul, Poetul, Omul, va fi decise, ca să-i facem jocul lui Bourdelle, abia peste două veacuri. Între timp există răgazul. Răgaz pentru tentative.

Nică Petre expune în ziua oară. Cariatide sau... „această pedeapsă nobilă a cariatidelor antice, de a fi apăsate de frumusețe” (citată din catalog). Cîteva zeci, mi s-a părut, pietre toate. Munca e multă, și săvîrșită în spațiu de carieră de piatră, te obligă la un prim salut.

Artistul, o spune, a renunțat la sculele cioplitorului tradițional și a apucat unele mari ale mușcatului direct din munte. Lucrul acesta se simte. Sînt în cariatidele-troite, în cariatidele-cruci, planuri mari simplificate, suprafețe largi. Peste care, dorința de decorativ, minuită cu gust, intervine mistificator. Briuri de zimțuri, caneluri, întrerup artificial masivitatea pietrei, îi detailează planurile. Tipul de compoziție al acestor statui (mă refer la tripticurile numite cariatide) nu e nou nici în plastica noastră. Nică Petre nu e, în primul rînd, inventator. Dar izbutește să devină, atît de firesc, artizanul lor, singurul lor artizan, încît sîntem siliți să-i revendicăm paternitatea acestui lapidariu. Schema de construcție e simplă: verticala unui ax median față de care se oglindesc, simetric, două bătănte la fel de masive. Jocul începe abia de aici, de la raportul de proporție al capitelului cu ansamblul, de la înclinarea de planuri între părți, de la felul cum golul, intervenind uneori, se indică ca element de broderie pentru sublinierea masivității. Concizia, condiție chiar a tehnicii însăși, este obligatorie. Spirit în fond baroc, cu ezitări încă asupra gestului care trebuie să fie ultim, Nică Petre cedează uneori tentației supralicitării formale, adaugă sau diversifică, contrazice această concizie necesară. Cîteodată, unul din profiluri, fără ca celelalte să indice mutația, se încarcă neorganic; din momentul acela sculptura deviază din ronde-bosse înspre basso-reliefuri adosate unul altuia, citibile deci independent (mă refer aici — în special — la acea masivă troiță, care, privită dinspre partea simplității, este dintre cele mai realizate lucrări ale expoziției). Un alt grup de lucrări — seria figurilor ghemuite — par o interpretare caricaturală a unui elenism tirziu, în care elementele de decor se învecinează cu brincovenescul stil românesc. Grotescul expresiei, încadrarea în stil a distorsiilor, sînt acompaniate de o manierizare în notă a mijloacelor plastice.

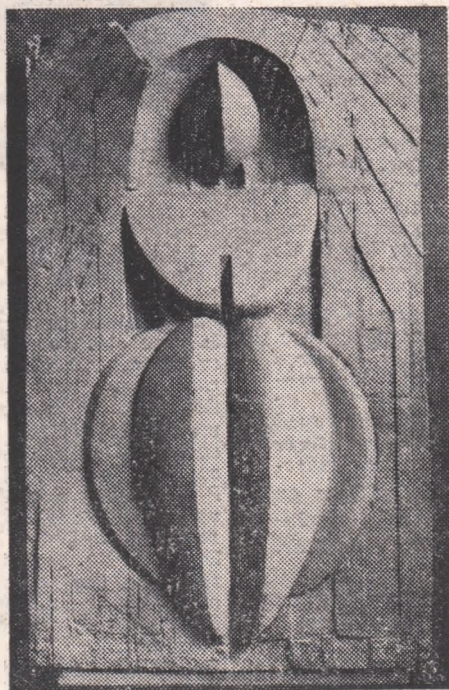
Carne de piatră vibrantă senzual, substanța Pomonelor sau a micului Tors este mai intim lîrică, lîric psalmodiană. Curba, aproape cerc, predomină în unduirile multe și lente — abundență de forme evitînd îmbicseala pedalării pe detalii. Desenele și ele, unele cu eleganță hedonică, altele sugestiv scenografice, par să-l rataseze pe Nică Petre, nu numai formal, dar și ca structură psihică, de atmosfera helenismului înțeles ca expresie recurentă a unei anumite formulări artistice. Și iată pentru ele, pentru Pomone și Cariatide, iată un al doilea salut.

Cristina ANASTASIU

tendințe expresioniste: mișcare abundentă, colorit violent (**Lacul, Principele**), care nu ele singure constituie însă caracterul propriu-zis al imaginilor acestora, ci o „prezență” ascunsă în mișcările materiei, ca o figură omenească în hățurile liniare ale unui rebus. Printre lucrările din seria „expresivității” ar putea fi inclusă și pictura în relief **Ochi de apă și pădure**. Organizarea structurii tabloului este și aici, ca și în majoritatea lucrărilor, axată pe sistemul unui element central, de obicei un element figural din natură: o siluetă de copac, o porțiune de lac, o pașie, în jurul cărora evocarea crește în forme fantastice, dar pe care le simți ținute în friu cu energie și stăpînire de sine.

În sfîrșit, o ultimă fază, cea mai limpede în țelurile urmărite, se observă în **Compoziția în roșu**, în **Pădure** și în **Condiția umană**. Mișcarea cvasi-independentă cedată de pictor materiei capătă o coerență și o severitate în contradicție cu ceea ce sîntem obișnuți să asociem cu ideea de pictură gestuală. Se desprinde din aceste picturi sentimentul solid și liniștit al unei maturizări organice a imaginii, care și-a atins echilibrul, în forme, în culoare, în raporturile dintre ele și în mișcarea care trăiește dincolo de încremenirea ei pe pînă.

Amelia PAVEL

AUREL HOLUȚA

COMPOZIȚIE

ATENEUL

TINERETULUI

Smaranda Crețoiu

Remarcată din participările scenografice de pînă acum, Smaranda Crețoiu, la numai doi ani de la absolvirea Institutului de Arte Plastice din București, deschide prima sa expoziție personală cu 14 xilografuri, dezvăluind o altă latură a preocupărilor sale.

Înclinația contemplativă a artistei se răsfrînge asupra unei lumi a căror sensuri profunde sînt interpretate abstract. Agitația microorganismelor, dinamică a virtuții, e constrinsă conform unor linii de forță (**Compoziție**); Corali se împrăstie și se adună pe un posibil fund de mare, sau plăci de metal încălzit par să devină transparente (**Racul și Cumpana**).

Gustul rafinat al finisării pe fragment, dar totodată permanenta raportare a fragmentului la context, echilibrul compozițional menținut prin înfime rapeluri și accente, gama de gris-uri delicate la care se adaugă albul și negrul dau calitate lucrărilor.

Uneori, fundalurile dense sau ușoare, vibrante, prielnice unei coexistențe statico-dinamice, ne pot conduce imaginar într-un spațiu adaptat unei concepții moderne de teatru.

Singular, **Zmeul** ne întoarce spre elementul decorativ atît de măiestrit întrebuințat pe ouăle încondeiate.

Liana Axinte

Absolventă din 1968 a secției de sculptură a aceluiași Institut, Liana Axinte se află de asemenea la prima expoziție personală, cuprinzînd 6 măști destinate spectacolului **Bacantele** de Euripide, și 20 de desene.

Impusă, ambiguitatea metamorfozei dyonisiace (om-animal, om-insectă) o determină pe sculptoriță să îmbine elemente decorativ-stilizate, sugerînd animalul respectiv, păstrînd în același timp specificul fațes-ului uman, într-o sinteză expresivă ce ne amintește întrucîtva de plastica neagră (**Leu, Taur, Berbec, Insectă**).

Desenele dezvăluie o receptivitate intuitivă, ce se poate intelectualiza pînă la detașare, atîngînd uneori o ușoară nuanță de umor. Schematizată conform unei modalități suprarealiste, forma recunoscutibilă în esență, va fi alcătuită din volume selectate ce se încheagă în funcție de idee. (**Mireasa și Oracolul, Nașterea**). Descifrăm cîteva din elementele unei morfologii ce conjugă notația abstractă — cu persistente rapeluri figurative (Cele trei portrete).

Simplitatea netă a **Caprifoiului**, sau seriozitatea descnului de analiză (**Petalozzi**), reduc, față de restul desanelor, teama unei posibile monotonii.

Ruxandra JUVARA MINEA

ÎN PRAJMA

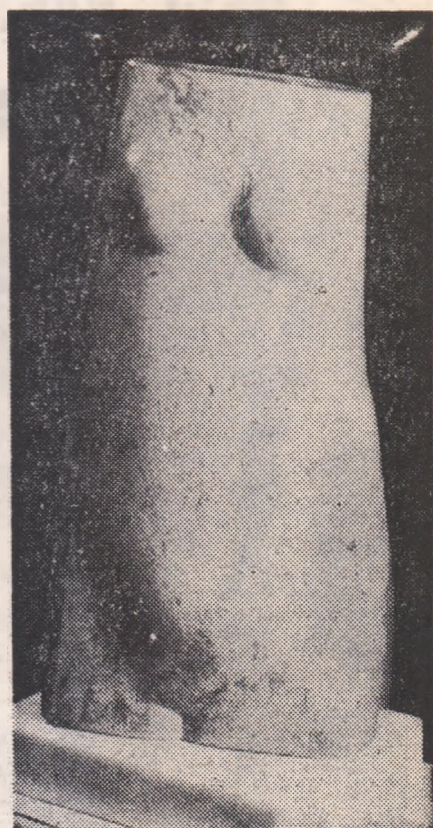
DEBUTULUI

Această expoziție-concurs *) (organizată de Comitetul Executiv al U.A.S.R. în cinstea celei de a 25-a aniversări a eliberării patriei) chiar dacă nu a izbutit să circumscrie aria valorilor artei studenților din toate institutele de specialitate — și acesta ar fi fost un prilej cum nu se poate mai nimerit — rămîne totuși, în ansamblu, o reușită calitativă. Dacă participarea de circumstanță, „simbolică”, și mai rar concludentă, a reprezentanților din alte centre de artă studențească — Cluj, Timișoara — indică mai curînd un viciu organizatoric decît o penurie de talente capabile de o asemenea competiție, — axul expoziției este dat de caracterul, de **summa** producției artistice din Institutul de arte plastice, „Nicolae Grigorescu”.

Adăugînd la acestea rezerva premierilor prealabile — și uneori, ca în cazul tapiseriei, discutabile — sînt de remarcat cîteva prezențe artistice. În „familia de spirite” a clasei profesorului Corneliu Baba — careia se pare, îi este caracteristic un respect al materiei picturale ce anulează orice anexare literară a subiectului, — **Mihai Cismaru** aduce leit-motivul unor personaje (arlecini, toboșari) pentru care legătura, comunicarea, este interzisă.

I se alătură siguranța cu care **Sorin Ilfoveanu** nu pierde prin sărăcia cromatică bogăția picturală (**Mama**), alegorica scenă de muzică a lui **Cornel Antonescu**, „critica cu penelul” la amintirile fastuoaselor infante ale lui Velasquez, la **Sorin Dumitrescu**.

Este evidentă predilecția lui **Zamfir Dumitrescu**, un spirit mai declarat „literar”, pentru ceea ce Robert Delaunay denumea „pictură catastrofică”. Chiar dacă unul din tablourile sale se numește **Îmi plac fetele lungi și basmele blonde**, starea finală este de viziune de cataclism, în care un pericol iminent planează asupra unor procesiuni ascensionale, îmbăiate de grele și somptuoase magme solare. Alături de visul baroc suprapus peste compoziția lui **Ștefan Călția**, de ascetica împărțire a suprafe-

S. ELEKES

TORS

ței din peisajul lui **Florin Vlang**, de fragmentarismul intelectual al **Orașului** lui **Valetin Timofte**, de acuratețea abstracției lui **Bubă Ovidiu**, de monumentalul portret-document al lui **Zelea Tiberiu**, se află merituoase lucrări „de școală” ale lui **Horia Pașina** și **Alexandru Seterovici**. Sculptura, în afara „industriei” de portrete feminine ce mărturisesc o temeinică stăpînire a meșteșugului (**Dan Covătaru**, **Corneliu Camarovsky**), aduce compozițiile lui **Domokos Lehel**, **Adrian Popovici**, **Aurel Holuța**, torsul remarcabil semnat de **S. Elekes** (Cluj).

„Sectorul” grafică are reușite notabile în Eliberarea, semnată de **Vanda Mihuleac**, în **Maternitatea** lui **Valentin Negrescu**, în lucrările abstracte ale lui **Janos Bencsik**, în afisele datorate **Mirunei Popescu** și lui **Radu Borzescu** (autor și al unui interesant spațiu scenic pentru „aventurile Chiriței”), **Victor Flodorov**, **Manola Rosetti**, **Dan Ceca**, **Dan Cristescu**, **Simona Niculescu**, **Dan Hayon**.

În artele decorative — fenomenul esie de altfel mult mai general — se observă oscilația între mai vechea și vaga concepție despre destinație imprecisă a unor „chese de bea” și posibilitatea unor „multipli” pentru care se realizează un prototip.

Tapiseriile **Simonei Polimeride**, **Paulci Drăgan**, **Mihalei Constantinescu**, **Zinei Dumitrescu**, **Isabellei Dumitriu**, articolele din sticlă ale lui **Nicolae Negreanu** și mai ales ceramica **Terezei Panelli**, bijuteriile **Elizei Nicolaescu** și ale lui **Alexandru Botez**, imprimeurile **Ancăi Florescu**, lucrările în metal ale **Irinei Predeanu** și ale lui **Jeno Bartos** sînt, în măsuri variabile, dovezi pentru o asemenea părere.

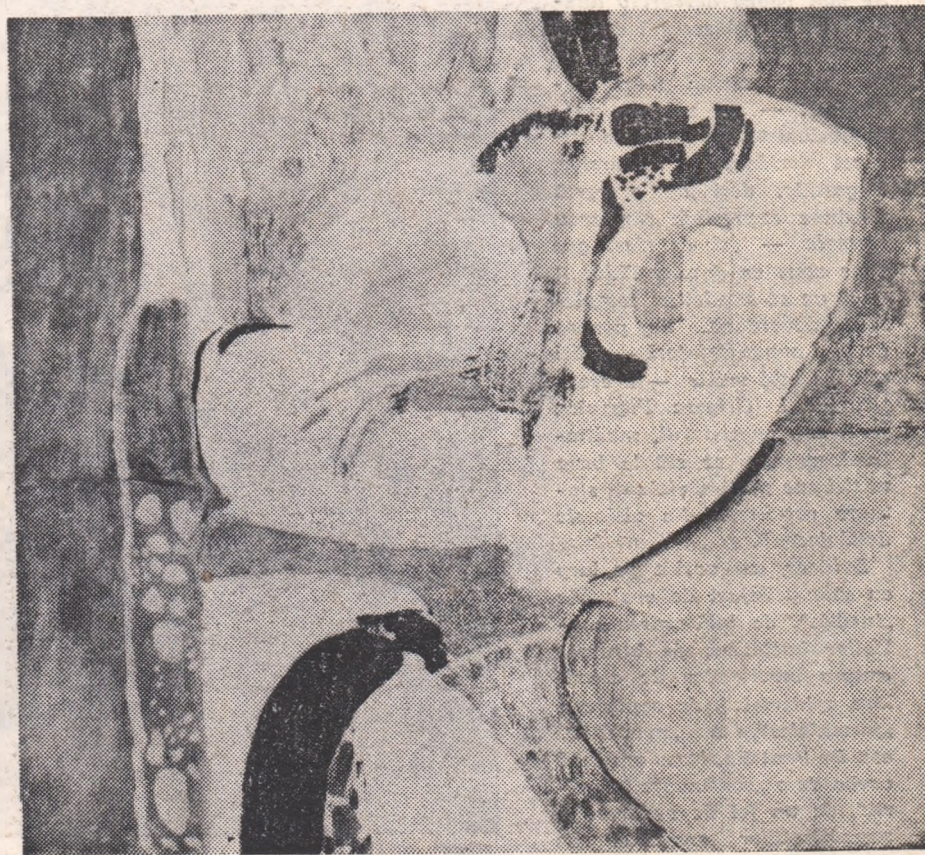
Mihai DRIȘCU

* Sala Kalinderu. iulie-august.

Dan Peretz

Între noțiunea de artist profesionist și cea de artist amator rămîne un spațiu gol pe care, din cînd în cînd, îl umple un talent autentic care nu aparține nici uneia din cele două categorii bine definite. Pe acest „interval între definiții” se așează pictura lui Dan Peretz.

Încadrat în programul zilnic al oame-nilor obișnuți, Dan Peretz nu practică însă arta ca un pictor de duminică. L-am putea mai curînd numi un pictor de noapte sau pictorul celui de-al doilea opt, fiindcă își consacră tot timpul liber unei pasiuni stăruitoare, ale cărei roade, recent expuse în holul Eiblotecii centrale universitare, merită o atenție deosebită. Începutul acestei activități datează din 1965, momentul unui autoportret subtil gîndit și al unui mic peisaj de atmosferă palladiană, deși de altă factură, mai puțin rațională. De la etapa aceasta, a figuratiei propriu-zise, pictorul a trecut curînd spre căutări complexe, din domeniul mecanismelor picturale, așa cum singur își denumeste aria problemelor care îl preocupă. Dar și în interiorul acestei arii, se conturează etape. Într-una din ele viziunea lui pare a se înrudi cu a lui Paul Klee: expresii dramatice pronunțate cu finețe și umor: **Bătrîna doamnă față cu natura**, **Planta din ferăstrău**. Starea de metamorfoză, granițele incerte dintre regnuri sînt sugerate aici cu intenții simbolice plurivalente, într-o scriere picturală de mare rafinament, pe care o decide acțiunea pictorului asupra materiei, lăsată în voia propriei ei desfășurări. O altă etapă indică, nu fără legătura logică cu cea mai sus pomenită,

ANCA VASILICHION

COMPOZIȚIE

PAUL VASILESCU

În pitorescul și variatul peisaj al creației plastice românești, Paul Vasilescu închipuie, de aproape un deceniu, un personaj reconfortant, puțin straniu — deci cu atât mai interesant în sensul revelator, grav, al cuvântului, și care certifică rolul pe care o dirză, sobră și tenace conștiință artistică îl joacă în evoluția unui artist încă tânăr. De altfel, chiar de la apariție, viziunea lui Paul Vasilescu a avut un sesizant aspect de modestă exemplaritate — și totuși exemplaritate. Adică: sub tensiunea secretă se putea percepe un anumit freamăt lipsit de orice sentimentalitate și mai ales de orice ostentație. Unda de spiritualitate nu avea nimic livresc, nimic cerebral. De aceea, această totală lipsă de, să zicem, simbolică literară putea duce la malentendu-uri.

În orice caz, atitudinea sa față de ambianța curentă nedumerea, deși nu era un răzvrătit. Nicidecum. Un calm, un ponderat. Dar cu maxilarele strinse, foarte strinse. Mai explicit, pe plan estetic, exista o certă veleitate de stilizare neobarocă, sugestiv susținută. Se mai vădea deseori o anumită substanță secretă de patos intim foarte reținut — totuși uneori elanul părea gesticulant, — cu valențe neo-expresioniste, dar în afara oricărei dezlănțuiri discursive. Sugestiile, deși de o certă tensiune expresivă, rămăneau virtuale — „si ce n'est que pour vous en donner l'idée...” — și nu se explicau complet, debordant... Se pornea de la o anumită fațetă — căci existau mai multe — a creației lui I. Grigore Popovici, ferecatul, cuceritorul, meditativul, creație ce stă la baza unei bune părți a viziunii statuare românești din ultimele două decenii.

Evident, am vorbit pe larg cu alte prilejuri de evoluțiile „inedite”, de înlăturarea mulărilor imitative, de biruința asupra servituzilor de asimilare epidermică, de captare a „formulelor”, a „manierei” etc. La Paul Vasilescu era însă vorba de o „continuare în spirit”, de un fel de venerare a semnificațiilor esențiale. Ea duce către un simbolism de

corelații plastice, revelante, fecunde, cuprinzătoare, de sugestii concrete mai mult ori mai puțin magice, la cultul unor anumite ritualuri de ordin estetic, și mai ales la oroarea de literaturizări estetizante. O găsim și la Constantin Popovici — dar tumultul tinărului artist tirăște cu el, gesticulant, resturi de tensiune ostentativă.

Dimpotrivă, la Paul Vasilescu, concentrarea uneori aparent deschis neobarocă se face progresiv tot mai convergentă, ca brațele care se string, încordat, tot mai încordat către piept.

În emoționantul **PORTRET AL LUI EMINESCU**, se subliniază — pe linia Anghel, poate

— un tragic de esență orfică fără dezlegări, fără mintuiri. E vorba de poeta vates, de profet. Masca însă, transfigurată mortuară, e halucinantă: vaticinarea necruțătoare se petrece în străfunduri, ineluctabil. De la această escapadă (ascensivă) într-un tragic dincolo de mitologie, coborâm către noi, modernii, într-un patetic cu grații ușor dematerializate, baroce, în **PORTRETUL LUI BALCESCU** — de un captivant elan intim, insinuant melodic, poate prea melodic pentru o viață eroică. Se subliniază lucid și cu auto-ironie romantică, se pare, romantismul însuși, confruntarea dintre ideal și real, dintre forță și speranță. Simbolică secretă rămâne înariparea spirituală.

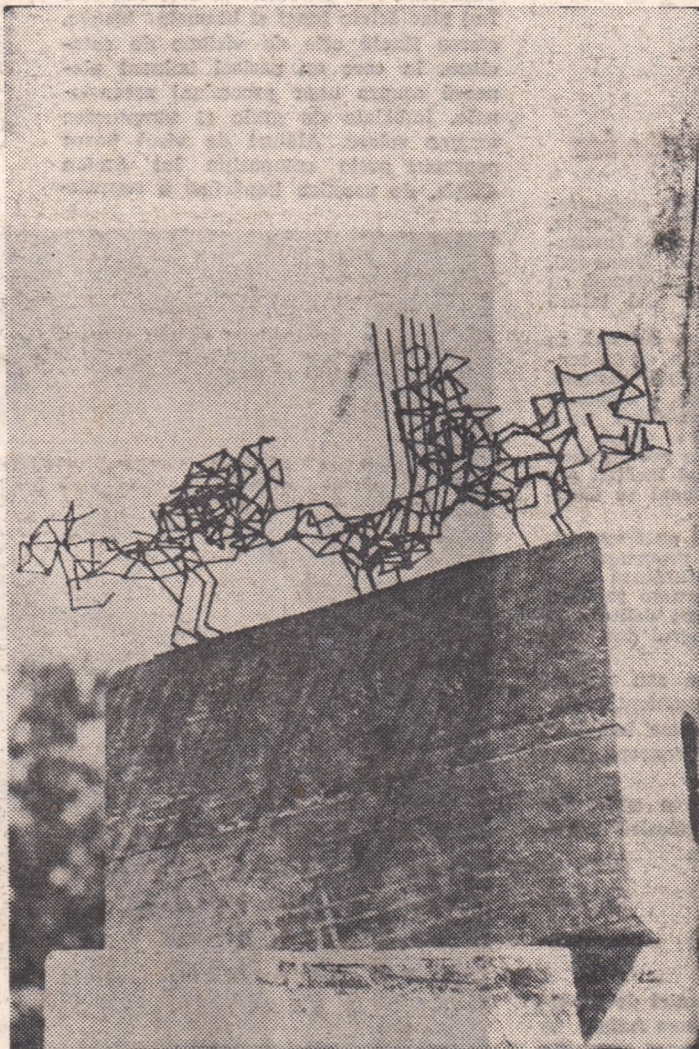
Cu stilizarea lui **ION ANDREESCU** mă împac mult mai puțin. Aci este pusă în lumină subminarea fizică, fragilitatea, nonrezistența aproape feminină; de undeva pindește manierismul. Uriașa forță morală din creația lui Ion Andreescu este — cu toate bunele intenții — grațios escamotată.

Frumos echilibrată vigoare, cu sugestii heraldice, găsim în **STEJARUL DIN BORZEȘTI**, viziune subtil antropomorfă, încremenită în piatră, de o eleganță aeriană netăgăduită.

Sugestiv, dar mai discutabil, prea teluric primitivizant, capul intitulat **VICTORIE**. E o „întoarcere spre obârșii” cu substanțe preistorice totuși.

Remarcabil elan în lucrarea de mărime naturală intitulată **VICTORIE**, din care însă gestul de ritual magic este iarăși prea aproape de o protoistorie în care teluricul păstrează complezențe de zgură. Intuiția, explorarea expresivă e încă prea legată de o umanitate tulbură, copleșită de forțe oarbe, vehiculând spaime nedevenite îndejuns solemnă transfigurare. Și elanul se frînge, parcă rupt de un trăsnet, încremenit sub povara jertfei încă de nedezlegat. Artistul caută încă varianta definitivă, iar stinca de la picioare întregeste sugestia de ansamblu, legătura cu tilcurile milenare ale pămîntului, dincolo de crucificări consemnabile.

În sfîrșit, macheta pentru **ICARUL** de la aeroportul Otopeni ne dezvăluie preocupări de dematerializare abstractă, încă neconvingătoare, contradictorii — deși sincere — de o forță de sugestie plastică încă inconsistentă, pare-se.

ICAR

FEMEIE

În această evoluție neobișnuit de unitară, ultimele două lucrări expuse constituie un fel de închegare progresivă, în care sint subliniate raporturile viziunii sale cu un figurativ, am spune dual. Într-adevăr, pe de o parte există un fel de dirzenie înghețată, ca în cristalizările de rocă, în concretețea statuară a lucrării. Precum am spus, de aproape un deceniu dinamica este tot mai secretă. Pe de altă parte, legitățile de organicitate statuară au dus progresiv la compresie, compresie de două feluri: obiectual-semimecanizată ca în lucrarea **FEMEILE** (ducind mai departe reducerea figurativului din **AGRICULTURĂ**), — și neobaroc — epică, foarte suplă, cu acceptarea unor stranii, aproape ironic arhaizante cochetării manieriste în **MIRCEA CEL BĂTRÂN**.

În **PORTRETUL LUI GEORGE CALINESCU**, Constantin Popovici patetiza halucinant cu esențe statuare purcese direct din viziunea paternă. Nici substanța plastică în imaginea **MIRCEA CEL BĂTRÂN** nu este departe de I. Grigore Popovici. Dar se accentuează un calm sobru, tenace proces de decantare pe de o parte, de redinamizare secretă — discutabil arhaizantă, — pe de alta. Intenția de innobilare rămâne sinceră, naiv autentică, ansamblul are noblețe, chiar dacă dematerializarea, urmărită consecvent, implică prea mari valențe de halucinantă. Nu se păstrează nimic din dirzenia geniului eminescian („Eu îmi apăr sârăcia și nevoile și neamul”) De aceea, lipsa oricărei urme de autohtonism, și acceptarea unei stilizări de schimnic supranatural, rege pe orice meridian, este discutabilă. Personajul apare ca un nobil posedat, venerabil. Dar noblețea persistă — este însă subliniată statuar și aproape convențional o viziune de singe albastru. Așadar spiritualizarea sacrificială faimosul, cumpănitul, robustul bun simț românesc cu care totuși avem dreptul și datoria să ne mințim din plin.

În viziunea **FEMEILOR** găsim o extrem de ingenioasă împletire de rafinament de-

corativ cu o îndelung cumpănită monumentalizare unor volume dansant încrămite, pietrificate. Element fascinant provine din tensiunea ritmică, în care o serialitate foarte frenată se înbină cu grații vetuste de franjuri vestimentare oscilând între volute „pompadour” prețiozități „fin de siècle” 1900. Excelentă patina, de bronz vechi savant mînjit cu ocră ingenuă.

Sobră, laconic paradoxal creația de pînă acum a lui Paul Vasilescu constituie destul de convingătoare măturie pentru ceea ce latinită închideau în formula „Men agitant molem” (spiritul înșeflind materia).

N. ARGINTESCU-AMZA

VICTORIE

Corneliu Cezar

Lucian Mețianu

Octavian Nemescu

Costin Mioreanu

Mihai Mitrea-Celarianu

5 compozitori despre Meditație și îndrăzneală

Un bilanț în aceste zile de rememorare a realizărilor și prospecție în viitor, discuția de față urmărește să prezinte publicului cea mai tină generație de compozitori români, autodefinindu-se în raport cu trecutul sau cu idei încă abia schitate. Răspund întrebărilor noastre: Corneliu Cezar, Lucian Mețianu, Octavian Nemescu și, de la Paris, unde sînt angrenați într-o intensă activitate de studii și concerte, Costin Mioreanu și Mihai Mitrea-Celarianu.

ceea ce aș încerca să caracterizez prin „sens”. Îmi este indiferent prin ce mă exprim dacă sensul general e acela al unei gândiri armonioase, sau vehemente, sau elevate etc.

L. M. — Personal, reeditez voite elemente tradiționale: în Ergodica alternanța major-minor, în

armonico-timbrile și ritmice la Cealovski.

C. M. — Uriasa personalitate a lui Stockhausen, compoziția-test, muzica-acțiune, travaliul în echipă, Cage, simbolismul hindus al timpului (de care s-a ocupat și Mircea Eliade), teatrul Nô, dicteul automat.

— Vă interesează muzica neeuropeană?

C. C. — Apreciez nu numai arta cultă a oricărui popor, dar mai ales producția folclorică europeană, cit și cea neeuropeană.

M. M.-C. — Da, în primul rînd ca fiind corelată cu manifestări spiritualiste.

O. N. — Mai ales arta muzicală orientală, care oferă un mod propriu și inedit de a palpa timpul.

secolului XIX; nu vreau să devin „un inginer al rațiunii”.

C. C. — Aș vrea să cred, dar o „incantație” fără sentimentul reculegerii îmi pare de neconceput. Meditez, aspir spre o muzică neromantică, dar plină de acel incitant sentiment.

— Vă preocupă psihologia percepției?

O. N. — Opera de artă poate dăinui prin ea însăși, indiferent dacă este sau nu pricepută. Problema percepției este cu totul separată de obiectul artistic. Nu exclud însă și modalitatea nașterii unui obiect artistic prin contactul direct cu consumatorii săi, prin atingerea permanentă, cu tentaculele percepției sale.

C. M. — Muzica nu e nici psihogramă, dar nici eșafodaj de obiecte sonore. Ea este, așa cum spune Stockhausen: „Undă, devenită sonoră, a electricității cosmice” și apoi mijloc de purificare terestră.

M. M.-C. — Ea ne furnizează date însemnate dar nedecise. Un singur receptor contează în slefuirea obiectului artistic — tu cu tine.

— Vă atrage ideea de grup sau preferați solitudinea?

O. N. — Am nevoie la fel de mult de amîndouă.

L. M. — Sînt pentru grup. Astăzi un singur om nu mai poate cuprinde domenii atât de complexe. E necesar un schimb de păreri între muzicieni, matematicieni, fizicieni, biochimiciști, psihologi. Cercetările imediate le vād orientate spre domeniile percepției muzicii și mai ales al semanticii muzicale. (Dacă aceasta se va dovedi că există.)

— Ce ar trebui făcut pentru o mai bună cunoaștere a muzicii românești?

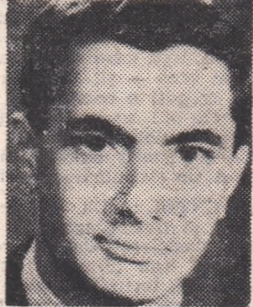
C. M. și M. M.-C. — Claustrofobia pentru artă înseamnă moartea artistului. Este inacceptabilă închiderea muzicianului într-un turn de fildeș, fie că acesta e odaia lui de lucru, cercul de prieteni sau orasul său. A devenit indispensabilă participarea la toate confruntările internaționale: festivaluri, seminarii, colaborări individuale sau colective, publicații de prestigiu. Ar fi mai mult decît utilă organizarea unui festival al avangăzii muzicale cum fuseseră cele de la Darmstadt sau Varșovia la început. Fără ideea de a constitui la București un forum al tinerimii muzicale, un asemenea festival ar fi inutil.

L. M. — Participarea la cît mai multe festivaluri internaționale: tiōărirea de lucrări într-un tiraj cît mai mare: stabilirea de legături cu foruri editoriale de prestigiu; imprimarea de discuri chiar cu contribuția compozitorilor; promovarea celor mai noi lucrări fără multele reticente și amînări actuale: instituirea unui festival internațional de muzică contemporană — o inițiativă de loc nefundată.

C. C. — Mai nefondat cultural e Cercul de aur, „pe pur și muove”. Sper ca lucrurile să se „rotească” și în favoarea muzicii contemporane.

O. N. — În primul rînd, organizarea unui festival internațional exclusiv de muzică contemporană. Acest lucru l-am amînit, precum l-au amînit și alții în nenumărate ocazii, dar fără nici un rezultat. Ar rezolva o multitudine de probleme legate de difuzarea și propagarea muzicii românești, ar stabili prețioase contacte și relații. De ce nu se poate organiza și la noi un asemenea festival? Iați o întrebare care așteaptă de atîta timp un răspuns.

Sever TIPEI

— Există o tradiție a muzicii omănești?

L. M. — Da, prin repunerea mereu în discuție a elementului folcloric, însă înțeles ca mod de a îndre, nu pe planul percepției.

O. N. — În definirea unei tradiții, importante nu mi se par fi atît mijloacele (ele fiind ecătoare și nesemnificative ca existență), cît germenul spiritual continuu care alimentează evoluția unei culturi. Dacă aș avea o afiliere a lucrărilor mele la ceea ce se numește tradiție, aș găsi, probabil, acea permanență prin care mă simt legat de toți cei care s-au manifestat în cultura acestor meleaguri.

— Dar un spirit comun generației dumneavoastră?

C. M. și M. M.-C. — Da: rezoluția academismului, al comodității mic-burghize, al prejudecăților provinciale, curajul risului, expresia unor aspirații universale.

O. N. — Cred că există o orientare comună rezultată, în primul rînd, din contactul cu valorile spirituale ale epocii. Ne-am dezvoltat crescînd din albia apleorăși confluente, ne manifestăm manipulînd aproximativ aceleași mijloace. Cred însă că fiecare își are un drum propriu, și îndrăzni să spun, chiar o misiune proprie.

— Nu este cumva lipsită de periculozitate o mutație spectaculoasă...

C. M. și M. M.-C. — Muzica omănească se dezvoltă armonios, fără crize și explozii, doar timpul este mai accelerat în ultimii 10 ani.

C. C. — În primul rînd mutația nu mi se pare, momentan, spectaculoasă; poate semnul extinderii unui anumit stil cultural, mai ales în straturile tinerilor. Nu-mi pare nici serios, nici neserios: este o șansă.

L. M. — Cred că e începutul unui moment de mult așteptat...

O. N. — ...Dovada unei necesități de experiență, a unei forme de manifestare vitală caracteristică marilor împliniri.

— Credeți în virtuțile originalității neîngrădite?

C. C. — Originalitatea există în fiecare om, deci și în artist. Cel ce se poate îngrădi e numai omul însuși după criteriul exterior al artei atunci cînd, pasiv sau nu, acceptă „tradiția” sau „moda”. Originalitatea presupune, printre altele, și o enormă muncă de gîndire asupra mobilurilor ultime ale actului de creație. Singura îngrădire la care subscriu este controlul personal al influențelor și al intențiilor intime pentru care „facem artă”.

C. M. și M. M.-C. — Nu cunoaștem o mare valoare a cărei originalitate să fi fost îngrădită. În schimb mediocritățile strălucesc prin lipsă neîngrădită de originalitate.

— Este posibilă absența din muzică a unor procedee sau elemente ca: melodie, polifonie, armonie etc. care stau la baza muzicii europene, sau ele sînt indispensabile ideii de muzică?

M. M.-C. — La un anumit nivel filozofic de abordare, aceste noțiuni definite schematic apar doar cazuri particulare de structurare, ele însemnînd coborîrea în Istorie. Dacă le abordăm din planul practicii muzicale, ele își găsesc locul, dar aceasta este bine delimitat în timp.

O. N. — Cred că omofonia și polifonia sînt două tipuri de relații inevitabile oricărei forme de manifestare sonoră. Nu poate fi vorba de o absență a lor, ci mai curînd de o mutație a lor în cadrul unor altor tipuri de mijloace. Relația de polifonie se întîlnește și la Bach dar și la Cage.

C. C. — Ca elemente definite în sensul cunoscut, îmi par dispensabile; nervul lor interior nu cred însă că va dispărea vreodată. Așa cum greaca sau latina s-au subtilizat în formulele idiomatice ale altor limbi sau într-un supralimbaj științific universal, tot așa aceste elemente se transformă în forme care le amintesc pe cele vechi sau în

Cvartetul II un mod bizantin. În sine elementele nu reprezintă nimic (glas, serie, grup tonal etc.), totul e felul în care gîndesci asupra lor, travaliul care se aplică raportului dintre ele. În general, cred că expresia muzicală cuprinde doar cîteva posibilități elementare: dramatic, liric și cîteva nuanțe intermediare. Deci nu trebuie cercetat în planul afectiv-senzorial, ci în cel al structurii în sine.

— Există un mod de gîndire exclusiv muzical?

C. M. — Da, dar astăzi devine insuficient și anacronic. Este tot mai acută ieșirea din condiția de muzician profesionalizat. Să ne aplecăm asupra propriului Eu pentru a medita de ce trăim, de ce facem muzică și apoi să abordăm muzica pur și simplu.

O. N. — Orice fel de manifestare sonoră poate constitui un mijloc operant spre dobîndirea unei lucrări artistice. Mai importante mi se par a fi relațiile ce se stabilesc în cadrul multitudini de elemente cu care se operează, precum și unghiul de vedere din care le privim.

C. C. — Nu mă interesează nici o artă dacă se situează la periferia sensului. Dacă un sens uriaș va putea fi vreo dată captat mai bine de o altă artă sau de un fapt de viață, voi renunța fără regret la muzică. Sau nu voi folosi decît muzica, dacă toate celelalte arte ar trăda sensul.

— De care personalități sau idei vă simțiți atrași?

O. N. — Mă fascinează la fel de mult ideile lui Cage, cît și cele ale lui Xenakis pe care-l consider doi poli opuși. Poate că muzica se va îndrepta spre sinteza, spre punctul adiacent al acestor două virfuri opuse.

M. M.-C. — Mai întîi producțiile nediscursive de creație colectivă, șlefuite în timp: cîntarea gregoriană, cea bizantină, muzica veche populară sau școala de la Notre Dame. Cage și imensul Stockhausen. Recent, și unele conexiuni de structuri

Nu. Nu e nici o greșală. E vorba de o nouă „Căsuța poștală” care ia ființă, cu voia cititorilor, chiar în lipsa cînd dau cu ochii de aceste rînduri. Așa cum o arată și citirile — „Căsuța poștală 112” e un fel de nău nou-născută, „Căsuța poștală 111”. Cu alte cuvinte, dat fiind numărul crescînd de scrisori care vin pe adresa redacției noastre, încărcate cu hrană de idei, dar și de doamne adresate t.v., ne-am încumetat să nătrîm în concurență avînd, bineînțeles, la noi, spiritul de echipă obligator în asemenea cazuri), cu emisiunea

degajatului animator de televiziune Tudor Vornicu.

O concurență ocazională, desigur. O concurență stîrnită de cîteva sesizări demne de interes. Dintre ele am ales pe cele aflate într-o scrisoare adresată recent „României literare”. Scrisoarea e semnată de E. Frankel, cu domiciliul în București, str. Maria Rosetti 16—18. Domnia sa își exprimă dezacordul față de două emisiuni. E vorba, în primul rînd, de filmul lui C. Todea și B. Ciobanu — „Lucian” — programat în cadrul unei emisiuni „Tezaur”. Despre a-

Micul ecran

Căsuța poștală 112

cest film, semnătura scrisorii scrie (cităm): „M-a impresionat neplăcut emisia de mai sus și (...) aș dori să fiu lămurită și să cunosc cum de s-a aprobat un asemenea scenariu ce nu face cîns-te televiziunii”.

Tovarăș E.F., cu tot regretul, nu vă putem răspunde la această întrebare. În schimb, vă invităm să citiți cronică (intitulată „De-a baba oar-

ba” și apărută cu 2—3 săptămîni în urmă), în care ne exprimăm opiniile despre acest film.

A doua, binemeritată critică, e adresată — în scrisoarea pomenită — realizatorilor emisiunii „Vrei să ne-nțelegi simbătă seara?” Tot în cadrul rubricii „Micul ecran” ne-am exprimat, la rîndu-ne, dorința de a nu ni se mai întinde asemenea capcane.

Critica nu se oprește aici, ci se extinde într-un tărîm — pentru unii — de basm. Prin „tărîm de basm” se înțelege, de data aceasta, Florin Piersic. Tînărul actor, aflat într-o spectaculoasă ascensiune (mai ales în ultimii ani), a apărut în cîteva emisiuni de tip „Varietăți”. Semnătura scrisorii își pune întrebarea: „Oare Florin Piersic nu-și dă seama că in-

terpretînd asemenea roluri se coboară pe sine însuși?”

Desigur, spaima de care mustește această întrebare e nejustificată. Florin Piersic nu coboară cu una cu două niște trepte pe care le-a urcat cu talent și efort remarcabil. Am citat totuși sesizarea pentru că ea conține un element de alarmă valabil nu numai pentru Făt-Frumosul nostru național, ci și pentru toți actorii care, în mereu necesara strădanie de a-și mări gradul de profesionalism, de a șlefui și a descoperi noi zone de strălucire ale talentului lor, uită

că acest efort, că această muncă trebuie făcută între patru pereți, în fața unui profesor și a unei oglinzi, și nu sub ochii, adesea stînjiniți, ai unei țări întregi.

În plus, în această atracțioasă meserie — actoria — e necesar și un spirit de discernămint cu valoare de scut împotriva baloanelor de săpun. Sau — mai pe românește: oare Laurence Olivier ar apărea într-un spectacol „Cu mască, fără mască” recitînd binecunoscutul poem „Cătelesc cu pîrul creș”?

ARGUS

POȘTA REDACTIEI

TICU GHEORGHE: „O întâmplare” — mai bine scrisă decât prozele trimise cu câteva luni înăinte. Vă așteptăm cu vești și mai îmbucurătoare.

ADRIAN ALEXANDRU: Cea mai bună: „Gangul”. Apoi pauză. Apoi „Plouă”. Apoi, pe același loc (ultim) „Și așa mai departe” și „Spovedanie”. Vă așteptăm cu altceva, în genul primei.

N. IANCU: „Dat fiind că nu am folosit modalități de structură și de expresie inedite (căutate) ...s-ar putea ca opera mea să fie azvirlită la coș”... ne scrieți. Dacă răspunsul nostru nu va fi întru totul favorabil, motivul nu va fi cel bănuț de dvs., singurul criteriu după care ne conducem fiind valoarea literară (revista este literară). Materialul dvs., (nu îndrăznim să-l spunem piesă de teatru, pentru că nu e, nici proză pur și simplu, nici scenariu cinematografic) păcătuiește, credem noi, în primul rând prin dilatare (69 de pagini) în al doilea rând prin nehotărârea de a opta pentru o formulă, pentru o „modalitate” (căutată sau ne, — n-are importanță) — care să slujească materialul, să fie al lui, al materialului.

D. ISARESCU: Vă recomandăm să vă adresați cu „Năframa neagră” revistei „Teatru”. Sintem încredințați că va fi primită favorabil.

A.I.M.: Deocamdată, atât cât se poate constata din paginile trimise, lucrarea are mai multe merite documentar-didactice. Exegeza monografică pe care v-ați propus-o se află abia la începuturile ei.

P. PALTANEA: Vă mulțumim pentru interesanta ofertă. Din păcate, sectorul respectiv al revistei este supraaglomerat și n-ar fi drept să angajăm un material (pe care nu l-am putea folosi într-un viitor previzibil) lipsindu-l astfel de accesul legitim (și, desigur, mai operativ) în paginile unei publicații de istorie sau istorie literară.

G. MAREȘ: Studiul dvs. a fost găsit interesant de către secția noastră de critică; dimensiunile lui, însă, și caracterul oarecum special, desprins de preocupările curente ale revistei, îl fac, deocamdată, impropriu publicării. Vă așteptăm cu alte contribuții.

V. ANDRONACHE: N-am primit vești prea bune de la o vreme. E un fel de stagnare, de lenezeală, cu semne de inaniție, de multumire... Dintre ultimele par mai interesante (dar nu lipsite de inegalități și nesiguranțe): „Și soarele”, „Acolo”, „Trezirea pe o corabie veche”, „Singurătatea cifrei”. Așteptăm și noi motivările hotărâtoare ale dorinței dvs., la care, în principiu, am subscris de mult.

MIRCEA MIHAI: Sint lucruri interesante, care anunță fără îndoială un drum literar. (Poate prea insistent repetată o anumită „rețetă” compozițională). Continuați și țineți-ne la curent.

I. GORUN: „Victimă și călău”, „Chin” aduc confirmări îmbucurătoare; în rest, lucruri mai puțin reușite (e, parcă, un fel de cerc vicios). Traducerile, pierzind total muzicalitatea metrelor originale — și nu numai atât — nu se pot socoti, deocamdată, adevărate traduceri. Mai trimiteți.

V. PORUMBOIU: Am primit. Nu sint lucruri decisiv noi. Vom mai alege totuși câte ceva.

E. BALȚIANU: Ultimele cicluri, pagini în general bune, sint mai unitare și par să vă exprime mai deschis, mai deplin; se pare că v-ați găsit tonul și stilul. Dacă v-ați strădui să împuținați prozaismele, comentariul uscat, livresc, ar fi din ce în ce mai bine. Vom mai publica. Reveniți.

ȘT. MOLIE: După părerea noastră (pe care v-am comunicat-o de nenumărate ori) manuscrisele dvs. sint stingace, rudimentare, lipsite de orice valoare literară. Pentru a scrie

literatură, nu sint suficiente — după cum știți probabil — simpla ambiție și osteneala grafică: e nevoie și de talent. Dvs. nu aveți acest talent — nu e nici o nenorocire! (poate aveți alte talente sau înzestrări, — căutați-le, cultivați-le, e păcat să vă pierdeți timpul înnegrind hîrtia degeaba!). Dacă părerea noastră nu vi se pare convingătoare, cereți-o și pe-a altora — sint atîtea redacții care vă pot ajuta în acest sens — și, la urma urmelor, trageți o concluzie! Manuscrisele nu se pot păstra în redacție și deci nu se pot restitui — am mai spus-o și am explicat-o de nenumărate ori.

P. VENȚEL: Da, firește că meritați și dvs. (dar nu e bine să vă clasificați de pe acum „înaintea” sau „înapoia” cuiva — de altfel, locurile nu sint numerotate, nici limitate!). Deocamdată, concentrați-vă asupra manuscriselor proprii, care sint îngale (unele fiind realmente „înapoia” dvs. înșivă!); alături de „Nu!”, „Scoica” și oarecum „Bărbatul acela” — lucruri frumoase, implinite — există și nițică perorație și monotonie în „Femeile”, sau în „Bocet”. Așadar, așteptăm un buchet dens, echilibrat, ca să vă îndeplinim dorința (care e și a noastră).

PROF. GAVRIL PETRESCU: Am luat notă și vă mulțumim.

I. NEGESCU: Am mai primit, din cînd în cînd, cîte un manuscris. Reveniți cu un grupaj mai consistent, ca să putem alege ceva.

A. RADU: Am primit și cartea (mulțumiri) și cele două plîcure. Lucruri în nota cunoscută. Vom publica din ele.

PETRE PODEANU: Vom ține seama de sugestiile dvs. (prima nu e atât de ușor de pus în aplicare, cel puțin deocamdată, date fiind implicațiile multiple). Vă mulțumim și așteptăm oricînd vești, păreri, propuneri. (Epigramele nu prea sint reușite.)

I. VAS: Lucruri cam ușurele și cam uzate. Poate „Allo, poezi!”... (cam naivă și ea) să merite mai multă atenție. (Dar nu prea credem!) Așteptăm pagini mai bune.

D. V. LUCA: „Umblam pe o stradă”, singura care pare ceva mai consistentă.

V. V. — BUFTEA: Și totuși trebuie să existe o ieșire, trebuie s-o găsiți. Încă se mai poate.

MARIA PETRA: Textele dvs. aduc și unda unei sensibilități ascuțite și semnului unor aptitudini lirico-meditative, dar e ciudat cît sint de greoaie, de înodate în cuvinte și-n întorsături de frază, cît de puțină grație și simplitate și putere de sugestie au! Trebuie să mai vedem în continuare.

A.M. OLTEANU: Din nou, notații delicate, subțiri (uneori, pînă la inconsistență), dar acele „semne decisive” vor apărea cu siguranță (un început: „Acel bun-rămas”, „Epitaf”, „Gest”).

I. PINZARU: Sint, în paginile dvs., cîteva lucruri promițătoare, în care fluxul liric biruie (măcar în parte) inerțiile prozei, apucăturile descriptive și narative: „Destin”, „Cugetare”, „Semn” și, oarecum, „Pitecantropul”. E cazul să stăruim. În ce privește proza, fragmentul de acum — ca și cele anterioare — arată bunele dvs. aptitudini în materie. Despre asta am mai vorbit. (Deci scrisoarea dvs. nu e justificată în scepticismul și amărăciunea ei.). Numai că ceea ce ne-ați trimis pînă acum — fragmente nu prea bine alese și delimitate — nu e de publicat. Trimiteți-ne niște proze de sine stătătoare și păstrați legătura cu noi. Pentru ceea ce ați trimis pe o adresă nominală, obligația răspunsului stă în în nivelul de civilitate și bun simț al fiecăruia. Firește însă, e dreptul dvs. să nu mai salutați a doua oară pe cel ce nu v-a răspuns la „bună-zua”.

Cit de aproape

Adormisem de-atîta pustiu
Adormisem în umbră
Picioarele mele roase de drumuri
Prin rădăcini în noapte
Hrănindu-se cu izvoarele
Care spală trupul celui plecat
Cel mai lung plîns
Rătăcind între mine și el
Ca o limbă de cîntar
Plîns rămas fără stăpîn și fără trup
Mărind jalea celui care vine
O jale surdă ca un astru stîns.

Vasile ANDRONACHE

Tempi passati

Hergheleii de cai porniți,
cu mîinii
asvirliți în anotimpuri străine,
potcovesc ceasurile
de aur
al așteptărilor absurde.
Am să te regăsesc
în tine
femeie cu semnul
mînzului pe frunte
— în ceasul zgiriind
casele cu umbra
mea impuscată
de trădările obișnuite.
Am să te regăsesc
desigur lingă
copacul ars de oraș —
femeie tandră,
femeie canar
din colivia trecutului.

Agi-Amet GEMAL

Lauda

Trebuie crescut pe umerii țării
Fiecare cuvînt de laudă
statornicit din lutul vrăjit
viață fără de moarte

Trebuie înălțat pe umerii țării
ceas desenat de izvoare
demnitatea toridă a pietrei
ajunsă frumuseții noastre oglindă

Trebuie crescut pe umerii țării
toate lucrurile ei de inimă
un fel de ochi ager al mîinii
să ne cunoaștem fără cuvinte

Trebuie-mbrăcați umerii țării
cu toți pașii de neam de ieri și de azi
singura trecere a timpului
prin care ne aducem laudă.

Ion MĂRGINEANU

Explicații

Cum vine asta? Te-ntorci acum din drum?
Spre florile uscate din filele de-album?
Nu-ți arde cerul fața? Spre piscuri
nu rîvnești?
Nu-ți mușcă timpul carnea? Nu crezi?
Nu te-ndoiești?

Mai trebuie să-ți spun, că-mi curge
veacu-n singe?
În brațele-nărcate de maci și de
gherghine?
Că l-am cîntat în marșuri, în psalmi,
în poezii?
Și că-i mai port în suflet migdalii albi
tîrzii?
Dar iartă-mă de-n cale din cînd în cînd
mă-oprese
Și, prin livezi ascunse de paznicul domnesc,
îmi odihnesc tristețea pe sub vreun măr
sau prun
Culcat cu capu-n iarbă alături de-un
străbun!

Al. A. CASTANEL

Fă-ți pămîntule oameni

Cu buzele uscate un vînt însetat stringe
roua
norii pe coate de ceață curg și adorm
spre pămînt —
povara-i prea mare — sint mîini sclerozate
de arbori ce suie
în strigăt nesincer (copacii-s tocmiți nu-i
aude nici marea)
bătrînă planeta ineacă-n izvoare de ape
tocindu-și
mai mult tot mai mult semeții altă dată
intacte
nu-ți face pămîntule pești — durerea
nu-i află
nu-ți face pămîntule ciori — e falsă
culoarea
doar umbrele-n dolii sincer se-adun uneori
pămîntule oameni să-ți faci — noi îți ducem
tristețea

bucurii de vei vrea să clădești fericit
fi-vor fiii un umăr
găsește un om oricînd vei striga ajutor
printre pietre
pămîntule oameni să-ți faci — vei avea
bătrîneți liniștite
rănilile tale mă dor altele nu vreau să știu

Dan MIRCAN

Duritate

Inimii alt sunet altă dragoste
lumii o altă înfățișare
acești munți, acești arbori
sculpați din nou
cînd nimic nu ne mai aparține decît
acest singe decît
această clipă unicitatea
rostindu-și
cînd nimic nu ne mai aparține
nici noi înșine nici
acest convoi urias de crabi
tîrind nopțile
una
după cealaltă
prelung.

Eugen IUGA

Minerii

Trecem din vis în altă noapte
Purtînd cu noi luminile grele
Din ochii femeii
Și floarea surisului.
Ce alcooluri tari am sorbit
În noaptea de sus,
Și ce soare am lăsat în peșteri!
Se adună bezna în noi,
Sapă mari șanțuri
Și se îndacă.
Odată, prea plini,
Vom țîșni spre ziuă
Și vom alerga desculți
Pe ghimpii ei dulci.

Nicolae ȘTEFAN

Nu-ți fie teamă de-amurguri...

S-aud în mine zilele
Picurînd cu răbdare.
Trec pe străzi lungi,
Pe lingă ferestre,
Pe lingă poarta mea.
Nu caut,
Și parc-aș căuta.
Mă uit la pomi.
Mă uit la cer.
Mă uit în fîntîni.
În apa nopții
Se scaldă pasărea somnului.
E tîrziu... e devreme...
? ! ?

Nu-ți fie teamă de-amurguri!
E-nserare puțin în dimineață
Și-un violet incert
Prin ficcare vorbă.
Răsturnat din prea plin,
Întunericul își caută matca
Pe drumuri ocolite,
Răsfîrîndu-se nebănuț, și-n noi.

Rodica MIHAILA

Fintină la răscruce

Eu
Din mila lui Dumnezeu,
Și a foamei,
Și a hîrtiilor-bani unsuroase,
Adunate
În colțuri de ștergere.
Și ea
Din mila aceluiași Tată,
Am zidit
La răscruce
În loc de schit
O fintină,
Să se vadă cel de sus,
Să se privească în ea
Citeodată.

Nu-i mai semănăm
Noi, tablourile lui,
Noi, portretele lui...
Și trebuie să se grăbească,
Să facă ceva,
Altfel
Cumpărătorii
Or să-l batjocorească.
Dar în fîntină
Nu s-a coborît nimeni
În prima zi,
În prima noapte,
În prima rotunjire de lună.
Și nici mai tîrziu,
Și nici de loc.

Am băut apă tot noi,
Am lunecat în adîncuri
Tot noi,
Și în cer a rămas un cui de tablou
Pentru că portretul ucis
Se făcuse strigol.

Doina URICARU

escuitorul de perle

UITATĂ FIE RITE !

traduce din Paul Verlaine e treabă . Intrucit poetul francez este, în a-
stă privință, dacă nu cel mai, cel pu-
nului din cei mai dificili poeți ai
i. Recentul lui traducător în româ-
e, G. Georgescu, în volumul apărut
olecția „Poesis“ (Editura pentru lite-
ră universală) ne dăruie o seamă de
spuneri reușite. Unele chiar excelen-
de aceea regretul nostru este cu atât
profund cînd constatăm cîte un vers
o strofă imposibile. Unele chiar boa-
Să le vedem.

aducătorul pare să aibă slăbiciune
ru cuvîntul decolorat. Merge, nu
ge, îl pune la contribuție. În
ia strofă a poeziei Mandolină poe-
spune despre cîntăreții de serenade și
moasele care-i ascultă că *Echangeant
propos fades / Sous les ramures
teuses. Acele „propos fades“ devin
be roz-decolorate. Să le acceptăm.
în strofa a doua a celebrei Chanson
tomne, poetul spune : Tout suffo-
/ Et blême quand / Sonne l'heure
devine : „Decolorat / Și sughurat
l' ora bate“ etc. De fapt poetul e
cat și pălește și plînge la amintirea
or duse.*

n titlu — *L'heure du berger* — e
us literal : „Ceașul păstorului“, ceea
ne mai lasă să înțelegem că ciobanul
tă ceaș la brăcinar. Or, *L'heure du
ger* e o expresie însemnînd „ora tîrzie
oapte a îndrăgostiților“.

poezia *Nevermore* începe așa : *Souve-
souvenir, que me veux-tu ? L'autom-
Faisait voler la grive a travers l'air
e, / Et le soleil dardait un rayon
otone / Sur le bois jaunissant ou la
détone (Amintire, amintire, ce ai cu
e ? Toamna / Stirnea să zboare stur-
prin văzduhul linceziu / Iar soarele
ta o rază uniformă / Asupra pădurii
nite prin care crivățul detună) Poate
ecunoască această strofă în tradu-
a lui G. Grigorescu ? S-o urmărim :
agine tot vie ! Imi pare ca acum. /
ra, tomnatic, sturzul în aerul mol-
i, / Frunzișul de rugină în soarele de
/ Își aștepta, la crivăț, imensul bal
um“. Firește, traducătorul are liber-
a să-și permită... unele libertăți. Dar
spiritul textului tradus. Nu de pe
lume. Nici din burta sa proprie.
laine cere socoteală amintirii că de
il chinuie ca pe hoții de cai. Tradu-
rul rezolvă totul simplist : „Imagine
vie“. La poet, toamna e aceea care
vinge sturzul să-și ia zborul. La tra-
ător, sturzul zboară pur și simplu,
e tomnatic, adică trecut cu vîrsta.
cem peste acel *moleum* care nu ne
te evoca decît rahatlocum, și rămînem
plecși față cu *imensul bal postum* pe
e-l așteaptă la crivăț (?!) frunzișul
aramă și care-i pură aberație, oricum
lua.*

a poezia *După trei ani*, poetul se în-
ce pe locurile trecutului. Și zice în
fa a doua : „Nu s-a schimbat nimic.
revăzut totul : sărăcăcioasa boltă /
viță sălbatică și (subt ea) scaunele
trestie împletită... / Havuzul are și
m murmură-i cristalin / Iar bătrînul
o tremurător — plînsu-i veșnic.“
ducerea : *Ce neschimbare ! Vița bol-
pe fustei / De scaune-împletite lăs-
și-l agață. / Argintul murmurării
uzului din față, / Bătrînul care cere,
at sub vechii tei. Care bătrîn ? ce cere ?
cere ? ce caută aici vechii tei ? Ori-
alul sună : *Et le vieux tremble sa
inte sempiternelle. Pesemne că tra-
ătorul l-a luat pe tremble drept
mură și pe sa plînte drept jalba
trecera) sa, și a tradus mental : „Bătrînul
tremură jalba eternă“. Numai că le
mble înseamnă „plop tremurător“, iar
plînte, aici, e plînsul lui. Apoi, cum
poate bolti o viță pe niște fustei, și
n, după ce s-a boltit, mă rog, pe acele
gele, a mai putut să-și agațe lăstarii
scaune, și cum se agață vița cu lăs-
li, cînd ea se agață cu cîrceii ? În-
rșit, ce se întîmplă cu „argintul
murmurării havuzului“, că nici un verb
ne indică ce treabă are ? Și son-
rmure argentin să fie totuna cu „ar-
tul murmurării“ ? Gafele sînt de
iertat.**

ă atingem și piscul. Îl atingem cu
ezia Safo. Lasăm la o parte faptul că
etul ne spune că Safo, furioasă, *court le
g des grèves froides* (aleargă de-a
ngul prundișurilor reci) și că traducă-
rul ne redă acestea prin : „aleargă pe
ngul tîrm de prund“, ca și cînd prun-
l n-ar fi el însuși tîrm. Dar începem
începutul, Verlaine : *Furieuse les yeux
ves et les seins roides* (Furioasă, cu
hii afundate (în orbite) și cu sinii în-
rdați. Georgescu : *Cu sinii, coarne
urte, și ochii, sloi afund... Originală
mparație între coarnele scurte și sinii
etese ! Tulburătoare imagine sloiul
und (eventual vreun aisberg) pentru
hii ei ! În sfîrșit, Verlaine : *Elle songe
Phaon, oubliant sa Rite* (Ea se gîndește
Faon, uitîndu-și Rîtualul)... Aici se cu-
ne o explicație : „ritualul“ lui Safo
a — se știe — lesbianismul. Deci —
ea să zică poetul — Safo și-a uitat
iravul și-i obsedată de gîndul la un
irbat, Faon. Acum, Georgescu : *Îi
oce gîndul Faon, uitată este Rite...
Da, da. Nu vrem să-l coacem gîndul.
eci, s-o lăsăm uitată.**

Profesorul HADDOK

desen de CIOSU

Cronica rimată

Eseu

Să discutăm chibritul, ermetică enigmă
Zăcînd sub vechi polemici ca aurul sub magmă,
Chibritul care face trîznăi în paradigmă,
Chibrit nesociabil adesea în sintagmă.

Disocieri subtile vor demonstra că el
Nu poate fi prea lesne băgat sub etichetă ;
Delimităm un spațiu mai vag, cum e acel
Ce-a despărțit în epoci amnarul de brichetă.

Există definiții tradiționale, dar
Sînt mult prea formaliste, lipsite de substanță.
Vom da doar un exemplu : „Chibritu-i micropar
Dotat la o extremă cu o protuberanță“.

Pe neofitul care citește-această frază
De la învățătură-l sustrage echivocul.
Vom spune deci : chibritul e element de bază
Pe care lumea-l freacă spre a produce focul.

În planul metafizic chibritul nu există
Decît slujind estetic simbolul alienării,
În contingent produce plăcere masochistă
Substituind buricul prin qui pro frigării.

Dar mai ales chibritul deține chei latente
Sugestionînd incendii pe care pompierii
Le sting cu zel pedestru și jeturi violente
Căci n-au citit eseuri sau cărți mai acătării.

Eu, personal, o viață mi-am dedicat acestui
Miracol filozofic și chiar am renunțat
La orice carieră, căci neghiobie restu-i.
(Am scris vreo trei volume, dar nu le-am publicat.)

În REZUMAT : chibritul e o reificare,
Un galstic butaforic sociativ în clan,
Vertiginînd haotic angoasele primare
E increat somatic și-n spirit e oltean.

Ioana MATEI

Vorbe de duh

Courteline povestește prima lui
întîlnire cu Verlaine, care bău-
se atîta încît era incapabil să
se-ntoarcă acasă pe jos. Court-
teline îl suie într-o birjă și-l în-
treabă adresa. Verlaine răspun-
de că nu mai ține minte.

— Pe malul stîng ?
— Nu...
— Pe lingă Montmartre ?
— Nu...
— În direcția Bastiliei ?
— Mda...
— Pe bulevardul Beaumar-
chais ?
— Nu...
— Pe bulevardul Filles-du-
Calvaire ?
— Nu...
— Pe strada Roquette ?
— Da !
— La ce număr ?
— Nu mai știu.
— La 1 ?
— Nu...
— La 2 ?
— Nu...
— La 3 ?
— Nu...
— Și Courteline își încheie rela-
tarea astfel :
— Locuia la 124 !

★
În biroul unui director de re-
vistă literară :
— Scrisul duminică este ilizi-
bil. De ce nu-ți bați versurile
la mașină ?
— Dacă-ș ști să bat la mașină,
credeți c-aș mai scrie versuri ?

varietăți

Zburătorul

Parodie după ILIE CONSTANTIN

Total străin de comentariu
Evoluă, mlădiu și brun,
Cum la Constanța, în acvariu,
Infatigabilul morun.

Mini-jupate, prin localuri,
Oftau cu moale abandon
Și se visau în larg, pe valuri :
Sirene — ele, el — triton.

Adolescent tardiv-precoc,
Cu galeș zimbet alcalin,
Lumea tăcerii cea feroce
Învie-n ochiul de rechin.

Și-atîtea-ncearcă să te-așije
Cerșind un mutual înec,
Încît, blazat, renunți la fițe
Și mai comanzi un vermut (sec).

Virgil VASILESCU

Propoziții

SEMNE DE RECUNOAȘTERE. Frico-
sul se dă de gol mai virtos cînd strigă
ura.

FALS. Arta are datoria să creeze o
lume imaginară a cărei frumusețe, se
presupune, ne-ar putea da tărie să su-
portăm restul.

RĂZBOI DE TRANȘEE. Cu moartea
alături se poate trăi, alături de viață e
cu neputință.

IERARHIE. Am comis și fapte ne-
demne, dar mă bucur că nu am avut
niciodată putere să fac rău în numele unor
principii.

ORIGINEA ARTEI. Încercarea de a da
lecții e nedorită și atunci simulăm că ne
jucăm, spunem lucruri serioase într-o
formă plăcută și așa adevărul scopit
capătă dreptul de a circula.

DEMAGNETIZARE. Tiranul devine
benign dacă este alimentat la timp cu
adversari personali a căror sacrificare
nu doare pe nimeni.

LANT AL SLĂBICIUNILOR. Ticălo-
șilor le e teamă de adevăr ; nătărăii îl
iubesc, dar le e teamă de ticăloși.

ISPITĂ. Ne gîndim cu atîta stăruință
la cele ce nu ni se cuvin, încît pierdem
adesea cele ce ni se cuvineau.

URBANITATE. Datoria mea e să te
previn că nu-mi ești drag, a ta e să nu
mă întreb de ce.

JUST. Un pod peste fluviu nu se poate
construi fără calcul doct, numai la scara
universului se poate construi empiric.

PER ASPERA. O guvernare moale poate
face fericită o generație și nenoroceste
sigur următoarele două sau trei.

TREABĂ DELICATĂ. Ofensiva se
poate executa, eventual, numai cu en-
tuziasm ; retragerea reclamă neapărat
măiestrie.

INVERS PROPORȚIONAL. O armată
în panică nu face ravagiile unui singur
general în panică.

Mircea CIRLOANȚA

FILE GĂSITE

DIN CARNETUL MEU SECRET

PE CARE-L CITESC TOV. PREȘEDINTE

— Tov. Mioara spune că după ce
veniți din control de ocazie de la caza-
nele de fierț țuică beți toată apa de
la contabilitate.

— Învățătorul Hăndru, în timpul dis-
cursului nr. 346 de la cămin : „trage
niște expresii de poți să le cauți și în
laruși și tot nu le găsești“.

— Guardul comunal nu semnează
condica conform acolo unde se duce.

Exemplu : plecat anunț ședințe
Verificat : găsit bufetul consumînd
monopol cu dulce.

Exemplu : plecat bat toba sat nou.

Verificat : fost tras clopotele, plătit
cu ora în locul crînicului care scos
amigdale.

— Ziaristul de la centru : „Asta
(adică dumneavoastră) e bun de băgat
într-un volum“. N-am înțeles ce-i cu
asta.

— Contabil șef vorbit telefon cu ma-
ternitatea de scroafe fără motiv de
serviciu.

— Tov. tehnician 1. joacă biliard pe
bani cu vînzătorul de la bufet și se
fac că joacă pe dopuri de bere.

— Tov. tehnician 1. nu cunoaște re-
glementul interior.

— Tov. tehnician 1. scuipă pe jos în
curtea instituției.

— Tov. tehnician 1 vorbește în alte

limbi străine cu tov. profesoară de
franceză.

— Tov. tehnician 1 a spus (vă rog să
mă scuzați) că sînteți indispensabil.

— Tov. tehnician 1 nu este conștin-
cios, eu sînt tehnician 2, și sînt.

— Copilul tov. contabil șef stat la
biroul dv. și spus poezia „Căteuș cu
părul creț fură oala din coteț“ în birou
prezenți cu veselie : tehnician 1, tov.
Mioara, contabil șef. Intrat eu și strig-
at cu mult curaj : trăiască tov. preșe-
dinte !

Mircea MICU

desen de V. POPA

Ieri, la bordul cabinei „Apollo-11”, la ora 15,32 (ora Bucureștiului) au părăsit Terra primii călători de cursă cosmică cu staționare pe Lună, NEIL ARMSTRONG, EDWIN ALDRIN și MICHAEL COLLINS. Notăm acest eveniment ca unul dintre cele mai tulburătoare în istoria științei și culturii umane. Acest zbor, epocal deschis în acel 12 august 1961, de surizătorul Iuri Ga-

garin, coincide cu lansarea, la 13 iulie a.e., a stației automate sovietice „Luna 15”, avînd drept scop efectuarea de cercetări științifice asupra Lunii și spațiului cosmic circumlunar.

Publicăm în acest număr extrase dintr-un articol semnat de WALTER FROELICH — specialist în probleme spațiale al Serviciului de presă internațional american.

Momentul LUNII

De la „primii șapte” pînă la „repetiția cu costume”

Construcția acestui pod către lună care va lua flintă în curînd a fost mult avansată de cele 32 de misiuni spațiale cu echipaj uman, dintre care 20 americane și 12 sovietice și mai cu seamă de misiunile americane Apollo-8 și Apollo-10 (decembrie 1968, mai 1969), în care astronauții americani au zburat în jurul lunii la o distanță foarte mică de suprafața ei. Încă de la începuturile secolului experiențele cu rachete i-au convins pe savanții cu imaginație că instrumentele acestora pot fi în mod cert îmbunătățite, așa încît, cu ajutorul lor, omul să poată scăpa din închisoarea gravitațională a pămîntului. Unul din proeminenții savanți care au prevestit epoca rachetelor a fost profesorul american dr. Robert H. Goddard, care a construit și experimentat prima rachetă din lume și prima cu combustibil lichid, la începutul celui de al treilea deceniu. Un savant de origine româno-germană, profesorul Hermann Oberth, a explicat teoriile științifice și matematice care condiționează trimiterea obiectelor pămîntesti în altă lume. Alte contribuții, pe lângă acestea, prevesteau succesul omului în spațiu pe calea rachetelor. Însă pînă la sfîrșitul celui

tului în așa fel încît priviți de pe pămînt dau senzația că stau nemiscați pe cer) au contribuit imens la extinderea comunicațiilor intercontinentale. De mare importanță între ei sînt Early bird și sateliții Intelsat destinați asigurării rețelei internaționale comerciale de telefon și televiziune. Între timp, la 14 decembrie 1962, după un voiaj spațial de trei luni, nava americană Mariner a ajuns în vecinătatea planetei Venus, fiind primul obiect de fabricație umană care a vizitat o altă planetă, trimițînd prin radio neprețuite informații științifice despre cel mai apropiat vecin planetar al pămîntului. La 28 noiembrie 1964, o altă rachetă Mariner a ajuns pentru prima oară în vecinătatea planetei Marte după o călătorie epică de 7 luni. Racheta a transmis fotografii ale acestei planete, care au străbătut o distanță de 134 milioane de mile (214 milioane de kilometri). Ceva mai înainte racheta Ranger-7 procurase fotografii ale lunii de o calitate fără precedent. În 1965, alte două rachete de tip Ranger au mărit numărul fotografiilor lunare, iar din 1966 recunoașterea fotografică a lunii a fost suplimentată de 90 mii de clișee luate foarte de aproape

ca să confirme integritatea spațială a capsulei Mercury, la 20 februarie 1962 astronautul John Glenn a înconjurat pămîntul de trei ori într-un zbor istoric de patru ore și jumătate. Au urmat alte trei zboruri Mercury, din ce în ce mai complexe, iar în cursul ultimului — astronautul L. Gordon Cooper a înconjurat pămîntul de 22 de ori în 34 de ore, devenind la 15—16 mai 1963, primul american care a dormit în spațiul cosmic. La 23 martie 1965 a fost lansată capsula Gemini-3 pilotată de doi cosmonauți, Virgil I. Grissom și John W. Young. Zece asemenea zboruri Gemini cu cite doi piloți le-au urmat în decurs de numai douăzeci de luni. Această complexitate din ce în ce mai mare a misiunilor spațiale a devenit caracteristică programului american de zboruri cu echipaj uman. Cînd programul Gemini s-a terminat, la 15 noiembrie 1966, astronauții americani își purtaseră pașii pe cărări orbitale dintre cele mai felurite, se întîlniseră în spațiu, zburaseră în formație, se despărțiseră, realizaseră cuplări cu alte obiecte spațiale, cîștigaseră recorduri de altitudine și recorduri de durată (primul de mai mult de o săptămînă, al doilea de aproape două săptămîni în spațiu), dovedind astfel capacitatea omului de a trăi și lucra în spațiul cosmic. Specialiștii spațiali ai Statelor Unite se simteau gata pentru următorul pas înainte: zborurile navelor Apollo, cu echipaj de trei oameni, destinate să îndeplinească angajamentul prezidentului Kennedy: Luna. Primul zbor de încercare de acest gen era programat în februarie 1967, dar o tragedie l-a oprit înainte de a începe. În timpul repetiției, focul a izbucnit înăuntrul cabinei provocînd moartea astronauților Grissom, Edward White și Roger Chaffee. Accidentul și cauzele sale au dus la o operație de investigații care a durat aproape douăzeci și două de luni și tot atîtea luni de întîrziere a cuceririi lunii. Însă întîrzierea a îngăduit specialiștilor americani să aducă multe îmbunătățiri rachetei cosmice și cabinetului destinate echipajului. Astfel, zborul din 22 octombrie 1968, un zbor de unsprezece zile a fost considerat drept un succes de 101 la sută. Astronauții acestui zbor numiți Apollo-7 (Walter N. Schirra, Donn Eisele și Walter Cunningham) au petrecut în spațiu 280 de ore. Între timp, specialiștii americani au realizat experiențe cu racheta Saturn-5, cel mai puternic vehicul de lansare din lume. La 21 decembrie 1968, Saturn-5 a făcut prima oară un test cu oamenii la bord (astronauții Frank Borman, James A. Lovell Jr., și William A. Anders), zburînd la 70 de mile, la 112 km. distanță de lună, înconjurînd luna de zece ori și întorcîndu-se teferi pe pămînt. Zborul lor de 540 mii mile (865 mii kilometri) a fost prima ieșire a omului din vecinătatea pămîntului și trecerea în vecinătatea altui corp ceresc. Scopul prezidentului Kennedy devenea tot mai apropiat, dar zborul lui Apollo-8 încă nu conținea modulul lunar. Apollo-9, comandat de James A. McDivitt, a fost lansat la 3 martie 1969 într-un zbor de zece zile. În acest zbor McDivitt, David R. Scott și Russell Schweickart au folosit modulul lunar simulînd o aterizare pe lună. La 18 mai, Apollo-10 a executat un alt zbor în vecinătatea lunii, iar astronauții Thomas P. Stafford și Eugene A. Cernan au detașat modulul de restul navei cosmice și cei doi oameni au zborat la bordul modulului pînă la o distanță de 9 mile (14 kilometri) de lună, unindu-se apoi din nou cu restul navei la bordul căreia cel de-al treilea component al echipajului, John W. Young, continuase să înconjoare luna la altitudinea de 70 mii (112 kilometri). Acest zbor a fost o „repetiție cu costume” a aterizării lunare. Nu l-a lipsit decît atingerea de suprafața lunii. Azi omul e gata să atingă luna. În timp ce astronauții echipajului Apollo-11, Neil A. Armstrong, Michael Collins și Edwidge E. Aldrin iau parte la preparativele finale ale acestui zbor, deasupra lunii se aude ecoul cuvintelor regretatului prezident Kennedy: „E momentul să facem pași mai mari, e momentul să începem o întreprindere americană nouă și măreață.”

De început...

În vacanța de vară (dacă putem numi vară aceste două luni în care-am schimbat sania pe barcă) se produc, în luptă fierbinte a fotbalului, nu numai transferări de jucători, ci și de cronici sportivi. Acestea se fac fără avizul și mai al federației. E de ajuns, să zicem ca un secretar de redacție să schimbe un gest stupid de inamiciție și din momentul acela te simți dezleagat de obligație față de publicația în care neai cite-un fluture și cite-un bob stea.

De-acum înainte mă voi întîlni „napolitani” din Giulești în acest colț de pagină. Cîteva săptămîni, pînă în campionatul, vom discuta despre zborul fantastic în Lună, despre corida sîniolă, serbările din Piața Signoria, aîntînd în sunetul tobelor bătute de marete și al trîmbițelor de argint, epide glorie a Florenței, despre parăzile întrecerile de călărie din marile tirade vite ale Americii sau despre E. Merckx, acest B.B. al Belgiei, scos din Turul ciclist al Italiei cu o gură de orjadă trucasă și acoperit cu ploaie de in Turul Franței.

Cu gîndul vom fi, însă, mereu la 2 din august cînd Dumitrache și Luce și, poate, și Dumitriu II vor inaugura dul cu mingea și cu inimile noastre. Iminicile fără fotbal sînt ca niște pahle goale în miinile băutorilor de vin. bim fotbalul, mă gîndesc, pentru cătem să-i tragem de urechi pe regii. Sau și mai mult, putem chiar să minc după fiecare etapă cite un rege. Nu mai ușor. Și nimic mai dulce. La fiecare masă din oricare berărie se împle coroaie și se fărîmă tronuri ajunse în cîinste chiar decît cele ale regilor pîsani avînd pe laturi păuni din diamant.

Nu ne place, însă, cînd idolii triburilor cad în noroi.

Numele devenite publice sînt date, știe ce este onoare.

Am avut un caz de grosolonie lăncușanțonată sever, apoi unul Mureșan tragic. Credeam că pedepsele aplicate celor doi vor servi de avertismente. s-a întîmplat așa. De curînd, într-un din centrul Bucureștiului, fundașul 1 de la Dinamo, împietenit cu un balecam întortochiat din fire și apucatu au molestat, către orele dimineaței, c se stringe bruma pe sticlă de două dte, un consumator care și-a permis a privească pușin chiorșii.

Și acum, o vorbă despre antrenPresă de specialitate ne servește aprpe zilnic cite o știre spunînd de schibări hotărîtoare la multe cluburi țară. Cea mai spectaculoasă este acprodusă la Dinamo București, unde cușor a luat locul lui Marian. Înterătător, interul magic de altădată vămîntiți schimbările lui formidatce Ozon? — va aduce echipa din Ștecel Mare, sînt convins, pe locul undau dreptul că stea valorile care o copun. Și mai cred că el va izbucni scoată din forma tucurie, pe care o ține azi, și pe Pircălab. Fiîndcă nărcorsar Dumitrache are nevoie ca dede centrările în arc de curcubeu pe cștie să le trimită de pe extremă nup Pircălab.

Teașcă cel ambițios și rău de g(cîte nu i s-au tras dinspre partea astă rămas pe corabia-pirat. Mă bucur ptru el. Și în ascuns caut să ghicesc oncu care va ajunge la cușite. Dacă vamine un an la Pitești, vă asigur cămulți îndrăgostiți de zeama prunilor va arunca peste bord. Și dacă va gbariere (și va găsi!) e în stare să apuce într-o noapte să taie toți prunii frumousul ținut al volevozielor. Mare minne de nu vor merge cei din Argeș duocinzeacă de țuică tocmai la Vălenii Munte. Piticul, căzut cu totul la patifotbalului, se trage în linie directă c Buerebista, cînd vede un butuc de și se gîndește că-l vede și Dobrin, roagă să cadă lăcustele și filoxera.

În încheiere, anunț cititorii aceasrubrici că voi încerca să fiu receptiv la ideile contrare, cum atît de frummi-a cerut un tovarăș din orașul Arin numele unui grup de spectatori.

Fănuș NEAGU

România literară

SĂPTĂMÎNAL DE LITERATURĂ ȘI ARTĂ

editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

COLECTIV REDACȚIONAL:

Geo Dumitrescu (redactor șef), Teodor Balș, Vasile Băran (secretar general de redacție), Nicolae Breban (redactor șef adjunct), Ion Caraion, Al. Cerna-Rădulescu (secretar de redacție), Valeriu Cristea, S. Damian, G. Dimisianu (redactor șef adjunct), Ion Horea (redactor șef adjunct), Marcel Mihalas, Adrian Păunescu (redactor șef adjunct), Gheorghe Pitul, Petru Popescu, Lucian Raicu.

La 7 noiembrie 1957 președintele Dwight D. Eisenhower a înființat un comitet de consultare științifică care, sub conducerea doctorului James C. Kilian, a recomandat crearea unei agenții civile care să se ocupe de realizarea unui program american în domeniul spațial: actuala NASA.

Cartierul general al zborurilor spațiale cu echipaj uman din Statele Unite este „Manned spacecraft center” (centrul zborurilor cu echipaj uman) de la Houston, în statul Texas. Acestui centru, situat la 20 de mile sud-est de orașul Houston, pe marginea lacului Clear, îi aparține responsabilitatea planificării, dezvoltării și experimentării zborurilor cu echipaj uman. Tot aici se face selecția și antrenamentul astronauților.

Bugetul NASA e reprezentat de cifre astronomice. El a evoluat de la 330 milioane de dolari, pe anul fiscal 1959, la 3.953 milioane de dolari, pe anul fiscal 1969. În total s-au cheltuit, în 11 ani de activitate, 36.355 milioane de dolari.

de-al doilea război mondial rachetele nu erau suficiente de evaluate ca să poată trece granița atmosferei ducînd cu ele instrumente în spațiul înconjurător. Dintre rachetele de „sondaj” trebuie citată racheta americană Aerobee (Aeroalbina), lansată la 14 noiembrie 1947 și avînd instrumente capabile să înregistreze radiațiile care nu ajung pe pămînt, deoarece sînt oprite de atmosferă, ale soarelui. Rachetele de tipul „Acrobee” sau „Nike” au atins altitudini de mii de mile înainte de a cădea înapoi pe pămînt. În fine, cu o diferență de timp de 4 luni, rușii și americanii au reușit să lanseze sateliți al pămîntului: Sputnikul la 4 octombrie 1957 și Explorer-1 la 31 ianuarie 1958, lansare care s-a făcut în prezența presei internaționale și a fost anunțată pentru a fi urmărită de spectatorii din lumea întreagă.

Explorer-1, primul satelit american, a descoperit centurile de radiație, botezate „regiunea de radiație Van Allen”, după numele savantului american care a condus experiența, realizînd astfel cea mai importantă descoperire a respectivului an geofizic internațional. La 1 aprilie 1960, Statele Unite au lansat primul satelit de observație meteorologică, Tiro-1, deschizînd astfel o nouă eră a previziunii meteorologice. La 13 aprilie 1960, Statele Unite au lansat satelitul Transit-1-B, echipat cu instrumente de navigație destinate demonstrării posibilității sateliților de a contribui la ghidarea vapoarelor și avioanelor. Mai spectaculos însă a fost, la patru luni după asta (12 august 1960) satelitul american Echo-1: un balon gigantic care reflecta lumina soarelui, putînd fi văzut cu ochiul liber. Acest balon, pe care l-au văzut milioane de oameni, servea la retransmiterea semnalelor radio, deschizînd astfel era comunicațiilor prin satelit. Toți acești sateliți au fost de atunci urmați de multe alte modele perfecționate, făcute să ajute observațiilor meteorologice, navigației și comunicației. La 10 iulie 1962, Telstar a legat pentru prima oară televiziunea Europei de televiziunea Statelor Unite. Mai tîrziu, sateliții de tip Syncom (sincronizați cu mișcarea de revoluție a pămînt-

de către o serie de rachete americane Surveyor, care au aterizat lin pe suprafața lunii. Tot în 1966, prima rachetă Lunar orbiter a zburat în jurul lunii la altitudini mici, aducînd pe pămînt peste 1500 de fotografii. Rezultatul a fost harta aproape completă a lunii executată cu o precizie pe care acum citiva ani nu o aveau nici măcar hărțile pămîntului.

Desigur toate aceste zboruri sînt remarcabile, dar interesul și imaginația publicului au fost capitate mult mai mult, cum e și firesc, de zborurile oamenilor în cosmos. Zborul în cosmos cu echipaj uman a început după numai 3 ani și jumătate de la lansarea primului satelit realizat de om. La 1 octombrie 1958 a luat oficial ființă administrația națională americană pentru aeronautică și spațiul cosmic (NASA), ca agenție civilă a guvernului american destinată să conducă explorarea americană a spațiului. Primii astronauți americani selecționați pentru antrenamente în vederea zborului cosmic au fost numiți „the original seven” (primii șapte), ei devenind astfel înființele ființe umane desemnate în mod public să devină piloți spațiali. În 1961, rușii și americanii au zburat pentru prima oară în spațiu la o diferență de timp de 4 săptămîni. Primul astronaut american din „primii șapte” care a zburat în cosmos a fost Allan B. Shephard, lansat de la Cape Canaveral (actualmente Cape Kennedy). Trei săptămîni după zborul primului american în cosmos, președintele John F. Kennedy a rostit în fața congresului Statelor Unite un discurs istoric, propunînd una din cele mai îndrăznețe aventuri ale omenirii. Era la 25 mai 1961. Tînărul președinte a declarat, într-un gest caracteristic vigoriei și spiritului său de întreprindere: „E momentul să facem pași mai mari. Cred că națiunea noastră trebuie să se angajeze să atingă acest scop: înainte de sfîrșitul deceniului în care ne aflăm, ea trebuie să realizeze coborîrea omului pe lună și întoarcerea sa fără accident pe pămînt”. În clipa în care congresul a aprobat această propunere, Statele Unite făcuseră deja primul pas în călătoria lor spațială. După ce astronautul Virgil I. Grissom, a repetat zborul lui Shephard,